SYRIANI
ANTIQVISSIMI INTERPRETIS
IN II. XII. ET XIII. ARISTOTELIS
LIBROS METAPHYSICES
Commentarius,
A HIERONYMO BAGOLINO,
PRAESTANTISSIMO PHILOSOPHO,
LATINITATE DONATVS.

IN ACADEMIA VENETA,
M. D. LVIII.

AD ILLVSTRISSIMVM

IOANNEM IACOBVM FVCCARVM, BARONEM

Vuueissenhorem Kirchberg Phirt, Cæsareæ Maiestatis Consiliarium, Patronum colendissimum.

Ex iis literis, quas à te accepimus, mirificam tuam humanitatem significantibus, maximeq; ex prudenti oratione Abatis Morlupini, Academici nostri, simulq; ab aliis non obscure cognouimus, neque te beneuolentiam nobis præstare maiorem posse, neque melius, ac præstantius, pro communi bonorum omnium fructu, esse animatum erga hoc nostrum institutum, quo ad excitandam adiuuandamq; uirtutem assidue incumbimus. Itaque hactenus intimo quodam studio eas tibi gratias habuimus, quæ minime uerbis explicari queant; cum illud interea statutum nobis esset, grati animi significationem tibi tantam ostendere, quanta possit à nostra in te singulari beneuolentia, obseruantiaq; proficisci. Nunc autem factum à nobis est, monente atque hortante præstāti uiro, Federico Baduario, qui nostram Academiam constituit, ac tuetur; qui te summe colit, diligit, &, ubicunque occasio fert, mira quædam de te prædicare solitus est; ut ex nobilissimo thesauro librorum pene innumerabilium, qui apud nos habentur, partem aliquam ad publica & præclara istius amplissimæ prouinciæ studia mittere statuerimus,

rimus, cum id tibi fore gratissimum existimaremus. & quanquam assiduis ac summis te esse districtum occupationibus intelligamus, idq; non solum in Germania, sed in aliis quoque regionibus ob ea negocia, quæ quotidie cũ magnis Principibus summo tuo splendore ac magnificentia tractas: (quis enim, qua fide, qua sapientia non modo consilium, uerum etiam non uulgare commodum patriæ tuæ, ipsi prouinciæ, & Imperatoribus, pacis, belliq; tempore, præbueris, ignorat?) tamen, cum in eo præcipuam tibi uoluptatem, ornamentumq; uel maximum constituas, si tibi omnes homines, excellenti uirtute præditos, tum intueri, tum præmiis etiam, quãtum res poscat, liceat ornare: mittimus ad te, uel potius, dicatum tibi, ad omnes bonarum artium studiosos, commentarium Syriani, græcorum interpretum antiquissimi ac celeberrimi; quo quidem nobilissima illustratur uniuersæ philosophiæ pars, quam ab eo philosopho conscriptam, cuius in ingenio natura simul & ars quasi certatim suas uires uidentur ostẽdisse, doctissimi uiri studiosissime tractant. talem, inquam, commentarium cum illustri tuo nomine emittimus, donatum latinitate ab eximio ac laudatissimo philosopho Bagolino. cuius filius Ioannes Franciscus, æque, ac pater, publici commodi studiosus, detulit sua sponte ad Academiam nostram hanc patris industriam, præclaræ suæ doctrinæ perspicuũ argumentum, in excellente libro collocatam; ut ad alia sanequam multa, quæ tum à patre eius, tum etiam à fratre, patri quamsimillimo, beneficia studiosi acceperunt, hoc etiam à sua

uoluntate

uoluntate non mediocre accederet. Ex hoc igitur libro maxime certam, ac perſpicuam omnes nobilium diſciplinarũ cupidi locorum obſcurorũ intelligentiam haurient. ſententias enim complectitur ſublimes, illuſtres, exquiſitas: quas qui pro pius intuetur, non aliter atque oculus in lucidum ſolis corpus intuens, mentis aciem ſentit obcæcari, atque præſtringi. Alia ſequentur nec pauca, nec, ut ſperamus, minima noſtræ tum in te, tum in ipſam uirtutem obſeruantiæ argumenta, ex iis orta laboribus, ac uigiliis, unde fructum egregiis literis emanaturum eſſe uberrimum iudicabimus. id quod ex catalago librorum noſtrorum, quem à nobis proxime publicatum, cum his literis ad te mittimus, facile & tibi, & omnibus coniicere licebit. Et, quemadmodum Germaniæ tuæ cum Italia noſtra, & primariis illius urbibus cum hac noſtra feliciſsima, admodumq; glorioſa patria, aſsiduus intercedit uſus, & communio earum rerum, quæ ad humanæ uitæ commodum, ad ornamentum, ad quæuis neceſſaria pertinent: item nos pro uiribus eniti decet, &, quod decet, ſumme cupimus, ut animis ac mentibus utriuſque prouinciæ ſuauiſsima atque perpetua ſuppeditemus alimenta. Denique, pro noſtro erga te incredibili ſtudio, multiplici ſcriptorum genere cunctis hominibus Germaniam incolentibus plane oſtendemus, ſicuti ab excelſa, præſtantiq; tua uirtute multas dignitates, multa ac uaria commoda conſecuti ſunt, aſsidueq; conſequuntur; ita fore, ut ab Academia noſtra maiorem in dies ſingulos copiam ueterum &

recentium

recentiū librorum in omnibus ſcientiis, qui editi nunquam ſint, accipiant: quæ quidem ea uoce, quam conſentiens atque conſtans uoluntas format, cupide precatur ab æterno Deo, ut, quod tibi reliquum eſt uitæ, uelit eſſe ab omnibus animi moleſtiis ita uacuum, ut hactenus ab eiuſdem Dei benignitate, ſumma tuarum cogitationum temperantia, egregia in omnibus rebus prudentia, aſſecutum te eſſe conſtat: tuamq; nobiliſsimā ſtirpem, ut ſperamus, in altiſsimo uirtutis, honoris, & gloriæ faſtigio collocet. Quod quia curas aſsidue artibus honeſtiſsimis, atque nobiliſsimis, & quia tuas omnes ad bonorum omnium parentem, ſummum Deum, cogitationes refers; fore auguramur, ac minime dubie credimus, ut uoluntati tuæ, cupiditati noſtræ quamfeliciſsime res ipſa reſpondeat.

Academia Veneta.

SYRIANI PHILOXENI
In libros II. XII. XIII. Metaphysices Aristotelis,

Interprete Hieronymo Bagolino, philosopho præstantissimo,

COMMENTARIUS.

CVM *in maiori α quæ sit præsens consideratio, dixerit, quòd entis, quatenus ens; & quæ scientia, quòd prima philosophia; & quot causæ, & quo pacto antiquiores philosophi de causis quouis modo entis disputauerunt; & adhuc in minori α cum ostenderit, quòd nec secundum rectitudinem, nec secundum speciem infinitæ sunt causæ; nunc incipiens secundum, qui inscribitur β, primum dubitare opus esse dicit, ut & copiosius uersemur in propositis considerationibus, (neque enim facultatem habuisse potest is, qui dubitationes non soluerit; neque soluisse, nisi qui nouerit dubium ipsius rei.) & ut uideamus finem propositæ considerationis. solutio enim dubitationum, facilem uiam præbens, præparabit nobis occursum ad uerissimum speculationis finem. Ex his enim, conueniens esse philosopho dubitare, ostendit: ut oppositarum rationum, ueluti incorruptibilis, & inuiolabilis, factus arbiter, eligat quod est utri speculationi consonantius. Hæc cum procœmij loco posuit, expositionem primam dubitationum facit: deinde, posterius in unaquaque oppositos sermones coadiuuans, auget dubitationum difficultatem. solutiones uero ab ipso quidem non oportet quærere in hoc libro. est enim totus secundus dubitatiuus. Nos uero, simul ipso dubitationes proponente, per rationes re-*

ſpondere tentabimus, & , oppoſitas rationes interrogante, ueris quidem aſſentire, ſophiſticis uero repugnare. cum enim quis huiuſcemodi intentionem adeptus fuerit, & literam philoſophi manifeſtam conſtituet, & totius negocij propoſitum in non multis amplectetur. de his enim, quæ hic propoſuit, & non de aliquibus alijs Ariſtoteles, niſi forte extra propoſitum, in ſupernaturalibus hiſce doctrinis ſuis diſputabit: & adhuc expeditam faciet litigioſarum rationum redargutionem. oſtendet quoque, quonam pacto & Pythagoricus, et Platonicus his inſtātijs occurrere potuerit.

PRIMA igitur dubitatio, utrum unius, aut multarum ſcientiarum ſpeculari cauſas.

QVOD *quidem quærit, huiuſcemodi eſt: quoniam & effectiua eſt cauſa, & formalis, & finalis, in quibuſdam quoque & materialis; nunquid ſciens rem ipſam, ſciet omnes eius cauſas, unus exiſtens, quatenus unam habet ſcientiam, aut multæ ſcientiæ circa multas uerſabuntur cauſas, et una quidem cognoſcat effectiuam, alia uero fortaſſe materialem, aut finalem, alia uero formalem.*

RESPONDEMVS *ergo, quod una omnia conſiderat. unam enim aliquam ipſarum ignorans non habebit rei ſcientiam. ſi autem & de ſapientia ſermo ſit, admodum ridiculum eſſet putare, ipſam ignorare bonum, aut formam, aut generatiuam entium cauſam.*

ET utrum ſubſtantiæ principia prima.

QVAERIT *quidem, utrum primus philoſophus cauſas entis ſciens, ſciet & eam, quæ eſt in maxime primis, & immediatis propoſitionibus, ueritatem: aut, alterius quidem ſit cognitio principiorum entis, alterius uero entium & uniuerſaliſſimarum dignitatum.*

SED *manifeſtum eſt, quòd eiuſdem eſt & hæc, & ipſa cognoſcere.*

scere. neque enim, altera ignorans, perfectus est: & ex utrorunque cognitione principiorum, scientiarum scientiam habebit, ex speculatione quidem dignitatem, & principia cognoscens demonstratiua, & subministrans ipsam alijs scientijs: dialecticæ quidem, & omnino omnibus, quæ syllogismo utuntur, eo quòd fieri non possit, ut idem affirmetur, & negetur: naturali uero, eo quòd nihil ex non ente generatur: Geometriæ uero, eo quòd, quæ eidem æqualia sunt, inter se etiam sint æqualia: omnibus scientijs, quòd bonum sit ultimum appetibilium. De quibus quæ quidem utuntur, solam credulitatem habebunt. ipse uero à nullo hæc recipiens melius, quàm per demonstrationem, sciet: per entis uero causas omnia scibilia speculans.

QVEMADMODVM *igitur eiusdem est, scientiam habere, et ipsum scibile; &, qui alterum non est assecutus, neque etiam, quod reliquum est, habebit: sic unius, & eiusdem uiri est, entium causas considerasse, & demonstratiua principia, per quæ & ipsa entia, & cognitiones entium desuper ex quadam intellectuali specula considerabit.*

ET, SI est circa substantiam.

QVAERIT *quidem, an, si concessum fuerit, sapientiam circa ens se habere, circa omne ens hæc se habebit, aut plures erunt, quibus sit entis cognitio distributa.*

RESPONDEMVS *autem, quòd sapientiæ quidem est, entia omnia, quatenus entia sunt, scire; nihil tamen uetat & alias esse, quibus partes entis sint distributæ; etsi diuersimode ipsas, & communius considerent; ut arithmeticam, & astrologiam, naturalem, medicinam, & si quæ aliæ huiuscemodi sunt.*

ET, SI plures, utrum omnes cognatæ.

HAEC *reliquia est prioris. neque enim in sequentibus seorsum*

de ipsa sermones faciet. Dixeris uero occurrens problemati, quod species quidem totius philosophiæ, ut prima philosophia, & naturalis, inter se cognatæ sunt, & totæ: quæ uero non circa substantias principaliter uersantur, ut mathematicæ, ut quidem non coordinatæ ipsi sapientiæ, aut æquatæ ipsi magnitudine, & dignitate, nunquam utique cognatæ ipsius esse dicantur: unde neque multæ sapientiæ sunt sed una, quæ uerissima est. uerum, ut ab ipsa procedentes, & ex datis ab ipsa principijs dependentes, & neque tantillum ab ipsa remoueri potentes, sic quidem & inter se, & generalissimæ ipsarum scientiæ cognatæ esse dicantur. & quia omnium intellectus est parum excellens, etsi proxime quidem ipsius sapientiæ, ueluti unitatem quandam hanc scientiarum substituens, quæ omnes cognitionum species in seipsa in ratione principij præaccepit, per ipsam quoque particularium principia iaciens. idcirco neque omnes æque præstantes sunt; sed propinquior quidem sapientiæ, ea, quæ magis abest, uenerabilis magis est: quæ uero per plures scientias ad ipsam recurrit, intermedijs omnibus inferior est.

SED *neque cognitionem eodem modo habent. arithmetica nanque geometriæ, & alijs mathematicis cognatior est, quàm naturali, & diuinæ. nam per unum uinculum, quod est ipsius sapientiæ ad intellectum, cum ipsis remittitur. diuisiua uero, & resolutiua, & defectiua, & demonstratiua sibi inuicem magis conueniunt, quàm alijs quibusdam, tanquam proxime ab ipsa sapientia dependentes, & per ipsam simul cum splendidissimo igne generi seruandarum animarum donatæ.*

ET HOC quoque ipsum est inter quæsita necessaria.

IPSE *quidem dignum esse dicit inquisitione, si cum substantijs sensibilibus, ut cælo, terra, medijs elementis, animalibus, & plantis, sint & aliæ quædam substantiæ intelligibiles.*

Verum

Verum rationabiliter utique quis quæsierit, si, cum ueris substantijs, etiam apparentem dispositionem substantiam appellare æquum sit, an non. forte enim generationis nomen est ei decentius.

ET VTRVM singulariter, aut plura genera substantiarum.

PARS *quidem etiam hæc est præcedentis problematis. nam ut unum ipsum in sequentibus faciet. quod uero dicit, huiuscemodi est. Etsi concessa fuerit, inquit, esse quædam substantia præter sensibilem; nunquid unius speciei erit, aut saltem duarum specierum? iam enim Plato uidebatur inter intellectualem, & sensibilem cogitabilem assumere: sub qua ordinabat & mathematica, non quæ scilicet imaginabilia sunt, & opinabilia; hæc enim non sunt substantia, sed substantiarum imagines: sed illa, quæcunque secundum substantiam anima in se ipsa continere dicitur, quorum et principia, & geometrica, & arithmetica, & harmonica intellectus opificis ipsi imposuit, ubi de generatione animæ agitur in Timæo, tradita sunt.*

DICEMVS *igitur, quòd possibile est, & unam dicere esse omnium intelligibilem substantiam, cum sensibilem ab ipso solam separemus. quid est, quod semper est, generationem uero non habens? & quid est, quod fit quidem, nunquam uero est? secundum diuisionem in duo quouis modo entium. Possibile quoque est, occultam, & ratiocinatione speculabilem subdiuidere, & in proprie intelligibilem, & in cogitabilem, iuxta ea, quæ dicuntur in libro de republica. Præterea uero & utranque harum licet subdiuidere. intelligibiles enim & intellectuales multos ordines assumpsimus. & animarum distinctio ei, qui secundum species entia distinguere curauerit, multam secundum substantiam diuersitatem uidebitur habere.*

ET

Et de his igitur, ut diximus, considerandum est.

Sapientia, *inquit, utrum substantias solas consideret ipsarum rerum, aut per se accidentia? Dicemus igitur, quòd & substantias. & quæ hoc pacto insunt, per resolutiuam quidem principia entis accipiens; per diuisiuam uero, & finitiuam omnium substantias considerauit; per demonstratiuam uero, quæ per se substantijs insunt, concludens. hoc uero in simplicissimis, & proprie intelligibilibus substantijs est, quòd omne, quod sunt, hoc sunt. ideo neque definibiles, nec demonstrabiles fiunt, sed sola apprehensione considerantur, ut etiam ipse multis in locis dicit dicens: intellectus autem aut attingit, aut non. & diuinus Plato: Animæ gubernatori solo intellectu considerantur.*

Sed *in substantijs medijs, quæ demonstrabiles fiunt secundum ea, quæ eis insunt, sic se habent. Simplicissimis quidem entium nihil inest, præter ipsorum esse. quapropter non est ipsorum hoc quidem substantia, illud uero aliud. idcirco meliora hæc sunt & definitione, & demonstratione.*

Vniversalibvs *uero rationibus per se consideratis, & ornantibus sensibilem naturam, per se accidentia superueniunt. ideo & demonstratio circa ipsa uersatur.*

In *materialibus uero speciebus, & indiuiduis, & sensibilibus, etiam quæ proprie accidentia sunt, imaginatione percipiuntur, quæ adsunt, & absunt præter subiecti corruptionem.*

Haec *uero rursus deteriora accidentibus demonstrabilibus, per sermonem de signis apprehensibilia fiunt, non quidem sapienti, quatenus sapiens, sed medicis forte, & physicis, & uniuersò huiuscemodi generi.*

Ad haec autem de eodem, & altero.

Qvod *quidem sapientis, secundum ipsum Aristotelem, sit, & substantias considerare, & per se accidentia, exclamat procœmium tertij: Est scientia quædam, quæ considerat ens,*

inquantum

inquantum ens, & quæ huic in sunt per se.

QVOD *uero, quæ nunc ad speculationem exposita sunt, maxime ipsi enti per se inesse uidentur, significat illud, quòd ipsa per omnia entia perambulant. nam identitas, & diuersitas, & similitudo, & dissimilitudo, & quæcunque nunc proposuit, non in quibusdam quidem entium uidentur; à quibusdam uero absistunt, sed desuper ab intelligibilibus incipientes, & omne intelligibile, & diuinum distinguentes, per animalem substantiam ad naturam uniuersorum, & cælum, & generationem descendentes, identitatem, & æqualitatem, & similitudinem, quæ est ipsius unius optimæ naturæ, entibus impertitæ sunt.*

DIVERSITATES *uero, & dissimilitudines, & inæqualitates, contrarietates, & prius, & posterius, & huiuscemodi simul omnia à fœcundissima, & indeficiente omnium causa, scilicet infinitæ uirtutis dualitate, et uisibilibus substantiis & sensibilibus suggesserunt, ut neque sit natura media impartibilium, & partibilium, neque secundum excessum sic ab omnibus abstracta, neque ad sensibilium effectuum exitus abiecta, quæ non his speciebus distincta sit.*

ET *ob hoc Plato in Sophista genera ipsius entis perscrutatus, quæ per omnia entia perambulant, identitatem, & alteritatem, & essentiam, & statum, & motum enumerauit.*

AMPLIVS *ipsius quoque naturam non entis insinuauit, quæ cuiuslibet quidem differentiæ, cuiuslibet quoque compositionis, & contrarietatis unam causam defert,*

ET *adhuc in Parmenide primam formarum enumerans meminit de similitudine, et aliis similiter prius suppositionibus, in considerationibus de formis, et in his ipsis suppositionibus; per primam quidem solam unius superessentiam, & implurificatum bonitatem ab his excipiens; per secundam uero entia omnia his distinguens causis. quamuis, si neque substantiali, hæc adesse possint, neque ab aliquo eorum, quæ*

quouis

quouis modo entia sunt, remouentur, cur non ipsis entibus, quatenus entia sunt, per se accidisse dicantur? Ideo & qui circa naturam occupantur, & mathematicus, & primus philosophus ipsis coguntur uti, modo credulitatis reliqui, solus uero primus philosophus scientifice, & intellectualiter. unde et ipse dæmonius Aristoteles & in nono huius negocij de omnibus his simul docet, & in his latenter construxit, quod sapientis est de his scire. nam si dialecticus probabiliter de ipsis pertractabit, ut dictum est & hic, & in Topicis: quis erit, qui cum scientia de ipsis doceat? an manifestum est, quod ille, quem induit dialecticus? effingitur uero talis esse non unus artificum: (non enim utique de omnibus conaretur disputare) sed de illis tantum curam haberet, quæ sunt sub illa arte, quam habet. nunc uero de omnibus interrogat, & respondet, sapiens esse uideri cupiens. hic ergo scientifice de his dicet, de quibus probabiliter sophista. est enim sapientis etiam hic simulacrum multifarium. propinquius uero dialecticus ipse, quemadmodum & intellectui propinquior est opinio, remotior uero phantasia. Si igitur inducentes sapientem de his pertractant, multo prius cognoscet ipse harum naturam, & proprietatem: quoniam neque simulacra circa ipsa utique uersaretur, nisi uniuersam, & primam, & uerissimam scientiam sentiret eorum, qui circa hæc negociantur. igitur & circa hæc ipsa se habebit sapiens, & circa ea, quæ insunt ipsis, secundum eorum proprietatem ipsa considerans, si, quæ eidem æqualia sunt, etiam inter se æqualia sunt: &, si unum uni contrarium est: & huiuscemodi. ubique enim scientia, quæ, ipsum quod quid est, scit, &, quæ per se insunt, cognoscit, & demonstrat. etenim absurdum est, primam habentem de quocunque scientiam, secundam, & quæ ad hanc posterius posita sunt, ignorare. Hæc quidem intantum.

SI AVTEM *quis inquirit, cur Plato quidem in his motum & statum*

& statum enumerat, prætermisit uero horum Aristoteles memoriam: sciat, quòd Plato quidem, sciens & motum, & statum in latitudine diuinarum & humanarum rerum, necessario in generibus entis etiam hæc enumerat. Qui uero naturalia solum corpora moueri putat, & quiescere, merito non putat extendendam esse ad omnia entia horum generum proprietatem.

ET unum principia, & elementa genera sint.

DVO *proponuntur nunc ab ipso, unum quidem, si genera rerum principia oportet dicere, & elementa; principia quidem, ut causas; elementa uero, ut simpliciora: quoniam & definitio in hæc ultima resoluitur: an potius ea, quæ insunt rei, in quæ res ipsa diuiditur: quæ & propriæ ipsius appellantur.*

SECVNDVM *uero, si & quammaxime genera dederit aliquis esse principia, non autem ea, in quæ unumquodque diuiditur: utrum, quæ magis comprehensiua sunt, & ad plura extenduntur, (talis est enim principiorum intellectus) an potius, quæ proxime prædicantur: ut, Calliæ utrum principium sit animal, aut homo.*

DICEMVS *igitur ad primum. Quæ principia sermo quærit nunc? nam si materialia, aut formalia: quæ insunt rei, principia sunt. sin effectiua, aut finalia: genera ipsa principia sunt: non quidem hæc, (eorundem enim principiorum hæc sunt) quæcunque sunt posterius genita: hæc enim sunt in ipsis operatis: nec etiam, quæcunque ab ipsa sensibilia constituta sunt: est enim in Callia & homo, & animal. quæ quo modo possent effectiua esse principia ipsius, aut finalia, cum sint partes apparentis substantiæ? si uero sunt aliqua genera ante ipsa singularia, sensibilium causa, quæ in rationibus naturæ uniuersorum inspiciuntur, & adhuc multo prius in speciebus mundanæ animæ splendent:*

hæc utique dixerim merito rerum, quæ hic sunt, esse causas. & ante hæc adhuc uniuersalibus rationibus expansa sunt. his uero cum effectiua etiam finalis causa est assignanda: nō quia etiam penes principia submissa non sit finis: sed quia manifestior in his apparet, tanquam cilicet firmatis in uestibulis ipsius boni.

AD SECVNDVM *uero horum iam prædictorum manifestus est occursus. siquidem secundum intellectum posterius genita accipimus: genera propinquiora substantijs, quæ primæ dicuntur, erunt magis substantiæ, & ob hoc magis principia: quæ uero remotiora sunt, plus substantiata sunt ijs, quæ circa ipsa, obscuritatem exiliorem, ex distantia à sensibilibus, recipientia. si uero proprie uniuersalia genera, & effectiuas singularium rationes, naturales, & opificias: manifestum est, quòd id, quod est magis comprehensiuum, & ad plura se extendit, diuinior est causa, & absque illo procedere, aut operari nihil omnino potest. hoc uero utitur eo, quod post ipsum est, cum id, quod secundum illud est, operatur. multaq; alia indigentia causa particulariori subsistunt.*

HORVM *quoque, quæ apud dialecticos sunt imaginaria genera, & species, signa ostendunt manifesta. de quibus nanque species, de his genus, si quid in ipso toto esse dicitur. permutans igitur id, quod est de aliquo dici, ad id, quod est operari, transcendes quidem ab imaginibus ad uera genera, et species, & speculaberis ipsorum ad inuicem contextum, excessum, & diminutionem, & omnino in quibuscunque dignitates.*

MAXIME uero quærendum, & negociandum.

CVM *naturales materiam solam uiderent, & hanc aquam, aut aerem, aut ignem esse dicerent; alij uero effectiuam etiam causam inspicerent quidem, sed inseparabilem ab hac materia,*

materia, quemadmodum Stoici quidem posterius, necnon quidam alij ante ipsos; alij uero separabilem causam à natura relinquerent, ut & ipse, & Plato: etsi ipse quidem ut appetibilem omnium ipsam causam supponat, Plato uero etiam ut generatiuam uniuersorum: merito in his proponit, quænam ex his opinionibus uerior sit. & manifestum est, quòd quæ ipsius, eadem Platonis est. Cum uero iterum quærit, utrum una sit separabilis causa, aut multæ: & unam dicemus, & multas, coordinata multitudine ad ipsum unum, & ut ad proprium appetibile extensa: quemadmodum & ipse in XI *tradidit.*

ET utrum aliquid præter simul totum.

QVAERIT *quidem in his, an sint, præter compositum, & specificatum, & uniuersales, & per se species; et si sint omnium naturalium, & artificialium, pulchrorum, & turpium, bonorum, & malorum, & perfectorum, & imperfectorum: aut quorundam quidem esse, quorundam uero non: & quorum quidem sint, quorum uero non. Certe igitur de his discernere sciet, quicunque uoluerit ex ijs, quæ Plotinus, & Iamblichus philosophati sunt, & nos in alijs faciemus, quærentes si singularium, generabilium, & partium, ut pedis, digiti, & qualitatum, aut omnino accidentium sunt species in natura, aut in anima, aut inanimata. nunc uero confusius, & quantum necesse est de diuinis & de intelligibilibus dicere causis, dicemus.*

DICIMVS *quidem, turpium, & imperfectorum, & malorum non omnino esse ideas. nam per recessum hæc in ultimis naturæ subsistunt, eo scilicet, quòd particularis anima imbecillis sit, quia non superat subiectam infinitatem. natura tamen constantium substantiarum, & per uniuersum existentium, esse fabricatorias species, quemadmodum artificialium in ipsa arte, sed eorum quidem, quæ secundum*

artem sunt, etiam ipse concedit. multis enim in locis ex immateriali domo materialem dicit perfici: quemadmodum et in sexto dictum est huius negocij: exemplari uero ipsarum artium, toti dico creationi specificæ distinctionis, minime dat manus. etsi quo modo naturam imitata hoc solum pacto faceret, nisi multo prius hoc modo natura ipsa operaretur?

AMPLIVS, principia utrum numero, an specie terminata.

PRINCIPIA *quidem esse terminata, ut concessum in his recipitur: sed dubitat, utrum numero terminata sint, ut quatuor elementa, uerbi gratia, ipsorum corporum: hæc enim numero sunt quattuor: ideo neque simpliciter ex aere, & igne fit corpus, sed ex mundano aere, & igne, qui hic est: an prius specie terminata sunt, ut uocis elementa* XXIIII. *quòd enim hæc specie, & non numero, sint terminata, manifestum est ex hoc, quòd totum a in multis est syllabis, non parte sui primæ syllabæ, ba, & parte syllabæ, sa: quemadmodum aer parte quidem sui hoc corpus constituit, alia uero sui parte alterum. Quærit ergo, utro modo sint principia terminata numero. si autem numero, & specie. manifestum est autem, quòd si quidem specie, non omnino & numero: si autem numero, etiam specie. illud autem & in rationibus, & in subiecto, aut propter differentiam dixit causarum: ut formales quidem, & effectiuas, & finales dicat esse quæ in rationibus principia; materialia uero, quæ in subiecto: aut quæ quidem probabiliter antecedentes positæ sunt, dicit esse in rationibus; quæ uero uere substantijs insunt, in subiecto esse.*

TALI *uero existente inquisitione, dicemus quod ueræ quidem causæ, & principia omnium, & unum, & interminata dualitas, utraque hæc supergrediuntur, quæ in diuisione assumuntur: unum enim numero et indiuiduum materialibus*

solis

solis formis conuenire: quoniam unum, quod immateriale est, non minus est omnia, quàm unum, & quod in formis est terminatum. siquidem in elementaribus principijs consideretur, uestigium unius cuiusdam defertur antiquioris, quemadmodum multa. aut imitantur utraque unam quandam intellectus passionem, aut phantasma significatiuum. sic enim & multi lapides, & equi unus cuiusdam sunt imagines. si autem effectiua sit, & fœcunda, & ab effectibus abstracta, aut etiam appetibilis ab ipsis, & finalis causa: statim quidem fuerit post principia uniuersorum. receptiuus enim mundus in principijs est, & primus ab eis: non tamen quòd uniuersorum principia, quæ & partium, & specificorum numerorum expansa sunt. Quæ uero sunt secundum Aristotelem, quæ in XIII. tradit, utrunque simul utique habere uidebuntur. etenim numero terminata sunt: siquidem tot sunt; quot quæ circulo feruntur sphæræ: & in specie: siquidem unumquodque ab omni, quodcunque sit ipsorum, secundum speciem differt: ut hoc, quod superius sit, & magis contineat, & simpliciori intellectione utatur: hoc uero deterius, & submissius, tanquam ipsis corporis sphæris eadem ratione ordinatis.

QVAPROPTER, *siquidem Pythagorica principia consideremus, neutrum horum in principijs est. quo modo enim possibile est, cum omnis numerus sit multitudo non terminata secundum unum indiuiduum, aut secundum speciem, et cum sit omnis numerus principiorũ fœtus in principijs, terminatam quouis modo multitudinem considerare? sed etiã unum dicamus esse omnium principium, & Deum ipsum aut bonum, aut unum appellemus, aut finem, & infinitatem, ut in Philebo Plato, & ante ipsum Timolaus ipsum nominantes; aut unitatem, & binarium, ut plurimi Pythagoreorum; aut ætherem, & Chaos, ut Orpheus; aut factorem, & dualitatem, ut ipse Pythagoras in sacro sermone;*

neque

neque proprie ipsa nominamus. non enim appellationem tantum, sed omnem etiam humanam intellectionem excedunt. neque unum & duo secundum numerum, aut speciem nominamus. communis enim numeri, & omnis speciei intelligibilis causam in se ipsis principia praeassumpserunt.

SED *est alius locus apud eos, qui theologici magis, demonstrationis horum.*

ET *tot quidem de Pythagoreis principijs. quod idem est, ac si dicas, de Orphicis, & Platonicis. Si autem, quae apud ipsum principia sunt, & numero, & specie dicemus esse terminata: (etenim tot sunt, & non eiusdem speciei) antiquitate tamen, & dignitate substantiae differunt: alterum uero determinate ipsis proprie principijs non distat, nisi forte materialibus, & formalibus.*

ET utrum corruptibilium, & incorruptibilium eadem, aut diuersa.

HAEC *quidem, ut duo quaesita, proponi uidentur, utrum eadem principia corruptibilium, & incorruptibilium. nam si eadem: quo pacto haec quidem incorruptibilia faciunt, illa uero corruptibilia? sin diuersa: utrum omnia incorruptibilia, aut haec quidem incorruptibilia, illa uero corruptibilia?*

SED *quouis modo uelit quis diuidere, respondebimus ei, quòd incorruptibilium principia omnino sunt principia quouis modo entium. nunquam enim ipsorum faecunda circumscribitur, & infinita operatio. quae uero sunt corruptibilium, non omnia & incorruptibilium. unde proxima principia corruptibilium ipsorum tantum principia sunt: nihilo minus neque haec omnia corruptibilia. nam circularis latio effectiuam causam defert secundum ipsum, non tamen corruptibilis est.*

ALIAE *quoque sunt incorruptibiles generabilium causae,*

quemadmodum

quemadmodum & corruptibilis. omnino enim, si homo hominem generat, & Sol; manifestum est, quòd corruptibilem causam habet homo, & incorruptibilem. idem quoque & in equo, & cane, & quocunque horum, quæ hic sunt. unumquodque enim ipsorum & particularem causam habet, & uniuersalem: principium uero uniuersalius corruptum iri, omnium maxime impossibile est: nunquam enim ipsa, neque alia ex ipso generarentur.

HAEC *uero non à diuo Platone tantum, sed etiam ab Aristotele recte existimata sunt. nam & æternorum principia, ut separabiles, & immateriales formas, omnibus etiam applicabiles, & corruptibilium quædam principia æterna esse dicit. deinde, multis quidem in locis, & in sequentibus quoque generose construet, quòd non utique esset generatio, nisi esset aliqua eius causa æterna. ueruntamen deficit à paterna philosophia, quòd in materialibus formis effectiuam quidem causam, aut exemplarem non præbet, sed finalem, & applicabilem. applicabiles enim secundum ipsum sunt, proxime quidem sphæris, quæ circa ipsa mouentur, per has uero etiam mundanis omnibus: nam etiam secundum ipsum omnia bona appetunt. si autem multa sunt bona, omnia tamen ad ea, quæ principaliora sunt, ordinantur, & hæc ad unum supremum, & maximum finem omnium: ut in* X I *licet ipsum dicentem intelligere.*

EST autem omnium difficillimum, & plurimam habens dubitationem.

QVOD *quidem non iure aspernabiles, sed multæ considerationis putet esse opiniones antiquorum, et maxime eas, quæ sunt de principijs, admirabitur quis ipsum de mansuetudine; quòd, multis substantijs uisis, & intellectis, necesse est omnes ex una dependere; quam si quis primum ens appellauerit, puto ipsum concessurum. Quæcunque autem ex se*

quidem

quidem non dicit, sed necessario sequuntur ad ea, quæ ponit; hæc utique dicere nostrum fuerit.

DICIMVS itaque, quòd non utique omnia primum ens appeterent, nisi ab ipso suam perfectionem, ut fructum, perciperent. & à quo per totum æuum dependent, ab hoc etiá esse per totum æuum receperunt. quapropter, si primum ens appetibile est omnibus; & ipsius esse omnibus causa est: ipsum quidem nullum est aliud, quàm primum ens: ut sit omnium entium causa, producens uero à se ipso & substantialem numerum, & quæ sic sunt, & intelligibiles species. sed quia hoc ens etsi sit omnium entium principium, coordinatum quodam modo est eis; & ob hoc non omnino est absque suspicione multitudinis: oportet autem ipsum supersubstantiale unum considerare simplicitate, & excellentia, intelligibiliter ab omnibus entibus abstractú; quod proprie quidem nominare impossibile est, magis proprie uero quis ipsum unum appellauerit, quàm aliud quodcunque; quia omnibus entibus unitatis causa fit, hoc est assimulationis ad ipsum: necessario ergo & unum, & ens præposuerunt Pythagorici rebus uniuersis, hoc quidem unitatis, & bonorum omnium causam ipsis entibus, alterum uero ipsius esse & alijs speciebus proprium principium præbens.

VIDETVR autem mihi neque Empedocles aliud quid amicitiam ipsam supponere, quàm ipsum unum, uerum non quòd est omnibus incompositum, sed ut componitur interminata dualitas: quam litem ille appellat: à quibus & primum ens subsistit, & intelligibilia omnia, & sensibilis di-
* stinctio. si enim unitatis quidem ipsi sphæro, quem post primum ens ordinamus, amicitia causa fit secundum hunc; multiplicationis uero & diuersitatis & fœcundorum processuum ipsa his causa est: cur non secundum ipsum unum quidem amicitia, secundum uero dualitatem ipsam lis assumpta est? quoniam & Pythagoricus existens Empedocles

quo modo Orphica, aut Pythagorica principia adulteraſſet?

SI VERO *Thales quidem aquam ipſum unum dicebat, alius uero aliud quid apparentium: tulerunt correctiones opiniones ipſæ apud multos, & preſertim apud hunc dæmonium uirum.*

ET VTRVM principia uniuerſalia ſint.

PRINCIPIA *propria, & ſuper uniuerſalia genera, & ſpecies conſiderantur, & adhuc multo magis ſuper ipſa ſingularia. ſic enim ſe habet.*

IN *materia ſingularia conſideranda. in natura uero, & anima uniuerſales præexiſtunt ſenſibilium cauſæ factæ; ipſa quidem natura ueluti maxime uictrices ſpecies habente, à quibus proxime materialia generat, & ſingularia; ipſa uero anima & has, & ante has etiam uniuerſaliores ratione præaſſumente: per quas & genera ipſa diuidens, & multitudine rationum rurſus contendens, conſiderat omnia, aſcendensq́; & deſcendens, & totum uniuerſaliter, diuiſiue, & reſolutiue, & definitiue operans. his uero ipſis ſuperlocatæ ſunt ſpecies opificiæ. & his rurſus ſuperiora ſunt uniuerſorum principia. Et tot quidem ad primam interrogationem dicta ſint: ſi magnæ res oratione breuiſſima ſunt explicandæ.*

AD *ſecundam uero, quòd, eſſe in potentia, omnino à proprijs prouincijs excludendum eſt. eſt enim hoc imperfectũ, & infæcundum, & materiæ conuenientius. eſſe uero actu, eſt eis magis proprium. niſi quòd quædam etiam, actu eſſe, dici non poſſunt, ſed ipſe potius actus. Fuerit uero omnium principium, ſi fas eſt dicere, non ſolum ſuper ipſum eſſe potentia, & eſſe actu, ſed etiam ſuper ipſum actum.*

AD *tertiam uero, quòd hæc quidem principiorum immobilia ſunt, quæcunque æternorum ſunt cauſæ: illa uero mouentur, quæcunque ſunt inter cauſas eorum, quæ fiunt, &*

corrumpuntur, ut Sol, & ætheris circularis ambitus.

AD HAEC autem, utrum numeri, & longitudines.

VIDEBITVR *quidem substantias in his pro entibus assumpsisse. non enim profecto punctum, quod in sensibilibus est, & lineam substantiam esse putaret. nihilominus in sequentibus etiam essentiale ipsorum inquiret.*

NOS *ergo & esse ipsorum, & substantiale enunciamus multipliciter esse, dicentes hæc. Etenim in sensibilibus naturæ operibus uiderit etiam quis figuram, & numerum, & superficiem naturalem, & huius extrema. adhuc autem & in phantasia nostra, & in opinione hæc consistunt, siue ex abstractione sensibilium, ut ipsi placet, siue & apud nos perfecta ex substantialibus animæ speciebus.*

HAEC *igitur imaginabilia, & opinabilia esse quidem participant, substantiæ uero non sunt. ideo & sub quantitate magis, aut qualitate, aut alio prædicamento reduci possint. substantiales uero animæ rationes, quæ hæc ipsa habent, substantiæ iam sunt.*

SI *autem, quæ in intellectu sunt, & in intelligibilibus, ipsorum uideat quis exempla: in primis quidem substantiarum numerum, & figuram, & ipsam magnitudinem idem uiderit enumerata. Tot proponit hic philosophus dubia: quæ resumens à primo, tentat ad utranque partem exercere rationes: ut oppositas argumentationes audientes, cum multa excussione & iudicio magis scientifico uerioribus adhæreamus. tantum igitur annotantes, quòd non ubique ordinem problematum sequitur; tentemus iam ipsi oppositas rationes cum ipso simul tanquam in uiam inducere; & his quidē ut uerum uidentibus assentire, sophisticis uero instare. necesse est enim, oppositorum, quæ ab ipso construuntur, hæc ad uerum, illa ad deceptionem respicere.*

PRIMVM ergo, de quibus prius diximus.

HOC *erat primum ab ipso propositum. genera autem dicit nunc causarum species: deinde præparat prius; quòd non unius scientiæ est, omnes rei causas cognoscere. quod & falsum est, & ab ipsius quoque opinione alienum.*

VNIVS nanque scientiæ, quo modo fuerit, non cōtraria principia cognoscere?

SYLLOGISMVS *potentia talis est. Causæ specie differentes non sunt contrariæ eorum, quæ specie differunt: & quæ non sunt contraria, eorum non est una scientia. causarum igitur non est una scientia. Et in secunda figura.*

CAVSAE *specie differentes non sunt contrariæ. quæ sunt sub una scientia, si specie differunt contraria sunt. Sed quocunque modo se habeat, falsa quidem est omnino maiorum propositio. non enim, si contrariorum est una, non contrariorum non una. neque, si contraria sunt sub una, statim, & quæ sub una sunt, contraria sunt. uerum nec interdum, nec semper causæ specie differunt: quemadmodum et ipse in secundo Physices annotauit: quòd concurrit quandoque specie & ipse finis, & ipsum agens, secundum id, quod similis speciei est.*

AMPLIVS autem multis entium non insunt omnes.

SYLLOGISMVS *talis est. Primæ, & optimæ scientiarum circa immobilia se habent. & circa immobilia se habentes omnes causas minime cognoscunt: quoniam neque in immobilibus est efficiens, aut finalis causa. primæ, & optimæ scientiarum causas omnes minime cognoscunt. In his rursus maior falsa est. sint enim scientiarum speculatiuæ primæ, & optimæ: harum uero ipsarum naturalis circa mobilia se habens non præponatur, sed magis mathematicæ, & prima philosophia, meliores ipsa sint. sed quare non omnes con*

siderant sensibilium causas? quoniam dicerent utique neque habere immobilia effectiuam causam, aut finalem. sed maxime quidem habent: siquidem etiam à principio hæc sunt, & non casu processerunt ad entia. omne enim quouis modo ens aut principiũ est, aut ex principio. multitudo uero principium esse non potest. quapropter & effectiuam utique, & finalem causam habuerit. nam gratia boni & sunt immobilia, & cognoscunt, & cognoscuntur. Deinde aliud erat, quod à principio proponebatur. non enim propositum erat considerare, an, deficiente causa, possibile sit rei scientiam factam iri; sed, si, existentibus causis diuersis, nõ una scientia, sed hæ multæ considerantur. quod nunc non probatum est. Potius uero quis ad oppositum ex his motus argumentatus fuerit. Si enim omnes, quæ circa immobilia uersantur, omnes inexistentes subiectis causas cognoscunt, & nihil eorum, quæ ipsis insunt, aspernantur: etiam sapientia omnes entis, quatenus ens, causas cognoscit. Deinceps uero ratio probare conatur, quòd finalem causam mathematica non habent. falsum autem sumit, quòd ipsum, cuius gratia, actionis est finis. non enim ipsarum actionum sunt fines tantum, sed multo magis ipsarum speculationum. nam gratia boni, & assimilationis ad diuinum, & ueræ nostræ salutis considerationem appetimus: ipsarum uero actionum finis & particularis est, & neque proprie finis. si uero geometræ non utuntur assignatione finis, demonstrantes quæ per se figuris insunt: mirum non est. neque enim subiectum sibi ipsis considerant, siue sit, siue non: neque finem, quoniam magnifaciunt: neque aliud ullum, præter ea, quæ per se insunt figuris, magnitudinibus ue. & propter hoc imperiti utique sint. Cui enim principium est, inquit, equidem noui. finis uero, & medium ex ijs, quæ non nouit. quæ machinatio est, talem concessionem aliquando scientiam factã iri. Atqui primus philosophus & propter quid circulus in

se ipsum

se ipsum conspicit., & , quid ex ijs, quæ uere sunt, imitatur; & quæ prima figurarum. & quid in ipsis ordo est, unde eis omnino ipsius boni simul ingreditur causa, omnino considerat. Deridendus quoque Aristippus est, ipsius quidem coquinariæ esse putans finem, alicuius gratia tale præparare obsonium: mathematicas uero, ad ueras conclusiones scientiam parientium propositionum descendentes semper, non mentis fœtus, & imitationes, putans ostendere res, circa quas uersantur. unde enim, quæ in ipsis est ueritus? unde ordo, ad quem, quæ dici non potest, pulchritudo simul ingreditur? unde ex ipsis circunductiua, & sursum ductiua utilitas animæ? si non multo prius ab intellectu magna pars bonitatis indita esset.

ATQVI, si plures scientiæ causarum sunt.

OPPOSITVM *astruit, quod & uerum est, unam scientiam causas omnes scire ipsius scibilis. & hoc ei placet. est autem ipsius demonstratio ualde et breuis, & manifesta. quædam uero eorum, quæ interponuntur, indigent breui examinatione. Dicit autem, si alia quidem effectiuam causam nouerit, alia uero finalem: (contingit nanque rem omnes habere) & multæ sapientiæ erunt, & ambigent de prioribus; & nulla secundum ueritatem ipsarum erit sapientia. omnes enim imperfectæ, tanquam illæ, quibus sit causarum cognitio distributa. deridenda enim est, quæ effectiuam causam scire nititur: cum neque, quid sit res, cognoscat; neque, ad quid facta sit, aut est. Imperfecta quoque, quæ ipsum, quid est, se considerare dicit: cum neque principium motus sciat; neque ipsum, cuius causa, cognoscat. Quæ uero finem ipsum, ut putat, præassumpsit; si neque, cuius sit finis, neque, unde subsistit res ipsa, cognoscit, quo modo non recte aspernabilis fuerit? quapropter non est scientia una, quæ omnes causas considerat. hæc quidem ... continet*

continet totam astructionis potentiam. Sed percurramus literam.

VT DOMVS, unde quidem fit motus, ars ipsa, & domificator: cuius uero gratia, opus ipsum: materia uero, terra, & lapides: forma uero, ratio.

HAEC *astructiua sunt huius, quòd omnes causæ insint uni. ipsum uero, cuius gratia, & finem domus, opus ipsius dicit esse, hoc est regere nos, & conseruare supellectiles necessarias. hoc enim est opus domus; & huius gratia à principio facta est.*

EX HIS quidem, quæ pridem determinata sunt.

DICTVM *est de sapientia in maiori α; quòd, quæ in alijs principalior, & doctrinalis magis, & quæ plurima nouit, & certissima. Dicit tertio, quòd ex his determinationibus nisi una causas omnes nouerit, sed unaquæque unam, ambigent inter se scientiæ. optima quidem, & maxime princeps, quæ finem ipsum, & bonum considerat: maxime uero demonstrans, & maxime definiens, quæ circa formam uersatur. In actionibus uero, & omnibus, quæ mouentur, nisi quis principium motus nouerit; fere nihil rei assequetur. Effectiuam uero causam oppositum fini dicit esse: quoniam hoc quidem est principium motus, altera uero finis. Aduertendum autem rursus ad proprietatem philosophiæ suæ, quòd eorum solum, quæ mouentur, principium esse effectiuum putauit, eorum uero, quæ non mouentur, minime. sed hæc quidem ex pluribus congreganda sunt. sed, quo pacto ostendat ipse, principalem esse scientiam, quæ finem ipsum considerat, audiemus ipsum dicentem.*

PRINCIPALISSIMA quidem, & maxime dux, & cui ueluti neque contradicere alias scientias æquum est,

est, quæ ipsius finis, & boni huiuscemodi est.

HVIVS *enim gratia alia sunt. nam, quatenus sapientia hoc habet, quòd principalis sit & domina aliarum scientiarum; nulla utique fuerit, quàm quæ est de fine, cuius gratia cetera sunt. etenim finis ipse dignitatem habet ductricem ad alias causas, cuius enim gratia omnia fiunt, illi seruiunt omnia, & in mundo, & in republica, & in exercitu, & in domo, & in unoquoque nostrum. Boni uero & finis gratia omnia fiunt.*

QVATENVS uero primarum causarum, & maxime scibilis determinata est esse.

QVATENVS *uero, inquit, sapientia primarum causarum est, & eius quidem maxime cognosci potest; quæ formam ipsam nouit maxime, sapientia sit. Quo modo ergo hæc insint ei, quæ formam considerat, procedens statim dicet. interim uero, quòd multis res ipsas cognominibus melius hic nouit, per ea, quæ interposita sunt, declarat. si enim nouit quidam, quodam modo etiam qui per priuationem, aut negationem dicere aliquid de re ipsa potest: ut, qui nouit, quòd punctum impartibile est, & quòd diuinum immortale; magis nouit hoc qui per affirmationem ipsum cognoscit, & per ea, quæ insunt ei; ut, quòd hoc quidem est extremũ lineæ, illud uero semper ens per se sufficiens bona entium causa. hoc adhuc magis nouit, qui non qualitatem rerum, aut quantitatem habet dicere, aut operationes, aut passiones, (omnia enim hæc post substantiam sunt, & secunda ab ipsa substantia) sed qui de ipso, quod quid est subiectum, potest docere. omnium utique scientiam hic fuerit perfectissimus. quo pacto uero & circa primas causas se habet, audiemus ipsum astruentem.*

AMPLIVS autem & in aliis scire unumquodque.

Substantiæ

SVBSTANTIAE *quidem per definitiones cognoscuntur; ideo definitiua est prima scientia. quæ uero per se insunt, per demonstrationem sunt cognoscibilia. ideo secunda scientia demonstratiua est. quæ uero ipsam formam considerat omnia hæc cognoscens, & definitiua, & demonstratiua est: definitiua quidem per se; quoniam hoc erat, scire substātiam rei; demonstratiua uero; quoniam in assignationibus causarum non prius cessat quis demonstrans, quàm ad ipsum, quod quid est, occurrerit. non enim satis est dicere, quòd ignis quidem disgregat nos, congregat uero, uerbi gratia, nix: sed, propter quid sit horum unumquodque, nisi in definitiones occurrerimus, & ostenderimus quod hoc est utrique ipsorum esse, & igni, & niui, non erimus ad demonstrandū idonei. quapropter illius tantum, qui formam nouit, est demonstrare. Et hæc est prima causa, quæ ex ipsa definitione sumitur: prima uero non secundum assignationem, (est enim fortasse ultima secundum hanc) sed natura prima: ad quam cum occurrerit demonstrator, quiescit: ut, qua de causa ciuilis homo musicam esse uult, aut exercitationem corporis in ciuitate? ut instruat ciues. cur instruit? ut scientes faciat. cur autem hoc? quia sunt apti ad apprehendendam scientiam. quo modo autem hoc? quia rationales. cur autem rationales? quia hoc est ipsis hominibus esse. Vides ne, quòd ex primis causis hic scit? et est optima causa demōstrationis definitio rei. Cur deficit lumen? quia obstruitur à terra. habes ergo definitionem defectus lunaris. est enim defectus lunæ, luminis, quod est in ipsa, priuatio ob terræ obstructionē, de qua si utique demonstrationem feceris, positionem tantum terminorum permutas: ut ipse in demonstratiuis nos docuit. Et, quadrare figuram æque distantium linearum rectangulum; nil aliud est, quàm inuentio mediæ lineæ. nam si sit longitudo fortasse nouem, latitudo uero quatuor, erit spatium quidem 36, cum inueneris mediam proportionalē ipsis*

ipsis nouem & quatuor, & b, ad ipsa describis quadratum æquale æquidistantium linearum. quòd si etiam, quid est, quadrare, dicas; non aliud quid dices, quàm medium proportionale inuenire. aut siue ostenderis, quòd quadratum sit; ad hanc, & non ad aliam, primam causam occurres. sic, quæ formam scit, sola & definit, & in alijs, hoc est per se inhærentibus, solum demonstrat.

CIRCA generationes uero, & actiones.

NECESSARIA *maxime per hoc effectiuæ causæ cognitio in agibilibus, & omnino mobilibus demonstratur. qui enim primum mouens ignorat, neque utique formam, neque finem ipsum rei nouerit. Denique, sæpe suffecit nobis, quòd Socratis est actio, aut Pythagoræ; ut persuadeamur, quòd bona sit, & prudens, & utilis.*

QVAPROPTER alterius utique sciẽtiæ uisum fuerit.

SI SIC *scribatur, ut ad inconueniens ipsum sermonem deducentem audiemus: ac si diceret. quapropter alterius & alterius sapientiæ esse uisum fuerit, unamquanque causarum scire. quod idem est illi. quapropter multæ sapientiæ, & non una omnes causas cognoscit. Si uero non alterius, ut indicat potius Alexander; ut communiter ipsum recte concludentem intelligemus, ac si diceret: quapropter, quoniam, quæ causam cognoscit, sapientia est, non alterius et alterius scientiæ est causam considerare, sed unius.*

AT VERO de demonstratiuis principiis.

CVM *dubitauit de causis entis, si unius est scientiæ ipsorum omnium cognitio, aut alterius, & alterius; nunc secundum expositionem problematum interim procedens quærit secundum; si eiusdem est, principia entis, & principia demonstrationum scire; aut, alterius quidem hæc, alterius uero illa. & argumentabitur ad utrunque. Nos uero, quòd eius-*

dem quidem ſit, prædiximus: oppoſitum uero probantibus rationibus nunc afferre redargutionem tentabimus, ſecundum ipſius propoſitum.

DICO autem demonſtratiuas communes opiniones.

IN *his & exponit, quæ ſunt demonſtratiua principia, et problema ipſum manifeſtius terminat, & ſubdiuidit alterum ex oppoſito diuiſorum, ut aliud appareat per diuiſionem. Demonſtratiua igitur principia cõmunes conceptus enunciat eſſe, non ſcilicet quatenus diſponunt nos, aut ad actiones mouent: omnia enim finem ſuum appetunt ex communi conceptu. quem profecto ubi non aſſequuntur homines, & ex ſe ipſis potiri minime ualent, confugiunt ad diuinum: à quibus moti (ut ipſe etiam dicit) ſcire appetunt natura. hæc igitur non fuerint demõſtratiua principia, ſed quatenus ad demonſtrationes ipſis utimur, appellantes quidem dignitates, quia apud omnes ſic aſſumptæ ſunt; cognitionem uero ijs, quæ demonſtrantur, manifeſtiorem ipſorum habentes: quarum unum eſt & id, quod eſt de contradictione. Cum uero ab antiquis duo de ipſa exiſtimata ſint, unum quidem, quòd ipſam nihil effugit, ſed omne neceſſe eſt affirmatiue ſignificari, aut negatiue, ita ut in nullo aberrent utræque propoſitiones, ſed ſit altera uera, alterum uero, quod impoſſibile eſt, ipſas ſimul eſſe ueras: utitur quidem ipſe nunc utriſque: nos uero tantum annotamus, quòd, ſecundum quidem etiam ſimpliciter uerum eſt, primum uero cum determinatione. nam in entibus, & ſcientia comprehenſibilibus neceſſe eſt omne affirmare, aut negare: quoniam, ſi quid extra ipſum eſſe eſt, & neque nomen, neque ſcientiam habeat, neque omnino dici poſſit; quo pacto neceſſe eſt hoc affirmationem, aut negationem recipere, de quo omnis oratio falſa ſit? Sed hæc quidem alterius utique ocij fuerit profundius*

fundius perscrutari. etenim alias instantias habet apud eos, qui non ignoranter ipsa utuntur. Hæc dignitas. Nunc uero, cum dicat Aristoteles, & quæcunque aliæ huiuscemodi propositiones, subijciemus sermoni & illam, quæ dicit, omne appetibile bonum est: & illam, nihil frustra agere naturam, neque multo magis ipsum Deum: nullam substantiá ex non ente fieri: neque in nullatenus ens corrumpi: omne, quod mouetur, circa aliquod stans moueri: amplius & illas, quæ sunt geometrarum, & arithmeticorum, & quæ sunt aliarum scientiarum dignitates; de quibus omnibus non alius quis, sed qui causas cognoscit, considerat. si enim alius: (hoc quippe Aristotelis est) necesse est, deinceps dubitare, uter ipsorum est, qui nunc quæritur, sapiens.

VNIVS igitur esse, non est rationabile.

INCIPIT *astruere alterum oppositorum; quòd non eadem substantias cognoscet, & dignitates. quod est falsum. Videamus ergo, in quo faciat nos uacillare syllogismus. Si enim, inquit, eodem modo se habent circa demonstratiua principia; aliæ uero ipsas nesciunt, neque, quæ circa ipsum ens uersatur, hæc cognoscere uisa fuerit: sanum quidem est connexum: sed uideamus assumptum. Atqui omnes eodem modo se habent circa ipsum, & demonstratiua principia, solum ipsis credentes, etiam quæ proxime quidem ab intellectu has recipit sapientia, melius uero, quàm per demonstrationem, ex alto ipsas speculans, & ueritatem ipsarum, & ordinem, & processum ab intellectu considerans. Et hæc dico de uniuersalibus dignitatibus: quoniam, quo ad hanc quidem artem, dignitates sunt, non sunt autem simpliciter primæ secundum naturam. & demonstrabit ipsas qui ipsam substantiam cognoscit: etsi indemonstrabiles sint particulari artifici: unde & geometrica principia ille demonstrat. quo modo ergo eodem modo cum alijs se habet circa ipsas? aut quo mo*

do, hoc non concesso, processerit unquam paralogismus, ad quod tendit conclusio?

SIMVL uero & quo pacto erit eorum scientia.

PRIVS *quidem ratio astruere conata est, quòd nulla scientia principia demonstratiua nouit: nunc uero, quòd inscibilia sunt. Videamus ergo, in quo etiam hic syllogismus tentat decipere. Non sunt, inquit, demonstrationum principia cognoscibilia, nisi quatenus cognoscimus quidnam significent. hoc uero non facit de ipsis scientia. si uero sunt scibilia, etiam demonstrabilia sunt. Si uero demonstrabilia, etiam unum habent subiectum, ut numeri demonstratiui existentes, unum habent subiectum, cuius hæc quidem passiones sunt, ut par, impar, & horum complexiones, multiplicationes: diuisiones quidem & demonstrabiles sunt ab arithmeticis, illæ uero dignitates, ut horum definitiones. non enim possibile est de omnibus esse demonstrationem, ut ostensum est in posterioribus resolutorijs. si autem hæc sunt, omnes demonstratiuæ circa subiectum unum se habebunt ipsarum dignitatum: quod est absurdum. nam quemadmodum arithmetica circa omnes numeros, & geometria circa omnes figuras; sic unaquæque demonstratiuarum circa omne subiectum dignitatum. sumpsit ergo ex illo quidem uerbo, scibilis, quòd & demonstrabiles: quod est falsum: ex illo uero, demonstrabiles, quòd habent omnino subiectum: quod & ipsum est falsum. aliter enim res dicuntur demonstrabiles, & aliter orationes, & propositiones. si uero subiectum habebunt dignitates; passiones, & dignitates circa ipsas apparebunt: quapropter erunt & dignitatũ dignitates. hoc uero absurdum ab ipso non ponitur, sed omnino sequitur ad dicta, et quod ad hoc sequitur, scilicet dignitates, si ab alijs dignitatibus dependent, non esse dignitates: cum hoc, quòd etiã in infinitum nos procedere non probi bemur.*

bemur. Rursus etenim hæ sunt dignitates: quapropter & hæ indigent dignitatibus: & hoc in infinitum. quid ergo mirandum est, si hoc pacto absurda cōcedantur, omnes scientias circa unum dignitatum subiectū uersaturas? sed quod quidem nec demonstrabiles sint propriæ dignitates, etsi scibiles sint secundum primam scientiam, quæ circa immediatas propositiones uersatur? quæ cum ipso & ipsum propter quid comprehensum habent tanquam proxime ab intellectu procedentes, & intellectum reflectentes, & diuidentes, & exire facientes. neque, si essent demonstrabiles, unum utique subiectum haberent, præordinabiles existentes, & in sublimi ambulantes. & deinceps quoque, quo modo uerum ab ipso astructum sit, speculemur.

AT uero, si altera sit, quæ de substantia, & quæ de his.

SI NON *idem rerum principia nouit, & demonstrationum, sed alius, et alii; imperfectus quidem uterque ipsorum erit, alter quidem nesciens demonstrare, alter uero inanes syllogismos amplectens, tanquam rerum naturam ignorans. dubitabunt etiam de prioribus. magna enim est dignitas, & quæ demonstratiua principia omnium maxime comprehensiua considerat: et quem oportet uocare, si non est idem cum sapiente, tandem dubitabimus. quod igitur eadem methodo probauit causarum omnium ipsius entis scientem esse sapientem, unum existentem; & quòd demonstratiua principia, qui de illis meminit, sciet. quod uero per minima sufficienter ab illis ostensum, uerum est licet conspicere. Si enim diuisio cognitionum imperfectas utrasque scientias, & deridendas, et quæ simulant scire nō scientes, et adhuc dissentire, et ambigere de primis; alterum uero ipsarum, quæ conatur omnia complecti, proprijs adiectionibus fere innominatam ostendit. quo modo nō tutissimam unio scientiarum auctoritatem*

tatem recipit? & si principia demonstrationum omnibus scientiis altera ipsarum monstrat; quænam alia fuerit, quàm prima philosophia, & quid circa ens, quatenus ens, uersatur? hæc enim intellectum imitata, apud quem & intelligibile, & intellectio non sunt distincta. intellectus quidem per cognitionem dignitatum assimilabitur; intelligibile uero per speculationem ipsius entis. Si autem deficiet in altero, erit intellectus imitatio alterum habentis, aut intellectionem sine intelligibili, aut intelligibile sine intellectione: quod idem est, quod intellectum ignorantem imitari.

OMNINOQVE substantiarum una omnium est.

QVAERIT *quidem, si circa omnem substantiam una erit scientia, intelligibilem, & sensibilem; & si aliqua sit harum media, aut plures erunt multiplicatæ secundum substantiarum differentias. hoc autem erat & in propositis, quod tertiam dubitationem protendebat. Breuis igitur, & uerissimus etiam ipsi Aristoteli de his occursus est, quòd una quidem est, quæ suprema; multæ uero, quæ proximæ; & una quidem est omnium, quæ ens, quatenus ens, considerat; multæ uero, quibus partes huius sunt distributæ, & quæ aliter ipsas, & non quatenus entia, pertractant. quo modo autem ipse ad optata nunc argumentatur, intelligemus.*

SI ERGO non una.

SIQVIS, *inquit, aliam quidem circa has substantias, aliam uero circa alias scientias ponet; dubitabit, circa quam substantiam uersantem sapientiam uocabit. Dicemus igitur, quòd maxime quidem una omnes speculabitur. Si autem & alia; non obscurum est, quòd quæ circa primas & intelligibiles percepta est, hæc est prima scientarum: unde & nunc, & si omne ens, quatenus ens, consideret*

deret, circa ipsum intelligibile uult plurimum & optimum studium exponere.

VNAM uero omnium, non est rationabile.

TRANSIT *ad ostendendum, etiam ad optatum sequi aliquod difficile. uideamus autem, quid est, quod dicitur, aut cur non est rationabile.*

ETENIM si demonstratiua una de omnibus sit accidentibus.

QVID *hoc absurdum? etenim si sunt multæ demonstratiuæ, ut geometria, astronomia, & arithmetica, & aliæ plurimæ, ante has tamen omnes est una, quæ per se accidens enti, quatenus ens, considerat. quæ autem sint, hæc in tertio ipse dicet manifestius. arithmetica enim, quæ per se numero insunt, demonstrat; & geometria, quæ figuris. illa uero una demonstratiua, que per se insunt omni enti, demonstrat, non quatenus tale, aut tantum est sed quatenus ens. quapropter, nihil absurdum sequi, astruere tentabit.* H

SIQVIDEM omnis demonstratiua circa aliquod subiectum.

RATIO *huiuscemodi est. Si una circa omnes substantias sit scientia; una omnium erit eorum, quæ per se insunt omnibus substantiis, & demonstratiua, siue eadem sit cum ea, quæ circa substantias uersatur; siue altera; (nondum enim de hoc) sed quòd una erit, & demonstratiua. hoc, inquit, ostendo. ostensio uero huiuscemodi est. Circa quodcunque subiectum, quod una aliqua scientia considerat, circa hoc & demonstratiua una uersatur, quæ per se insunt illi subiecto, demonstrans ex communibus conceptibus, quæ sunt omnis demonstrationis principia. non enim ipsum subiectum, id est substantiam una considerat, sed ex quibus hoc est. quæ uero per se insunt, ex quibus & definitiones, & subiectum ipsius rei est, multæ considerant, sed una, & demonstratiua est: siue eadem sit cum ea, quæ est circa quod quid, siue altera*

altera; nisi quòd, una existente hac, una est et ipsa. Si igitur omnes substantias una considerabit, et unum subiectum genus; etiam omnia, quæ per se insunt, una aliqua demonstratiua comprehendit, siue eadem existens cum sapientia, siue diuersa. hoc enim in sequenti problemate dijudicabitur. Illud uero, quia & accidentia sunt, siue eædem considerabunt, siue ex his una huiuscemodi est. quapropter & quæ per se ita sunt, si quidem multæ sint, quæ ipsas substantias norunt, omnes demonstrabunt demonstratiuæ. si uero una sit una demonstratiuarũ, omnia considerabit. et sequitur hoc omnino: etsi non una aliarum demonstratiuarum sit sapientia ab omnibus abstracta. nihil autem est absurdum, unam, quæ per se insunt cuilibet enti, quatenus ens, considerare.

AMPLIVS, utrum circa substantias speculatio solum est.

HOC *quidem quintum est in problematum expositione: nunc uero post tertium non sine causa uidetur mihi assumptum esse, sed quia in tertio hoc ualde ambigue posuit. Siue enim, inquit, eiusdem sit, siue alterius; uoluit statim de hoc principalem sermonem facere. Dictum est quidem in problematibus abunde de ipso, et quòd, quæ cognoscit subiectum, & quæ per se insunt, ostendit omnino. etenim neque quod inducit nunc, destructiuum huius uim aliquam habet: dicit enim sic.*

SI ENIM eiusdem demonstratiua aliqua fuerit etiam ipsius substantiæ.

AD QVOD *dixerim utique, quòd ipsius, quid est, non demonstratio. eandem uero & definitiuam esse et demonstratiuam nihil prohibet: definitiuam quidem ipsius, quid est, demonstratiuam uero accidentium per se. eiusdem enim est, quid sit mundus, & sol, & luna, considerare, & de æternitate*

tate ipsorum & operationibus demonstrare.

SI AVTEM alterius, quæ erit considerans circa substantiam accidentia.

ET VERE *inuentu difficillimum. si enim demonstratiua per se accidentium usque ad primam causam, & ipsum, quid est, ascendit: omnino erit & definitiua. Dicendum est autem, quòd proprie quidem demonstratiua huiuscemodi est, tamen iam & alia est ex suppositione demonstrans, quæ non ascendit ad ipsum, quid est, ut astronomia multa. ideo nec dicere habet de substantia apparentium astrorum, ut ex omnibus illud tantum uigeat, quod iam prædiximus, quòd, quæ quidem est circa substantias, etiam demonstratiua est. non omnis uero demonstratio ascendit ad definitiuam scientiam, sed quæ utique habet definitionem, ut principio ipsa utitur credibiliter.*

AMPLIVS, utrum sensibiles substantias.

HOC *quartum in problematibus statuit: respondimus autem in illis abunde ad ea, quæ nunc proponuntur. ideo de ordine hoc tantum annotantes, quòd forte hoc debebat tertium ordinari; transeamus ad deprehendendas falsas ratiocinationé destruentium plures substantias argumentationum. Cum utique primum probabile fuerit, si omnes causas entis considerat sapiens; secundum autem; si circa demonstratiua principia: tertium certe iure quis intulerit, si multæ substantiæ sunt, quod nunc quærit. post quod est quartum, si multarum substantiarum una est scientia. sed & eorum, quæ per se his accidunt. sed hæc quidem quocunque modo quis uelit iudicet. deinceps uero transeamus ad sequentia.*

VT IGITVR dicimus species.

REMITTIT *nos ad ea, quæ in maiori a dicta sunt. Deri-*

dendi igitur etiam hoc pacto sunt, qui librum illum spurium faciunt. dictum autem est in illis, Platoni quidem placens nihil, aut minimum quid. quæ autem ipse supponens, dixit ualde inaniter, & dialecticæ.

MVLTIS autem modis habentibus difficultatem.

SED *ego quidem dixi. Viri illi in omnibus putant species differre ab his, quæ hic. has enim substantias esse diuinas impartibiles ad se ipsas conuersas, fabricatorias causas eorum, quæ hic, & eodem modo se habentes: hæc uero omnem sustinere mutationem, & mortalia quædam ipsorum esse, & operata, & circa generationem, quæ in tempore uertitur, uersari, illas quidem intelligibiles, & impartibiles, & sui met existentes, & hoc ipsum omnibus mundanis præbens substantiam, actiuo, & opificio, & prouisorio, & cognoscitiuo, ab omnibus formis, quæ apud se se parabiles sunt, differentes: hæc uero dissonantia, & partibilia & ab altero mobilia, & entium ultima, & infœcundissima: * uideris autem non ipse. sed ut præter mediocritatem deceptionibus ab æquiuocatione utens. non enim, quia homo hic est, etiam ibi idem homo est, æternitate solum differe, ille ab hoc putatus fuerit: sed omnibus quidem, quæ diximus, immo & pluribus alijs, quæ prætermisimus, miratus etiam quis fuerit, in his Alexandrum ipsum, probantem quidem eum multa promptitudine ea, quæ nunc ab Aristotele dicta sunt; se ipsum uero latentem, quòd repugnantia loquitur philosophus. nam si uniuocus est homo, qui hic homini, qui ibi est, ut est Alexandri sermo; neque utique æternitate differret ab eo, qui hic est. nam in ratione hominis, qui est hic, mortale inest: & quibus inest mortale, & corruptibile, omnino inest non per accidens, ut ipse philosophus in hoc ipso negocio manifeste demonstrauit. quapropter non recte hoc Aristoteles, secundum Alexandri sermonem. sed, hæc quidem*

quidem ipsos ex animi sententia disputasse uiros, non puto, qui tam ualde in differendi ratione excelluerint; quia Platonis diuina dogmata non lædunt: quemadmodum nec à Thracibus emissæ sagittæ ad deos perueniebant. sed ad sequentia procedamus.

AMPLIVS autem, si quis præter species.

VIDEAMVS *autem, & quæ, & quot, & quo modo habentes solutionem.*

MANIFESTVM est enim, quòd eodem modo & lineæ præter ipsas, & præter sensibiles erunt, & unumquodque aliorum generum. quapropter, quoniam astrologia una horum est, erit aliquod cælū præter sensibile cælum, & Sol, & Luna, & alia similiter, quæ in cælo sunt.

E T *quid absurdum est esse hæc & intelligibilia, & cogitabilia, & sensibilia? quo pacto autem non est, naturam esse quid in opifice causam cæli, & solis? esse autem in animabus astrorum uerius cælum, & ueriorem solem apparentibus, esse autem & hæc ipsorum sensibilia receptacula. Quid etiam putandum est aliud Platonem dicere? cum & super cælum de astris considerare. sublimem enunciat? & rursus multas esse beatas deas & exitus intra cælum. quas deorum genus bea * torum mirari esse. astra quoque putare esse super hoc ipsum cælum, aut, ut consuetius dicam, intelligibiles astrorum uitas: quarum inconfusam unionem, & indeficientem communicantiam, et ad intelligibiles substantias coniunctionem considerare, eum sapientem, qui apud ipsum est, cælum etiam intelligibile aliud præter hoc ipsum apparens, cuius speculamina, & exitorias speculationes esse mundanorum deorum, & dæmonum. quapropter hoc ualde recte dictum est, quòd præter ipsas solas lineas,*

hoc est præter intelligibiles, & adhuc præter sensibiles erũt quædam lineæ mediæ: sed & cæli, & soles multipliciter. Interim autem saltem tripliciter est intelligere. omnino enim, ut inquit diuinus Plato, intellectum quidem anima, animã uero in corpore componens, Deus omne mundanum animal intelligens & animatum inuexit. omnia igitur, quæcunque in apparenti cælo sensibiliter & dimensiue conspiciuntur, secundum animam quidem in immaterialibus rationibus, & uniuersalibus erunt, secundum intellectum uero in speciebus maxime impartibilibus, & intelligibilibus. Hic uero admiranti assimilatus etiam, quæ sequuntur, scribit.

ET SI quo pacto hæc oportet concedere.

CVR *eorum, quæ mouentur, non est æquum immobilem esse causam? immo, quo pacto non necessarium? Aut hoc quidem concedimus, sed ad id, quòd non eodem modo ipsa nominetur cum operatis, repugnamus. et quidem in immaterialibus ipsi concessimus, ex immateriali domo materialem domum affirmantes fieri. opus est autem, ad usum aduertere theologorum: apud quos multorum quidem cælorum processus, multorum quoque solium, & multorum aliorum traduntur. cur autem, & mobilem, omnino impossibile? nisi quia corporeas secundum mutationem consueuimus motum nominare: quoniam opificium & intellectualem motum quis non dederit uere entibus?*

SIMILITER autem & de quibus perspectiua tractat.

DICIT, *quòd, neque motum esse, rationabile est, neque mota. nos uero etiam tunc dicebamus, quòd & immobilia corporeo motu, & motu uitali necesse est esse. et nunc quoque suauissime hoc ipsum interrogauerim, utrum neque oculum concedat nos habere alium præter huncce sensibilem oculũ.*

oculum quidem esse concedit, sed non habentem potentiam aspectiuam, aut uisiuam propriarum specierum. Sed & hoc quidem non subsistentia esse intellectus speculatiua. & quo modo non erit ipso sensu præstantissimus noster intellectus infelicior, siquidem ille quidem ad entia coordinatus est, huius uero non subsistentia speculatiua sunt? Si uero hoc absurdum est; & est oculus noster intellectualis, et potentia illius oculi aspectiua: erunt & species coniuges huic potentiæ uisiuæ, immobiles quidem motu corporeo, motæ uerò intellectuali operatione. Sed ipsarum musicarum rationum, quas Deus animæ tradidit ad apparentem distinctionem, nunquid nullus est speculator? immo ipsarum musarum, & ipsis procedentis harmoniæ, nonne omnes mundani Dei participes sunt, ut inquit Homerus, pleni musarum, quæ cantu permutantes uoce pulchra, omnia autem entia participant. Cur igitur non erunt & alia harmonica? Si autem hæc Platonica dixerint, hi mordaces uiri, & iracundi; unus tamen contextus intelligibilium apud te specierum qui ad primum bonum est, & perficitur ad speciem intelligibilium, quæ est in ipso; quo pacto non est harmoniarum pulcherrima & diuinissima? circa quam philosophus uersans harmonica utique admirabiliora musicis, quæ hic sunt, pertractauerit.

SI ENIM sunt sensibilia intermedia.

NEC *sensibilia sunt intermedia, si æquinoca sunt ipsis sensibilia: nec sensus ipsis coniuncti sunt: sed intellectiones rationibus existentibus immaterialibus. neque intermedia esse intelligibilium animalium, & sensibilium, quæ in rationibus uniuersalibus animæ sunt, aut speciebus naturalibus alia animalia, recusauerit quis concedere. quapropter uera sunt quæ sumuntur: nec, quod ex ipsis sequitur, est absurdum.*

Dubitauerit

DVBITAVERIT autem quis & circa quæ entium oportet quærere has ſcientias.

HOC quidem recte quærit. etenim uere dubium eſt, quas ſcientias earum quæ hic dicamus magis exemplares: tamen reſpondemus ei, quòd earum, quæ circa naturales ſpecies intellectionem habent, aut rationes, aut numeros naturales, neceſſe eſt antiquiores eſſe his, quæ hic quæ circa immaterialia horum exempla uerſabuntur.

SI ENIM in hoc differret à geodeſia geometria ſolū.

SED *non hoc ſolo differt geodeſia & geometria, ſed quòd & hæc quidem humanam indigentiam coniectatur, & ad utilitatem reſpicit mortalis uitæ, & chirurgiam, hoc eſt manuum operationem, attingit, & dantis uere intellectum non pertractat ſenſibilium animam, & expurgat huius oculum, & circunducit ad intellectionem remouens à craſſiori & formabili materialium contextus, à tota uero hac dicantur differre quid ergo ſequitur? & medicinam aliam quandam præter diuinam medicinam eſſe, & præter eam, quæ mortalium corporum. Sed ego quidem niſi etiam ante omnem probationem hoc concederem, mei ipſius pudore afficerer. Sit enim Pæon, hoc eſt Apollo, aut ſiquis uelit dicere ſeruator Aeſculapius, qui diuinam medicinam habet, qua dijs, & animabus, & corporibus, his quidem ſemper conuenientem diſtribuit menſuram; his uerò cum ſuſceptiuā fuerint. Sit uero & qui apud nos medicus eſt, qui mortalium corporum curam facit. nunquid igitur, quæ ſic ab inuicem diſtant, communibus quibuſdam, terminus non ſunt coniuncta? & nunquid utique apud Deos ſit, & apud nos ultime, neceſſe eſt conſiderare & in angelicis, & demonicis, & heroicis ordinibus, & adhuc in animabus ſolutis à uita mortali. Cur etiam depuratiuam paſſionum philoſophiam non interpoſuerit quis inter diuinam iuſtitiam, quæ*

medicina

medicina sit omnis mundanæ uitiositatis, & humanam medicinam, quæ circa solam curam uersatur generabilis & corruptibilis corporis? quapropter nullum utique crimen fuerit & sanatiua huius speculamina, & studia media esse inter mensuras iustitiæ, in quibus est per se sanatiuum, & eas, quæ multis notæ sunt. sed nos non exempla eorum, quæ hic, sed ipsa, quæ in ultimis apparent, quærentes in transmutationibus rerũ, & non inuenientes, merito dubitamus, siquid huiusce modi est in primis, & medium ex entis generibus. Si ergo omnium artium oportet exemplares causas reponere, aut omnium quidem ex illis principia sunt, tota uero constitutio earum, quæ ad uitæ mortalis indigentiam conferunt, ex foecunda animæ ratione processerunt. quæsitum est & ab antiquissimis philosophorum Pythagoricis, scilicet Parmenide, & Platone & ijs, qui posterius illorum speculationem explanarant, Plotino, Iamblicho, et Porphyrio: quod tamen etiam respondentes in dijs est intelligere. declarant & theologi, qui Cyclopas, et Vulcanum fabros appellare non negligunt: neque Mineruæ & Proserpinæ sutoriam ascribere. non statim autem eas, quæ congruenter considerantur, etiam exempla earum, quæ hic dicimus nisi quæ hic secundum illas faciant, & ad illas non perueniant, & illis assimilentur.

SIMVL autem neque hoc uerum est, quod geodesia.

MAXIME *quidem ipse supposuisti, corruptibilium ipsos dicere esse geodesiam, & non scimus hoc apud ipsos positum. postea quæ necessitas coruptibilium artes cum ipsis corruptibilibus corrumpi? simile ac siquis diceret, corruptibilium definitiones simul cum deficientibus corrumpi. Sed illud puto, seruata specie, etiam si singularia sint mortalia, necesse esse & definitionem seruari, siue quis ipsam dicat, siue non. hoc quippe & in artibus. seruantur etenim hæ, etiam si de*

si de corruptibilibus rebus prouisoriæ sint uniuersalibus rationibus positæ: quæ si sint propositæ ab animalibus generalibus, necesse est, permanere & tales artes. etenim aliter dicere corruptibilium esse, aut corruptibilibus prouidere aut de corruptibilibus operari, & quod quid est in corruptibili, necesse omnino est cum subiecto corrumpi. quod autem de corruptibilibus operatur, non necesse est hoc corruptibile non amplius esse, aut ociosum esse. operabitur enim rursus circa aliquid, quod est eiusdem speciei cum eo utitur enim uniuersali ratione.

AT VERO fuerit magnitudinum.

ETSI *non sensibilium magnitudinum astronomus est considerator; circa astra autem uersatur, & cælum, & horum motus: quo modo non sunt alia astra, & aliud cælum & aliæ circulationes, circa quas astronomus uersatur? quapropter non aduersus inducentes plures substantias est hæc argumentatio, sed potius opitulatur eis. ueritas tamen hoc pacto se habet. Hoc quidem cælum astronomus considerat, sed tanquam uniuersales quasdam rationes habens imagines specierum, quæ operatæ sunt ipsum cælum, coniungit his, quæ uidentur immateriales, et uniuersales rationes: & ex hoc ostendit quæ per se cælestibus insunt. sed ecce. quòd etsi uita sit plenum, & diuina et opificia potentia cœlum ipsum, tamen ob molem & dimensum res ipsas particulariter recipit. cum enim in nobis sit una ratio, quæ omnes in sphæra maximos circulos bifariam secat, quæ est imago rationis, quæ ipsum uniuersum simul cum hoc subsistere facit: cælum ipsum sic, quod in Zodaico & æquinoctiali hoc suscipit: si uero in meridiano & orizonte. simul uero, & in uno omnem recipere rationis potentiam, corporis natura non permittit. hoc certe & in aliis à me sit dictum. Si uero cum eo, quod seorsum, & non simul, nec sic accurate recipit,*

ut

ut prabet ipsum agens, & ut considerare potest, id quod proxime à patre procedit: nihil mirandum est. Sed illud, quod ad Protagoram & omnes, qui geometriam uitupe-rant, & qui sola sensibilia dicunt esse, dicendum est: uerum quæ in cælo & omnino sensibili rotunda & recta accuratius sint, quàm quæ geometra considerat; si enim quæ in sensibili, numerandum quo pacto, quæ non conueniunt definitionibus, conuenientibus meliora sunt, & certiora; & quæ ab ipsa regula ut non rotunda redarguantur, ijs, quæ ab ipsa regula testimonium habent. de prioribus dubitatur. si au- ✳ *tem quæ à geometra considerare & immaterialitate, & puritate, & certitudine & ueritate superant, quo pacto non utraque demonstrantur, & quòd circa ueneranda & præstantia genera uersatur geometra, et quòd meliora sunt, & diuiniora quæ in cælo præexistunt exempla, & in intellectu opificis, & tota anima: quorum certe & imagines nostra constitutio habens, considerat & ea, quæ in uniuerso sunt, per uniuersaliores rationes amplectens: & principalioribus sui ipsius causis, ut per imagines eorum, quæ in ipsa sunt, ad archetypam substantiam, hoc est exemplarem, remissa. Deridendum quoque est, assumere ad geometræ redargutionem, astris puncta non exæquari. neque enim astronomi puncta astra dicunt: neque geometra gestit talia puncta accipere, quæ omnino sunt in sensibili. si autem oportebat omnino hoc pacto geometras arguere, quòd ea, de quibus dicunt, non appareant in ipsis sensibilibus: oportebit polos ipsos aut centrum uniuersi annotare. sed hæc quidem prætermittantur. quam uero ultimam opinionē dirigit Aristoteles inducentium plures substantias, consideremus.*

SVNT autem quidam, qui dicunt.

DICENTES *medium quidem esse aliquid inter species intelligibiles & sensibiles, esse uero naturam hanc mediam in*

ultimis & materialibus speciebus, siquidem omne medium dicant esse in singularibus sensibilium, omnium consensu errant. si uero cum multis modis uniuersalis, uerbi gratia homo & sol consideretur, & hic quidem sit in natura uniuersi, ille uero in natura mundana; tertius uero in nostris animabus, esse quendam dicant communem hominem etiam in Socrate ordinatum, etiam solem ipsum: etsi unus sit, habet tamen totius speciei qualitatem. nihil mihi peccare uidentur, quoniam cum ipsius rei ueritate etiam ex ipsius philosophia motos est sæpe intelligere: quod est commune in singularibus. Stoici quoque communia qualia in proprijs qualibus reponunt. Quid autem aliud est difficile ipsum quàm in singularibus commune ordinatum? quapropter, si est definire Solem, aut Cælum, aut Lunam, secundum id utique quis unumquodque ipsorum definierit, quod inesset utique omnibus. etsi essent infiniti, eiusdem speciei essent inter se. res quidem sic se habent. Videamus autem, si ex rationibus est cur eos pudeat, qui dicant unumquodque sensibilium habere in se ipsis uniuersale positum. interrogat ergo eos: cur non & species in sensibilibus reponunt? hoc uero pacto facile est illis ad solutionem. dicunt enim, quòd species immateriales sunt, & separabiles omnino, & intelligibiles, & opificiæ, & sui solum existentes omnia generant, & subsistere faciunt. quæ uero hoc pacto uniuersalia sunt, festinant ad materiam, & in se ipsis manere non possunt, & propriarum qualitatum receptacula fiunt, & cum ipsis habent esse. Præterea quo modo, duo solida, dicis, in eodem loco esse possunt? hi uero non dicent uniuersalem rationem solidum esse, sed conferre quidem etiam ipsam ad unam substantiam solidi corporis. Socrates quippe habet in se ipso coniunctum hominem, habet etiam singularem qualem. et certe non sunt duo animalia in ipso, aut duo homines, aut duo solida: sed omnia hæc ad unam subsistentiam conueniunt.

Sed

Sed quo pacto dicunt, Adhuc immobilia manent, cum sint in ijs, quæ mouentur? an immobilia manent, quousque subsistit res? quoniam neque, quæ proprie communes sunt, mouentur re subsistente. corrumpitur enim cum Socrate etiam homo, qui in ipso est, & qui singulariter qualis est. Super omnia non interrogat, quæ necessitas est inducendi ea, & inducentes in sensibilibus reponendi. Ad quæ dicendum, quòd oportet sensibilia imitationes existentes et imagines intelligibilium habere etiam ipsa quædam, quæ magis comprehensiua sunt, & communiora ad id, quod specialius est, & magis particulare. nam quemadmodum in immaterialibus speciebus semper, quæ multipotentiora, & uniuersaliora sunt, præcedunt particulariora, & summissa: sic & in materialibus rebus præpositæ, quale commune proprio effectus quidem existens, & imago uniuersalioris rationis, seorsum uero specificata & receptaculum proprij qualis. nihil ergo mirandum, etiam in cælo esse quandam communem substantiam cæli, secundum quam est cælum difficile: quam haberent utique etiam si infiniti essent cæli. esse uero et eam, quæ est, sicut huius cæli formam, & proprietatem.

De his igitur dubitationes multæ, quo modo oportet ponentem ueritatem assequi.

Erat *quidem in expositione problematum sextum dubitatorum, cuius sit de his & simili, & contrario, & diuerso, & dissimili pertractare scientifice, quemadmodum dialectici probabiliter. hæc uero nunc pertransiens forte quia in sequenti tertio libro manifeste erat de his enunciaturus, ut quæ primo philosopho conueniunt. etenim multam quidem dubitationem non recipit hæc consideratio, sed potius enunciatione indigebat, & breui ratiocinatione, aut quia etiam in nono perfectissimam nobis de ipsis tradet doctrinam. hæc ergo pertransiens ob plerasque has causas, quod in primis se-*

ptimum ordinauit, nunc sextum assumit, & quærit utrũ, quæ insunt, sint rerum principia, aut ipsa genera. Respondimus autem iam, quæ quidem principia, quæ insunt, complent: quæ uero genera ipsa, non quæ secundum intellectum posterius genita perordinantur, sed quæcunque primo operantia sunt, & in immaterialibus causis locata sunt. Sed neque, quæ Aristotelis sunt, uidemus, habentia aliquid obscurum in expositione problematis; neque in astructione huius, quòd, quæ insunt, principia sint. unde ad sequentia transeamus, in quibus dicam genera magis esse principia.

INQVANTVM autem unumquodque cognoscimus.

QVOD *quidem unumquodque cognoscimus per definitiones, est quodam modo uerum. Sed quo pacto principia sunt genera definitionum? nisi forte, ut inexistentia definitionibus. igitur & per hæc ostendimus, quòd, quæ insunt, potius sunt principia, quàm aliud quid. etsi uelimus probare ut uidetur, si aliquid est principium præter ea, quæ insunt; occurrimus rursus ad ea, quæ insunt, nisi forte principia sint genera definitionum, quòd definitiones quidem sunt species; genera uero de speciebus prædicantur. sed, si quidem posterius genita & superuenientia generum recipimus; quo modo ipsa specierum principia, aut definitionum dixerimus? stantem in uniuerso præexistentia distinctioni entium in species consideremus; forte utique hoc pacto ad principia ueriora ascenderemus.*

ET SI est, entium accipere scientiam.

DICTVM *est, quæ genera uere specierum causæ sunt, & principia.*

VIDENTVR autem quidam & dicentium principia entium.

QVI unum aut ens, aut interminatam dualitatem entium principia esse dicebant, & ipsa perfectionis operatiua tradebant, ex ipso quidem uno bonum ad omnia peruenire uolentes, ex ente uero esse, ex interminata autem dualitate potentias, & operationes, & motus, & processus, & argumentationes omnimodas; & nullum esse entium, quod non uno participet, & interminata dualitate, & ente, & ab ipsis generetur. si igitur ob hoc uelit quis genera ipsa hæc omnium nominare, nulla sit nominum inuidia. Cum uero dixit causas, ob quas, quæ insunt, principia magis sunt, quàm genera, & Empedoclis testimonio usus est: dicet causas, ob quas genera magis, quàm inexistentia, & Pythagoricos et Platonem coadiutores huius opinionis constituens. nunc deinceps dicit, quòd necesse est alteros uincere. ambo enim uera esse non possunt. nos uero prædiximus, quòd, si alias alia principia sumantur, possunt ambo uera esse.

AT VERO neque utroque modo posibile est dicere principia.

QVOD VNA cuiusque specierum propriissima definitio, demonstrauit in Posterioribus resolutorijs etiam, quòd hæc est omnino per genera. quapropter sic utique potius secundum eius sententias principia genera ipsa dicantur: si enim ex generibus est definitio, (etenim differentiæ genera quædam sunt ut species) ex quibus autem definitio est, hæc principia sunt; genera utique principio sint. nisi forte, & qui contraria obseruant, genera, & differentias, ex quibus definitiones, elementa speciei ostendunt, manentia & inexistentia speciei, ut ipsi coniuncta, sed non ut à speciebus abstracta, neque causas ipsarum effectiuas, uel finales existentia. sic uero, quæ inexistunt, rursus principia sunt. sed rationum quidem pugnantia huiusmodi est.

ueritas

ueritas autem prædicta est, penes quam et sententia dubitantibus rationibus præbenda est.

AD HAEC autem.

OCTAVVM *quidem est hoc secundum potentiam problematum. nunc uero septimum exercetur, quia prætermissum est sextum. sed iam etiam de hoc prædiximus: & sumenda est ex loco illo ueritas dogmatis.*

NVNC uero uim pugnantium rationum consideremus.

SI *enim, quæ magis uniuersalia, principia sunt; de non existentia uniuersalium neutris fuerit dicere. utrique enim putant uniuersalia esse, & qui generalissima ornare principiorum dignitate student, & qui spectantia potius ad principij positionem aptiora uolunt esse. Deinceps uero generalissimis præsidens sermo, quoniam principij conceptus & æternissimum habet, & immateriale, & maxime comprehensiuum entium, & ab ultimis abstractum, & separabile uult magis uniuersale magis esse principium, generalissimum uero huiuscemodi esse. ideo & dici de omnibus ut una natura omnia comprehendens, & omnibus adesse potens separabiliter, siquidem hoc superet, tot erunt principia, quot generalissima, siue decem hæc sint, siue sex, siue quinque, siue duo, periculum est quòd opinio illa potior sit, quæ ipsum unum & ens ueneratur. nullum enim entium est, de quo horum alterum non dicatur. hæc quidem sunt horum fabula: hic uero obcertans ipsis rationibus, primum quidem conabitur hæc ostendere non esse genera, deinceps neque principia, scilicet unum & ens: deinde etiam eodem modo, quòd neque alia generalissima entium natura. ens enim & unum non sunt generalissima, siquidem nec genera. quòd igitur, nec*

quæ uere generalißima sunt, entium principia sint, probat. incipit autem hinc.

NON EST autem poßibile, entium unum esse genus.

QVO *pacto quidem comprehensiua maxime entium principia dicebant antiqui unum & ens, dictum est. nunc uero, quòd generum, quæ superueniunt, proprietatem hæc non recipiunt, ostendit sermo. argumentatur uero hoc pacto. Vnum & ens de differentijs prædicantur: species & genera de differentijs non prædicantur: unum & ens nec genus, nec species sunt. exponit uero hæc hoc pacto.*

NECESSE est enim differentias cuiuscũque generis.

HOC *est, necesse est unum & ens de omni differentia prædicari, aut species sine genere, & proprijs differentijs, aut genus absque suis speciebus. ac si diceret: impoßibile est autem aut hominem de toto rationali prædicari; est enim eius propria & specifica differentia. sed quo modo quod minus de eo, quod ad plus extenditur prædicetur? aut animal de rationali extra naturam hominis poßit prædicari? neque igitur homo, qui est species generis, de sua unquam differentia dictus fuerit: nec animal, cum de homine non prædicatur, seorsum de rationali unquam prædicatum fuerit. atqui unum & ens de omni differentia prædicatur. neque igitur species alicuius entium, neque genus est unum & ens. quapropter si quidem genus est unum & ens, nulla differentia aut ens aut unum erit. si autem quis ex uniuerso capiat dicere esse genera unum & ens: sequitur ad ipsum, de nulla differentia hæc prædicari: quod & absurdum est, & suppositionem obseruantium semper maxime euertit. non enim amplius generalißimum erunt unum & ens, neque de omnibus prædicabuntur. Hæc quidem nunc argumentatiue Aristoteles*

stoteles disputat, opus est tamen scire, quòd uniuersus differentiarum sermo correctione indiget apud hos uiros. neque enim, unde ingrediantur ad specierum constitutionem, quoniam generibus ipsis dicunt non inesse, docent nos: neque, quo pacto etiam possit genus de omni specie dici non continens differentias, probabiliter demonstrarunt: neque differentias generum considerantes, & quæ secundum inordinatum, & quæ secundum ordinatum, & quæ secundum antiquius ipsarum specierum, & quæ secundum recentius, sufficienter diuiserunt, quæ quidem generum etiam actu differentiam habeant, & quæ ut in materiæ ratione speciebus subiecta sunt, & quæ quidem primo operantem ipsorum causas præassumentia omnem sui constitutionem demonstrant; & quæ, imitantia ueras specierum causas, de his tantum prædicari nata sunt. Sed & quam deponens ad horum considerationem medelam uidetur Alexander subintelligere dogmati, ab omnibus, ut puto, est opinionibus alienissima. Dicit autem arborum, uerbi gratia, non esse differentias in planta, neque eas, quæ plantarum in corpore animato, neque eas, quæ horum in corpore; omnes tamen in substantia esse eas, quæ substantiarum; & animal quidem non habere hominis differentias, nec, quæ sunt animalis, animatum corpus, sed substantias omnes animalium & animatorum corporum. atqui, si ob hoc animal non habet eas, quæ sunt specierum sibi subiectarum, ne irrationale simul sit, & rationale, mortale, & immortale actu; quo pacto non & circa substantiam hæc rursus accident? quo pactò etiam diuidens substantiam non diuidis ipsam in differentias, sed in solas species? cur non habebit animal hanc rationem ad hominem, quemadmodum habet substantia? quapropter si substantia prædicatur de specificis animalis differentijs, etiam animal de differentijs hominis prædicabitur. amplius autē, si de differentijs substantia, species eius erunt differentiæ:

quapropter

quapropter & ipsæ habebunt differentias, quibus separantur ab aliis substantiis. omnis enim species sub genere ordinata, ex ipso, & differentijs subsistit. etsi quidem differentiæ differentiarum sunt sub substantia, in infinitum procedemus. rursus enim species etiam hæc substantiarum, & habebunt alias differentias. si autem non substantiæ, unde ad ueniunt substantijs? non enim profecto ab alio prædicamento, neque sponte. Sed quo pacto, cum Aristoteles dicat in his, quòd genus non prædicatur de differentijs absque specie, quæ non sunt differentiæ in speciebus substantiæ, per se in substantia dicimus esse? et hæc quidem hoc loco proiecta sint, forte etiam propter mediocritatem à nobis examinata. tantum uero rursus addentes, quòd distinguendus est de differentijs sermo, qui perturbatius apud eos dispositus est, transeamus ad sequentia.

AT VERO si non genera, nec principia erunt.

SI SOLA *principia genera sunt, concluditur in secunda figura, omne principium genus: unum & ens non genus: unum & ens non est principium: non tamen omne principium genus, sed quoddam principium genus. particularis erit etiam conclusio.*

AMPLIVS, & intermedia sumpta cum differentiis.

SI OMNIA *igitur prædicata, ut unum & ens, genera sunt, & propter hoc principia: etiam omnia media inter ipsas & indiuiduas species, quæ certe & subalterna uocamus, æquū est genera & principia appellare. nunc uero non, omnia media genera uocare, dignū putant. quæ enim nominata sunt, genera appellant, auem, animal, corpus. nomine uero carentia, ut animal uolatile, aut animal pedes habens, non amplius genera uocauerunt: quia per duo nomina significantur. Rursus cum contradictione diuidant genera, ex affir-*

matione quidem & genere faciunt ſpeciem, quæ eſt genus eorum, quæ ſub ipſa ſunt, ex negatione uero minime. diuidentes enim, uerbi gratia, animal per carens pedibus, & habens pedes, animal quidem habens pedes indubitanter faciebant: ſi autem & carens pedibus poſſet eſſe ſpecificum, conſiderabant. Quo modo igitur non pugnantia ſibi ipſis conſtituunt? Hæc autem in præſenti, ſeu ſerio, ſeu logice argumentans Ariſtoteles dicat, conſiderare licet communiter. Quòd autem et in primo de particulis animalium his eiſdem in Platonis rationem diuidendi inuehitur, manifeſtum eſt ijs, quos illa non latent.

AD HAEC autem adhuc magis differentiæ principia, quàm genera.

SECVNDVM *eos, qui dicunt generaliſſima eſſe principia. ſi genera principia ſunt, multo magis differentiæ. ſi autem et differentiæ principia, fere infinita principia erunt. ſi enim quis intellexerit ſpecies, quæ ſunt ſub ſubſtãtia, & quòd ſpecierum plures ſunt differentiæ; ſciet, quòd omnino quidem ignotæ nobis ſunt ob multitudinem. quis enim herbarum, & lapidum, & animalium, & arborum omnium enumerare poterit permutationes? periclitantur autem etiam propria natura proxime ad infinitum accedere. oportet autem, principia numero quidem minima eſſe, potentia uero uniuerſorum generatiua, & comprehenſiua. Hæ quidem ſunt horum nugæ. Si autem in generaliſſimis cauſis omnes ſingulares differentias contineri dicat quis, fugiet & multitudinem principiorum ſecundum numerum, & nihil ſine cauſa dicet eorum, quæ in mundo ſunt, fieri.*

AT VERO etſi magis principii ſpeciẽ unitas habet.

RATIO. *ſpeciem indiuiduam, ut indiuiſibilem exiſtentem, & magis unam, magis, quàm genus, ſignificat principium.*

eſt

est enim, dicit, diuisibile hoc, & non magis unum, quàm multa. Cum enim diuisio duobus modis fiat, & cum prior illa sit, quæ est secundum species: (etenim hæc est substantiarum omnino incorporearum, & decem prædicamentorum: reliqua uero quantorum solum) secundum utranque quidem, id, quod diuiditur, minus est unum ipso diuisiuo, maxime uero illa, quæ diuiduntur secundum speciem. multa enim tota faciunt. genera igitur in species diuisa species ipsas in se ipsis continent. specialissimum uero non ut de singularibus prædicatur, ideo nec diuiditur in illa, sed ut species ipsorum indiuidua componit. sic specialissimum genere magis unum est: &, quod est magis unum, principium est. igitur specialissimum, magis principium est. falsa autem est ratiocinatio, quod attinet ad minorem propositionem. non enim potest, quod est proximum infinitis, magis unum esse, eo quòd remotius ab ipsis locatum est. omnino autem nec sic diuiditur genus in species, ut absumatur in harum subsistentiam; sed manens uerum genus, subsistere facit species. potentia igitur comprehensiuum magis ipsis est genus, numero uero non singularius. hoc autem principijs dicimus conuenire.

AMPLIVS, in quibus prius & posterius est.

ARGVMENTATIO *hæc uidetur destruere subsistentiam generum, ut scilicet solæ indiuiduæ species & sint, & ad principij rationem assumantur. neque enim aliquid agit hæc. et si quidem possibile esset, simul destruerentur illico etiam species cum generibus. nam hæc ad se mutuo sunt, & dicuntur. quodam modo igitur rectè incedit, & quodam modo obratiocinatur. quòd quidem in speciebus eiusdem generis, est uidere & prius, & posterius, & melius, & deterius, fere etiam à nobis concessum fuerit. & ne nunc, cælestia & diuina, & immortalia, & intelligibilia animalia terrestribus*

bus, & fragilibus, & corruptibilibus, & maxime irrationalibus comparans, perturbationem inferam considerationi; de omnibus illis uolo rationem considerare: si quidem differentiæ, secundum quas potentias specierum distinguimus, ad generum subsistentiam neque æque præstantes sunt, & utplurimum formæ & priuationis ordinem habent inter se, necesse omnino est & species à se inuicem differre meliori, & deteriori, & priori, & posteriori. præstantior quippe apud Pythagoricos est impar pari, et circulus rectilineis: amplius, & quod circulo fertur corpus eo, quod recte fertur: & alia omnia fere hoc pacto. non ob hoc tamen hæ species non ordinantur sub uno genere. nam etsi non in genere sunt differentiæ, sed ab exemplo speciebus adueniunt, possunt etiam species idem quod & simile ex genere habere, prius uero & posterius ex differentijs, siue etiam genus differentias omnes specierum in se ipso contineat, circumducit quidem multas species, quasdam quidem sibi propinquiores, quasdam uero medium ordinem habentes, inter ea, quæ procedunt ab ipso; quasdam uero etiam in fine earum, quæ ab ipso generantur distinctionum apparentes: omnibus tamen uestigium sui imponit, & characterem, & interiorem apparentiam, ob quam ad unum ipsarum & generalissimū principium remitti possunt. secundum uero hanc unam interiorem apparentiam etiam uniuocæ esse inter se non prohibentur: etsi alias ob causas magnam habent ad se ipsas differentiam & diuersitatem. fere igitur ad oppositum ratio circumstat, argumentationibus auferre studentibus generum subsistentiam. hæc enim ostensa sunt ab excedentem potentiam fœcundissimam causam, & primas, & medias, & ultimas producentia specierum: quæ uero de indiuiduis dicuntur, species fere & ipsas indiuiduas fieri, eò quod non procul à materia sitæ sint: quæ natura est infœcunda, & sibi propinquantia constringit, & ad multitudinem specificarum

rum

rum potentiarum non permittit extendi. ideo neque de prioribus & posterioribus, nec de melioribus & deterioribus indiuidua species prædicari potuit, ob paruitatem naturæ, & circumscriptionem proprietatis.

RVRSVS autem, quo pacto oportet hæc opinari principia.

VVLT *quidem rursus opposito opitulari, & ostendere, quòd indiuiduæ species non sunt principia, sed generalissima. probat autem sic. principium entium ut uera causa separabilis ab elementis esse debet. Vtrum igitur indiuidua species separabilis à singularibus, aut quod uniuersale quid est, & de omnibus dicitur? Sed si hoc, genera & uniuersaliora sunt, & de omnibus prædicantur: magis separata à sensibilibus sunt: quapropter magis principia sunt genera. & est enunciatum hoc omnino uerum, quòd separabiles debent esse causæ, & totus processus rationis sanus: et demonstratum est. etenim indiuiduæ species principia sunt: magis autem principia sunt genera. omnino enim, quodcunque enunciatum speciebus circumponens quis, maiori modo genera uenerari cogetur: quemadmodum qui species essentia carere dicũt, & posterius genitas, intensius hæc dicent de generibus. ideo & in primis essentia quidem, utraque carent, sed magis specie ipsum genus.*

EST uero sequens ad hæc dubitatio.

ETIAM *hoc ordine considerationis postpositum est: est enim decimum: in problematibus octauum: in executionibus rationum assumitur. quærit autem, an sint præter sensibilia quæ dicuntur uniuersalia, an non. nam si non sint, inquit, abibit ex entibus scientia. nam, quo pacto, quæ in infinito tempore infinities fiunt, discamus, non erit. nunc enim per uniuersalia comprehendere ipsa putamus. at si hæc subsisten*

tia careant, & diuisiua, & demonstratiua, & definitiua omnis philosophia inanis somniatæ uanæ fient. si autem inquit, sint uniuersalia, rursus erunt genera, & species, de quibus cessauimus dicentes quòd & non uidentur esse, ob quam causam coniunxit hoc septimo problemati, ut ex uicinitate rememoret nobis ea, quæ in eo dicta sunt. Dicamus ergo & nos, quòd neque in priori cap. confusa sunt non existentia genera & species. quo modo enim falsum ostensum unquam fuerit? si tamen non sint uniuersalia, abibit ex entibus scientia. etenim hoc recte dicit. adde autem, quòd neque subsistere possunt infinita non existente una causa infinitæ potentiæ, nisi forte sponte. sed quo pacto sponte esse possint, quæ natura sunt? quapropter si sic se habeat, infiniti autem & homines, & equi, & multa uniuocorum infinito tempore fiunt, secundum quæcunque horum est unitas infinitæ potentiæ, secundum quam hæc terminate in infinitum fiunt quidem in uniuerso, cognoscuntur uero in ijs, quæ habent causam eorum, quæ infinita facit. Amplius, omnia ergo naturabilia animalia ex eo, quod potentia est, in id, quod actu, transmutantur. si autem hoc, oportet aliquod in uniuerso actu esse animal, quod, quæ potentia sunt, ad actum ducat. est autem hoc nec Sol, nec Luna, nec aliquod aliud determinatorum animalium. conferunt enim & diuina animalia ad subsistentiam & operationem perfectionis ipsorum generabilium. Sed illud, à quo proprie, & ad quod fiunt, quæ hic, animal erit solum actu, & nihil aliud est causa eorum, quæ indiuiduis cōiuncta sunt animalia. neque torpeas & de homine & de aliorum unoquoque considerans, & respiciens uera genera generatiua, existentia secundum naturā, et ueras species formatiuas infinitorū existētes.

AMPLIVS, si quammaxime est aliquid præter simul totum.

SIMVL

SIMVL *totum singularia dicit, ut speciem qualificatam, & habens speciem in subiecto, quam dixit prædicari de materia. est enim ei mos in subiecto de subiecto uocare, diuidit autem perfecte. aut enim præter omnia sensibilia est uniuersale, aut præter quædam, aut præter nullum. quoniam autẽ ex suppositione producit diuisionem; (si enim, inquit, uniuersalia sunt, fit triplex euersiuum suppositionis, quemadmodum ante nos etiam Alexander notauit) in forte igitur neque oportet audiri suppositionem, si oportet omnino nos considerare, si quidem sunt uniuersalia, aut in omnibus eadem esse dicit quidem, aut in quibusdam, aut in nullis: deinde ostendit, quòd, omnino ipsa destruere, est maxime uniuersorum euersiuum.*

SI IGITVR nihil sit præter singularia.

STATIM *ob hanc suppositionem diuinissima entium carentia subsistentia fiunt: & nos, ut uidetur; frustra à Deo intellectionem sumpsimus, scientiaq; non est nec apud nos, nec apud deos, nisi quis secundum Theetetum, aut Protagoram sensum scientiam nominare cupit. hoc autem cauillum alicubi fuerit, & non res studio digna.*

AMPLIVS, neque æternum nihil, neque immobile.

AVFERENS *intelligibilia, & cogitatione considerabilia, nõ tantum intellectum, & intelligibile, & scientiam aufert, sed etiam quodcunque æternum, At non ne cælum æternum est? an æternum est eo quòd sit aliqua intelligibilis immobilis causa ei æternæ mobilitatis? quæ si non sit, quid relinquitur aliud, quàm & totum cælum, & omnem generationem concidentem stare, & nunquam habere iterationem, unde mota generabuntur? Denique etiam alibi hoc probauit, quòd omne quidem corpus terminatum est, & nunc quoque manifeste*

manifeste nobis ostendet, quòd, nisi aliquid sit sui natura æternum, nec generatio subsistet.

AT VERO si æternum nihil est, propter quid, & ob quam necessitatem audiemus ipsum generose demonstrantem? necesse est enim esse aliquid, quod fit, & ex quo fit.

SI EST *generatio, erit quidem quandoque quod fit. non enim caret fine mutatio, quæ est secundum generationem. erit etiam materialis causa, quæ secundum proximum considerata, non prohibet esse generabilis. etenim nostri corporis proxima materia generabilis est. resolutam autem in ultimum, & in primam materiam redactam, ingenerabilem esse necesse est. Cur? quia neque in infinitum materialis causa nata est resolui, neque ex non ente factum unquam aliquid fuerit. & hæc per illa uerba significat, siquidem fiat, & ex non ente factum iri impossibile est. quod igitur fiet, & non in infinitum fit, resolutio demonstrauit in minori a, -sumens quòd neque utique causa fuerit, nisi prima sit causa. si autem primum sit, est & in sursum status, & non in infinitum est causarum resolutio. quòd autem naturalium nullum ex non ente, communis est dignitas eorum, qui circa naturam uehementes fuerunt.*

AMPLIVS autem, generatione existente, & motu, necesse est & finem esse.

OMNIS *generationis necesse est finem esse. non enim est absque intentione naturæ motus, nec fine carens, quæ ab ipsa perficitur generatio. si autem omnis finem habet: omnis autem ultimus finis habet etiam principium: (hoc enim oportet subaudire) omnis generationis & motus est principium, & finis. nunquid igitur & cælestis? proculdubio etiam huius*

ius. infinities autem facto eodem & fini principium coniungente, ob potentiam principij motiui, manet semper mobile cælum. Quod autem omne, quod fit, finem habet, cum & principium habeat, manifestum est, (hoc enim est finem habentium) & sic probat. quod fieri potest, fit. omnis ergo generatio, & motus principium habentis est, & finem. æterni uero finis non est, neque principium. nullus igitur motus, nec generatio æterni est. si quid igitur est æternum, ingenerabile, per se mobile esse oportet. intelligibile igitur ipsum, aut cogitabile oportet esse. hæc enim ingenerabilia sunt, & immobilia. Sunt igitur intelligibilia, & cogitabilia. hoc autem erat à principio ei oppositum. componenda igitur omnia sunt. si generatio est, (necesse est autem esse) est æternum. si æternum est, est aliquod ingenerabile, & immobile. si hoc, est intelligibile. si hoc, non sola sensibilia entia sunt.

ADHVC autem si quidem materia est.

NONVM *hoc est in problematibus, quemadmodum hic: & apparet manifeste causa postpositionis. nam quoniam ostendit in decimo quidem ibi, octauo uero in his, quòd est ingenerabilis materia, coniunxit statim sermonem de forma separabili. si enim est semper materia, quia ante omnem generationem intelligitur; multo rationabilius est formam cointelligere ingenerabilem, quæ & ad materiam potentia, & imperfectam, & cum priuatione omnium habentem esse, ad actum ducet, & ad perfectionem, & ad ornatum, qui est per formas. Ratio igitur huiuscemodi est. si est materia ingenerabilis, multo magis est forma separabilis; & æterna. non enim profecto se ipsam materia formabit, ut quidam putabant pridem philosophantium. si uero ne cogatur quis ponere ingenerabilem formam, negabit & materiam esse ingenerabilem; intelliget neutra existente ingenerabili*

uel forma. ostensum est enim, quòd oportet esse aliquod æternum, si futura sit generatio. si autem impossibile est nihil esse, (nam quid hoc impossibilius?) opus est aliquod esse æternum. hoc uero si quidem forma sit; habeo, quod quæritur. si uero materia, rursus dicam, quòd multo rationabilius est, existente materia ingenerabili, æternam etiam formam esse. quapropter, quoniam ambo quidem impossibile est non esse, materia uero existente ingenerabili necesse est formam esse: ambo necesse est esse. Quod autem de forma separabili sit forma, manifeste significauit subiungens, necesse est aliquam esse præter simul totum formam, & speciem. si uero rursus hanc ponet quis; dubitatio est, & in quibus ponet, & in quibus non. quòd enim in omnibus non sit possibile, manifestum est. non enim utique posuerimus esse aliquam domum præter quasdam domos, quod consueuit Parmenides dubitare. hoc & ipse quærit, in quibus est idea, & quorum non. accurate igitur in commentarijs in Parmenidem à diuo Iamblicho de his dictum est. positumq́; est & apud Plotinum in consideratione de intellectu, & de speciebus, & de ente. Vt autem per minima dicamus, in præsenti neque artificialium ideæ supponendæ sunt, & recte renuit Aristoteles nunc esse quandam domum præter multas domos, neque eorum, quæ præter naturam, neque malorum, neque turpium, neque singulariter generabilium. uniuersorum uero generationis, & eorum, quæ in mundo sunt, & immaterialium animæ rationum præexistere, dicimus æterna exemplaria, intellectualia, generatoria, & prouisoria.

AD hæc autem, utrum substantia una omnium erit.

ET HOC *quoque dubitauerit quis aduersus eos, qui ideas inducunt; utrum una species sit omnium hominum, quam inducunt per se hominem. sed absurdum est, inquit. oporteret enim & omnes homines hic unum esse, tanquam ad unum*

sint

ſint. unum enim omnia ſunt, quorum ſubſtantia una. ſed interrogabimus, quæ ſubſtantia? quæ ſecundum inſeparabilem formam, an quæ ſecundum ſeparabilem? ſi ſecundum inſeparabilem, ueram quidem increpationem eſſe dicimus. eſt ergo ratio, quæ nunc de forma inſeparabili. ſi uero quæ ſecundum ſeparabilem, nihil abſurdum eſſe dicimus, ex una cauſa multa & infinita generari, eiuſdem tamen inter ſe ſpeciei, ſi ſecundum illam fiant. quapropter, ſiue ſcriptura habeat, nihil abſurdum ſequitur; ſiue ſcribere eligat quis, ſed abſurdum; (non enim eſt una omnium ſubſtantia) eadem rurſus dicemus, quòd ſeparabilis quidem ſubſtantia ipſorũ, & cauſa, non prohibetur una eſſe: inſeparabilis uero ſpecie quidem una, multa uero & infinita numero: multas uero eiuſdem ſeparabiles & diuerſas ſuppoſitioni, partim quidem irrationabile eſt, partim uero neceſſarium. nam in intellectu quidem opificis unum ſufficit eſſe hominum exemplar, & abſurdum eſt plura ſupponi, cum ſufficiat unum ad generandos omnes homines. quoniam & in quo nunc dicerent ab inuicem in eodem exiſtentia? opus eſt etiam, & in anima uniuerſi eſſe hominum, qui hic ſunt, cauſam, & in natura uniuerſorum, & omnino ſecundum quemcunque ordinem entium ſpecies, ut in alijs oſtenſum eſt. Tota uero hæc inquiſitio penes illud problema facta eſt, an ſint & ſingularium ſpecies aut nullius generabilium.

AMPLIVS autem, et quo modo fit materia.

VERE *dubius eſt modus mixtionis ipſarum ſpecierum. et hoc etiam diuinus Plato & dicit in Timæo, et in Parmenide demonſtrat. nunquid enim parte quodcunque eorum, quæ hic ſunt, participat, & quo modo aut illa diuiditur, aut hæc inter ſe ſunt eiuſdem ſpeciei ſecundum alias & alias partes ſubſiſtentiam habentia? ſed tota cuicunque adeſt. & quo modo multa quidem unum fiunt? ipſum autem à ſeipſo ſeparandum*

parandum ostenditur, & omnino quæcunque magnus Parmenides, Socratem exercens, circa specierum considerationem proponens fecit. fere igitur hæc sunt, quæ dubitauit in hoc cap. quæ etiam idearum amici quærere consueuerunt: an sint ideæ, quorum sint ideæ, quo modo ipsis materia participat, temperie, compositione, & alteratione, & complicatione, & quid uniens ipsam & speciem. hæc enim dubitari consueuerunt. ipse autem dicit in hoc negocio, quòd ipsum potentiale, dum perficitur, & ad quod natum est procedit, non indiget colligante ipsum sui perfectioni, & actui.

Adhvc autẽ & de principiis hoc dubitauerit quis.

Est *quidem hoc undecimum in expositione problematum, decimum uero nunc exercetur, eo quòd derelictum sit perfecte, quod in illis erat sextum. Quærit autem per ipsum, utrum specie principia sint terminata, aut numero. nam si specie, inquit: nihil eorum, quæ hic sunt, unum numero erit, sed specie: quoniam secundum illas omnia, quæ hic facta sunt. amplius, neque scientia rerum erit. opus est enim unum esse numero, quod de multis eiusdem specie consideratur. si assumenda est aliqua scientia, multaq; huiuscemodi esse, ita ut unumquodque ipsorum unum numero sit, ut & eiusdem speciei inter se sint, nullum horum erit: si principia non numero unum, sed specie sint terminata. tota ergo consecutio rationis huiuscemodi est. nisi principia unum numero sint, neque quæ ab ipsis, si nihil est numero unum, neque quod in omnibus est eiusdem speciei, unum est accipere. hoc enim est numero unum, ne & huic aliud superueniens unum quæramus, & his in infinitum. Si autem in omnibus, quæ eiusdem speciei sunt, unum non est accipere, neque utique scientia sit.*

At vero si numero unum.

SI AVTEM *non speciebus, sed numero, inquit, principia unum habent, tot erunt, quæ ex ipsis, quot & hæc: quemadmodum & elementa literatæ uocis uigintiquatuor si non specie tot sint, sed numero, tot utique facerent quæ dicuntur, quot ipsa sunt. Semel enim ipsa assumi necessarium esset. quemadmodum lapides, si numero essent terminati, necesse esset, quæ ex ipsis ædificia, tot esse, quod & hi. sic & entium principia siquidem numero terminata sint, tot facient, quod ipsa sunt. siquidem ut elementa dixeris ipsa esse principia, sed non ut generatiua, & effectiua. nam si sic, non prohibentur quamuis terminata numero infinita generare. sed neque, quæ ad speciei terminationem habentia principia interrogatur ratio, sane omnino processit. non enim, si principia huiuscemodi sunt, etiam, quæ ab ipsis, huiuscemodi sunt. abscindit enim materia & resecat immaterialiũ & intelligibilium specierum proprietatem. Dictum est autem de his in prioribus, & quo pacto quæ quidem intelligibilia sunt, & specie & numero sunt terminata. quæ uero in his superiora sunt, meliora sunt, quàm secundum horum utrunque.*

NVLLA uero minor dubitatio.

DVODECIMVM *est hoc secundum expositionem problematum: dubitat autem in eo, utrum eædem sint æternorum & corruptibilium causæ, aut diuersæ quidem horum, diuersæ uero illorum. nam si eædem, quo modo hæc quidem æterna faciunt, illa uero corruptibilia? si uero diuersæ; quòd quidem æternorum incorruptibiles, manifestum est. si autem & corruptibilium incorruptibiles, ratione indiget. siue enim incorruptibiles incorruptibilia faciunt, sed non eodem modo cum ijs, quæ sunt ante ipsas æternæ sunt. si uero corruptibiles, quo modo principijs corruptis non omnis generatio concidens stabit? habet igitur sermo considerationem philosophicam.*

sophicam. sed cur relictum hoc esse dicit omnibus prioribus imperscrutatum? quod manifeste Plato post æternorum fabricationem ad mundanos deos tradit opificem dicentem. mortalia adhuc tria genera desunt, quæ generata non sunt. his uero non generatis, imperfectus erit mundus. omnia enim in se ipso animalium genera non habebit. sed opus est generari, si futurus est hic perfectus. per me enim genita hæc & uita participantia dijs utique æquarentur. Vt igitur mortale & immortale decenter omne sit, uertimini secundum naturam uos ad animalium fabricationem, & quæ sequuntur, & de generatione animaliũ, & nutrimento, & de augmentatione, & diminutione docentia. Manifeste igitur dixit Plato, quòd & primæ omnium sunt causæ, & qui in cælo sunt, generationem procurant, & quòd mortalia, nisi haberent proximas causas, & corruptibiles, & quæ transmutantur, non utique essent mortalia. Intelligibile solum principium habentia ut quæ rerum æternæ sunt. igitur quæ circa Hesiodum, & omnes, quicunque theologi de eo, quod apud eos erat probabile, solum curam habuerunt, nos uero paruifacerent. Deos enim facientes principia, & ex alijs alia facta esse, quæ non gustarunt nectar & ambrosiam, mortalia facta esse dicunt, ut scilicet nomina hæc sibi nota dicentes. quid enim aliud quis principia, quàm deos, esse putauerit? neque enim principio antiquius est aliquid, nec deo, aut dijs. quapropter hoc quidem necesse est dicere theologis, & ex dijs omnia generare, intellectus animam, naturas corporum, & quæ æterna sunt, & corruptibilia. quoniam ergo quædam ipsis dijs uniuntur ex ijs, quæ facta sunt, quædam uero nunquam ipsis immediate coniungi nata sunt, quædam uero quandoque quidem hoc, quandoque illo modo, in quibus & quod nostrum est ordinatum est: quæ quidem ad deos respiciunt, nutriri dicunt illinc ambrosia & nectare: præbet uero eis ambrosia quidem ab ipsa generationes, operationẽ, in

in quo est tabes, & sanguinea impuritas: nectar uero non mulceri secundum ultimorum prouidentiam, sed implacabiliter, & immutabiliter uniuersis prouidere. quæ uero quan doque quidem ad illos extenduntur, nata uero etiam illinc remoueri; uerum quidem dicentia, & recte iurantia, dicun tur ambrosia & nectare participare, hoc est ad uere ens ex-tensa, &, quod diuinum est, colentia; mentientia uero, & peierantia, hoc est ad non ens & generationem declinantia, & quæ circa diuinum ipsum aspernanter se habent. priuari nutrimentis, quæ sunt ex intelligibili, ut mortalia, & fragilia, neque ipsis unquam participare. quæ igitur facta fuerit uerior hac disputatio? quæ de principijs, aut de ijs, quæ ab ipsis subsistunt, ego quidem neque ad intelligentiam peruenire potero. si uero non omnibus manifesta sunt quæ ab ipsis dicuntur, forte quidem & studiose apud eos obscuritas fuit, ob multorum dogmatum alienitatem ad ipsa diuina. forte autem & diuinum genus sic natum est dicere, intuens potius, quàm latius docens.

ET SI de ipsa causarum allatione.

TOLERABILITER *quidem interrogata sunt hæc: sed dicendum est ad ea, quòd nutrimenta quidem illustrationes à suppositis causis, & ministrationes bonorum dicuntur: hæc uero à maioribus bonis afficiunt, illa, quæ etiam à sui constitutione bonum habent, & perfectiorem æternitatem impertiunt ijs, quæ secundum sui substantiam æterna sunt; quapropter, lætitiæ causa, & esse his participant.*

SED de iis, qui fabulose decipiunt.

NON *audiuimus Platonem hæc dicentem de ipsis, immo uolentem ipsos sequi in sermonibus de dijs, & si & absque signis & demonstrationibus dicerent, tanquam cognationem ad diuinum haberent excellentiorem, quàm hominibus.*

bus conueniret: unde & diuinos & diuinissimos ipsos consueuit appellare.

SED ab iis, qui per demonstrationem dicunt.

DICTVM *est quidem, quòd & hoc est exuberantiæ ipsorum principiorum opus, non prius cessare à generatione, quàm æternis etiam mortalia coniunxerint, dictum est autem, & quòd uniuersum non poterat etiam perfectum non omnia in seipso animalia complectens; & etiam qui in cælo sunt cum uno opifice mortalia animalia simul generantes, necessario ipsa mortalia faciebant. quæ enim à mobilibus causis fiunt, æterne manere non possunt. in his Empedoclem ex aliis in hac consideratione apponens, ut à seipso in hoc tantum non differentem, quòd eadem uniuersorum principia substituens omnia corruptibilia facit, & non quædam æterna, quædam uero corruptibilia. Rursus ipsum accusat, ut suis repugnantem suppositionibus. causis enim, inquit, duabus utens, una quidem effectiua, scilicet amicitia; altera uero corruptiua, scilicet lite; multa quidem corrumpit per amicitiam, multa uero generat per litem. Amplius dominari ipsa uicissim dicens, causam non dicit transmutationis principiorum. sed neque omnia corrumpere dicemus Empedoclem: nō enim indiget huiusceemodi ad se ipsum concordia: sed quemadmodū & alios Pythagoricos, sic & ipsum nosse has quidem intelligibiles substantias, illas uero sensibiles, neque corruptiuum quidem supponere litem esse principium, solam uero amicitiam effectiuum, nec causam apparentis ipsorum dominij uicissitudinarij siluisse: sed & Pythagoricum quidem existentem & Orphicum supponere quidem post unum uniuersorum principium. de quo nec ipse, nec Parmenides, nec Pythagoras iubebant sibi ipsis rationes deponi. hæc duo plura principia amicitiam, & litem, quas Pythagorici unitatem & dualitatem nominabant, interminatam ipsam uocantes;*

uocantes, ob potentiam in uniuersum occupantem. ex his uero principiis & intelligibilem mundum emergere, & sensibilem. in intelligibili igitur, appellato sphæro, secundum actionem dominari amicitiam propter unionem immaterialium, & diuinarum substantiarum: (eodem modo esse uidetur uniuersa generatio) in sensibili uero litem. quòd autem dominetur utrunque principiorum in utroque, etsi utrunque ubique sit, quæ ex uno ab ambobus abstracto, in ipsa deriuat, perfectio causa est. quam perfectionem temporis uocat perfectionem ab intellectione omnia continente procedentem. Tempus Orpheus ipsum primum uocabat, orcum uero, id est iuramentum ipsum primum ut septum est custodia aliorum: procedentem uero ab eo in hæc duo uniuersorũ principia perfectionem, quæ potentias ipsorum & dominia mensurat, perfectionem nominauit tempus: ac si diceret, perfectionem, quæ est à tempore.

SED quando certe magnum odium in membris nutritum est.

MAGNAM *quidem ipsam prædicens, quẽadmodum Orpheus Chaos ipsum & magnam uoraginem ingentem hinc et hinc, & Pythagoras interminatam dualitatem, membra uero ipsi tradens & augmentationem: quoniam processus & generationis, & multitudinis, & multiplicationis, & omnis augmentationis uniuersis causa sit.*

AD honoresq; euexit se perfecto tempore.

HONORESQVE *regios reparauit secundum perfectionem, quam tempus ipsi deferebat. mensurat enim id, quod maxime primum est, & infinitam potentiam duorum principiorum.*

QVOD permutatum à lato solutum est iuramento.

QVAE sui perfectio à custodia uniuersorum, & maxime primo omnium principio tradita est: quam latam, ut incomprehensibilem omnibus, & ut omnia complectentem, & mensurantem, uocauit. permutabile uero non quandoque quidem huic, quandoque uero illi perfectionem afferat, abstractum ab ipso unum: sed quia propriam utrique & conuenientem ambobus. si autem permutabile, ut sequens est, & semper cum eis existens, nec unquam aliquo modo derelictum ab aliquo entium, nedum à duobus principiis, quæ cum ipsis sunt. Recte utique etiam sic dictum esse uisum fuerit. omnibus enim adsunt quæ ex maxime prima uniuersorum causa bona ministrantur. quo modo autem & intellectualem Deum imprudentissimum Empedocles facit, apud quem est ipsa ueritas? quia, inquit, lis non est in eo: quia secundum ipsum simile simili cognoscimus. sed erat quidem etiam apud ipsum lis, propter unionem, quæ in ipso est, & identitatem. propter quæ & Parmenides unum esse ipsum ens dicebat. deinde, si nos terram terra cognoscimus, cur non & diuina sic? sed quo pacto ei conuenit dicere, quòd non omnia intelligat? nam sic etiam qui apud ipsum est primus Deus, se ipsum solum intelligens, minus utique nobis habuerit, qui ad omnia uertere animæ oculum possumus. Sed de his quidem sufficiant, quæ dicta sunt. Deinceps uero Aristoteles dubitat ad eos, qui diuersa quidem æternorum, diuersa uero corruptibilium principia esse supponunt. siue enim, inquit, corruptibilium principia corrumpunt in infinitum. manifestum est enim, quòd in hoc corrumpuntur ex quibus generata sunt. quapropter erunt principiorum principia, & hoc in infinitum alibi. præterea cur non & omnis destruetur generatio, si eius principia corruptibilia sunt? hæc omnia recte dicens, & Platonice, siue incorruptibilia, cur non & ipsa æterna faciunt quemadmodum quæ ante ipsa? dictum est autem, quòd & incorruptibilia sunt,

sed

sed non immobilia, & hunc esse multum sermonem innuit. mordicus uero abscindere dixit priores dubitationem: quia uelutt tangentes ipsam fugiunt ab ipsa mures, cum propter gulositatem quidem addunt obsonia. non tutam autem putant esse circa ipsa moram. nam & illi mordicus abscinden tibus & degustantibus assimilantur.

OMNIVM autem consideratu difficillimum.

TERTIVM *est hoc super decem in expositione problematum, duodecimum autem hic, quia prætermissum est omnino sextum, ut sæpius annotauimus. dictum est autem in primis, quo pacto Pythagorici & Plato dicunt, & quòd Empedocles quidem non est ab ipsis discors in his: sed forte philosophi ex Ionia secta naturales, qui ipsum unum & ens aquam, aut ignem, aut aliquid huiuscemodi esse putant: quoniam & ipse Aristoteles & intelligibilem, & immobilem substantiam ueneratur, & accusat eos, qui sola corpora esse dicût. tamen ipsum quidem unum & ens manifeste non facit in rebus distare. sed idem dicens subiecto forte intelligibili ab inuicem differre: utrunque uero horum & ambo hoc aliquid significare, ut intellectum, aut animam, aut mundum, aut solem, ipsum uero unum esse aut ens uel aliud existens entium, non sustinens ea, de quibus forte licebit, cum occasio fuerit, dubitare ad ipsum. Interim uero nunc argumentationes ad utranque partem ipsius intelligamus.*

ACCIDIT autem si quidem quis non ponet.

HABET *quidem ratio multam necessitatem etiam secundum apparens. si enim sunt uniuersalia, multo magis sunt uniuersalissima: & si sunt uniuersalissima, sunt ipsum ens & unum abstracta ab omnibus. hæc enim sunt ipsa uniuersalissima. si autem hæc non sunt; abeunt uniuersalissima: aut sequitur, nec scientiam esse, nec eiusdem speciei inter se res*

ipsas esse secundum naturam, sed per concasum, & instabilitatem, & frustra hæc cum his eiusdem esse speciei, cum alijs uero dissimilis. nisi enim præexistat una forma, quæ participantia quidem similis sunt speciei, non participantia uero dissimilis speciei; non uideo quæ erit horum effectiua causa, & custodiam habens, & ineuitabilis. ueruntamen, si quis inspexerit ad rationem, proxime quidem inspici, & species & uniuersalia simul ablata cum suppositione, & sensibilia entium, nihil minus circumscripta. nam, nisi sit per se unum in omnibus abstractum, neque uniuersalium aliquid esse potest, neque indiuiduorum. hoc quidem, quia unum et multitudo natura est. oportet autem præponere, quod tantum modo unum est. illud uero, quia multa & unum est consistentia, & simul quia eorum, quæ in participatione sunt, nisi quis addiderit unum imparticipatum, non erit causa unionis ipsis entibus; quemadmodum neque ipsius esse quouis modo entibus causam relinquunt, qui non ipsum ens principium omnium esse dicunt. nam quemadmodum bonorum rebus ipsis principium unum est ipsum bonum, quod neque alicuius est bonum, neque aliud quid præter bonum: & quemadmodum, quòd moueantur, omnibus causa est id, quod est per se mobile, huic uero ipse per se motus, qui neque motus huius est, neque aliud quid præter motum: sed, quod diximus, per se motus: habent quoque & cognoscibilia omnia per se cognitionem principij: sic omnia quidem entia, quatenus entia, procedunt ab ipso ente: quòd hoc ipsum non est non aliud quicquam per se ens. quæ uero uniuntur, unioné ab uno abstracto ab omnibus recipiunt.

QVOD uero, non existente uno, substantia scilicet, nec numerus sit ut separata natura ab entibus.

SEQVITVR *quidem ex necessitate, nec numerum esse substantialem uno modo existente, non tamen ob eam causam, quá*

illaturus est. est enim logica. statim falso assumit ex unitatibus constare specificum numerum, & substantialem. etsi ex unitatibus quis ipsum esse concesserit, certe non ex ijs, quæ sunt eiusdem speciei est unum, de quo est sermo. est igitur quodam modo uerum quod dictum est, quòd ad similitudinem unius quocunque procedit. si igitur sit aliquid abstractum ab uniuersis, erit & aliquis numerus species existens intellectualis, & substantia maxime prima, & intellectualis. si autem non sit ipsum per se unum, neque principium erit. principio autem non existente, neque, quod est ex principio, substiterit.

SI AUTEM est per se unum & ens, necesse est substantiam esse unum & ens.

ETIAM *hoc recte dicit. communius uerò pro uno substantia utitur: quoniam solum unum existens proculdubio & supra substantiam est, siquidem substantia indiget uno, ut sit. hoc uero non indiget substantia, ne pro uno unitum fiat.*

NON enim aliud quid prædicatur, sed hæc ipsa.

NON *enim alia quædam existentia uniuersaliter de alijs rebus prædicantur, ut species, & genera. species enim diuersæ existentes ab indiuiduis prædicantur de ipsis, sed substantia ipsorum ipsum unum & ipsum ens est. Vt igitur Socratem dicimus, non alterum de altero prædicantes, sed ipsum, quod est, dicentes: sic & ens, & unum, non alia existentia de alijs, ordinamus, sed hæc ipsa exponentes sic nominamus. et est quidem uerum, quod dicitur: sed oportet addere, quòd etsi non de alijs dicuntur, hæc tamen omnibus ea causa ut sint, & uniantur, præstituta sunt.*

AT uero si erit aliquid per se ens & per se unum.

INCIPIT *ad oppositum argumentari, & dicit maxime dubium*

bium esse ipsum ens supponentibus sermonem de substantia entium. quòd quidem profunda consideratio sit, quo pacto ex uno nullam duplicitatem nec multitudinis apparentiam habente in se ipso, neque diuersitatem omnia subsistunt, declarant Plotinus, Porphyrius, Iamblichus & omnes qui consideratius circa hoc problema uersari sunt. nihilominus causam assignantes in simplicitate fœcūdissimam causam unius quæ ab ipso proponuntur soluere conabimur.

QVOD enim est alterum ab ente non est.

SAEPE *diximus quo pacto Parmenides unum esse ens dicebat, quia omne intelligibile unitum esse per excessum putans, & unum ens dicebat esse, & quod est præter ens non ens, quod erat sensibile & quod non ens nihil, quia non indignitate par illi, neque est aliquid, ut ad illud, neque plus illud fit hoc subsistente. nam quemadmodum Socrates unus manet etsi multas habeat imagines, sic ipsum intelligibile unum manet etiam hoc mundo subsistente. qui nihil est, ut ad illud nisi quòd ab illo dependet & illinc habet, & quòd sit, & perfectus sit. ipsi uero nunc dicenti alterum ab ente non esse, nullus rationabiliter sermone concesserit. primum enim non secundum totum intelligibile accipit entia, quæ ab ipso nunc supposito dirigitur: sed quod est ipso supremum, quod nec intellectus est, nec uita quodam modo, sed ipsum ens cui hærentia & proxima germina, diuersa ab ipso existentia: nihilominus entia sunt. deinde, si quidem concessisset & ipse non esse entia ipsa sensibilia, oportuisset concedere propositionem dicentem, alterum ab ente non esse. sed quia maxime omnium ut entibus credit, quo modo opportune hunc consensum receperit? neque igitur ipsum ens Parmenide assumimus neque non ens. quapropter illud concedentes his, quæ nunc argumentantur instamus.*

VTROBIQVE

VTROBIQVE uero difficile: siue enim non sit unum substantia.

QVOD *quidem uno nō existente non erit numerus dictum est, & recte dictū est. principio enim abolito neque ipsum unquā ex alio, neque aliud ex ipso unquam generabitur. Sed cur etiam existente non erit? nunquid per inuasionem primæ sup positionis in Parmenide? si unum est, multa non sunt: sed ibi multa nou quæ ab uno procedunt destruit: sed quæ in ipso uno sunt. Vere enim si unum mere est, non utique hoc ipsum etiam multa sit. multorum tamen causa numerorum intelligibilium & intellectualium. & mundanorum non prohibetur esse. hic uero accipit quòd id quod est præter unū nihil est. omnia enim entia aut unum, aut ex unitatibus cō stant. quapropter si quid est unum ab uno, alterum quidem erit ab uno. cum uero sit alterum ab uno, nihil est. quod au tem nihil est, est non ens: quoniam omne ens aut unum aut multa. quorum unumquodque unum. sed dicimus quòd non est ab uno iam nihil. non enim si non est illud unum iam non unum aut nihil. sed secundo unum et rursus tertio. ubi enim & ultima ultimorum fragilia, & materialia sensibilium par ticipant uno: aut ubi nam intelligibilium aliquod & diuinum priuatum est eo quòd est unum esse? sufficit igitur fœcū da unius causa, & non oportet quærere ex quo entia subsistunt. huius uero natura prima ostensa est.*

AMPLIVS si indiuisibile ipsum unum.

IMPORTVNAM *quidem ipse dicit esse rationem Zenonis destruentis naturam unius & puncti & cuiuslibet indiuisibilis quia nec apposita, nec ablata quantitatem subiectorum mutant. hoc enim dicens inquit, primum quidem omne ens magnitudinem esse putat, & hanc solidam. superficies nanque & lineæ non omnino appositæ, aut ablatæ minuunt, aut augent subiectum. sed si quidem secundum ipsarum extre-*

ma

ma compositæ fuerint, augent aliter uero non. Deinde quia etsi non maius unitas facit quantum, plus tamen facit. Nos uero, cum aduersus Zenonem multas faciat exercitatorias rationes, non studiose has aggredi putamus: nisi forte tantum innuat, quod indiuisibilia naturæ non sunt diuisibilium. sed hæc excedenda aliter ipsa finiunt & terminant.

SED quo pacto oportet ex hoc uno?

PRIDEM *quidem mirabile ipsum esse enunciauit, si & numerus ex huiuscemodi uno subsistere potest. nunc uero adhuc inopinabilius dicit magnitudinem ex ipso producere: ideo subiunxit.*

SIMILE enim est & lineam ex punctis esse dicere.

NOS *uero ipsam per se magnitudinem impartibilem esse, & diuinam, & intelligibilem, & in primis unitis entium illinc cum omnibus uere entibus ducere dicimus. sensibilem uero magnitudinem natura infert materiæ potentiam accipiens & ducta ab opificibus dijs, quorum pater unus & omnino opifex, genitor existens bonorum. idem autem est dictu unius, cuius imitatione omnia unionem inferunt his quæ post ipsa sunt. quapropter si quia unita est & ipsa sensibilis magnitudo ex uno producitur. Quo modo primo simile est ex punctis lineam dicere constare? quod ostensum est maxime impossibile & ipsum unum uarias producere magnitudines. nihil ergo commune est, nisi quod quemadmodum alia omnia uestigium quoddam & ultimum simulachrum attraxerunt unius. sic & punctum inter indiuisibilia imitari uisum fuerit ipsum unum: sed quod imperfectum est, non est per se ipsum subsistens. & quod est, alterius est. est quoque infœcundum intelligibile. Illud uero cuiuslibet causa perfecti, & uere entis & in se ipso manens maxime generatiuum, & existens omnium uitæ, & intellectionis principium,*

pium. est autem ipsum m[illegible] *principium.*

At vero & si quis sic putat ut fiat. quemad modum dicunt quidam.

Dubitat *aduersus Platonem quo modo ex uno & interminata dualitate, quam non unum & inæqualitatem uocat, nunc quidem numerum facit, nunc uero magnitudinem. neque enim si loco unius numerum interminatæ dualitati coniunget manifestum erit quo pacto ex ipsa magnitudo subsistit. ad quæ dicimus, quod intelligibilis quidem unitas et dualitas eum qui ibi est numeri generant. hæc uero respondenter illi sensibilem apud nos magnitudinem. est uero forma quæ apud nos ueluti unum & unitas materia uero est ultima interminatæ dualitatis imitatio. ex quibus magnitudo quæ hic est. si uero naturam uult per uim generatiuam secũdum unum ordinare & unitatem formam ipsam secundum numerum considerabis. quapropter magnitudo aliter quidem ex unitate, & interminata dualitate subsistere dicantur, non præbente se ipsam unitate constitutioni magnitudinis.*

His uero hærens dubitatio utrum numeri.

In *expositione quidem problematum hoc est decimum septimum. nunc uero est tertium supra decem ob cognationem puto ad id quod iam exercuit. Cum enim quæsisset in illo si unum & ens substantia quæ quidem principia esse intelligibilium substantiarum uidebantur. nunc si mathematicæ speculationes circa substantiam uersantur uolet considerare. dictum autẽ est in primis quæ quidem horum substantias. quæ uero oportet putare esse accidentia. ideo nunc argumentationibus est aduertendum.*

Si enim non sunt.

SI QVIS [illegible] has *substantias nondum scimus, [illegible]. certe enim non albedo aut albatio substan[illegible]. sed hæc quidem passio substantiæ altera uero motus. [illegible] nec dextrum aut aliquid eorum quæ ad aliquid dicuntur, substantia est, nec sanitas, nec rationes quæ sunt de his. sed hoc quidem substantiæ affectus, alterum uero uoces significatiuæ. Ideo & in subiecto omnia hæc sunt & nullum per se existens. ignis uero, & aqua, & aer, & terra secundum qualitates quidem non sunt substantiæ, sed secundum corpus non affectum qualitate: quod & permanere dicimus sub uarijs mutationibus, forte substantiale aliquid habeat. Verum etiam hoc uidetur magis esse superficies & hæc linea, & linea punctum, & hoc unitas. ubique enim finiens & terminans finito est magis substantia, & quod simul aufert quidem. non autem simul aufertur cum substantia prius utique sit. Vnitas igitur omnia terminat. punctum uero quæ diuersa sunt. linea uero plana & solida, superficies uero corpora. & cum non sit unitas, nullum erit consequentium. cum uero non sit punctum, nullum erit dimensorum. cum uero non sit corpus, nihil prohibet esse ea quæ ante ipsum sunt. ideo siue corpora sint entia ipsa secundum naturales, principia corporum substantiæ sunt siue numeri secundum Pythagoricos & principium numerorum substantia fuerit, & quæ unitati proxima sunt. His uero sic astructis, neutram rationum dicimus uim ueram habere, nequ[e] enim finiens semper finito est magis ens. sed cum abstractum ab ipsa natura se ipsum infert, ut ars & natura artificibus & naturalibus corporibus. non tamen cum se ipsum aliquid tradit ad terminatorum absolutionem, nec semper quod simul aufert & non simul aufertur, magis substantia est eo, quod oppositum habet, quando hoc pacto lapides quoque magis essent quàm domus & ligna quàm nauis et omnino materiæ quàm formata. sed cum non sit aliqua pars eius*

quod

quod simul aufertur id quod aufertur, nec elementum, nec extremum, aut omnino eorum quæ [illegible] ad [illegible] constitutionem. uera igitur genera priora sunt speciebus & substantia accidentibus superficies uero ut debilior quidem, sed ut magis substantia non prior. est autem manifestú quod de superficie inexistente substantiæ sunt rationes.

AT VERO si hoc quidem conceditur.

SI HAEC *quidem substantiæ corporum sunt, non autem hæc sunt. non enim in sensibilibus sunt corporibus, neque in alijs. oportet autem hæc esse in corporibus, ut aliqua quidem substantia sint; Dicendum est autem quòd & in sensibilibus sunt corporibus naturaliter & materialiter: ideo & non seruant naturam quam præ se ferunt. quemadmodum nec aliqua alia materialium formarum: nihilo minus sunt in mathematico corpore. Quod etsi non sit sensibile, saltem imaginabile est, & adhuc in rationibus opinabilibus & intelligibilibus speciebus: et tamen cum ipsa tot modis sint, non prohibentur & aliæ esse substantiæ secundum quemcunque ordinem entium.*

AMPLIVS autem uidentur hæc omnia diuisiones existentia corporis.

DIVISIONES *non sunt substantiæ: diuisiones autem magnitudinis sunt. superficies quidem in profundum, linea uero in latitudinem, punctum uero in longitudinem. non igitur hæc sunt substantiæ. Dicendum est autem ad maiorem propositionem quòd diuisiones quidem corporibus inexistentes, singularium uerbi gratia numerorum minime substantiæ fuerint. sed prima diuersitas omnia distinguens & omnino diuina genera diuisionis sunt, quo pacto quidem non secundum species, & secundum substantiam stantem diuisionem uniuersis inferunt.*

AD HAEC autem similiter inest solido quæcunque figura, aut nulla.

RATIO est, neque figuræ quæ lapidi aduenire possunt, sunt in ipso, neque diuisiones quæ nondum actu sunt. si hoc, superficies nulla fuerit. ad quod dixerit utique quis, quòd non necesse est, actu existente potentiam etiam esse, aut hac nódum existente neque actum esse, esse autem unam actu, ut quæ bifariam diuidit cubum, nihil prohibet. infinite nanque diuisiones, possunt. finitorum uero actu nihil probibet etiá actu considerari.

AD DICTA enim etiam quæ circa generationem.

ARGVMENTATIO huiuscemodi est. omnis substantia quæ quandoque quidem est, quandoque uero non est, per generationem quidem ad esse, per corruptionem uero ad non esse circunducitur. hæc uero extrema magnitudinum aut sunt, aut non sunt absque tempore. non igitur sunt substantiæ. et uidetur argumentatio ueritatem habere, quoniam & omnis quidem substantia quæ fit & corrumpitur, indiget materiali causa. hæc uero non sunt materialia. coniecturam uero huius, quòd non prius existens punctum, & ueluti latens posterius emergat, facit illud. diuisa linea duo puncta fieri. certe enim non unum existens in duo diuisum est, cum indiuisibile sit. Sed scilicet cum non esset prius absque tempore et absque generatione ex diuisione substiterunt.

SIMILITER autem se habet & circa ipsum nunc quod est in tempore.

QVÒD sunt quædam quæ cum non sint prius ex generatione emergant & absque corruptione euanescunt, & nullum horum substantia est. testatur inquit secundum temporalem diuisionem ipsum nunc, cui & punctum assimilatur. nullum igitur substantia est horum. Ad quod dixeris utique quòd etsi

etsi non sint hæc substantia, esse tamen talia non ponuntur. dicitur enim ens multis modis.

OMNINO autem dubitauerit utique quis.

HAEC *seorsum quidem in primis non proponebat. uidetur autem esse pars quinti. dubitat autem in hoc aduersus ideas: aut noni, etenim in illo aduersus illas dubitauit. Astructio uero totius rationis huiuscemodi est, si ob hoc præter sensibilia & mathematica ponimus esse ideas, quando sensibilia quidem singula multa sunt. multa enim triangula sunt, & circuli & sphæræ & pyramides. opus est autem nos non stare in multitudine, sed ad quorumcunque deuenire unitates, unum hominem, unum triangulum, unum circulum, necesse est unamquanque specierum unam esse numero, sed non possunt principia unum esse numero ut ostensum est in decimo problemate. non igitur possunt esse species ad quod dixeris utique quòd forte quidem neque materiales causæ ostensæ sunt omnes, non potentes numero terminari, ut inquit Empedocles, sed si forte in his principijs quæ in ipsis operatis existunt impossibile uisum est principia terminum habere numeralem, non utique etiam in generatiuis & supremis causis argumentationes illæ locum habent. nam etiam hoc pacto neque qui secundum ipsum separabiles numeri facti fuerint. si sint terminati. hoc quoque falso sumptum est, quòd ob hanc solam causam ad species recurrerint, ueritatis grati speculatores, quòd tamen omne quod habet species substantiam & nihil secundum accidens etiam nos recipimus.*

PROPINQVVM autem his est dubitare.

HOC *etiam in expositione problematum quintum decimum est. quærit autem in ipso, utrum potentia sint, aut actu. Illud enim aut quodam altero modo, actu significatur, occultans studiose, ut puto, hoc nomē ne auferat dubium problematis.*

bl[illegible] [illegible] [illegible]m imperfecto non dixerit esse p[illegible] [illegible]m quoque causam etiam non dixit [illegible] principia, sed elementa, in quibus uere multa [illegible] imperfectio. sed quo modo res se habeat diximus in pr[illegible]s.

SI ENIM aliter quodam modo, erit aliquid aliud principiis prius.

AC SI diceret. siquis enim ponet esse principia, quoniam omne id quod actu est, potentia præcedit, erit aliquid ante principia. occultauit eodem modo etiam nunc nomen actus cum hoc, quòd argumentum etiam est logicum. nam in quocunque generabilium ante id quod actu est, est id quod potentia, non in uniuersis, neque in diuinis, ut ipse nos in alijs docuit.

POSSIBILE autem non est necessarium illo modo omne se habere.

NAM omne, inquit, quod potentia est, necesse est actu factū iri: quod autem est actu nunc prius erat potentia.

SI AVTEM elementa sunt potentia contingit nullum esse entium.

AD OPPOSITVM argumentatur, quòd non oportet potentia elementa supponi. probatio uero huiuscemodi est. quod possibile est, solum fit. non enim impossibile, neque quod iam est. quod fit nondum est. quod nondum est contingit non factum iri. quapropter si principia potentia sunt, contingit nullum esse entium ex ipsis. exponit autem minorem probationem hoc pacto. nullum impossibilium fit, cui æqualet illud, solum fieri quod possibile est. Mediam uero sic. quod enim fit, est non ens. nam quod fit, non ens est. ideo nec quod iam actu est, esse quod fit, diceret quis. Quod autem contingat

tingat quod nondum est, [illegible], posuit his propositionibus. Qu[illegible] & [illegible] esse, natum esse ad actum procedere, non om[illegible]no [illegible]uenire. hæc uero omnia magnam habent uim, si quis o[illegible] principia potentia dicat esse, & nullum actu.

ET VERVM uniuersalia sint, aut ut dicimus singularia.

EST *quidem hoc quartumdecimũ in primis sermonibus, est autem fere idem decimo. quærit enim etiam hic, uniuersalia nec sint principia, aut indiuidua. quod idem est fere cum illo, specie ne sint terminata, aut numero. dicit autem quòd si uniuersalia ipsa supponamus, substantiale ipsorum auferimus. uniuersalia enim non sunt substantiæ. Tres ad minus substantiæ est ipse Socrates, indiuidua, specifica generica. si autem non uniuersalia sint principia, aut ignota sunt, aut habent aliquid ante ipsa: quorum utrunque absque ratione est. si enim non cognoscuntur principia, per uniuersalia cognoscuntur. nam hoc pacto tantum indiuidua sunt scibilia. erit ergo aliquid ante ipsa ipsorum comprehensiuum magis. dictum est autem sæpe quòd & super indiuidua & super uniuersales rationes & [illegible]ctiuas & noscitorias sunt propria principia, sed quæ dicuntur nullam habent necessitatẽ. neque enim omne uniuersale absque substantia est. non enim esset aliquod uniuersalium æternum. & fabricatiuum ipsius singularis. nec singularia per uniuersalia cognoscimus, ad nullum posterius genitum uniuersale effugientes: & immobilibus generibus ipse non utique dixerit uniuersalia aliqua superuenire. Sed hæc fere dialecticis argumentationibus utens, ut & Alexandri commentarium annotauit, pertransiuit philosophus: sed decimam sextam in expositione problematum considerationẽ.*

Vtrum

V[illegible] immobilia [illegible]t principia neque in his pertra[illegible] [illegible]it septem & decem problem[illegible] ponimus, sextum quidem & sextum [illegible]n pertractauit ad utrasque partes argumentan[illegible]. [illegible]m quidē, quia etiam præter iam dictas causas præa[illegible]ptum est. Cum enim quæsiuit, an non substantiarum tantum, sed etiam per se accidentium ipsis primus philosophus sciens est, quæsiuit quo pacto: etsi de eadem & simili & æquali & oppositis his pertractabit. hæc enim erant per se accidentia enti quatenus ens. decimumsextum uero, quia cum ubique concessisset quædam entium corruptibilia esse, quædam uero æterna, habebat necesse sequens hoc: principiorum hæc quidem moueri; illa uero immobilia esse. manifestum est autem quæ quorum. quod enim amborum non eadem mediocriter annotauit. Reliqua uero quindecim apponens in pertractatione problematum, decimum quartum aduersus ideas instans omnia sexdecim ad exercitium logicum produxit. quorum quædam in tertio discussione digna putabit, quædam uero in sexto, septimo, octauo, nono: plurima uero in undecimo. Aduersus uero ideas & numeros in duobus [illegible] libris duodecimo & decimotertio disputare tentabit.

SYRIANI PHILOXENI
IN LIBRVM DVODECIMVM METAPHYSICES ARISTOTELIS,

Interprete Hieronymo Bagolino, philoſopho præſtantiſsimo,

COMMENTARIVS.

NON SVM *ex his qui ſe à quopiam odio haberi ſtudeant: uerum nec ex his qui in logicis, aut quibuſuis alijs Ariſtotelem præceptorem inſcribunt: ſed ex his qui & logicas eius doctrinas penitus admirantur, necnon & morales & naturales eius tractatus ſublimiter recipiunt. & ne omnia nunc enumerans quæcunque uir iſte rectiſſime et optime philoſophatus eſt, uidear eſſe prolixus, quotus quiſque recte ſentientium, non quæ in hoc perfectiſſimo negocio de materialibus formis et definitionibus recta conſideratione dicta ſunt, nec non de diuinis & immobilibus cauſis ab uniuerſo mundo ſeparatis demonſtrationibus locum ad hoc habentibus tradita ſunt, & ſi qualibet compoſitione & diſcurſu craſſiori ſublimiora eſſent, iure admiratus fuerit? & huiuſcemodi conſiderationis ductorem humanæ uitæ opificem appellauerit? De his igitur et à nobis et ab his, omnibus qui eius ſolertiam perſenſerunt, magna & debetur gratia. Verum cum acciderit plerunque ob quaſdam cauſas, & in alijs diuini negocij partibus, preſertim uero in poſtremis duobus libris, quorum unus μ, alter ν, apud Græcos incribitur, magnum quendam diſcorſum feciſſe ipſum aduerſus Pythagorica & Platonica principia. nihil profecto fidedignum ſufficiens ut*

L aduerſus

aduersus ea dicentem, immo nec in multis eis si opus est, ue rum absque excusatione occurrentem. Cum tamen proprijs suppositionibus contradictiones producat, æquum uisum est simpliciorum auditorum miseratione, ne iusta uiri opinione occupati, in aspernationem diuinarum rerum, & diuinæ antiquiorum philosophiæ perducerentur, examinare pro uiribus quæ dicta sunt modo iudiciario pariter et integro, ostendereq; Pythagoræ & Platonis de principijs considerationes irredargutas et impermutatas permásisse, Aristotelis argumentationes sæpissime quidem extra propositum occurrentes, et in nullo diuinis illis uiris accommodatas dubitationes perscrutantes. cum tamen raro in eas dicere & inuehi ex animo proponerent redargutioné nec minorem, nec maiorem afferre potuisse. & hoc necessario contigit. uerum nanque Platonis illius diuini sententia nunquam redarguitur, unde & manifeste constat. Cum rationes de principijs rebus ipsis similes reddiderint ipsorum patres permanentes & impermutabiles (ut decens est rationes esse) illas constituisse. Procemiorum satis hæc sunto. Sed cum intentionem tractatus nostri & promissionem dixerimus, opportunum est ipsa aggredi certamina. ceterum seu omnino nos certatores appellare uoluerint ueluti accusationibus, quæ in rectissimam inter philosophias & optimam feruntur, respondentes, seu arbitros simpliciorum & intellectualium magis apprehensionum spectatiuæ Pythagoricorum considerationis, & eorum quæ à grauissimo inter eos qui unquam narrati sunt, Aristotele aduersus illas logice potius dubitata sunt, non effugiemus nominis impositionem. modo liceat in illis iuste, prudenter, & ut ueritatis amatores uersari. Est uero inde auspicandum. Cum ab initio libri Aristoteles dicat opus esse quæ de principijs immobilibus ab alijs ostensa sunt, examinare & perscrutari, duas quidem dicit esse opiniones de principijs; & illam quæ mathemata ueneratur separabilemq;

lemq; illis substantiam attribuit; & illam quæ ideas summo honore prosequitur, omniaq; per illas & ad illas subsistere existimat. sibi uero tria esse proposita consideranda. primum quidem an mathemata sint, & quo pacto sint. secundum an sint ideæ, & specificus numerus. tertium uero, an numeri et ideæ entium principia sint. post hæc resumens dicit, de primo redarguens quidem (ut putat) eos qui mathematis distribuunt. suam uero de his opinionem extollens quæ ex abstractione sensibilium interuallorum & figurarum qualemcunque mathematis subsistētiam præbet. sed priusquam in ueriores sua opinione argumentationes aggrediamur, satius fortasse fuerit ueram tradere de his ueteris philosophiæ sententiam, ut intueri liceat ipsi ne speculationi diuinorum hominum criminatorius repugnet sermo, uel proprijs suppositionibus innixus quæ dicta sunt inique euertere conetur. Diuinus Pythagoras & omnes qui legitime illius dogmata purissimis sinibus suarum mentium susceperunt, multos dicebant esse substantiarum gradus intelligibilium, & intellectualium, cogitabilium & naturalium, aut omnino uitalium & corporearum. nam & rerum processus & connata processibus ipsis diminutio, quæ ordine quodam diuino perficitur, & uis diuersitatis in generibus entis multitudinem continuam pariter & discretam constituunt incorporearum & sensibilium percutientium substantiarum. tres itaque in latitudine entium gradus esse dicebant, intelligibilem, cogitabilem, sensibilem. singulis uero ideas esse omniquaque quidem, sed proprie ubique cum existentiæ proprietate & intelligibiles quidem esse apud deos, & causas eorum quæ consequuntur effectiuas, scilicet & exemplares & finales. nam si hæc tria quandoque concurrunt et uniuntur inter se, ut & Aristoteles dicit, proculdubio non in infimis naturæ operibus hoc fieri spectabitur. sed in primis & optimis omnium causis quæ ob fæcunditatem & opificium

nim habent omnium generatiuam, ob id autem quòd generata ad se conuertunt, & sibi ipsis reddunt similia omnium exempla sunt. Cum uero gratia sui, suæq; bonitatis agant, ut inquit Diuus Plato, nõ ne finalem causam præ se ferunt? Cum ergo intelligibiles formæ huiuscemodi sint & tot bona uniuersa exponant diuinas complent dispositiones, etsi plurimum circa intelligibilium ordinem qui in opifice est considerentur. cogitabiles autem eas imitantur, quæ ante ipsas sunt & animæ dispositionem similem reddunt intellectuali, omniaq; secundo loco complectuntur. operantur porrò, & ipsæ eum apud cælestes & felices animas considerant, apud nos uero cognoscibiles tantum sunt, qui considerationes tantum non uires operatiuas ob uolatilem fluxum habemus, siquidem & quod nostrum est simul, atque perfectum est, & ad uolitationem exutum superiora inhabitat, & uniuersum mundum unà cum diuinis gubernat. Testatur hæc & in Phædro Socrates. Has quippe cogitabiles formas in Timæo quod Plato manifeste dicit opificem animabus imposuisse proportionibus geometricis aritmeticisq; necnon & musicis ipsas disponentem, sed in de republica in sectione lineæ imagines esse intelligibilium, & hac de causa ipsas plerunque intellectuales appellare non indignum putauit, cum ut exempla sensibilibus præstent. In Phædone uero reminiscentiæ nobis causas fieri. disciplinas enim non esse aliorum reminiscentias quàm formarum quæ mediæ sunt (idem autem dictu est) stantium uniuersalium rationem quæ posterius genitæ sunt, sed secundum substantiam inanimabus præexistunt, à quibus & inspirate & ductæ rationes naturæ singula operari possunt. Age enim in cælesti anima omnium in sphæra maximorum circulorum mutua in genitiuas partes diuisio actiuo præest & opificio modo, ut et in nobis noscitorio tantum. Sed in ipso cælo Zodiacus & Aequinoctialis & meridianus fortasse et Orizontes

tes se mutuo bifariam diuidunt. anima quidem ipsa unite omnia & comprehendente suis intellectionibus & operante, cælesti uero corpore partite ea tantum quibus indiget recipiente. quapropter & ab astronomis ex uniuersalibus & particularibus propositionibus demonstrationes fiunt, ex uniuersali quidem causam habente, cum in anima quæ omnibus esse præbet, præexistat; particulari uero ex sensibilibus sumpta. reposuit nanque in sensibilibus omnia, ut dederat magnus Vulcanus fabricans, ut poesis diuina inquit, bullas, tortuosasq; hederas, portusq; in spelunca cælata. Hæ igitur sunt triplices ideæ, quas Pythagorici sensibilium inseparabiles causas esse putabant, ultimas formarum separabilium imagines existentes, ob quod eisdem etiam nominibus ipsas appellari non indignum existimabant. his denique anima quæ generationem descenderat expergefacta & excitata ad reminiscentiam progreditur mediarum formarum. reducit quoque proprias rationes ad intellectualia & prima exempla. & hoc pacto uisus auditusq; conferunt ad philosophum & animæ reductionem. His hoc modo præacceptis non dissentiunt Plato & Pythagoras, quiq; ab ipsis processerunt inter se, circa idearum suppositionem, ut inquit Aristoteles. Sed Pythagorici quidem cum primi de sensibilibus disputarent, eisdem nominibus utebantur similitudine quadam ad medias primasq; rerum ipsa transferentes. unde & uisum est nc Aristoteli dixerim. Sed his quique illorum sunt, leuius enarrarunt de solis inseparabilibus formis disputare. quidam uero circa medias animæ rationes uersati ab ipsis ut imaginibus de intelligibilibus demonstrabant Vt autem ab exemplis de formis quæ in sensu feruntur, qui & multis uidentur solam mathematicalem substantiam uenerari cum iisdem nominibus primas, medias, & ultimas formas tradiderint. Alijs uero adhuc peruerse magis uisi sunt quidam confundere in eadem & coniungere intelligibi-

les

les & cogitabiles formas, cum nihil tale huiuſcemodi conſiderationis præceptores paſſi ſint, ſed falſa potius quibuſdam ob nominum communitatem ingenita ſit ſuſpicio. At Plato etiam in his ſuum in homines amorem oſtendens nominibus quoque intelligibilem & cogitabilem ſubſtantiam diſcreuit, ut ne dormientes quidem ipſum obaudire poſſent. Icci rco & Ariſtoteles ut duas ipſum ſeparabiles ſubſtantias ſupponentem dirigit, ſed iure ne an iniuria iam omnibus prudentibus clarum eſt, ſed demonſtrabit ut puto clarius mediocriter examinatus ſermo. Cum igitur tantum prædixerimus quòd neque circa idearum ſuppoſitiones uiri illi diſſentiunt, & ſi alijs aliter de ipſis demonſtrarint, & qui unum quemuis ipſorum oppugnat, omnibus idearum amicis contradicit. proſequamur deinceps Ariſtotelicæ contradictionis ordinem atque diuiſionem. & propoſitæ quidem ſint ei tres quæſtiones, an ſint mathemata, & quo pacto ſunt. an ſint ideæ, & idearum numerus. an ſint hæc entium principia. diſputeturq́; in libro μ, de duabus prioribus, in libro autem ν, de tertia, duarum uero altera, quæ de mathematum exiſtentia uel non exiſtentia præcedat. Sed conſideremus nos an aduerſus ſeparationem ſubſtantiæ mathematum ſufficienter inſtet, quæ pars quidem eſt uniuerſalium rationum & mediarum formarum animæ. ſed ad oſtenſionem totius naturæ intellectualis à diuinis uiris conſueuit aſſumi. Vtitur ergo Ariſtoteles redarguens ipſorum ſubſiſtentiam argumentatione diuiſoria huiuſcemodi. Si enim, inquit, mathemata ſunt, aut in ſenſibilibus neceſſe eſt ipſa eſſe, quemadmodum quidam dicunt, aut à ſenſibilibus ſeiuncta. dicunt quoque hoc pacto quidam, quòd ſi neutro modo, aut non ſunt, aut aliò modo ſunt, & diuiſione recte uſus eſt, præter hoc quod ſupponunt quoſdam in ſenſibilibus ipſa permittere, quodq́; ad ſuppoſitionem ſequitur optime eſt conſpicatus, & dixit. nam ſi nec ſeparabilia

bilia

bilia, nec inseparabilia à sensibus sint, necesse est aut null^o prorsus modo esse ipsa, aut alio modo qualemcunque subsistent iam sumere, hoc est ex denudatione in nobis generari, ut etiam ei uidetur. oppugnat autem & inseparabilia ipsa à sensibus esse, & separabilem habere substantiam, aut ut omnino non sint, ut uulgatissimus Cindapsus, aut ut uincat eius sententia ex abstractione sensibilium ipsa sumi. Confertur autem his primo qui ipsa à sensibilibus minime seiūgunt hæc aduersus eos scribens.

QVOD igitur in sensibilibus quidem imposibile est esse usque ad illud. diuisis enim sensibilibus diuidentur, aut neque sensibiles.

IN HIS *seu ualide, seu molliter perseueret, ad uerbum nihil. nam nec Pythagoreorum quispiam, nec Plato ipse, nec aliquis Platonicorum qui cum secuti sunt, geometricas figuras & magnitudines in sensibilibus locauit. Sed si Seuerus aut alius quis eorum qui posterius dicta Platonis exposuerunt ex ipsius Aristotelis eruditione ad demonstrationem naturalium causarum mathematicis abutuntur, nihil hoc ad antiquos, quorum nunc opiniones conatur redarguere. Iccirco ab illis nihil de his ad ipsum dicetur. At, quoniam misisti nos iterum ad eas etiam quæ in secundo positæ sunt dubitationes, dicendum est ad ea quæ ibi dicta sunt, quòd nec duo simul solida esse iuxta omnes impossibile est. nec in Stoicos respiciens instantiam quis sermoni attulerit, qui moles etiam materiosas se mutuo permeare non negarunt. sed ad illos potius qui spatium per uniuersum mundum permeare supponentes, et omnem in se naturam corpoream recipere, ipsum minime aerem diuidere, aut ab aere diuidi dicunt. & alijs corporibus condiuisum, sed indeclinabile & fixum, & ab omni mutatione exemptum per uniuersum mundum extendi, locum & receptaculum terminum*

&

& circumſcriptionem, & cetera id genus alijs ſenſibilem mundum complentibus afferens. Hi itaque huiuſcemodi corpus reſpicientes ipſum equidem mathematicum eſſe non dicunt, ſed ſimile mathematico, quatenus immateriale, & immobile & tactus expers & à contrarietate ſolutum eſt, & ab omni paſſiua qualitate depuratum. præterea quemadmodum mathematicum corpus cum promouetur, rationi in intellectu, ſubſiſtit in ſpiritu & imaginatione ea quæ eſt in ſpiritu (nam ſimul ratio ſphæram fortaſſis aggreſſa fuerit, imaginatio quoque cum immateriali mole mathematicam ſphæram inſpexit) ita profecto, & uoluntate, & intellectione mundanæ animæ ſphæricum hoc in uniuerſo ſpatium cognatam recipit ſubſiſtentiam, cum anima ob id quidem quòd ad intellectum recipit, ſphæricum ipſum faciat. ob id uero quòd omnes formas intuetur, receptiuum omnium corporum, ideis cuiuſque & uniuerſorum ut uno, ſiquidem eius intellectiones, & continuæ ſunt & tranſeuntes, quia intelligibiles formæ quæ in perfectiſſimo animali ſunt, & unitæ & ſeparatæ ſunt, etſi una omnes natura amplectitur. Quarum certe imitationes ferens mundus dimenſe ipſas, & non abſque magnitudine ſuſcepit. Sed quorſum uniuerſus hic ſermo excitatus eſt? ut intueri liceat non eſſe impoſſibile horum uirorum ſententia, aut eorum qui immaterialia, & ſimplicia corpora ſe mutuo abſque diuiſione permeare exiſtimarunt duo ſimul fieri ſolida corpora, ſed duo quidem materioſa & contraria eundem occupare locum maxime dicunt impoſſibile eſſe: ſed immaterialia luminibus eſſe ſimilia quæ à diuerſis facibus emittuntur, & per uniuerſam eandem domum ſimul incedunt, & ſe mutuo abſque confuſione & diuiſione perambulant. nam etſi hæc incorporea uelit quis dicere, ſaltem cum corporibus ipſis coemenſa, & coextenſa ſint in tribus dimenſionibus, non prohibentur eundem & ſibi ipſis, & corporibus locũ habere non ob aliud niſi

nisi quia & simplicia & immaterialia sunt, & cum diuiduntur non recipiunt partitionem. cum autem sui principio coniuncta sint & ab ipso dependeant, adsunt illo splendente, abeunteq; simul recedunt. quæ certe etiam immaterialia corpora ab animabus pendentia facere minime prohibentur. Hæc igitur diximus ne terreant nos more laruarum admirandi naturalium sermones, qui quæ propria sunt materialium & passiuorum, & contrariorum corporum ad uniuersam dimensam naturam transferunt. nam principali conscripti huius proposito ea nihil conferre prius diximus, nec à Pythagoricis aut Platonicis ad ipsum aliquid de his dicetur, cum neque aliquid eorum, quæ in his illi opinati sunt dirigere enitatur, neque ipse Aristoteles nunc eos qui spatium uenerantur oppugnet: sed eos, qui alia quædam in sensibilibus corpora reponebant, solida ob id quòd trifariam dimensa sunt, & mathematica: quia immobilia prorsus sunt, in qua suppositione nullum scimus insignium philosophorum perstitisse. nam & quæ in Timæo figuræ quinque dictæ sunt, quæq; ad elementorum mundanorum formationem sumptæ sunt, nominibus quidem mathematicis explicantur, actiuas tamen & opificias naturæ potentias occulte innuunt. ipsum quoque luminosum quod in nobis est uehiculum, si quis trifariam enunciet dimensum esse, nec resistens, non ob id geometricum esse hoc corpus aperte asserit. nam quo pacto quod uita & motu plenum est, & omnium quæ nostra sunt maxime mobile (motu dico Aristoteli cognito) ut immobile inter geometrica collocabitur? Sed plane ostendit se dæmonius Aristoteles flagitiosam suppositionem adniti redarguere. at noster sermo uni dictorum eius instantiam afferre. quippe quod non in omnibus simpliciter & absque additione uerum sit: quoniam & quod ad hoc consequenter dictum est, eiusdem rationis & alias esse potentias, & naturas in sensibili-

bus, & nullam separatam, uult significare terminos horum ut superficies & lineas, nisi forte quæ perspectiuæ & musicæ & cognatis scientijs subijciuntur se comprehendere, nullam uero nec qualemcunque necessitatem eis infert huius, quod nullam horum separatam naturam ponant, nisi forte in solis sensibilibus hæc esse supponant: sed non in immaterialibus & extra sensibilia, in quibusdam rationibus hæc ipsa perficiendi uim habentibus, & hæc quidem dicit in secundo aduersus ipsos dicta esse. Quod uero nunc increpat, huiuscemodi est. Si quod est, inquit, in sensibili solidum diuidatur, superficie omnino diuidetur. igitur & superficies linea, & linea puncto. immobilia hæc ut sunt apud geometras, nullum utique absurdum sequitur. Sed cum in sensibilibus nunc & naturalibus supponantur esse corporibus, cum mouetur linea per diuisionem naturæ est & punctum diuidi. nulla uero differentia est, siue ipsa naturalia puncta impartibilia esse dicamus & indiuisibilia, siue in ipsis hæc puncta esse. notum enim est, quod in aliquo est non diuidi absque subiecto, cum ut in subiecto in aliquo esse dicitur. Hæc quidem Aristoteles, suppositionem omni prorsus persuasione uacantem, simul & falsam oppugnans uiriliterq; & demonstratiue ipsam redarguens. Nos uero suspicamur ne cum ab aliquo antiquiorum impartitam quidem existentem naturæ rationem. partitam uero circa corpora omni quaque indimensa simul & impartitam dici inuenisset occasionem habuisse fingendæ suppositionis huius, nisi forte etiam, ut perfecte uniuersam diuisionem pertractaret, cœpit aliquid aduersus hanc opinionem dicere. sed quia disputatum iam est aduersus eos qui quæ geometriæ & alijs mathematicis scientijs subijciuntur in sensibilibus reponebant, uideamus quo pacto his applicat se, qui ipsa à sensibilibus separant.

At vero nec separatas esse huiuscemodi naturas possibile est, usque ad illud, quapropter erunt genera mathematicorum numerorum.

In his profecto suppositionem antiquioribus eo placentem redarguere tentat, sed nihil dicit aduersus eam demonstratiuum, sed quæ uulgarem forte hominem & eorum sententias non insequentem perturbare possent. Dicit enim si erũt corpora alia à sensibilibus, erunt & superficies geminatæ, & quæ scilicet in illorum corporibus sunt, & quæ seorsum, & lineæ triplatæ, & quæ in solidis, & quæ in superficiebus, & quæ seorsum, & eadem ratione puncta quatruplata, unitates uero priores punctis quincuplatæ, & omnino quæ priora, & simpliciora sunt multipliciora semper. Hanc quidem calumniam penes multam dogmatis inanitatem operatur. sed non est deductio, ad absurdum. recipient enim uiri in substantialibus animæ rationibus, & diuisim hæc esse & unite. nec absurdum aliquod est punctum, uel potius puncti rationem & consequentibus mixtam non esse, & ad lineæ superficiei trifarieq; dimensi causationem utilem esse. Incorporalium nanque formarum unionem sparsionemq; ubique fere uiri confirmant & uenerantur, idemq; unum & multitudinem esse (fortasse etiam in sensibilibus concessum) presertim in cogitabilibus formis, & adhuc multo prius in intellectualibus lucidissime ab antiquioribus monstratum est. nos quoque in his quæ in secundum à nobis scripta sunt mediocriter meminimus, ubi quidem, & quòd linea superficieq; honorabilius punctum sit atque perfectius, quodq; imperfectius, & infirmius dicere tentauimus. nam nihil uetat hoc quidem, ut simplicius præstantius esse & principalius. alterum uero ut pote, quod ad compositoris terminum circumscripturamq; confert, esse deterius, quemadmodum & unitas hæc quidem omnis numeri in seipsa exemplaris modo, species omnes parium & imparium amplectens

ctens. altera uero pars fortasse submultiplex, subiectæ numeris qualitates. est ergo de ipsis dicta ueritas. At si quis etiam immoderate uulgarem hanc calumniam formidans non concederet multis modis esse rationem dimensorum in anima, posset, & ipse ei dicere, non esse necessarium quatuor esse puncta, tres ue lineas, aut duas superficies. sed quemadmodum a elementum, & in syllaba, & in dictione, & oratione unum idemq; existens specie consideratur, & eandem ubique naturam habet, sic & punctum, & linea & per se & cum compositis unam eandemq; speciem obseruant, & quemadmodum grammatica uim ipsius a seorsum existentis intelligens nouit, & quod in syllaba, & oratione hoc modo etiam inter scientias mathematicæ quæ seorsum sunt, scientes etiam quæ cum alijs sunt cognoscunt. Respondeatur quoque ei ad ineuitabilem, ut putat, propositioné. nam interrogauit circa quæ horum scientiæ uersantur. sed unde quæso multa esse mathematicorum numerorum genera colligit? esse enim multa numerorum genera concedendum est, quatenus ordo entium unusquisque proprijs numeris distinguitur & perornatur. mathematicorum uero genera si solos eos, qui ex unitatibus componuntur, mathematicos dicat quis, sed non ipsorum, quæ est in intellectu, quo pacto multa fuerint? nisi forte et puncta unitates esse uelit, & ipsis quatuor modis inspectis ex omnibus numeros complectatur: sed hoc cauillum potius sit quàm argumentum.

AMPLIVSQVE, & in dubitationibus pertractauimus usque ad id, cur aliud quoduis habens motum.

CVM *uniuersales omnes formæ in diuinis & cælestibus animabus, nec non & nostris proprie præter singularia contineantur, prius quàm quod mundi corporeum est particulariter ipsas comprehendat. Ridiculum est in unoquoque quærere ubi erit aliud cælum, aut ubi erit alius Sol. aut aliquod*

eorum

eorum quæ ad manifestam dispositionem conferunt. uerum quia hæc non singulariter, sed, ut ita dicam, in mentibus infinities sunt priscorum, & antiquissimorum theologorum & philosophorum asserentium, non uult hæc prosequi, sed illud ut absurdum adducit, unum cælum solum super hoc sensibile cælum esse. At si quis super cælum de astris considerare dicat animam eius quæ non sensuum adminiculo philosophatur, & omnia entia intellectualiter specularit, fortasse moleste feret; si nec ideis assentiat nec actu intellectualem animam species habere uelit, sed potentia tantum. Quo pacto igitur amplius demonstrationes ex primis & proprijs & causis erunt apud astronomos? nisi ex uniuersalibus rationibus quas habent nostræ quidem noscitorio modo diuinæ autem & noscitorio & opificio procedent? nam si demonstrare aliquid & astronomos & mathematicos & cum his naturales abnuendum est, demonstrationes quoque ex causa fieri, non conclusionis solius, sed & rei ipsius abdicandum erit, aut quo utraque usque procedant aperiendum. hæc itaque & causas eorum omnium quæ in cælo et in uniuersa natura perficiũtur in uniuersalibus quibusdam rationibus præexistere fatendum est. Ceterum qui sensibilia esse concedunt & hoc pacto esse prorsus ignari sunt; cum animam materia ignobiliorem affirment, ut alicubi, dicit etiam generosus Amelius.

SIMILITER autem & perspectiua & musica.

ABSVRDVM *nihil est & in rationibus esse hæc omnia, & in imaginibus, quæ simulachra sunt rationum non solum ante sensibiles, sed etiã ante naturales rationes sensibilia formantes. Hic uero his concessis subiungit ut quoddam absurdissimum, animalia etiam alia fore siquidem & sensus. sed cum pridem ei præceptor dixerit per se animalia omnia, quæcunque intelligibilia animalia in seipso amplectens causam*

sam esse et eorumq́ quæ in animæ dispositione sunt animalium, et eorum quæ insensibili ut et qui ipse ac si nihil de huiuscemo di rebus audiuisset, ita finxit. igitur potest, ut quæ huic co nnexa sunt minime concedantur. non enim si sensibilia causas habent præexistentes, iam coniungitur causis sensibili um sensus. nec si sensus est alio modo in anima & intellectu opificis iam hoc & animal ostenditur esse quòd sentiat. fortasse enim non omne animal uim habet sentiendi, sed omne quòd extrinsecum est pariter & mouetur, nec omnis rei sensibilis causa sensu percipi potest, sed siqua est singularis & proprio effectui coniuncta possibile quoque est hæc omnia concedentem. quia & sensum non in rationali tantum uniuersi anima perfici, ut Timæus tradit, intelleximus. enimuero & in opifice quendam qui apud theologos extollitur sensum credidimus, cuius & qui in cælo sunt simulachrum habentes sensum ipsi quoque mundis inferunt, rationabiliter recipere quod sequitur. animalia scilicet alia esse, & me nunc ab alijs dicta in testimonium feram, ipse in Decimo primum intellectum animal uocauit ex quo manifestum est, quod et aliorum quodcunque ut nos & si non primum, animal tamen intellectuale appellare fortasse non dedignabitur. In moralibus quoque proprium hominem intellectualem esse, constat ipsum uoluisse. si igitur intellectus homo est, qui in nobis est principalis, cum omnis homo animal sit, non est occultum quod sequitur. Recepimus igitur iterum esse et alia animalia à sensibilibus, sed alio modo esse, & non eodem quo sensibilia. quorum cognitiones siquis sensus uocare uellit, quidq́; cognoscuntur sensibilia, ut tamen causas sensibilium, absit nominibus inuidia modo constet manifeste, in quibus singulo ipsorum utamur.

AMPLIVS scribuntur quædam uniuersaliter à mathematicis. &c.

VERBVM

VERBVM illud, *scribuntur*, idem, quod ostenduntur significat. uniuersa uero argumentatio huiuscemodi est. Si ostenduntur quædam à mathematicis & naturalibus per uniuersales rationes & dignitates quasdam, uerbi gratia per illam. Si ab æqualibus æqualia auferas residua sunt æqualia. Si quatuor sibi inuicem respondeant, quod ab extremis emergit, æquale est ei quod à medijs, & alias multas huiuscemodi, necesse est, inquit, cum sint magnitudines & numeri separabiles etiam, quæ ab his dignitatibus significantur, esse separabilia. superiora quidem existentia magnitudinibus & numeris mathematicis, depressiora uero ideis, uelocentur media inter per se magnitudinem, & magnitudinem mathematicam. hoc autem ipse ut impossibile existimat, ut præcedens destruat. Mathematica scilicet esse separabilia. sed est quodam modo uerum. Rationum enim quæ in anima sunt, quædam simpliciores quidem sunt & uniuersaliores, & alijs maiorem ambitum habentes, & ob hoc intellectui propinquiores, & particularibus magis, manifestiores & notiores. quædam uero his omnibus destitutæ, & ab antiquioribus contentæ & compositæ & complementum recipientes. quid igitur absurdum est, uel potius quo pacto necessarium est, quandoquidem tunc ueri conceptus sunt, cum rebus ipsis consonant, accommodanturq́;, si uera sit dignitas dicens, si ab æqualibus æqualia auferas, residua sunt æqualia, esse rationem aliquam, cui hoc primo insit, quæ nec magnitudinis, nec numeri, nec temporis ratio sit. sed horum omnium & aliorum quibus inesse dignitas nata est, contentiua. esse tamen non in loco nec omnino in sensibilibus. nam quo pacto quod est uniuersale & simplicissimum, & ob hoc indemonstrabile in materia fuerit, quæ indiuiduam formarum impressionem diligenter recipit? nam si hoc susceperimus, quo pacto amplius seruatum fuerit dictum illud, omnem causam demon-

strativam

& ab intellectu est. (nam quæ secundum substantiam habemus, non ne illic sunt, cum etiam per simpliciores formas rationes particulariores subsistentiam recipiant, & hoc pacto dicentes nobis ipsis tantum concordes erimus, cum à causis ipsis demonstrationes perfici dicamus.

OMNINO autem contrarium accidit ueri &c.

ILLI *quidem nec à se ipsis, nec à rebus discordes sunt. nam neque imperfectam esse quæ in intellectu est magnitudinis formam putant, aut magnitudinem quæ huic formæ in imaginatione coniungitur, neque inanimatam. quo enim pacto? cum in anima locentur? Nos uero quo pacto nobis consentientia tuebimur, cum et causas esse rerum dicimus, per quas causas per se existentes demonstrationes sunt, & non damus his substantiam, nisi forte quod caret substantia substantiæ causa sit. Cumq; prius quidem natura uniuersalia sæpius esse enunciemus (eo quòd scilicet alia simul auferant) cum alijs uero non simul auferantur, & rursus hæc ipsa ex sensibilibus habere subsistentiam affirmemus? nam si uniuersale duplex est unum quod est sensibilis rei causa, alterum quod est posterius genitum. Grata utique dices patri, & Pythagoricis omnibus. Recipias quoque magnitudinem esse duplicem, hanc quidem in ratione intellectiua, cui & imaginaria ipsius forma una subsistit. alteram uero ex denudatione sensibilis ipsius: nec circa eam, quæ ex denudatione dicas geometriam uersari, siquidem hoc certitudinem non habet. cum hoc quòd etiam nunquam, nec multiangulas tot & huiusmodi superficies uiderimus nos, quales geometria considerat, nec multilatera adeo uaria stereometria considerat, aut angulorum diuisiones, aut laterum, aut spatiorum, aut aliorum theorematum, quibus rationes quidem plenæ sunt, materia uero ad recipiendum inepta. Sed circa imaginarias formas uersari dicunt. quatenus hæ substantialibus intellectus rationibus assistunt. ex quibus per demō*

ſtratiuam cauſam feruntur. uel potius geometriam quidem ipſam impartibiles animæ rationes ſpeculari uelle, ſed cum intellectionibus imaginatione carentibus uti non poſſit, extendere ſermones ad imaginabiles, & dimenſas figuras, & magnitudines, & hoc pacto in illis ipſas ſpeculari, ueluti cum et imaginatio non ſufficit, etiam procedit ad menſulam in qua etiam theorema deſcribit. & profecto non ob hoc tūc eſt ei principalis ratio ſenſibilem & exterius poſitam formā apprehendere, ſed interiorem imaginariam, quam imitatur inanimata exterior. eodem igitur modo & cum circa imaginariam uerſatur. non principali ratione circa ipſam uerſatur, ſed ob imbecillitatem intellectionis cum non poſſit formam imaginatione carentem capere, in imaginaria hanc ſpeculatur. Coniectura autem maxima eſt ipſius quidem uniuerſalis eſſe demonſtrationem. imaginariam uero omnem formam particularem eſſe. neque igitur præcipuum ſtudiū circa imaginariam erat, ſed circa uniuerſalem, & omnino immaterialem. At ſi uno modo uniuerſale dicatur, quo pacto poſterius genitum etiam particularis cauſa ſit, difficulter utique quis demonſtrauerit, ſi quod impoſſibile eſt difficile appellare opus ſit.

AMPLIVS quo & quando unum erunt mathematicæ magnitudines.

HOC *ut interpoſitum dictum eſſe uidetur. Iterum nanque recurret ad priorem ſuam argumentationem. in qua quærebat quo pacto imperfectiora pariter & priora ſenſibilibus mathematica ſint. quærit autem in hoc quæ ſit cauſa qua uniantur mathematicæ magnitudines. ſenſibilibus nanque natura aut materialis forma, glutem ue aut uinculum cauſa eſt. mathematicis uero quid? Dicendum eſt igitur ad ipſum quòd impartibiles quidem magnitudinum rationes meliores ſunt ſiquidem una ſubſiſtentes imaginariæ magnitudines*

nes

nes & ab ipsarum causa impartibili dependentes dissipationem effugiunt, & adhuc cum in anima sunt. unionem ab ipsa maiorem recipiunt, quàm sensibilia.

AMPLIVS, generationes ostendunt.

REDIT *ad principale in quo sensibile prius esse substantia mathematico ostendebat. ostendit autem quòd ab ipso non intenditur. Cum assumat generationem omnino esse in ingenerabilibus, siquidem mathematica ingenerabilia sunt. sed si ostẽdit aliquid, ostendit forte quòd in sensibilibus corpus ipsum superficie & prius est substantia & perfectius.*

ET QVIA animatum sit.

VIDES *enim lineam in mensula, & superficiem in cinere. sed quid est his quæ in anima reposita sunt animatius?*

AMPLIVS, corpus quidem substantia quædam.

HOC *quoque astruit lineas & superficies corporibus esse posteriores. nam si substantiæ, inquit, lineæ sunt. quo pacto substantiæ? ut forma ne, aut ut materia? at si non substantiæ, erunt substantijs posteriores. Dicendum igitur est, quòd quæ quidem dimensione carent, ut rationes & formæ substantiæ sunt. quæ uero in imaginatione sunt dimensionem habentes, ut materiæ rectarum aut circularium. At si quis omnem etiam imaginariam causam in imaginatione ut subiecto esse dicat aut spiritu, illis utique ipsis posteriorem esse affirmare cogetur & imperfectiorem. Sed non sensibili substantia. non enim omne quod in subiecto est, secundum est cuiuis substantiæ. nam & hoc pacto uirtutes animæ, & scientiæ & lapidibus & alijs materialibus corporibus essent secundæ. sed illi quidem in qua esse habet secundum est. alia uero quæ inferior est nec posterius nec imperfectius est. nisi quis simul incedens in nihil. quod inconueniens sit, contra di-*

uum Platonem constitutus, scientiam & uirtutem corpore dicat esse deteriores. sed puto & animam, & quæ animæ sunt corpore, corporeisq; omnibus esse præstantiora. horum uero ipsorum, anima quidem his quæ in ea sunt, quandoque actu sunt, quandoque non sunt, præstantior est. corpus autem his quæ ei accidunt est honorabilius. At quæ in anima sunt aut semper, aut plerunque corpori conferre nullum sit crimen sed certe hoc maius peccatum est cum conferas, præferre his quæ in anima subsistentiam habent, materiale aliquod corpus, ut perfectius ipsis & animatius. hoc enim est omnium maxime mirandú, si animatius sit corpus his quorum essentia est in anima constituta.

RATIONE igitur priora sint. sed non omnia quæcunque ratione priora sunt, etiam substantia priora sunt &c.

IN HIS *ratione quidem priora esse mathematica sensibilibus concedit, quandoquidem sensibile corpus quis definiens tribus indiget dimensionibus quæ terminant ipsum mathematicum. substantia uero minime. quamuis ex regulis ab ipso in sexto traditis: In simplicibus substantijs (simplices autem dico quæ absque accidentibus considerantur) quod ratione est prius, etiam substantia prius esse demonstratur. nam quæ ratione priora sunt, specie priora esse in illis dicebantur. atqui quæ specie priora sunt, substantia priora sunt. ex quibus utrisque quod deducitur occultum non est. Regula quoque eius in his dictis ostendit quòd mathematica priora sunt sensibilibus, non ratione tantum (nam hoc etiam ipse concessit) sed substantia. excedunt enim suo esse. Cum enim est trifariam dimensum cum contrarietate, necesse est esse, et præesse trifariam dimensum, & adhuc quod bifariam, & multo prius quod unam habet dimensionem. Hæc uero cum sint, non necesse est sensibile esse. sed ut hæc dimittamus,*

quid

quid est quod, & ex ipsis exemplis concluditur? quid aliud certo, quàm quod ratione prius est, non omnino & substantia prius esse? non ob hoc tamen posterius est. album nanque cum sit prius ratione albo homine, prius est secundum ipsum substantia. etsi dixerit quis, quòd etsi non sit homine prius, saltem albo homine prius esse debet. sed hoc quidem concedatur, & ponatur esse quædam quæ cum sint ratione priora, cum his tamen substantia concurrunt, quibus ratione priora erant. quid igitur ex his aliud concludimus quàm geometricas magnitudines, cum sint priores ratione, substantia nec priores, nec posteriores esse sensibilibus ipsis? etsi uniuersa ratio uim habet, ac si ex abstractione sensibilium sumatur mathematica materia. unde & huiusmodi conclusione usus est. Quare materiam quòd neque quod est ex abstractione, prius, neque quòd est ex appositione, posterius, attamen cum & hoc præripuisset, quod & falsum est, et ex his quæ in principio ad inquisitionem posita sunt, uidemus quantum conclusit. sed si quis dimensiones circa quas geometria negociatur rectè cõsiderare uoluerit in omnibus priores ipsas esse materiali corpore reperiet, si immaterialia materialibus, & uniuersalia particularibus, & æterna corruptibilibus omnes fatentur esse priora.

QVOD igitur neque substantiæ magis corporalibus sunt.

IPSE *quidem ac si hæc demonstrata sint, sic utitur conclusione. nos uero rationes quidem ipsarum substantias impartibiles esse & causas imaginabilium, & sensibilium dimensorum iuxta uire, nostras ostendimus. formæ uero & dimensiones, quæ una cum impartibilibus rationibus in imaginatione subsistunt ea causa, quòd in anima sunt ut in subiecto, sunt & ipsæ substantiæ antiquiores corpore et corporeis partitionibus, & hoc mediocriter roborauimus. sed quia quod nuper ab eo*

dictum

tialibus anima rationibus, sed eius sententia in sensibilibus et conceptibilibus separantibus à sensibilibus communitates ipsas. At cum de motu etiam meminerit dicens, multos esse de his quæ mouentur sermones, cum non sit motus separatus. Cum enim dicimus quæ æquæ uelociter mouentur in æquali tempore idem spacium pertranseunt, nihil quidem attingimus subiectas res. sed de motu ipsorum solo differimus, non ob hoc tamen & motum esse separatum opinamur. Dicendum est primo quidem non esse simile, quod circa motum est ipsis figuris. qui enim non uult motum esse extra sensibilia, non intelligit motum, qui est in immobilibus certiorem. Geometra uero intelligit sensibilibus figuris certiores. Dicimus etiam quòd totum falso sumitur: est enim & motus in incorporeis & figura & magnitudo, sed non huiuscemodi quales in sensibilibus sunt. simpliciter uero ad uniuersam eius opinionem est hoc dicendum, neque inspexisse nos omnes figuras, aut omnes numeros in sensibilibus, circa quæcunque & quoscunque mathematicæ uersantur. neque possibile est tantæ esse certitudinis ea quæ ex sensibilibus sumuntur. Sed si respondeat nos addere id quod deest & certiora facere, & hoc pacto ipsa considerare. primum quidem unde possimus ipsa perficere necesse est dicere. non enim aliam ueriorem inuenerimus causam ea quæ à priscis dicta est. animam scilicet in substantia omnium rationes præ assumpsisse. postea uero si aliquid addiderimus his quæ abstracta sunt ex sensibilibus, non certius ipsum & uerius, sed fictitium magis facimus. formam quippe Socratis criminans quis, siquidem qualem ex sensibili Socrate suscepit obseruat imaginatione magis utique cognitionem ipsius assequetur. Sed si in decentiorem transformare uoluerit, totum id potius quàm formam Socratis penes seipsum considerauerit. In æqualibus uero & similibus numeris & figuris non hoc ipsi patimur, sed quanto ad certius & perfectius ipsa deducimus, tanto propinquius

propinquius ad impartibilem sui formam accedentia manifestiora nobis & notiora fiunt, memorem tamen omnino ex sensibilibus nobis intuitum fieri, sed formationem ab ipsis admittere ipsum, nefas est dicere. nam usque ad imaginationem procedere possunt, quæ per sensum ad nos formæ tran mituntur, quæ profecto etiam in ipsa imaginatione indiuidue permanere uolunt, & huiuscemodi quales ingressæ sunt, sed cum intellectus deinceps ab his ad uniuersale, & ad ea quæ certa ratione spectabilia sunt, transcendit, manifeste ostenditur se quæ sua sunt considerare, unde & beata est hæc operatio, & non negociosa, uimq; habens excitandi oculum animæ obcæcatum & obstructum ex multis exercitijs. quod quando natura operari posset, si circa ea, quæ ex abstractione sunt, uersaretur? contrarium igitur faceret potius, obcæcaretq; partem intellectus quæ uidet & affigeret corpori, & cohiberet eius ad uera entia translaticium impetum, si, ut inquit Alexander Aphrodiseus, intelligibilia quæque seipsa effingens quæ intelligibilia propria natura non sunt, circa hæc ipsa frustra ueluti circa umbras laboraret. si enim substantialia, sunt sed similia esse substantialibus ponerentur. maxime quidem & hoc mirandum esset, quo pacto illis similia sunt quæ non sunt substantialia. nihilominus reliquum est eis dicere, quod cum exercuerit se Iureus circa illa coniungi poterit quandoque intelligibilibus formis. ueluti rhetores excogitantes fictitios quosdam sermones ad uera certamina præparatum iter habent ob id quod similia sunt figmenta iudiciarijs circunstantijs, sed quoniam nec ideas esse uolunt, nec mathematica diuinarum formarum imagines esse, nec penitus esse nisi ex abstractione sensibilium, non uideo quo pacto ad reductionem animæ iuxta has suppositiones nobis eo usque conferre possint, aut positionibus similia sint trasferentibus nos à sensibilibus ad ueram intellectionem, & quo pacto rectius non sit sensilem magnitudinem, ut nata est

ta est, sensu comprehendere, quàm ipsam à subiecto expolian tes addere ei eam, quæ nec inest, nec inesse potest, certitudinem, ipsamq; considerare non quatenus existit, sed quatenus nec est, nec esse potest. idcirco et Aristoteles ipse hoc suspiciens, ne si circa sensibilia uersari diceret geometriã, deteriorem ipsam sensu esse dicere cogeretur, non dicit ipsam circa sensibilia uersari, nisi per accidens. quemadmodum nec medicum circa alba etiam si omnia sana alba sunt, sed circa sana, eodem modo & geometriam circa magnitudines & figuras, etsi nulla extra sensibilia magnitudo aut figura subsistentiam habeat. sed primo quidem nec circa sana implicaret se medicina non magnifaciens ea, in quibus sunt, nisi cuiusque formæ rationem haberet in anima, quam reuoluens scientiam de illo ipso constituit. unde enim uniuersales rationes & apud medicos & alios scientiarum compositores, nisi ex frequenti speculandæ ab ipsis formæ reuolutione? Deinde uero nec simile omnino exemplum est. Medicina enim cum sit actiua quædam ars, & sensilem finem habens, necessario circa sensibilia protenditur. Geometria uero cum sit speculatiua quædam philosophia, etiam eius sententia, nisi circa entia uertatur, & meliora entia quàm sensibilia sint, nihil utique studiosum efficiet. propterea sanorum scientia nihil habet de albis quo ad sui considerationes affirmare, sed geometria de ijs, quæ in cælo sunt, demonstrat, quod utique non posset nisi circa perfectiores ipsorum rationes uersaretur. unde enim ex uniuersali, quod est in cælo particulare, monstraretur? nisi aliquod uniuersalium eorum quæ in cælo sunt habeat pro causa, quæ etiam in animabus nostris speculabiliter sunt. & tot quidem ad hanc argumentationem dicta sint. Sed quia cum de his quæ per se magnitudinibus accidunt geometria pertractet, dicit posse ipsam etsi inseparabiles sint à sensibilibus, magnitudines circa ea quæ per se inseparabilibus insunt uersari. Alijs etenim inse

parabilibus quædam insunt per se, fœmininum nanque & masculinum ab animalibus inseparabilia sunt, proprias uero quasdam partitiones habent, quorum hoc quidem generatiuum est, alterum uero nutritiuum & receptiuum seminalium rationum. Dicendum est primo quidem quòd fœmininum & masculinum ubique sunt, & non in sensibilibus solis animalibus, etenim in ideis & in generibus quæ nobis meliora sunt, nec utique ipsa mortalis haberet natura nisi ex superioribus processissent. deinde quid demonstratur cælestium aut diuinorum per certam marium aut femininarum intellectionem? ut per geometrica cælestia, cum etiam norit iterum quantum distent in certitudine geometricæ doctrinæ à sensibilibus, quod utique non haberent nisi circa studiosa & pura uersarentur subiecta simplicitatem subiectorum, & certitudinem accusat. ad quem dixerimus utique quòd si quidem simplicius hoc & substantia sit prius et præstantius compositiori, recipiet utique certam cōsiderationem quemadmodum æqualis cælestium motus obliquiori & maxime composita mortalium animalium translatione magis cognoscitur. Sed si simplicius imperfectius sit compositiori, quonam pacto receperit plures & præstantiores & ueriores rationes? nam nec de albedine, nec de redolentia huiuscemodi demonstrationibus est uti. & si omnes qualitates omnesq; habitudines simpliciores affectis & habitudinem recipientibus corporibus sint. quapropter duorum alterum, aut non sunt naturalibus rationibus mathematicæ demonstrationes certiores, aut circa magna entia uersantur mathematicæ quàm naturalis. non enim habet rationem quod magis est ut ad cognitionem sit obscurius, neque quod minus est manifestius cognoscitur. Sed et cum hoc accidit circa aliquod intelligibilium, ex imbecillitate nostra fit, non ex rei proportione, est enim etiam hoc Platonis in his dictum uerissimum unum

unumquodque ut ueritate & esse participat sic luciditate et cognitione. Idem quoque huic in minori α. manifeste ab hoc philosopho dictum est. quapropter opus est a communibus ipsius & Platonis dogmatibus nec tantillum nos recedere.

EADEM quoque ratio de Musica & Perspectiua est.

QVOD *quidem non de forma uisus perspectiuus, aut ea quæ est uocis musicus consideret. Sed hic quidem de radijs, alter uero de numeris relatis, quæ sunt per se uisus & uocum passiones concedatur. Attamen illa ueritas est quòd perspectiua à luminoso nostro spiritu missos radios ad uisilia similes facit lineis quæ in imaginatione & eodem spiritu subsistentiam habent. idcirco etiam ipse Aristoteles in alijs naturalibus lineis ut mathematicis uti perspectiuum dixit recte hoc facientem & ad proxima exempla imagines referentem, cum nec alio modo detur assimilatam rem noscere nisi ex relatione ad causam exemplarem. Musicus quoque ipse, in subiecto & in alijs subsistentiam habentes numeros ad separabiles remittit; qui & effectui ipsorum sunt & exemplares & illinc certitudine & non aliunde participare possunt. eodem modo et mechanicus materiam configurans, reducit omnem suam actionem ad immateriales figuras, quæ & in imaginatione dimensæ & in intellectu impartibilem subsistentiam habent. nam omnes hæ doctrinæ & si ad materias recurrant & ad exteriora inclinentur, cum tamen sub mathematicis operentur ad illas referuntur & ex loco utuntur illarum theorematis.*

QVAPROPTER, siquis ponens separata accidentium consideret aliquid de his quatenus talia.

IN HOC, *hoc accidere dicimus non ob causam quam ipse subiungit, sed quia transit à figura coniuncta ad inconiun-*

ctam, & à particulari materiali ad uniuersalem & immaterialem, in qua et uarietas rationum, & theorematum emergit multitudo.

SICVT neque cum in terra scribat.

NON *est hoc simile illi: nam quantitas descriptæ in propositionem non assumitur. sed de uniuersalibus meminit & ex uniuersalibus componitur demonstratio. Quare de eis est sermo præcipuus mathematico, & non de ijs, quæ in sensibilibus sunt figuris magnitudinibus ue.*

OPTIME autem sic unumquodque consideratum fuerit.

HOC *omnino uerum est. nam quod in subiecto est, & unam causam non habet separabilem, optime in subiecto potius cognitum fuerit: ut Socratis forma in Socratis corpore magis utique nota fuerit, et manifestius, quàm si quis ipsam auellens seorsum consideret. & quia hoc accidit (accidit enim in omnibus corporeis communitatibus) nulla alia de causa fit optima earum intellectio cum separantur, quàm quia habemus singulorum formas apud nos ipsos, quas reuoluentes scientiam de unaquaque conflamus.*

QVOD arithmeticus facit, & geometra.

INSTANTIAM *hic latam contra suam opinionem uult dissoluere. si enim, inquit, non concedis esse separabiles numeros neque figuras, de non entibus mathematici disserunt. neque enim de his quæ in sensibilibus corporibus: quia huius ipsa materialia non sunt: nec de separabilibus: quia nec omnino separabilia sunt: de non entibus igitur. Hic uero dicit de non entibus quidem actu, entibus uero potentia: quo pacto igitur potentia sunt hæc & non actu, docens utitur exemplo hominis, & dicit quòd unum quidem et indiuisibile est*

homo

homo actu, hoc est unum subiecto. sed arithmeticus quidem accedens ad ipsum, singularitatem eius & indiuiduitatem considerat, geometra uero solidum eius omniquaque dimensum speculatur. insunt enim ei & hæc. non curat igitur geometra quod in ipso est indiuisibile, sed hæc. insunt enim ei cũ indiuisibili, inessentq; etiam si indiuisibile non esset. quapropter recte enunciat trifariam ipsum esse dimensum, & in infinitum sectilem, & quæcunque uniuersaliter de solidis geometra dicit & ostendit. Ad quæ dicendum primo quidem quid est quod ex potentia in actum figuram ducit et magnitudinem. non enim certe potentiam seruans, potentia ipsam intelligit geometra, sed cum ad actum ipsam duxerit. Si autem hoc est, format ipsam & certiorem facit & perficit. quo pacto igitur posset hæc facere, nisi haberet ea quæ actu sunt in seipso? suum enim est. ideo Aristoteles ab eo solo quod actu est id, quod potentia est, perfici, ad actum duci. Præterea nec omnino à sensibilibus potest sumere geometra. multas nanque figuras figurarumq; positiones speculatur, quas sensilis mundus non recipit. Deinde si hæc quidem actu in sensibilibus sunt, (sic enim Aphrodisieus hoc dictum exponit) potentia uero seorsum considerantur, quomodo certius est quod potentia eo quod actu est? Quod cum timeret etiã iunior Aristoteles, expositor Aristotelis philosophi, è contra dixit philosophum dicere potentia quidem esse in sensibilibus ipsum unum, quod considerat arithmeticus, & figuram geometricam, actu uero à scientijs considerari. Et ego uolo sic potius à philosopho dictum esse, ut Aphrodisieus existimauit, ut & in ceteris fiat eius opinio syncerior, et cum maiori fiducia expetamus ipsum dicere, quid est quòd perfecit potentiam & ipsam in actu firmauit.

QVONIAM autem bonum & honestum alterum. nã illud quod in actione semper est &c.

IN

IN HIS *inuehitur ualde decenter contra Aristippum, etsi quis alius uituperauit mathemata nullum ipsa honestũ, aut bonum putans considerare, & inquit eius quod utile est, & conferi in practicis (hoc enim nunc bonum uocat) nil interesse mathematicarum, cum neque à principio ciuilis aliquis habitus sit mathematica, bonum tamen ipsum quod honestum est maxime sequi mathematicos circa commensurata, & terminata, & ordinata uersantes. nam etsi bonum non nominent in conclusionibus, saltem ostendit se eorum tractatus omnes commensurationes, & similitudines & proportiones & ordines considerare. sed plurima etiam in natura bonum faciunt id quod ordinatum est & finitum. Hæc ergo ab Aristotele recipientes primum nolumus ipsum dicere, unde bonum & commensuratum & finitum accommodetur mathematicis. nam sensibilia ipsa etiam si cælestia sint particularius his participant, & non cum huiuscemodi certitudine. Intelligibilia uero meliora sunt hac diuisione & reuolutione rationum. superest igitur ipsa ut puto mediam habentia naturam inter intelligibiles formas & materiales. puta quidem esse magis & diuisa quàm intelligibilia & plurificata, sed esse unita magis quàm sensibilia & ordinata esse & mensurata uniuersalibus quibusdam rationibus, & immaterialibus formis decenter perdurantia & sensilibus proximam dispositionem inferentia. Super omnia uero hæc cum fiducia ipsum alloquemur dicentes non ex alia causa tenuitatem mathematicis tradidisse ea spernantes, quàm quia non dederunt eis substantiam separatam. sed opinati sunt esse imaginationis iocularia diuellentis ipsa à sensibilibus, cui si ipse opinioni auctoritatem præbuisset, condemnasset profecto eos qui bonum quidem mathematum non persenserunt, consequentius tamen ad suas suppositiones de ipsis sunt opinati: nam in rebus substantia uacantibus & posterius genitis & sensibilium similitudinibus, quid utique fuerit quod*

 ex

ex bono aut ordine pendeat? nam assimilabilium obscuritatem, & nullitatem, & ignorantiam in omnia omnino. etsi non aliunde, saltem ex his quæ de diuisione lineæ in de republica dicta sunt certe nouimus, ad quæ si quis ipsa mathemata referat, ut sensibilium imagines existentia, quamnam amplius demonstrationem aut ordinem, aut terminum, aut bonum mathematicis distribuerit, qui dictorum suorũ uult concordiam sustinere. est ergo mathemata rationis necessitas etsi nihil nos inferamus. si dicatur tamen magis quàm si sileatur, manifesta fiet. Si enim est ex sensibilibus quod subijcitur mathematis nullum habet bonum neque ordinatum, neque terminis exornatum. ultimum nanque bonum & obscurissimus gradus, & ultimi termini in sensibilibus sunt. sed post sensibilem naturam si aliquid est, inhonestum ipsum esse & inordinatum necesse est, & infinitum, & substantia uacans. ac si & pulchritudinis, & ternum & omnimodarum propositionum & uarietatis theorematum & admirandi ordinis receptaculum est, melius utique sensibilibus fuerit & prius & tanto præstantius quanto quod secundum eadem, & semper eodem modo se habet, eo, quod nunc, sic nunc alio modo afficitur. nam si etiam in sensibilibus aliquid est, quod semper eodem modo se habeat, non aliunde quàm ex medijs animæ rationibus deductum est.

DE MATHEMATICIS igitur & quòd entia sint, & quo pacto sint, & quo pacto priora, & quo pacto non priora toties dicta sint.

ESSE *quidem ipsa concessit ueritus & demonstrationes, quæ in ipsis sunt, & ineuitabilem de ipsis communem sententiã, sed ex abstractione esse, quod idem est quod obscurius esse, & simulachra potius sensibilium. Priora uero ratione sensibilibus non tamen & substantia. & ea quidem de quibus ipse dixit. Manifesta omnibus puto facta esse qui solertiores sunt*

sunt. sed si quis legitimis Platonicorum dogmatibus coniungatur, sciet lucide uniuersæ mathematicæ scientiæ substantiam, & potentiam, & operationes, & quæ sit eius communis consideratio, & ad quot extenditur genera, & quæ sint principia eorum, quæ tantum mathemata sunt, & quo differant ab alijs principijs, qualia aliarum substantiarum principia, & quo pacto communẽ causam huiuscemodi principia uniuersis mathematis præbent, quæ iterum singulorum mathematum sint principia, ut numerorum, figurarum, concentus, & quam habeant inter se proprietatem, quamq; differentiam, nec non ad cetera omnia quouis modo entium principia, quæ communiter subijciantur mathematis, de quibus pertractant Pythagorici, & quo pacto liceat circa ipsa uniuersalem facere considerationem, quis sit optimus usus studij circa mathemata, & ad quem finem referre oportet optimum circa ipsa tractatum, & quid singulis mathematicis scientijs subijciatur non ut scibile: quod sit commune mathematum omnium iudicatorium, & quo pacto ex sectione lineæ reperiatur quam Archytas tradit: utrum in anima potentia sit mathematum terminata substantia, aut etiam ante animam, quoniam anima quidem motus est, hæc uero immobilia, quòd præcipuas mathematicas rationes animæ substantia complementum sui facit, ut & Plato, & ante Platonem Timæus Pythagoricus demonstrauit: quod sit opus mathematicæ speculationis, & quo pacto acquiritur, & quo pacto conueniens sit nomini mathematicæ tanquam uniuersam reminiscentiam nobis specierũ aggenerans, quæ sint potentiæ mathematicæ sciẽtiæ, et quos ordines habeant inter se, & quibus differentijs diuidantur, & quot modis intelligantur: quæ sint genera & obiecta mathematicæ scientiæ, & quo pacto elementa, quo pacto etiã genera, eadem sint ad similitudinem generum entis: quo etiam distent hæc ab intelligibilibus & generalibus substantijs.

tijs. De similitudine, & dissimilitudine mathematicæ, & quæ sint & quousque extendantur, quo differant ab intelligibilibus, & sensibilibus similitudinibus, & dissimilitudinibus, quo pacto permeat in uniuersam philosophiam mathematum cognitio, quot artibus bona conferant & uniuersis, & singulatim diuisis, ut speculatis & intelligibilibus & actiuis: quis sit ordo deductionis quæ est in mathematicis, etsi naturalem ordinem habet, & eum qui ad doctrinam, & an alter alteri ordo consonet. Qui sint proprij modi Pythagoricæ traditionis mathematum, & quo pacto ipsis utebantur, & ad quæ, et quod id, quod proprium est, semper rebus afferebant & discentibus. quæ sit more Pythagoreorum diuisio uniuersæ mathematicæ scientiæ in genera & species proprijssimas. quæ sit definitiua mathematicæ doctrina, & quo pacto fiat, & quam utilitatem ad scientiam conferat. quæ sit demonstratiua, & an à se ipsa aut aliunde hanc ferat. qui principes in secta Pythagorica mathematicæ scientiæ præcesserint. quæ propria in scholis illis mathematicæ scientiæ excogitatio facta sit. quid oportet expetere à mathematico cum instructus est, & quo pacto oportet iudicari eius speculationem, & ex quibus terminis rectitudinem assumere. quo pacto plerunque etiam de primis intellectionibus, et sensibilibus mathematicæ differimus, & qua de causa hoc fieri natum sit. Hæc itaque omnia & cum his adhuc in unaquaque mathematum consideratione demonstrationes ab ipsis mathematicæ scientiæ principibus cum receperit quis, & experimento didicerit quo pacto ex ipsis instrumētum quoddam animæ cuiusque expurgatur & reuiuiscit, quod abolotur & obcæcatur ab alijs exercitijs, quod conseruari satius est mille oculis, ueritas utique fuerit, conseruantem nos & adeo pulchram, & rationibus scientificis, & intellectualibus euariatam speculationis speciem ad insubstantialem subiectum attrahere. At si alicui ex reuolutionis, & latioris

 enarrationis

enarrationis quæstionum quas descripsimus desiderium insit doctrinæ cupidum, occurrens hic Nicomachi collectionibus Pythagoreorum dogmatum & diui Iamblichi de his eisdem explcat desiderium. cum horum unus narratorie omnia, & cum ueritatis amore exponat. alter uero probationibus, & demonstrationibus, & intellectualibus magis adiectionibus ipsa exornet. est autem manifestum, utro uero modo uoluerit. & de mathematicis quidem quæque Aristoteles dixit & nos contra ipsum dissentimus, ad hæc usque in præsentia sufficiant. Deinceps uero, quo pacto aduersus ideas dubitauit, consideremus.

SERMO DE IDEIS.

CAP. II.

DE IDEIS autem primo ipsam quantum ad ideam, opinionem considerandum.

QVONIAM *etiam numeros ideales Plato ideas uocabat sequens Pythagoricos, prius inquit ut ideas ipsas examinemus nullam de numeris memoriam facientes, sint ne numeri hi, aut non sint. sed ut in ipsam intelligentiam deueniamus, eorum qui primi separabilibus formis hanc appellationem imposuerunt, quamuis quo ab illis dicta sunt, examinaturus nihil eiuscemodi diuisione indigebat. non enim per aliud quidem idea, per aliud uero idealis numerus denominatur. sed siquidem uerum est dictum illud, numero autem omnia similia sunt, non occultum est quod ob exemplarem proprietatem numerus etiam uocatus est, & maxime omnis idealis. sed si etiam ex ui nominis uelit quis hoc ipsum cognoscere, cuilibet promptum est, ideam ueluti participantia sibi similia reddentem, & speciem, & ordinem, & pulchritudinem & unitatem ipsis communicantem sic nomen*

sortitam esse tanquam eandem semper speciem seruantem, & ad quæcunque plurima suam expandentem potentiam, & eandem speciem æterne participantibus afferentem. numerum quoque cum in omnibus proportionem et concinnitatem exponat, hanc sortitum esse appellationem. nam arsæ antiqui aptare, seu componere uocant. unde arithmos dicitur apud Græcos quod numerum apud Latinos significat. unde illud, bene autem Libramaptes, & anarsion apud Græcos, hoc est incompositus, & illud, numerum et amicitiam. sed etiam illud, numerum una cum illis posuerunt, ex quibus omnibus ἀριθμὸς apud Græcos, hoc est numerus est uocatus, mensurans omnia & componens & amica faciens, quod formalis seu idealis causæ proprium esse dicimus. Sed hæc quidem exterius assumpta sint. sed hoc tantum prius dicentes, quòd plurium accusationum occasiones sibi astruens, diuisit prius consideramina, sequamur cōtra quæ de ideis describit.

ACCIDIT autem de ideis opinio dicentibus.

IN HIS *quod ex Heracliticorum opinione in existimationem de ideis diui uiri deuenerint, falso dictum est. Nam neque Heraclito perfecte consentiuit de sensibilibus Socratici & Platonici, ut declarant Theætetus, & quæ in Cratyllo dicta sunt. neque ex horum fluxu ad determinatas entium causas deuenerunt, & quod in his est confusum inquietum & infirmum & errabundum ex substantia illa opinabantur discretionem & identitatem & firmam quietem, & ordinationem sortiri. quantum erat ei fas ab illo principio dispositioni quod est omnium maxime causa. fluentium uero non esse scientiam non Platoni modo, & Socrati & Pythagoricis. sed & uidetur ei qui hæc scribit. Verum nec singularium siue in totum fluant (ut uult Heracliti sermo) siue fiant quidem semper & corrumpantur. permaneant uero secundum sui totum, ob causam idealem, ut Plato uult, siue etiam*

quis ipsa entia uocet, ut Aristoteles consueuit. siue etiam sola esse dicat, ut Stoici dicunt, esse tamen scientiam de indiuiduis apud omnes est negatum. nisi quis scientiam sensationem uocare uelit. sed ut multa prætermittam & Democritum quidem solum parum attigisse definituam, Pythagoricos uero pro definitionibus nomina rebus numerorum imposuisse, opportunitate quidem septenarium, iustum uero quinarium, nuptias uero senarium uocantes, Socrati principium quidem demonstratiuæ scientiæ attribuere, sed non omnem diuinam, & animas sursum ducendi uim habentem dialecticam, quia non ut ipse dialecticam Plato uocat. quod in Socrate & Platone non habet uim, qui contra omnes deceptorios & peruersorios sophistas decertarunt, ut hæc inquam omnia prætermittam, cum nec ipse principalem nunc de his sermonem proposuerit: quod cum his omnibus dictum est, Socratem scilicet causa definitionum ad uniuersalia deuenisse, & hæc facere inseparabilia, Platonem uero & Socratem ignorantem aut transgredientem uniuersalium usum, abstractam eis essentiam attribuisse: dictorum omnium uidetur mihi infelicissimum esse. nam nec Socrates definibilia sola uniuersalia esse putauit. sed ante hæc etiam rationes in anima existentes, ut ostendit Plato in Phædro, & in Phædone, & ubinam cum esset iustissimus & omnium hominum fide dignissimus, quæ Socratis sunt nobis non enunciauit? aut qui ab eo philosophiam suscepit, transgressus est aliquid eorum quæ à præceptore disposita sunt? Quod transgrediens eidem illi imponat in nullo ei conuenientia dogmata, quinimmo contrariæ potius illius tractui se habentia.

Nunc uero in de republica decimo libro tradidit ipsum separabiles formas, quæ in intellectu diuino repositæ sunt, uenerantem, & in Phædro dicentem sursum ductas animas intueri ipsam iustitiam, ipsam temperantiam, & adhuc ipsam scientiam, & in Phædone ex suppositione formarum

separabilium animæ immortalitatem astruentem etiam. Neque à Socrate ortum habuisse hanc considerationem dicit philosophus, sed altius à Pythagora et principibus Eleatici ludi. nam & Timæus, qui Pythagoricus est, non aliunde generationem disponit quàm à separabilibus formis, & astruens qui sint, & quòd sint causæ eorum quæ hic sunt, & Parmenides, neq; superesse dicit quo quis intellectum uertat si ideæ non sint. & in Sophista eos, qui in idearum amicos inuehuntur, gigantibus similes esse dicit, ueluti cælestibus animabus & sublimia petentibus obsistentes. sed ne nunc circa enarrationem claram existentes tempus conteramus, dicenda est una ratio pro Socrate & Platone & Parmenideis & Pythagoreis contra ipsum, quòd ideæ ab his diuinis uiris nec iuxta locutionem consuetudinis nominum producebantur, ut Chrysippus & Archedemus, & plures Stoicorum posterius putauerunt. multis nanque differentiis distinguuntur species seu ideæ per se ab his, quæ in consuetudine dicuntur, neque eodem modo quo tenues illæ uulgatissimæ una cum intellectu subsistunt, ut dicebatur Longinus præferre. nihil enim omnino cum intellectu subsistit, si insubstantiale est quod subsistit. quo autem pacto idem intellectum esse & una subsistere potest? uerum nec notiones sunt apud eos ideæ ipsæ, ut Cleanthes posterius dixit. Neque ut Antoninus permiscens Longini & Cleanthis opinionem cum intellectu assistunt secundum intellectuales ideas. sed nec etiam definitiua ratio, nec materialis forma, & definibilis est idea, ut in his & in aliis dicit Aristoteles putasse Socratem. nam hæc quidem in compositione & diuisione sunt & uergunt ad generationem & materiam. sed hæ sunt perfectæ, simplices, & impartibiles, & singulares in specie & ingenerales, & immateriales. & quid mirandum est, si quæ tantum à se mutuo distant à se inuicem separamus? cum neq; Plutarchum, & Atticum, & Democritum Platonicos in hoc ipso

imitamur,

imitamur, quia uniuersales rationes in substátia animæ per sæcula sunt, putant esse ideas. nam etsi separent ipsas à communitatibus sensibilium, attamen non oportet in idem coniungere animæ rationes, & intellectum qui uocatur materialis cum exemplaribus, & immaterialibus formis, & opificiis intellectionibus. sed ut inquit diuus Plato, nostrum quidem est in unum ratiocinatione colligere, & reminiscentiam esse eorum, quæ quandoque conspeximus coambulantes Deo. Diuinum uero secundum eadem semper eodem modo se habere, sic & ipsos diuidere quousque uoluerint Platonici esse. Affertur quoque Boethus Peripateticus ex Aristotelis eruditionibus in idem ideas cum generalibus ducens, cui & Cornutum coniungere æquum est. non procul etiam ipsum ab hac opinione delatum, siue enim priora sint generalia singularibus non sic priora sunt ut denudata ab habitudine quam ad ipsa habent, neque ut substantiæ ipsorum causæ (quæ quidem insunt ideis) siue posteriora sint, ut multi dicere consueuerunt posterius genita & substantia carentia. & quæ in tenuibus conceptionibus fiunt quando opificiarum idearum dignitatem sustinere poterunt? quo pacto igitur apud ipsos ueritatis amicos spectatores subsistunt ideæ? intelligibili quidem modo & quaternarij modo in per se animali. Intellectuali autem modo & denarij in opificis intellectu. procedit enim diuinus numerus ex latebra unitatis immortali, quousque ueniat ad diuinum quaternarium, qui certe peperit matrem antiquam omnia recipientem, terminum cunctis imponentem, innumerabilem indefessam. Decadem ipsam uocant uenerandam immortales dij & terrigenæ homines. Dicta est igitur uniuersa ueritas more Pythagoræ & Orphei. Sed si opus est consuetius dicere: intellectus per se sufficiens & perfectissima causa uniuersorum præponatur. huius uero quod diuinissimum est & immaculatum ex operationibus integrum

grum custodiatur, & ad fabricationem & ad beneficam mundanorum omnium prouidentiam. Hic igitur in intellectionibus plenus existens speciebus uel ideis excludit quidem non causam & casum a sua actione. Sed cum bona omnia & pulchra effectibus communicet, ad se ipsum uniuersum conuertit, & sibi ipsi reddit consimile. & huiuscemodi et tot & operatur, qualia & quot intelligit. intelligit autem omnia cum sit perfectissimus. Nullam igitur uere entium derelinquitur à substantia intellectus. sed locat semper in se ipso species non alias existentes ab eo & substantia eius, sed complentes eius esse, & effectiuam pariter & exemplarem & finalem uniuersis inferentes. Agunt enim ut intellectus & sunt exemplaria ut formæ, & propter se agunt & sui bonitatem. Ad talia igitur repugnare oportet eum qui uere contradicit idearum amatoribus. sed non inanes causas & suppositiones effingentem contra has ut contra umbras pugnare.

QVARE accidit eis eadem fere ratione.

IDEAE *quidem & uniuersaliter sunt, si oportet uniuersalia dicere supremarum rationum causas, & in uniuersum indiuisibili modo præueniunt ipsas operationes. non omnium tamen quæ in conceptibus sunt uniuersaliter dicunt uiri ideas esse. nam nec malorum aut turpium, quoniam priuatione potius & absentia idearum hæc in natura subsistunt. Ideo et præter naturam se habere dicuntur, neque negationum. sunt enim hæc destructiua termini & finis qui ab ideis rebus omnibus attribuitur pariterq; materialis est potius infinitatis partitio quàm idealis seu formalis. neque eorum quæ alias aliter se habent. Hæc enim ex causa quæ mouetur uersionem & transmutationem, sed non ex inuicta & stabili idearum illustratione recipiunt. Sed nec ipsarum partium quæcunque non ex tota sunt ideas derelinquunt, ut manus,*

capitis,

capitis, aut digitorum, aut nasi. integræ nanque existentes rerum causæ totas species & formas producunt, non diuisæ circa harum partes ueluti naturæ rationes, uerum nec priorum corporibus accidentium in intellectu determinatas causas reponebant, dulcedinis, uerbi gratia, et albedinis, sufficere enim putabant naturales rationes ad actionem accidentium corporibus. sed nec compositorum, ut hominis sapientis. Cum enim simplices sint ideæ, simplicem cuiusque substantiam exponunt. participare uero diuersis speciebus mouet intellectum nostrum ad componendum hoc huic, aut diuidendum hoc ab hoc. circa quod igitur est affirmatio & negatio, circa hoc & compositio est & diuisio. Ideæ uero & ideis coordinata intellectio ab his omnibus exemptæ sunt ob simplicitatis exuperantiam. neque igitur eorum, quæ ex complexione dissimilium generum habent generationem, ponendum est esse ideas ut ginnorum & mulorum: neque eorum quæ à diuersis arboribus cōnascuntur. sunt enim hæc omnia posterius genita et aduenticia & nō solius naturæ opera, nec omnino secundum suas rationes procedentis, sed ueluti iniuria affectæ & frustratæ seu suspensæ & laborare coactæ. est ergo ex his manifestum quòd omnis ars quæ naturam imitatur & ad solam mortalem uitam utilitatem aliquam præbet, ab idearum causa derelinquitur. Sed nec quæcunque ex animæ proposito opera pendent per plurium causarum concursum perficiuntur, quæ certe à fortuna appellare consueuimus, neque hæc idearum causæ coniungimus, nam quæ ibi perficiuntur semper sunt, & eodem modo se habent & à contingentium natura sunt liberata. Relinquitur igitur uniuersalium & perfectarum substantiarum esse ideas & eorum quæ conferunt ad naturalem harum substantiarum dispositionem, ut hominis & siquid est hominis perfectiuum, sapientiæ uerbi gratia & uirtutis. causæ enim existentes generatiuæ & perfectionis omnium operatiuæ ideæ & substan

tijs

tijs esse præbent & perficiunt, illas ad se conuertentes. est ergo manifestum quòd & substantiæ ipsarum & perfectionis causam in se ipsis præacceperunt. Habemus exemplum quàm minimis quorum quidem ideæ sunt apud ipsos, quorumq; non sunt, & quòd non omnium sunt quæ sic uniuersalia sunt, ut accusator dicit.

ET similiter ac siquis numerare uolens.

PRIMVM *quidem cauillum est, & non redargutio. secundum uero dictum est, ut illis etiam accidentibus ipsis ideas attribuentibus. Si igitur unicuique nostrum plura accidunt, plures singularibus erunt ideæ. sed est falsum, quod dictum est. nam nec singularium species sunt, iuxta exactiores Platonicorum, nec accidentium corporibus. Dicendum est autem et ad cauillum quòd neque equos numerare possibile est, nisi numerum ex unitatibus cõgregatum quem monadicum Græci appellant, cõferamus alium existentem à numero numerabilium. omnino autem si nõ meditemur materiales causas, sed primas operatrices & ab ipsis effectibus separatas, necesse est transcendere ad alias naturas, quæ æterno tempore, & immobiliter, & ipso esse suo omnia ornatu & ordine complentes causas eorum, quæ fiunt in se ipsis, complectuntur numero quidem pauciores, mundanis rebus existentes. tanquam ipsi uni propinque existentes, & quoties ab ipsa unitate progressæ, potentia quidem inenarrabili & totius simul temporis, & eorum quæ in eo nascuntur infinitudinem amplectentes, per eccellentiam quandam ab ipsis abstractam & inconiunctam.*

SECVNDVM singulum enim æquiuocumq; & præter substantias etc.

DICTVM *est quorum ideæ sunt quod uniuersalium substantiarum, & eorum quæ ipsas perficiendi uim habent. falsum*

igitur est secundum singulum esse æquiuocum. uerum hoc tamen & ipse recte dixit, nunc, & opus est nos meminisse, quod ideas æquiuocas esse dicit sensibilibus & non uniuocas, ut Alexander ipsum dicit opinari.

ALIORVMq; unum est in multis.

CVM *multæ sint de ideis opiniones, quatuor sunt, plurimo studio dignæ. quæ, et quales, & propter quid. hæc certe omnia, ut uná quæstionem dico. nam circa ipsarú existentiam hæc omnia uertuntur. Secunda est quorú sunt ideæ. Tertia est, quæ sunt participátia ideis, utrum generalia sola aut etiá æterna, & utrum omnia æterna aut quædam. etsi quædam utrum æternorum corporea sola ut cælestia, aut etiam quædam incorporeorum. Quarta autem est, quo pacto ideis participét participantia. Videtur igitur hæc argumétatio tertiæ quæstionis esse. Si communem aliquam speciem seu ideam & generalibus & æternis relinquunt uiri. ut ideam similitudinis aut æqualitatis, aut identitatis, qua & cælum ipsum, participat, participant et quæ hic. & hoc nihil absurdum cóclu dit. nam etsi idem sit quod participatur, participatio tamen habet diuersitaté. unúquodque enim ut decens est gradui suo principales causas participat, sed ne perturbentur ad huiuscemodi eius argumetationes sumenda sunt, quæ de participantibus uidentur optimis Platonicorum: Numenio quidem, et Cronio, & Amelio placet intelligibilia omnia et sensibilia ideis participare: Porphyrio uero sola sensibilia, sed prima quidem et optima intelligibiliú ea esse quæ participantur: quæ uero illinc exoriuntur, hæc esse quæ ideis participát, & animæ scilicet dispositionem et sensibilem, et nullum quippe absurdum est idea hominis et æqualis et similis, alio quidé modo participare animam, alio uero naturam, alio uero æthe rem ipsum, & iterum alio generabilium locum, & esse quidem horum cognationes & compassiones & proprietates in*

paritcipatione

participatione unius ideæ: dependere tamen semper posteriora ex prioribus. & hoc quidem pacto ideam à se ipsa immune exeuntem his adesse omnibus impartibiliter quæ ipsa participare possunt. Participantia uero per ea quæ ante ipsa sunt exornari & ad ipsam ideam reduci: corpus quidem per naturam, hanc uero per animum. & hanc iterum per sui intellectum, qui ceterum ex illis exul erat, & melius unitur diuinis ideis quàm participantium diuersitates.

AMPLIVS secundum quos modos ostenditur quòd sunt ideæ.

PLERVNQVE *etiam per demonstrationem tentabant probare, quæ sunt de substantia idearum, sed in nihil quod non uellent incidebant. Quod autem non sit uerus accusatorius sermo, ex his constat. Multi modi sunt apud eos, quibus & ostendunt esse species, & solum horum, quorum uolunt, quorum unus hoc pacto interrogatus est. qui ipsum uniuersum produxit est Deus. omnis Deus suo esse facit. omnis qui suo esse facit, simulachrum sui facit: qui igitur uniuersum ipsum producit, imaginem sui mundum facit. si hoc est, habet in seipso exēplariter causas uniuersi, hæ uero ideæ sunt. Multæ quoque aliæ apud ipsos rationes sunt, et quæ perfectū imperfecto præpositæ, & unitatem multitudini, & impartibile partibili, & quod semper eodem modo se habet permutabili. In quibus ostendunt, quòd non à deterioribus res incipiunt, sed in hæc quidem desinunt: Incipiunt uero à perfectissimis, & optimis, & pulcherrimis. non enim profecto possunt conceptus nostri proprie æquale, & proprie simile, & omnia huiuscemodi attingere. opificis uero intellectus non habet in se ipso per se æquale, per se iustum & per se pulchrum & bonum. similiter & omnia huiuscemodi.*

NAM & secundum rationes quæ sunt ex scientiis.

DICEBATVR *à uiris etiam hoc. Si circa entia ſcientiæ ſunt, uniuerſalia ſunt. nam de uniuerſalibus ſcientiæ ſunt, ut ſit ſyllogiſmus in tertia figura. Scientialia uniuerſalia ſunt. ſcientialia entia ſunt, quædam uniuerſalia entia ſunt. non enim omnia uniuerſalia. non enim profectò quæ poſterius genita ſunt, aut quæ in indiuiduis. abſurdum uero nullum eſt, ſcientialia omnia entia eſſe. ſi propriè ſcientialia ſumantur. ſed non medicinalia, aut fabrilia. non enim ſunt hæ propriæ ſcientiæ, ſed ſolæ illæ merito ſic appellentur, quæ de æternis, & per ſe exiſtentibus, & ſemper eodem modo affectis pertractant.* A

ET PER unum in multis etiam negationum.

QVOD *quidem unum multitudini præponebant, manifeſtú eſt. ſed & ſubſtantiale & generatiuum multitudinis, non quod eſt priuationi proprium. hoc nanque poſterius eſt. & anima communem priuationem non hominum uidens conſtituit apud ſe uerbum hoc non homo. non enim ſicut quædam eſt idealis, & terminata cauſa in uniuerſo, quæ equos equos perficit, & quæ canes canes, & alia cygnos cygnos: ſic aliqua erit, & quæ non homines facit hæc omnia. ſi enim eſſet diceremus utique, & non hominis eſſe ideam. Nunc uero anima noſtra per alterum quod eſt in ea priuationem in his humanæ ſpeciei intelligens, hoc commune non homo in ipſis ordinauit. non igitur priuationes impartibilibus aſſimilabimus. neque enim quæ principaliter rebus inſunt, & per conceptum tenuem in ipſis conſiderantur ex una & eadem cauſa dependent.*

PER intelligere uero aliquid corrupti, corruptibilium &c.

DICEBAMVS *quòd quæ uere intellectus attingit hæc entia ſunt. non enim eſſentia carent ueri intellectus intellectiones.* B

Hic uero ad imaginationem intellectum trahens (uocat enim & hanc in alijs passiuum intellectum) sic inquit, et corruptorum substantia fuerit. Imaginari enim posset quis etiam quod est corruptum. & ex his quoque datur intueri ad quas argumentationes uerti coguntur, qui ideis contradicentes ab entibus quidem ad priuationes transferuntur. ab intellectu uero qui actu est ad imaginationem & opinionem. est enim imaginari & opinari etiam non ens. sed intelligere scireq; non ens nefas est. illud uero phantasma aliquod ipsius quid est? si quid in ipsa notione dictum est ludo potius simile est quam studio. à quo enim uult intellectus noster expurgari, hunc dicit esse intellectus diuini motum. Sed si in fictio motu imaginationis, qui ei etiam circa non ens fit uere quidem prolatum est, sed nihil conuenit actu stantibus semper intellectionibus.

AMPLIVS exactissimæ rationum. Hæ quidem eorũ quæ ad aliquid ideas faciunt.

NON *substantialium quidem habitudinum ideas esse non dicimus, nec earum quæ sunt in motibus, aut eorum quæ secundum aliquem situm non naturalem perficiuntur, ut superioris, inferioris, dextri, sinistri, uicini, & aliorum huiuscemodi. quæcunque uero per alicuius ideæ participationem ad aliquid facta sunt, ut similia aut æqualia, aut diuersa, hæc quidem cum aliquo genere entis participent. altera uero omnino aliqua una idearum coordinationem inter se recipiunt. & quid mirandum si eorum quædam quæ apud nos sunt per illa dicimus ad aliquid fieri, cum etiam ibi hanc relinquamus habitudinem? substantialem uero non, & nos tãtum, sed & ipse Aristoteles. Cum enim hoc quidem causam aut principium esse dicimus, aut primum, aut continens, alterum uero causatum ex principio, aut secundum, aut contentum quid aliud facimus? quam quod ordinem quem*

habent

habent diuina inter se enitimur ostendere. Placet quoque ipsi Aristoteli separabilium formarum quibus sphæras uniuersi deuincit, has quidem esse primas, illas medias, quasdam uero ultimas, & illas quidem maioris ambitus esse. has uero minoris, siquidem hunc habent etiam illæ inter se ordinem quem & ætheris sphæræ inter se ostendunt. sed quo pacto tertium etiam hominem inducunt? si enim quia in singulis entium ordinibus sunt omnes ideæ, non tres tantum, sed multi homines erunt, quoniam & omnia multiplicari possunt. etenim in intellecto & intellectibus, & in anima una & animabus, & in naturali uniuersali & naturis particularibus. In cælo igitur & terra, & fere in omnibus partibus uniuersi, ut conueniens est recipientibus locis, hæc fuerit species. quare non tres, sed ratiocinatione nostra incomprehensibile. sed si quia uniuocus est per se homo his qui hic, ut dicitur, dictum hoc exponens Alexander, omnia uero uniuoca participatione alicuius ideæ uniuoca fiunt, tertius emerget aliquis homo qui de idea, & his qui hic prædicetur, deridenda argumentatio fit. non enim quæ hic sunt, uniuoca sunt cum idea. quando enim imagines suo exemplari uniuocæ fieri poterunt? nec omnino re aliqua participare ideam ipsam putandum est. hæc enim omnibus ad participationem exposita est, cum sit maxime prima forma. sed si de ipsis æquiuoce homo prædicatur. in æquiuocis uero prædicationibus nulla res simul infertur à uoce præter subiecta & quæ æquiuoca dicũtur, quo pacto amplius tertius homo locum habuerit? cum uox quasi exhausta sit, & diuisa in per se hominem & mortalem hominem.

OMNINOQVE destruunt de ideis rationes quæ magis uolunt esse &c.

VVLT *quidem dicere quòd principia entium potius seruare uolunt huius considerationis præsides, quàm doctrinam de ideis.*

ideis. Cum autem incubuerint in id, quod minus esse uolunt, auferunt principia. & certe si hoc ita se haberet, inciderent utique in rem quam nolunt. sed uideamus an aliquid huiuscemodi patiantur.

ACCIDIT enim primum non esse dualitatem, sed numerum.

DICEBANT *profecto uiri post unum omnium principium, quod ipsum bonum & supersubstantiale unum putabant uocandum esse, duas esse omnium causas, unitatem & infinitæ potentiæ binarium. & hæc principia in singulis entium ordinibus accommodate reponebant. est enim, & aliquid quod ipsi bono respondet in unaquaque dispositione, & quæ unitati, & binario primo appropriatur. hic uero dicit facientes ipsos in ideis per se binarium, & per se unitatem. primum quidem, quia quæ priora sunt idealibus causis distribuere consueuerunt, cum has primas esse dicant, destruere unitatem, & binarium, quæ in principijs sunt. primi nanque binarij, & unitatis uter erit antiquior? unitas ne an binarius? Postea etiam quia duplus est per se quaternarius per se binario, & per se binarij per se unitati, cum hæc omnia inquam sint, non solum per se numerus prior erit principijs, sed etiam relatus numerus, & omnino multa dicit esse huiuscemodi, per quæ custodire uolentes positionem de ideis se ipsos latuerunt proprijs aduersati principijs. sed quod hæc importune dicta sint, et extra propositum occurrant ijs quæ à diuinis uiris dicta sunt, constat quidem etiam ante omnem rationem, solertioribus. Verumtamen inquisierit, quis etiam à nobis deceptoriæ argumentationis solutionem. Dicimus ergo aliam esse principiorum naturam, & aliam idearum, & si æquiuoce aliquid circa ipsas superaccidat. uel potius non circa ipsas. nam quid diuinissimis entium superuenisse potest? Sed circa nostram de ipsis pertractationem*

nem. Protinus nanque binarius, qui principij rationem habet fœcundam potentiam, & processum, & multitudinem, & multiplicationem omnibus affert, excitatq; omnia, & mouet ad spontaneam posteriorum generationem, & prouidentiam, & custodiam. complet ergo diuinas omnes dispositiones & intellectuales, & animales, & naturales, & sensibiles conuenientium singulis numerorum. nullum uero unum eorum, quæ quouis modo ad existentiam procedere nata sunt, permittit esse ingenerabile. At per se binarius omnibus suam formam affert & animabus, & naturis, & corporibus. Quare siue mundus diuisus sit, siue etiam cælum solum, siue etiam animæ rationes, aut etiam ante rationes circuli ipsi (nam hi primum ex participantibus utuntur bifaria diuisione) siue etiam aliquod singulariũ animaliũ, aut oculos habet duos, aut manus, aut pedes, aut aliquod aliud ex operatis naturæ, cũ eo quod suum est dualitatem per uniuersum habet, non ab alia causa quàm à suprema. Dicemus hoc rebus aduenire, aut ex per se binario, qui prior quidẽ est duabus quibusque ideis, inter ideas numeratis, et causa, nõ tamẽ ex principali binario, à quo et ipse et omnis intellectus habuit existentiam. eadẽ quoque de unitate dicimus. Alia nanque est quæ principij rationem habet, quæ unà cũ binario omnibus subsistentiam præbet, identitatem, firmitatem, et continuitatem & æternã uitam, uniuersis exponens. Alia uero est per se unitas ut in ideis prioritatem habens, qua participantes effectus uniuntur, & habitui proprio continuantur. Cum igitur unitatem & dualitatem in ideis uiri præferunt, non ad destructionem propriorum principiorum has præponunt, nam quo pacto? Quas & ipsas cum uniuerso intellectu & intelligibili dicunt ex principijs subsistere. sed quia ex rebus mundanis ipsas esse existimant, & à qua quidem uniuerso mundo animabus atque corporibus totalitas & unitas formæ. à qua uero prima diuisio & geminatio

minatio formæ adest. estq; manifestum utrum ab utra. Illud autem quod dicit eos numerum in illis, quoniam Græci monadicum, nos ex unitatibus congregatum, dicimus inducere, & ob hoc duplum facere per se binarium, per se unitati ualde tenue est. non enim ex quantitate unitatum numerorum unusquisque qui ibi sunt denominationem habet, quam assumpsit, sed ex quodam charactere (seu signaculo substantiæ diuinissimæ, & simplicissimæ. participant uero ipsis singula iuxta sui naturam. et quemadmodum per se homine incolorato, infigurato, & informi, cum figura & colore, forma diuinationeq; homo qui hic est participat, eodem modo etiam per se ternario nullam præ se ferente quantitatem, cum quantitate participant sensibilia. Quærere igitur in idealibus numeris numerum ex unitatibus congregatum, simile est ac si in per se homine quæras iecur, lienem, intestinum & aliorum quodcunque. Igitur nec principia sua auferunt uiri per ideales numerus, nec numerum qui in habitudine est ad intelligibilia inducunt.

AMPLIVS per existimationem per quam esse dicunt ideas.

IN HIS *profecto grauius dubitauit. Sed dictum est et ab antiquioribus et à nobis in prioribus, quorum ideæ sunt, et quorum non & quòd substantiarum uniuersalium, ut hominis, equi, et omnium quæ substantias perficiunt ut uirtutis scientiæ. & siquid animabus & corporibus & numeris aduenit. ut similitudo, æqualitas, magnitudo & siquid est huiusmodi. Quæ uero solis corporibus accidunt in naturæ rationibus determinatas habent causas ex Iamblichi sententia. notat nanque diuus Plotinus non esse ponendam ideam albedinis in intellectu. non ergo cuius est unus in multis conceptus, huius idea est. nam hoc pacto etiam eorumq; præter naturam sunt, essent ideæ. sed quorũ quidem ideæ sunt, horum sunt et*

uniuersales rationes, non tamen conuertitur. Verum nec quorumcunque scientiæ sunt quæ non proprie dicuntur horum omnium ideæ sunt, ipsis tamen cum sint substantiæ quæ hic sunt, participare recte dictum est: non tamen siquid substantia participat, iam hoc substantia est per se scientiam quippe et per se iustitiam substantias esse diximus, sed habitus nostri non sunt substantiæ. Illud quoque dicendum est quòd Ideis nihil est in subiecto, sed omnia in substantiam tendunt. nam ipsum per se duplum & æternum, non accidit, nec etiam ex sententia Aristotelis. Manifeste ergo demonstrauit in decimo huius negocij, nihil esse corporale aut incorporale per accidens. Potius ergo hoc pacto dicendum est, omnem immaterialem formam, & diuinam in immultiplicata, & singulari, & simplicissima substantia multipotentissimam esse, & participari non quo ad omnes eius potentias, ab his quæ hic igitur perseduplum habet quidem in substantia, & impartibile, & intelligibile, & operatiuum, & æternum, & nullum horum ut in subiecto. participatur autem ab anima quidem superiori, secundum plures eius potentias, à nostra uero in paucioribus, à corporibus uero aut potentijs corporeis desiderate quoad unam aut duas. quæ tamen substantijs participant, non necesse est omnia esse substantias, & de his quidem sæpe meminimus, sed quemadmodum quædam his quæ impartibilia sunt partite participant, & intelligibilibus absque intellectione et intellectu, sic substantijs absque substantia. dicendo enim unum in multis, non hoc significabat tanquam abstracta esset unitas illa ineffabilibus quibusdam excessibus à multitudine, quæ ex ipsa & ad ipsam similis redditur, & ab ipsa dependet.

ETSI quidem eadem species idearum & participantium.

SED

SED nec uniuocæ sunt cum his quæ hic ideæ. ridiculum enim est de ijs dubitare, ne cum alijs etiam tertius homo ut dicunt ingrediatur. nec hoc pacto æquiuoce, ut quæ à fortuna, sed ut exemplar imagini, et presertim cum eo ipso quod exemplar est imaginis subsistere faciens, eas ad se conuertat.

CETERVM si communes rationes conuenire dicemus speciebus.

QVOD dicitur huiuscemodi est. Si uero quis nec simpliciter æquiuocas ideas dicat his, quæ hic nec simpliciter uniuocas, sed eandem quidem accommodet rationem ideæ, & simulachro eius, addat uero in idea quidem intelligibile, uerbi gratia. In his uero quæ hic sensibile, putabit quidem se aliquid dicere, sed nihil re uera dicet. Cui nanque eorum quæ in definitione intelligibile aut sensibile distribuet? Vt si imaginabilis sit circulus, sitq; etiam idem ipse intelligibilis circulus. Dicat uero quis utrunque ipsorum figuram esse superficialem quæ ab una linea ambitur, ad quam ab uno puncto eorum quæ sunt interiora figuræ omnes rectæ procidentes æquales inter se sunt, sed per se circulum dicat figuram intellectualem, eum uero qui apud nos figuram imaginabilem, aut sensibilem, considerare oportet si uel sit quod dicitur. cui nanque inquit intelligibile aut sensibile associabit? figuræ ne, an superficiali? lineæ ne an puncto? omnia nanque substantiæ sunt, quæ in definitionem assumuntur, ut in homine, animal scilicet & bipes. opus est autem ad ipsum ueritatis desiderio occurrentem dicere, quod etiam à principio non oportebat ideæ definitionem tradere. nam impartibiles, & simplices formæ, & intellectuales, & à definitiuis rationibus spoliatæ sunt, & ab omnibus quæ per discursum, & reuolutionem considerari nata sunt. ut in epistolis diuus Plato substantiali circulo disseruit, dicens ipsum aliud quid esse à definibili & scibili, ut ipse Dæ-

monius Aristoteles in septimo huius negocij (æquum putauit omnium simplicissimarum formarum nullam esse definitionem. sed consentientem est ei etiam ad singulas argumentationes dicere, quòd etsi definibiles essent ideæ, non necesse esset eisdem nos uti definitionibus in his, quæ hic & in exemplaribus ipsis. non enim profecto imaginis Socratis, Socratisq; eadem est ratio. & si facta sit imago Socratis ad socraticam formam. siquis autem etiam eandem amborum definitionem traderet, quid prohiberet in singulo. eorum quæ dicuntur in illis quidem intelligibile, intelligere, in his uero sensibile. omnia nanque æquum est intelligibiliter inesse ideæ si quidem insint omnino. naturaliter uero his quæ ei similia sunt. igitur nec re uera definibilis est idea. nec si esset definibilis, eadem cum operatis definitione detineretur. siue hæc quis omnia concesserit, non prohibebitur intelligibiliter quidem ipsa exemplaribus distribuere, imaginarie uero aut naturaliter imaginibus. neque enim hoc esset absurdum omnibus separabilibus formis intelligibile inesse, ueluti his, quæ sunt sub eodem genere, ut quibusdam superficiebus generi causa superueniens.

CAPITVLVM TERTIVM.

OMNIVM uero maxime dubitauerit, utique quis.

DE VTILITATE *idearum inquirit, nunquid aliquid conferant sensibilibus si eæ suppositæ fuerint. Dicendum ergo est quòd diuina omnia propter sua principia & propter se & sunt & huiuscemodi sunt. Verum quia generatiua, & prouisoria ipsorum est existentia, etsi non gratia secundorum subsistant, substantiam tamen, & potentiam, & perfectionem omnem his, quæ post ipsa sunt, communicant. et profecto ob ipsas ideas etiam, quæ ex sensibilibus æterna sunt, et*

subsistunt

ſubſiſtunt & æterna manent. huiuſcemodi exiſtentia ob illarum amorem ad æternam uitam & motum excitata, mortalesq; & materiales naturæ effectus quando nam proceſſum ad entia reciperent? niſi natura & utentes natura cauſæ opificæ ad terminata quæque, & ſemper ſecundum eadẽ, & eodem modo ſe habentia actionem ſuam referrent? Cur enim non ex quauis mutatione quæuis producit? ſed terminatæ naturæ mutationes, & diſcurſus apparent? niſi aliquis ſit in naturæ rationibus ordo præexiſtens. quæ uero ante ordinem eſt impartibilis cauſa uniuerſa gubernanti pariter aſſiſtens? quin & ipſi Ariſtoteli placet primam cauſam immobilem exiſtentem uniuerſi mundani motus finalem ſaltem eſſe cauſam, etſi non exemplarem.

AT VERO nec ad ſcientiam aliquid conferunt aliorum.

QVOD *quidem ad ſcientiam rerum idearum ſpeculatio maxime conferat, oſtendit ubique quidem diuus Plato, ſed præcipue in Parmenide, cum neque quo quis intellectus oculum uertat ſupereſſe dicat, niſi idearum cauſam inſpicere poſſit. et in Phædone præcipue de immortalitate animæ demonſtrationes principio idearum, & ſuppoſitione utantur. Nihilominus etiam ante omnem rationem hoc quis modo laborioſe conſiderauerit. ſi imagines ex relatione ad exemplaria cognoſcimus, quo pacto poſſumus cum ſenſibilis hic mundus imago ſit mundi intelligibilis non ob huuc etiam illum cognoſcere? Nobis uero non conferre idearum inſpectionem ad ſcientiam ſenſibilium: quia nec ſubſtantiæ horum illæ ſint, nec accidentia, puerum potius dicere erat decens, quàm uirũ demonſtratiuum. nam ſi ex prioribus, & magis cauſis demonſtrationes ſunt, ſequitur ut nec per ſua elementa (neque enim hæ ſunt propriæ cauſæ niſi, ut ſubſeruientes uerioribus ad generationem.) Nec multo magis per accidentia*

sua scibile aliquid fiat. Quæ igitur ab Anaxagora de homiomerijs hoc est rebus partium similarium dicta sunt, & quæ ab Eudoxo de huiuscemodi quibusdam sunt dubitata facillime subuertibilia sunto. Ideas tamen cum sint causæ subiectæ sensibilibus, & bonitatis, & permanentiæ, necessario & scientiæ ipsorum omnem afferunt perfectionem.

AT VERO nec ex ideis alia sunt aliquo modorum qui consueti sunt dici.

QVOD *quidem nec ut ex materia, nec ut ex priuatione, nec compositionis modo. nec ut ex forma materiali ex ideis sensibilia constent, manifestum est, quia nullum horum est uera causa. ideæ uero proprijssimas causas & omnium ambientissimas & abstractas continent effectiuas & finales.*

DICERE uero exemplaria.

SI AD *intellectum opificis constitutores, & causam uniuersorum animaduerterit quis, suo esse iuxta sui proprietatem cuncta generantem, & prouidentia digna facientem supponens, profecto nec effectiuam omnium causam inquisierit, nec quo pacto ipsum agens exemplar, quæq; in ipso sunt exéplaria disposita operationis dicamus. quo pacto etiam, cum Plato palam dixerit. si quidem igitur intellectus in existentibus ideis, in eo quod animal est, quot, & quales sint inspicit, tot & huiuscemodi percepit opus esse etiam hoc ipsum habere, tanquam nihil huiuscemodi dictum sit, inquiritur? quid est quod ad exemplar sit constitutum? oportebat enim non postponere, quæ manifeste dicta sunt, sed si quid habebat aliquid quod contra ipsa diceret, cum de opinione meminerit locum habentibus redargutionibus contra ipsum uti. Hic uero tantum abest, ut possit aliquid contra ueram Platonis speculationem dixisse, ut cogatur, concedat neget, ne aliquid eadem illi alio modo dicere. Separabiles nanque*

formæ

formæ apud ipsum finales quidem causæ sunt, & ab omnibus appellabiles bonitatis, & ordinis mundani apud ipsum sunt causæ. sed manifestum est ei qui cum prudentia dicta considerauerit, effectiuas etiam sensibilium causas fore. nõ enim alia est essentiæ, et formæ causa, alia uero perfectionis. si autem & infinitæ uirtutis cœlestia corpora sunt ob illarum appetitum, aut à se ipsis appetitum habent, & infinitam uirtutem, aut ab illis ambo, aut secundum monstratur. sed sibi ipsis infinitæ uirtutis minime causæ fuerint. cuiuslibet nanque finiti corporis uirtus quoque finita est. sed siue ambo, siue secundum unde illinc recipiant cum sint uirtutis, & naturalis, & æternæ ministratoria, & ipsius esse his in quæ potentiam habent quibusque insunt causas esse, & non esse nisi potentiam illinc recipiant, est manifestum. Idcirco etiam Plato cælum uniuersum, uniuersamq; generationem concasuram dixit cessare nisi sit incorporea forma quæ in se ipsam conspicit, & quæ primo quidem in se ipsam cooperatur, secundo uero etiam quæ ex sui pulchritudine pendent, excitat, & intelligit. Hoc pacto quidem, & effectiuam causam habentes uidebuntur apud ipsum separabiles formæ, siue concedatur hoc ab ipso, siue negetur. nam quousque, & appetitus, & uirtutis ex se ministratoriæ sunt, aut per appetitum uirtutis, aut uirtutis solius. sunt uero & cum hoc bonitatis, & ordinis causæ, & æternitatis, cur non & ut sit primo operans causa assumptæ fuerint? Quod uero & exemplares erunt causæ sensibilium ex eisdem suppositionibus mandatum est hinc. placet ipsas separabiles formas semper hanc habere rationem inter se, quam & ætheris manifestæ sphæræ, aut igitur à fortuna, aut à similitudine. aut aliud quid ante hæc ambo unius ordinis causa est, aut ipsa sibi ipsis uicissim suum ordinem communicant. sed nihil est in principalibus causis frustatorium, nec superius aliquid apud ipsum separabilibus formis. nam ipsum unum implurificatum

tum & superſubſtantiale ſufficiens eſt. Relinquitur igitur ipſa ſibi uiciſſim ſuum ordinem communicare. ipſa quoque ſeparabilia ſenſibilibus. Cum è contra nefas ſit. nec ipſe utique omnino conceſſerit ab infimis illa pollui. Exempla igitur ſenſibilium ſunt, quæ ibi ſunt, & effectiuæ cauſæ ſiquidem & finales & miniſtratoriæ uirtutis & æternitatis. Quo igitur pacto redarguat ille præceptorem, qui ex his quæ concedit in eandem cum illo doctrinam uelit, nolit ue, cogitur?

CONTINGITQVE & eſſe, & fieri quoduis, etiam ſi non ſimile fiat.

SED *fortuita quidem ſimilitudo in corruptibilibus ſolum accidens rariſſima eſt, at ſemper ſecundum eadem, & eodem modo æterna quidem ſe habere. generabilia uero à natura fabricari ſimile eſt operi non abſque intentione, nec ſine cauſa identitatem atque ſimilitudinem ſeruanti. Quoniam hic poſſet aliquis moueri, & ſibi ipſi & alteri pari modo non ob eandem cauſam, ſed quia ſic accidit, ſed inerrans ſphæra & unumquodque æthereorum ſemper per eadem & eodem modo mouentur. non igitur opus eſt quæ raro ultimis entium ſuperueniunt, ad euerſionem ordinis entium aſſumere.*

ERVNTQVE plura eiuſdem exempla. Quare & ideæ.

NON *quæcunque apparent in ſenſibilibus & opificijs, hæc oportet referre diuiſim ad primo operatrices ipſorum & intellectuales cauſas. ſed homo quidem ſenſibilis et animal erit et bipes & rationale & mortale, & alia infinita. ſed per ſe homo horum quidem nihil eſt, ſi quidem impartibiliter & animalium & naturalium & ſenſibilium hominum cauſam in ſe ipſo cõplexus eſt. & ſufficiens eſt ſenſibili homini fabricato, quo ad illa omnia ſuggere quæcũque ei conferunt ad eam, quæ hic ſubſiſtentiam. Nihil igitur opus eſt ſenſibiles homines multis ideis participare quatenus homo eſt. ſed ſi quidem*

quòd

quòd quia sensibilis sit, & ea participat causa hominis quæ est in natura, & ea quæ est in anima, & ea quæ in intellectu, hoc pacto plures ideas dicatur sortiri, concedere opus est, & nihil absurdum est ultima omnibus prioribus se participare, cum & rationes naturæ proprie quidem participare dicantur ex sententia disertissimi Amelij. idearum uero animæ expressiones recipere. ipsis uero intelligibilibus causis potius assimilari. si autem quia quatenus hanc formam habet, plurium est idearum effectus ob rationum in ipso diuisionem, non irruere debemus in eum qui eadem nobiscum hoc modo opinatur. sed diuisionem & exactissimam sectionem rationum in operatis ipsis esse putandum est. Indiuisa uero penitus uniuersorum continentia abstractis causis distribuenda est.

AMPLIVS non sensibilium unde exempla erunt ideæ.

ESSE *quasdam uniuersaliores causas, quasdam uero particulares magis in intellectu ponendum est, quoniam & Aristotelem ipsum, cum eundem cum sensibilibus ætheris sphæris ordinem fateatur habere diuinas uniuersi causas. Manifeste constat quasdam esse maioris ambitus concessisse, quasdam uero minoris. non hac tamen de causa aut ad ipsum, aut ad nos sequitur imagines esse secundas primarum dicere, sed omnino uniri quidem inter se, & se mutuo permeare pure, & inconfuse diuinæ, & intelligibiles utique dicantur. participes uero eo modo quo secundæ, & imperfectæ naturæ ipsis participant, nullo penitus modo dicantur. omnia ergo prima quæ ibi sunt et uera posteriorum exempla sunt & nullum imaginis in se ipsis subingressum recipiunt.*

AMPLIVS uisum impossibile fuerit seorsum esse substantiam, & id cuius substantia est.

NECESSE *est uniuersales diuinorum actiones semper actu*

esse. & ex hac nunquam tota species mundum deserere poterit. Cum enim infinitæ uirtutis sit causa, ob eius simplicitatem & immensitudinem, necesse est non deficere operata. quod uero particulare est, nunquam ideæ particeps esset, nisi materiam haberet ad eius participationem dispositam. præparatio itaque materialium quæ in motu feruntur causarum eorum, quibus non sine rationem tenet.

MVLTA quoque alia fiunt, quorum ideas esse non dicunt, ut domus annulus.

IDEAS *quidem opificias eorum, quæ nec sunt in natura, nec à natura fiunt, non reliquerunt uiri. & hoc quippe recte narrat, quòd artificialium ideas esse non putabant intelligibiles, & diuinas. Sed rationes exemplares operatorum artificiales nó illis tantum placuit animæ artificum inesse. sed & ab Aristotele ipso multis in locis existimatum est. Quod & maxime æquum est contra ipsum dicere idearum amicos. Nam quo pacto res artificiosas per exempla accurate fieri concedens, & in his non renuens exemplarem causam, naturæ opera, quæ certe & ars imitatur absque intentione perfici dicit? cum ad nullam terminatam causam naturalis actio referatur. etsi ipse quoque alicubi dicat naturam formam appetere. Sed rationem non explicat. Quam enim formá? illam ne, quæ in motu fertur & materialem; sed hanc nondum fecit & est natura ipsa posterior, & inspecioso informiq; subiecto coniungitur. & absurdum est naturam, quod nondum est concupiscere, quodq; posterius est, & una cum priuatione defertur. & ob hoc turpe fit & inamabile. at si eius quæ separabilis est formam diligit, quæ & uera est & prior ipsa, & diuina, & re uera forma, necesse est hanc esse intellectualem & immaterialem, & semper in eisdem, & eodem modo se habere, ut & naturæ desiderium inextinctum sit & indeficiens actio.*

SED

SED de ideis quidem & hoc modo & per logicas magis & certiores rationes.

ET QVIDEM *plura his aduersus idearum suppositionem non habeat dicere, ostendit, & primus huius negocij liber, & duo ab ipso compositi de ideis libri. fere enim has easdem ubique argumentatiunculas transferens quandoque quidem ipsas minutius diuidens, & subdiuidens, quandoque uero compendiosius enuncians, tentat antiquiores se philosophos dirigere. Sed quòd etiam si multiplicati fuerint huiuscemodi existentes argumentatiui loci, procul à scientia de diuinis subducantur in se ipsos reuoluti, puto non latuisse solertiores. sed quia enunciat se transire etiam ad suppositionem de numeris, pollicitus redarguere eos qui substantiam eis intellectualem attribuunt, uideamus & contra numeros uiri argumentationes.*

CAP. QVARTVM.

NECESSE est autem si quidem est numerus natura quædam usque ad id, non enim conuenit alium esse modum præter dictos.

PRIMA DIVISIO *defectuose quidem dicta est, sed uere. necesse est enim si est per se numerus, & non natura alia eorum, quæ numerantur, aut consequentem à priori differre specie. in hoc uidetur prætermitti illud, aut non differre. sequentes uero diuisiones, quæ per unitates fiunt, omnes superuacaneæ sunt, & præter propositum inquisitionem facientes. nam si separabiles numeros in quantitate unitatum supponerent uiri subsistentiam habere, recte se haberet contra ipsos dubitare, utrum omnes unitates incomparabiles sint. In eodem numero sibi ipsis, & in alio, alijs: aut omnes indifferentes, ut quæ sunt in nu-*

me ro mathematico. aut hæ quidem indifferentes & incomparabiles in alio, & alio. sed quia impartibiles sunt, & non quāti apud ipsos numeri, et in diuinis formis secreti. quicunque ipsorum sunt à mundo separabiles, superfluere putamus uniuersam huiuscemodi sermonis negociationem: sequētem tamen diuisionem iterum ut respondentem rei admittimus, qua quærit separabiles ne supponerent numeros esse, an inseparabiles à corporibus, ut complentes tamen sensibilem naturam, aut quosdam separabiles, quosdam inseparabiles. Cum igitur prima ultimaq; diuisio sit ab eo facta rei conueniens, eligimus, primæ quidem diuersos esse numeros specie, uel potius esse diuersas species. species enim puræ, & impollutæ numerorum non separabiles sunt, secundæ uero esse, & separabiles & inseparabiles sensibilium numeros. Iccirco & qui ex uno, & interminato binario eos qui ubicunque sunt numeros generant, merito ei uidentur his modis usi fuisse. quidam enim de solis inseparabilibus multum sermonem faciunt ex proximis de superioribus causis innuentes. quidam uero de separabilibus, in quibus in exempli ratione uidebant contentos etiam numeros eos qui ex natura perfecti sunt. Alij uero de ambobus discernentes lucidiorem & perfectiorem doctrinam suam ostenderunt. sed si opus est aliquid de differentia, aut indifferentia unitatum dicere, unitates quidem quantas nullo prorsus modo substantialibus numeris subijciendas esse ducimus. sed cum unitatēs ipsos dicamus, differre etiam à se mutuo omnes dicemus ipsa diuersitate, & indifferentes identitate. & utrunque ostendi per hæc ambo genera entis. Constat quoque eos qui sunt in eodem ordine identitate potius quàm diuersitate per comparationem mutuam contineri. qui uero sunt in alijs et alijs differentia utuntur ob diuersitatis dominium.

HI IGITVR utrosque dicunt esse numeros.

HIC constat eum Platonem statuere, ut & eius commentator dicit Alexander. & recipimus Platonem hæc dicere, & non hæc tantum. esse enim & idealem numerum supponebat ordinem habentium in ipso idearum. esse etiam mathematicum præstantiorem quidem existentem naturali, deteriorem uero ideali. quemadmodum & anima nostra quidem superior est, intellectu uero posterior.

ALII uero mathematicum solum numerum esse primum entium separatorum à sensibilibus.

XENOCRATICOS *dicit Alexander ipsum innuere, qui separant quidem mathematicum numerum à sensibilibus, non tamen solum esse putant. nam quo pacto cum Platonici essent, & more Pythagoræ agere uellent, ab impartibilium et abstractorum ab animæ substantia numerorum consideratione deficere possent? sed constat ipsos per mathematica nomina etiá quæ ad præstátiores numeros spectát pertractare.*

PYTHAGORICI quoque unum mathematicum uerum non separatum.

QVOD *quidem & sensibilia per numeros dicebant uiri à natura produci fatendum est, non quidem mathematicos, sed naturales, sed cum per comparationem exponerent, nihil erat improbabile etiam per mathematica nomina de unaquaque sensibilium proprietate demonstrari. sed imponere ipsis sensibilium solum numerorum cognitionem cum hoc quod deridendum non est etiam impium sit. Cum receperint quidem ab Orpheo Theologica principia intelligibilium, & intellectualium numerorum, plurimumq; ipsa produxerint, & usque ad sensibilia dominium ipsorum ostenderint, & proprium habuerint prouerbium illud, numero cuncta assimilantur. Quo pacto non absurdum est circa corpora solum, & corporibus coexistentes numeros dicere esse uersatos*

tos? Quo pacto etiam Pythagoras ipse in sacro sermone, palam formarum, & idearum dominum esse numerum ipsum dixisset? & deorum beatorum causam, & antiquissimo, & imperanti artifici deo regulas, & rationem artificiosam intellectumq;, & libram indeclinantissimam numerum supposuisset, constitutorq;, & generator omnium numerus est. Philolaus autem mundanorum æternæ permanentiæ imperantem, & sponte genitam con inentiam numerum esse enunciauit, Hippasus uero, & ἀκουσματικοὶ omnes, iudicatorium instrumentum fabricantis mundum Dei & exemplar factionis mundi uolunt esse numerum, nisi separabilem eius à sensibilibus, & fabricatoriam simul, & exemplarem excellentiam considerassent?

ALIVS uero quis primum numerum specierum esse unum.

NI FORTE *etiam hic in ideali omnes intuebatur, priores quidem eo ueluti profecto ad manifestius. posteriores autem per causam exemplarem contentos.*

QVIDAM uero & mathematicum hunc eundem esse.

QVIDAM *inquit notum mathematicum auferebant. unum uero facientes numerum idealem, hunc ipsum uocabant & mathematicum. Ni forte igitur quia duplex est mathematicus, unus ex unitatibus, alter substantialis, quo rationalem animam opifex exornare dicitur. notum quidem multis ut in substantialem nolebant idealem uocari, sed eum qui substantialiter animabus inest qui, & hunc sponte sua producit ex unitatibus constantem, non ducebant in idem cum ideali. idealem uero etiam ipsum non negabant uocandum esse, quatenus, & medias animæ rationes ideas appellare consueuimus.*

SIMI-

SIMILITER autem & circa longitudines & superficies, usque ad id, quot modis igitur.

EADEM *dicimus etiam de geometricis nominibus. Aliter enim figuræ in intellectu sunt, aliter in anima. ubique uero indimense, & figurate. si secundum rerum proprietatem considerationem adeunti, sed non nominum usum figuras infiguratas est, & impartibiles magnitudines ad compassionem facile uidetur recipi posse. Vnde diuinorum illorum uirorum quidam indiuiduas lineas ob hanc causam inducentes, & absque quantitate binarium accusati sunt, alibi quidem, ut impossibilia dicentes. In his uero ut de mathematicis non mathematice docentes, & habemus ex ipsius accusatoris sermonibus, pro Xenocrate defensionem, qui per se lineam non permittebat diuidi, nec quæ secundum medias animæ rationes, lineæ conspiciuntur. ex qua causa, & numeros in rationibus intuens & speciebus indiuiduales seruabat. nam & mathematicos secundum speciem inspiciebat magis, quàm secundum subiectam unitatum fusionem. sed dicere omnes præter Pythagoricos ex unitatibus numeros ponere, solos uero Pythagoricos dimensionem habentes & magnitudinem falsum est, quo ad utrunque. nam neque numeros omnes alij ex unitatibus esse dicunt, sed solum mathematicum: nec Pythagorici magnitudinem numero tradiderunt, sed generabant quidem ex ultimis numeris magnitudines, ipsos uero impartibiles esse supponebant, & corporum effectiuos, & à sapientibus rationibus abstractos. ipse uero ut probatiuum eius quòd apud alios sint, ex unitatibus numeri assumpsit illud, quod ab uno ipsos subsistere faciunt, non magnifaciens unum apud eos non esse unitatum mathematicarum generatiuum, sed boni, & optimi entium causam.*

QVOT modis igitur contingit dicendũ esse de ipsis.

SED *est dicendum, quod si quidem supponerent omnes ex unitatibus*

unitatibus numeros esse, perfecte utique tibi membra diuisionis procederent. nunc uero quædam superfluunt, quædam ad deterius exponuntur. In quibus poterit utique quis conspicere & ueræ illorum existimationis uiuacitatem.

CAP. QVINTVM.

PRIMVM ergo considerandum si comparabiles.

HAEC *omnia frustra dicuntur. Diuinorum nanque & intellectualium numerorum nullus erit ex unitatibus. neque enim idealis erit numerus. non enim potest hic esse ex unitatibus. quot enim unitates hanc ideam, aut illam constituant difficile est & fingere. neque omnino alius quis est numerus præter mathematicum. sed si falsa est tota propositio dicens omnem numerum esse ex unitatibus, nihil utique ex ipsa fuerit demonstratum. quin potius contrarium est ex dictis concludere. si enim uerum est connexum, & iuxta Pythagoricos, & iuxta ipsum, dicere scilicet. si omnis numerus ex unitatibus est, non est idealis numerus, cum sit idealis numerus, ut illi per plura comminiscuntur, non erit omnis numerus ex unitatibus. Sed assumptio quidem apud Aristotelem antecedens ponens, & apud illos consequens interimens indiget maiori confirmatione. Vnum autem hoc ab utrisque conceditur, quod idealis numerus non est ex unitatibus, & oportet hoc in uniuersum permanere. nam si sit, ut illi dicunt, non ex unitatibus. si non sit, ut hic putat, neque omnino erit, qui ex unitatibus. Hic ergo aut ex unitatibus ipsum ostendere uolens, aut dirigens ut ex unitatibus existentem communes consensus non obseruat.*

IDEA enim una cuiusque.

HAEC *quoque uim habent probandi nõ esse ex unitatibus numeros*

meros ideas ipsas. siquidē unitates indifferentes sunt. si enim est, inquit, in nouenario primus, & medius, & ultimus ternarius, si forte sit per se homo, non magis erit primus ipsius nouenarij, quàm secundus, aut tertius. non oportet autem multas esse ideas per se hominis, quia aut nullus, aut omnes. si autem impossibile est omnes, nullus igitur. non est igitur ex unitatibus numerus idea ipsa. Si quidem indifferentes sunt unitates, & nullum absurdum dicemus hoc sequi. neque enim absurda sunt, neque si sint impossibilia, penes aliud quid acciderunt quàm penes suppositionum nequitiam.

Si autem non sunt numeri ideæ, nec omnino possibile est ipsas esse.

Quòd *quidem si non sunt numeri ideæ non omnino sint recte uidetur mihi sumere. Quòd autem non sint, nec demonstrauit, nec possibile fuerit demonstrari. Sed quòd quidem ideæ non sint numeri ex unitatibus constantes hoc pridem petit. probare autem non uult. est ergo qui per tria syllogismus huiuscemodi. Si constituti ex unitatibus numeri non sunt, unitates differentes non sunt. si unitates differentes non sunt, nec omnino sunt numeri, nec ideæ omnino fuerint. probat secundum connexum hoc pacto. Entia ex uno & interminata dualitate apud ipsos subsistunt. omnia quæ ex uno & interminata dualitate subsistunt, numeri sunt. entia igitur numeri sunt, & sanæ quidem sunt ambæ propositiones, & uera conclusio. Sed neque unum, neque numerum accipit, ut nolunt uiri. Nam illi cum inspicerent, ambas coordinationes circa unúquodque entium, meliorem quidem ab uno ad ipsum peruenire dicebant, deteriorem uero à dualitate. hic uero consueto modo, & mathematice magis, uel potius (si opus est audentem dicere) Vilius intelligit nomina. Iterum illi resultantia quandoque quidem*

ternarium uocabant, per ipsum tria principalitatem illorum numerorum ostendentes, quandoque uero simpliciter numerum. hic uero ad eum, qui ex unitatibus resultat trahit usum huius nominis: quoniam neque categoricum abnuimus syllogismum omnium maxime demonstrantem esse ideas, & esse numeros intellectuales, & impartibiles, si quis terminos in propositionibus positos decenter intelligit. Nec eum qui per tria, si quis ex destructione consequentis flagitiosam suppositionem confutet: quoniam non potest antecedens probatum iri. si igitur sunt ideæ, ut per plura uiri diuini demonstrarunt, nos quoque mediocriter meminimus, non erunt ideæ numerus ex unitatibus constituti, cum unitates indifferentes sint, nec etiam ut puto, si differentes sint suppositæ, nisi quis aliud numeri ex unitatibus constituti significatum subintellexerit. Recte etiam quodammodo dictum esse uisum fuerit, non posse priores ipsas esse, nec posteriores materias, siquidem non sunt ideæ numeri. ambo nanque & ideæ, & numeri principia sunt, & proxime ex principijs. quare nisi ambo sint, alterum non fuerit. Veruntamen ei qui Theologicas Pythagoricorum doctrinas, & Platonis Parmenidem prosecutus fuerit, manifeste constabit ante ideas numeros esse & singularem, & substantialem, & in omnibus diuinorum ordinibus elucere. Ideæ nanque quæ opificiæ sunt, nec simpliciter sunt primæ omnium. non enim sunt ante prima genera entis, sed ante ipsa quidem mundana esse dicuntur, non tamen esse maxime primum in entibus. & proxima sui principia non primam habent unitatem, & maxime primam dualitatem, à quibus ternarius arcanus processit, sed eas quæ sunt in simplicissimo intellectu opificis, à quibus resiliunt, uestigia corporis existentes. & hæc quidem ex alia pendent speculatione. præsentia uero omnia pro nobis dicta sunt si ostensum fuerit

esse

esse ideas. pro Aristotele uero si omnis numerus sit ex unitatibus constitutus, cum indifferentes sunt unitates.

Si autem incomparabiles sunt unitates.

Quod *quidem si incomparabiles sint unitates omnes inter se, & quæ in numero, & quæ in alijs, & cum hoc, omnis numerus ex unitatibus sit constitutus, nec mathematicus erit numerus, nec idealis consecutiue accipit. nam & mathematicus quidem, sed ex differentibus unitatibus (hoc pacto enim & diuisiones, & compositiones, & multiplicationes, & omnes in ipso habitudines intelligimus) & idealis non possunt ex unitatibus sibi ipsis mutuo comparabilibus constare. secundum ueritatem quidem, quia nec omnino ex unitatibus est. secundum ipsum uero quia oportet ex principijs simul generari duas unitates binarij, & eas quæ ternarij, quæ uero ex principijs simul generantur, inquit, indifferentia sunt, in quibus meminit, & uerborum Platonis, ostendens etiam ex sententia illius singulum numerum totum generari ex principijs ex inæqualibus æquatum. Plato igitur innuebat per hæc diuersa quidem inter se esse, & inæqualia ipsa diuina propter dualitatem, & ex unitate processum. eadem uero & æqualia propter unitatem ex unitate conuersionem, siue etiam mansionem ante processum, & conuersionem, gratum sit alicui appellare. hic uero ut pridem inæqualibus quidem existentibus numeris, aut unitatibus in numeris, nunc uero æquatis, memoriam facit. sed oportet quidem ex unitatibus constitutum illinc excludere, inæquale uero, & æquale, idem & diuersum, & manens, & procedens pariter cum uno apud ipsos considerare. & hæc quidem sequuntur ad suppositionem. Sed unde quòd omnes numeri sint ex unitatibus constituti. nam hoc semper perseuerat sumens, nunquam uero demonstrat.*

DEINDE si erit diuersa unitas.

HOC QVOQVE *accipit ad demonstrandum non esse incomparabiles quæ sunt in ideali numero unitates. nam si sunt incomparabiles in binario duæ unitates, hæc quidem ipsarum prior est, illa uero secunda. non enim profectò simul cum differentes sint à principijs procedunt. sed si hoc, etiam per se dualitas prior quidem erit iuniore, iunior uero priore. est enim mistio duarum unitatum. nam ut mustum ex uino, & melle, uino quidem dulcius est, melle uero minus dulce. sic & dualitas posterior quidem priore parte sui, prior uero posteriore. Sed quod ludentis potius, et subducentis sint hæc quàm studentis, & rei conuenientem facientis doctrinæ expositionem puto conspicere solertiores.*

AMPLIVS quoniam primum quidem est ipsum unum.

QVOD *dicitur huiuscemodi est, quod post ipsum unum principij rationem habens, & uim generandi uniuersa, si priorem unitatem dualitate intellexerimus, erit dualitas ex uno principali, & unitate hac, antequam fiat dualitas. & rursus si duas unitates denarij primo uni coniunxerimus, erit ternarius, antequam subsistant tria, & semper quantitas unitatum præsumet proprios numeros. sed quòd hæc ludentis potius sint quàm studiose loquentis sæpius ostendimus. nam rebus impartibilibus, & non quantitatis, & per omnia indiuisibilibus huiuscemodi partitionem, & materialem afferre diuisionem, confusionem ipsarum, & transpositionem operari, & ex primis, & posterioribus, & omnibus consequentibus unum quidem per compositionem conflare, & producere omnino est uiri non magnifacientis uerorum entium ueram conclusionem. iccirco etiam ipse annotat, quòd præter ea quæ illi opinantur, uidentur ea esse per quæ hæc subiungit.*

NVL-

NVLLVS igitur hoc modo dixit.

IPSE *quoque fatetur nullum incomparabiles has unitates tradidisse. Etenim ex illorum principijs esse conueniens est. sed ueritate ipsa est impartibile. sed quod ad illorum suppositiones consequenter sumuntur, tentat hoc pacto astruere. Si est unum principium ex sententia ipsorum, & prima unitas, & post binarius necesse est, & secundum unum esse, & unitatem secundam, ubi nanque prima sunt ibi & secunda, & ubi hæc, ibi & tria: & hoc pacto consequenter. At si hæc sic se habent, necesse est unitates esse diuersas, & incomparabiles inter se. alia est enim tertia à secunda, & quarta à tertia, & manifestus est modus ludi. nam si unitates uocaret intelligibilium substantiarum singulas, aut numeri eis proprij. nullum esset absurdum cum sit ordo in diuinis rebus. hæc quidem esse prima, alia uero consequenter ad hæc dicere subsistere. sed quia mathematicas subiecto unitates considerans, rursus quod est proprium ab eis aufert, cum incomparabiles supponat esse, & circa diuina per has suppositiones ludit, cur non ludum potius quàm studium suspicetur, quis esse quod sit?*

SIMVL autem ambo dicere.

HOC INTERMEDIVM *adiecit. non enim putat possibile esse & unitatem, & binarium, primum ordinem habere post unum. si enim unitas prima est, eadem ratione & binarius. sed dictum est in præcedentibus, quo pacto utrunque principiorum uiri dicebant primum, ut scilicet exerens & incipiens accommodatam sibi coordinationem.*

HI VERO faciunt unitatem quidem & unum primum.

HOC EST *quod dicebat sequi quidem ad illos, non tamen ab ipsis dici. & certe quod non dicatur, etiam ab ipso sumen-*

ſumendum eſt, ſed quod etiam non ſequatur, nouerit utique quis ſi animaduerterit. nam ubi ad primum ſecundum, & ad hoc tertium, & ad hoc ſuccedentia ſequuntur, coordinata ſunt omnia inter ſe, & ſunt cognata, & ordo ueluti in conſubſtantialibus, quæ præſtantia ſunt primis præbet. principijs uero nullum aliorum in dignitate par eſt. aliud enim eſt principium, & aliud quod ex principio. quapropter primum unum, & primam unitatem, & primum binarium in principijs ſupponentes uni quidem primum, & duobus ſecundum, & alia huiuſcemodi minime aſſumenda eſſe putabant. ſed ſi quandoque, & aliquid huiuſcemodi dicant, ea quæ his correſpondenter quidem profecta ſunt, mediarum uero & ultimarum ſubſtantiarum proximæ cauſæ ſunt aſſignantes uidentur. quas non in infinitum appellare, ſed quouſque ex proceſſu rerum diminutio per mutationem entium facere potuit. ita ut poſtrema principia ſint in natura ſenſibilium, & materiæ ſub alia exiſtentia ſupremorum principiorum ſimulacbra, ipſa ultima.

MANIFESTVM autem & quòd non contingit, ſi incomparabiles ſunt unitates.

NON POTEST, *inquit, eſſe idealis numerus. hoc eſt per ſe dualitas, & per ſe ternarius ſe incomparabiles ſupponantur eſſe unitates. ad quod ſequitur non eſſe numerum ex unitatibus conſtitutum. hoc quidem prætermiſit, ſed intulit illud, quòd ſiue comparabiles ſint, ſiue incomparabiles unitates, neceſſe eſt non eſſe per ſe ternarium, eo quod omnis numerus per appoſitionem numeretur, & abſoluatur, ut binarius aſſumens unitatem, ternarius fiat, & ob hoc multos eſſe binarios in ſenario, & octonario, & duodenario, partemq́; eſſe binarium, ternarij quidem duas partes, quaternarij uero medium. idealis uero numeri nihil eſſe huiuſcemodi. generatur enim apud eos ex unitate, & intermi-*

nata

nata dualitate, & eorum unusquisque unus est, & nullus unus alterius est pars. quæ quidem insunt ideali recte dicens, sed non recte præassumens quod omnis numerus mensuratur per appositionem, & absoluitur. quæ enim propria sunt numeri ex unitatibus constituti, non opportebat ad omnes numeros transferre. nil aliud igitur est quod & in his concluditur, quàm quòd impossibile est per sebinarium esse numerum ex unitatibus constitutum. quod ante omnem rationem ab omnibus fere concessum est.

SED EX dualitate prima & interminata dualitate generatur quaternarius.

HOC VT *ad se ipsum instans dicit. sed illi, inquit, ex per sedualitate (hanc enim primam uocat dualitatem) & ex dualitate habente rationem principij, quam interminatam uocat dualitatem perficiebant quaternarium. non componentes ipsam, nec per compositionem augentes, sed interminata dualitate duplata in per sedualitatem, & hoc pacto pariente quaternarium. quapropter numerum qui ibi est, minime per appositionem conflauerunt. Hæc cú sibi quasi opposuit, concedit quidem aliquod uerorum, quòd non per appositionem faciebant numerum, & quod uim habet faciendi binarios, & generandæ multitudinis, & multiplicationum causa est, alterum principiorum, quod omnia ad se ipsa diuina conuertit, & ad absolutionem, & generationem secundarum, & tertiarum specierum expergefacit. soluit autem instantiam uelociter quidem (ut putat) sed ut cuilibet constat deceptorie.*

DVAE dualitates præter ipsam dualitatem. si autem non per se erit ipsa dualitas.

ETSI *non per appositionem, inquit, uelint numerum perficere, saltem in quaternario duas dualitates fatebuntur esse*

se

se præter per sedualitatem. si autem hoc fugiant, iterum concedent partem esse per sedualitatem per seternarij, & per appositionem erit numerus, altera dualitate per sedualitati apposita, & hoc pacto absoluente quaternarium. Quaternarius uero erit ex per sedualitate per eandem proportionem, & binarium subsistet ex principali uno & alio uno. Si autem hoc, impartibile est aliud principium interminatam esse dualitatem. nam quod generatur ab interminata dualitate, dualitas esse debuit. nunc autem non generatur dualitas, sed unitas, quæ cum uno terminatam dualitatem absoluit. si igitur, inquit, non receperint in per se quaternario duas esse dualitates præter per sedualitatem, sequitur ad eos hæc omnia per appositionem esse numerum, & auferri alterum principiorum. hæc uero ipsum sic concludere absurda, quia præaccipiat semper idearum numerum ex unitatibus esse constitutum sæpe meminimus.

AMPLIVS præter ipsum ternarium & ipsum binarium.

ORDINABANT *quidem uiri post intellectualem numerum, & animalem, & mathematicum, & naturalem numerum, non tamen dicebant ipsos esse ex unitatibus constitutos, nec priores & posteriores unitates uocabant, ut subiectas ipsorum quantitati. omnes enim erant apud eos non quanti, præter mathematicum, ternarios uero, & quinarios, & denarios in ipsis speculabantur ex potentijs ipsorum, & proprietatibus quas habent ad diuinos numeros. Quinnarium nanque dicentes uerbi gratia iustitiam quæ est in nobis, non ex quinque unitatibus dicebant ipsam constare, posteriorem quidem his quæ in intellectu, priorem uero his quæ in natura. sed per alios occursus quinarij speciem coordinabant formæ iustitiæ. speciem uero septenarij formæ opportunitatis. formam uero senarij, & ab ipso ortum cubum*

bum ei quæ est ipsius animæ. Quæ si iuxta illorum uoluntatem intellectu conspicere aliquis posset, nec fictitia, ne impossibilia, sed omnium eorum quæ quouis modo sunt ut essent maxime possibilia opinaretur. Iccirco & ipse dicit necesse esse priores esse & posteriores ternarios et binarios, si quidem ex huiuscemodi principijs perficiuntur. sed cum sit impossibile, consequens uult & principia destruere. Nos uero eo quod his principijs assentimus, multos numerorum ordines admittimus, sed quòd impossibile sit etiam differentes numeros, nec uidimus conclusum, nec fieri potest, ut unquam intueamur. nam & uerum inconfutabile est, & falsum indemonstrabile.

SI AVTEM quæ quidem sunt in alio, diuersæ sunt, quæ uero in eodem numero, indifferentes.

CVM *demonstrauit quòd si omnes unitates indifferentes sint, non erit idealis numerus, si scilicet supponatur omnem numerum esse ex unitatibus constitutum; & si omnes sint differentes, nec mathematicum fore, nec idealem, siquidem omnis numerus est ex unitatibus constans; nunc accedit ad residuum diuisionis, & ostendit quòd neque si quædam unitatum indifferentes sumptæ fuerint, quæcunque eiusdem numeri sunt, quædam uero differentes quæcunque alios, & alios complent; nec hoc pacto erit idealis numerus; si iterum supponatur, omnem numerum ex unitatibus constare. ab hac enim suppositione falsa ex necessitate, & deridenda ab his qui quæ illorum sunt considerarunt, amoueri non uult, ex qua absque aliqua difficultate multas, & absurdas concludere potest conclusiones. simile ac si per se hominem, & per se animal, hoc quidem ex anima putet esse, & corpore, alterum uero ex tali anima, & tali corpore, cum hoc quòd risibilis sit. quibus quænam ad risum possent insigniora reperiri? Multa igitur eorum quæ scribuntur ab*

eo per quæ multos quidem quinarios facit multos quoque denarios dimittat. omnino autem ex his quæ prediximus manifesta sunt. Illud autem, Binifactiua erat, sumptum est ex his quæ consueuerunt ab illis dici. Interpolluitur autem sophisma quoddam ut imminens. sed intelligit ab antiquioribus se philosophis dualitatem interminatam quæ principium motiuum est, formas omnes fœcunda replere potentia, & plurificare, & deducere ad generationem secundarum, & tertiarum formarum immaterialium. binifactiua autem dicta est, quatenus in progressu multitudinem quidem attribuit ueluti duplatam, primo uero summittit. simulq; quod & mathematici numeri principium omnes impares, & pares duplans, parem subsistere facit. nam etsi omnium numerorum unitas, & dualitas sint principia, scimus tamen quo pacto mares quidem unitas inspicit, & ob hoc imparifactiua alterius, dualitas uero feminæ similis & ob hoc paris prior, & ductrix. fieri igitur potest, ut per similitudinem etiam antiquiorum numerorum ipsa consideremus, unitates quidem etiam quantitatem recusantes, formas uero, & potentias considerantes separabilium numerorum.

AMPLIVS esse præter duas unitates dualitatem naturam quandam.

HAEC *aduersus diuinos numeros nullo modo dubitata sunt. non enim sunt hi ex unitatibus constituti, ut quæramus quid est unusquisque præter subiectas ei unitates. sed aduersus mathematicum accommodatius utique dici possent. Dicemus ergo & pro mathematico contra ad ipsum. quòd quemadmodum in quacunque re etiam ex sententia sua, hoc quidem materiæ simile est, illud uero formæ, etiam in quinario quinque unitates, & omnino quantitas, & quod subijcitur numerus est ab ipsa dualitate. forma uero*

hoc

hoc est quinarius ipse, ab unitate est. omnis nanque forma & ipsa unitas est, & subiectam unit quantitatem, ut quinarius ipseq; unitas est. iccirco procedit ab unitate principali, seu principij rationem habente, & subiectam quantitatem format interim cum informis est, & suæ speciei connectit. intellexisse enim opus est. iterum duo mathematicorum numerorum principia in animabus nostris existentia, penes quæ omnis pariter mathematicus numerus, unitatem quidem quæ omnes in se numerorum formas amplectitur, & respondet unitati quæ est in intellectibus. unitatem uero generatiuam quandam potentiam, & informem, & infinitæ uirtutis, quæ etiam ipsa hac de causa ad imaginem indeficientis, & intelligibilis dualitatis interminata uocata est. a b hac igitur ad omnia currente, & quonam quæso non procedente? non absoluitur unitas, sed semper quod ab ipsa procedit quantum interminatum distinguit, & format, & specificat omnes ordinatos processus, & absque fuco formis perornans, & quemadmodum in mundum rebus, nec informe aliquid est, nec uacuum intercidit. inter ipsa specificata ex opificis prouidentia. sic etiam in mathematico numero. nec innumerabilis relinquitur aliqua quantitas. nanque hoc pacto uinceretur unitatis formatiua potentia ab interminata dualitate, nec medium aliquod inter consequentes numeros, & bene dispositam unitatis operationem. neque igitur ex substantia, & accidente subsistit quinarius, ut albus homo, nec ex genere, & differentia, ut homo ex animali, & bipede. nec ex quinque unitatibus tangentibus se mutuo, ut est uinculum lignorum. nec mistis ut uinomel, nec positionem substinentibus, ut lapides domum absoluunt, neque etiam ut numerabilia (nihil est præter singularia.) (Concedatur enim ei ad præsens duos homines nihil esse præter utrunque) & si Platoni hæc omnia uideantur participatione alicuius formæ diuersos numeros

etiam ipsa suscipere, ut in Phædone scriptum est. non insit tamen hoc numerabilibus ad præsens, sed numeri ipsi, non quia ex indiuiduis unitatibus constent, ob hoc aliud quid præter unitates habent. nam & multa puncta indiuidualia sunt. attamen non ob hoc aliud quid ab ipsis punctis complere uidentur; sed quia est in eis quod respondet hoc quidem materiæ, illud autem formæ. Denique cum ternarium quaternario componimus, & facimus septenarium: dicimus sic, non est tamen quod dicitur uerum. enimuero unitates ipsæ unitatibus compositæ subiectum faciunt numeri septenarij. sed fit septenarius & unitatibus tot, & septenitate. quis igitur est qui septenitatem unitatibus affert? quis etiam formam lecticæ absoluit huiuscemodi compositioni lignorum? An mathematicum est quòd anima carpentarij eo quòd artem habeat informat ligna ad lecticam, anima uero numeratiua eo quòd in seipsa habeat unitatem principij rationem habentem, omnes format, seu specificat, & subsistere facit numeros? sed in hoc tantum est differentia, quòd ars lignaria, nec natura nobis inest, & indiget manuum operatione, quia circa sensibilem materiam uersatur: numeratiua uero & natura nobis adest, & idcirco omnibus adest, & intellectualem habet materiam, unde ipsam & facile, & absque tempore format. & forte hoc ipsum est, quod multos decepit, qui putarunt numerum septenarium nihil esse præter tot unitates. uulgarium enim, & rudium imaginatio nisi prius rem inornatam uiderit, deinde in ipsum extensam ornantis operationem, deinde super omnia rem ipsam, quæuis sit, perfectam, atque formatam, non persuadetur quòd duas naturas habeat, hanc quidem informem, alteram uero formalem, & adhuc extra hæc, formam afferentem, sed & unum subiectum dicit, & ingenerabile, causam uero ipsius nunquam intelligere. Idcirco uidentur mihi theologiq; , & Plato ingenerabilium ex tem-

tempore generationes assignare, & eorum, quæ semper disposita fuerunt, antiquum habitum indispositum, inordinatumq; esse & errabundum, & interminatum enunciare, ut in formalis, & effectiuæ causæ homines cognitionem adducant. nihil ergo mirandum est, etsi nunquam sensibiles sint unitates absque septenario, septenarium tamen, compositumq; à scientia hæc distinguente eunuciari, & habere aliquid quod subiecto, materiæq; respondet, & aliquid quod speciei, & formæ.

AT VERO nec hoc oportet latere.

PERFECTIO *sermonis huiuscemodi est, At uero nec hoc oportet latere, quòd accidit ex hac suppositione binarios binarijs esse priores, & alios numeros alijs numeris, ut ternarios ternarijs esse priores. quo pacto igitur hoc ab ipso ostenditur, audiamus.*

QVAE ENIM in quaternario dualitates sint inuicem simul.

HAEC *quidem dicta sunt ex conceptu illo, ex quo duofactiuum existens principiorum alterum duplare singulos numeros dicebatur. sed non modo non feruntur hæc contra idealem, & omnino impartibilem, & non quantum numerum, ed nec aduersus mathematicum, & ex unitatibus constitutum. Quantitates nanque numerorum minorum sunt, quæ una apponuntur, & subijciuntur formæ maioris numeri, ut dictum est, non autem numeri ipsi. ut igitur cum aqua in aerem transmutatur, non aqua aer fit, aut subiectum aeris, sed quod erat aquæ subiectum, fit aeri subiectum: sic etiam cum ternarius binarium assumit, non species numerorum miscentur, nisi in immaterialibus ipsorum rationibus, in quibus & distincta uniri non prohibentur, sed unitates sunt materia ipsa apposita. unus igitur est & ternarius,*

rius, & quaternarius, etiam qui in mathematico. nam etsi in nouenario hunc quidem primum, illum secundum, alium uero ultimum intelligas ternarium, unum uides ter assumptum, & omnino in nouenario, nil aliud uides quàm nouenitatis formam in quantitate. Sed si intellectu partiaris ipsius subiectum (forma nanque impartibilis est) statim ipsum etiam formas proprijs formis partitionis. nam quod in forme est, indispositum, seu informatum, nostra anima non tolerat uidere, & aliter quàm ipsa ipsum disponere possit.

EADEM quoque ratio in unitatibus.

NVLLVM *quoque horum contra antiquorum speculationé protenditur. nec enim ex unitatibus est idearum numerus, & si dicatur unitas, numerus quidem ut forma pura sibi ipsi participalia reddens similia. Vnitas uero ut formarum animalium naturalium, & sensibilium mensura existens, & prior mensura, nec constant ideæ ex ideis ex sententia ipsorum. equi, exempli causa, ex idea hominis, & canis, ut etiam qui hic est equus ex sensibilibus naturis quæ hic sunt compositus sit. Nam hæc omnia mordentis potius erunt quàm studentis. sed neque in mathematico numero differentes sunt unitates, sed omnes indifferentes quæ subijciuntur numeris, dempta illa quæ cum sit principium omnium, & fons, & mater, tantum abest ut fiat ex his quæ ipsam formarunt, ut formæ omnes ab ipsa in omnes numeros proficiscantur. æquiuocæ autem sunt non unitati soli multæ unitates, sed & mathematicorum interminata dualitas ipsi interminatæ dualitati. interminata enim principium est cuiuslibet, sed præsertim paris. Terminata uero aliter est principium, non ut productiuum, & generatiuum, sed ut quod primum est in re principium eius dicimus, ut libri de Republica,*

Descen-

Descendi heri in Pyræum.

OMNINO autem facere unitates differentes quouis modo absurdum est.

HAEC *non dicuntur contra unitates quæ subijciuntur numeris. nam nec quantitate differunt, cum omnes minimæ sint, nec qualitate, sunt enim informes. recte autem, & fictitium esse decretum est.*

NECESSEQVE aut æqualem, aut inæqualem esse numerum.

ET HOC *recte. æqualitas nanque & inæqualitas omnem numerum permeat, naturalem, & supernum, & mathematicum. Aduertendum est autem huic dicto, in quo manifeste fatetur, & ipse non omnes numeros esse ex unitatibus constitutos. nam uerbum illud, sed maxime ex unitatibus constitutum, est confirmatio manifesta doctrinæ antiquorum. non est igitur aliquid demonstratum nobis contra numeros ex unitatibus constitutos, quoniam ex unitatibus omnes argumentationes sumebantur.*

QVARE si neque amplior, neque minor, æqualis.

ETIAM *hæc recte ualde dicta sunt de multis unitatibus, & non eas solas indifferentes ostendit, sed etiam æquales numeros. ita ut (quod dicebamus) unus sit ternarius, & si sæpe sumatur in trigenario. æqualia enim in numeris eadem sunt. indifferentes ergo etiam in denario sunt dualitates, non quia unitates ipsarum sint indifferentes (nam etiam hoc est) sed quia forma una est, una uero non ut in diuersa subiecta seipsam spargens. unam enim solam numero dualitatem facit, sed ut ex unitate principij rationem habente procedens, & manens perfecte una. Nam si etiam*

ſi etiam nos concederemus ex quinque binarijs conſtare denarium, quemadmodum habere decem unitates, neceſſe eſſet fateri multas quidem eſſe dualitates numero, unam uero ſpecie. ſed, quia non dicimus binarios compoſitos facere denarium, formæ nanque numerorum ſimplices ſunt, & ex unitate procedunt. quare, & quæ eſt denarij, non eo, quòd unitates ſubiectæ binario ulterius productæ ſubiectum fiant, ſed quia denarius procedit à proprio principio, quod ipſum denarium perficit cum ſubiecto, non cogimur multos numero binarios ſupponere, ne ipſas numerabiles pro numeris faciamus. quoniam, etiam ſi multi eſſent binarij, ut ipſe putat, & multi ternarij, & denarij multi, & ſimpliciter quicunque numerorum ex unitatibus conſtantium eſſet multus, & infinitus, neceſſe eſſet, & totum ſimul mathematicum numerum non unum eſſe, ſed infinitos eſſe mathematicos numeros. uidetur autem unus eſſe mathematicus numerus, uniuerſalis ſcilicet. quare & ſic, mathematicus unus eſt, ut ternarius, & quaternarius, & aliorum unuſquiſque, ut & totus unus ſit ex ipſis conſtans. nam ſi quis & totum multipliciter eſſe dicat, & infinite, ut quæ ſunt ex ſingularibus eiuſdem ſpeciei, rurſus ad unam formam recurremus, quam conſiderat mathematica, & inueniemus unam quidem formam mathematici numeri, unum autem binarium complectentem, & unum quaternarium, & non multos; ne iterum etiam totus multiplex fiat, & hoc in infinitum procedat. neque igitur diuidimus denarium in quinque binarios, ſed quinquies ſubiectum denario, & ſubiectum binario aſſumi dicimus, nec componimus denarium ex quinque binarijs, ne compoſitam eſſe ipſius formam enunciemus. Quod neque in ſenſibilibus formis à natura uidemus fieri,

ri, neque omnino numerum multum esse dicimus condiuisum subiecto, sed unumquenque multipliciter subsistere, si debeat esse numerus purus, & non numerabile.

AMPLIVS si omnis unitas & unitas alia duæ.

HOC QVIDEM *de idealibus numeris, & in præcedentibus, & nunc ridiculose dicuntur. nam nec duæ unitates subiectæ sunt per se dualitati, nec tres per se ternario. nec si essent subiectæ possibile esset auferre ex utraque, & facere aliquid aliud, quoniam & identitas, & diuersitas est in utraque ipsarum. etsi ex utraque ipsarum diuersitatem abstuleris, aut ab una diuersitatem ab altera identitatem, nullum profecto tertium mistum ex utraque conflabis, & quæres utrum amborum est posterius, quod ex utrisque subsistit, aut priori quidem ipsorum posterius. priori uero prius, quod magis inquit necesse est esse. omnes nanque hæ ex materialibus omnino partibilibus quæstiones sumptæ sunt, & indigne intellectualibus & simplicibus, & omnino impartibilibus substantiјs afferuntur. Si autem de mathematico ipsas proponere uolebat numero, magis utique mouisset dubitationem quod propositum fuit: nihilominus ex præcedentibus etiam hoc habuit solutionem. neque enim ex binario, neque ex ternario oportet nos auferre, ut faciamus alios binarios. nam hæc circa numerabilia accidunt, ut ex duobus equis & tribus hominibus. Si igitur ex utrisque accipiamus binarium, quaternarium facimus ex dissimilibus unitatibus. neque omnino in quocunque duo sunt duo, & tria tria. Si autem est uterque ipsorum, quod est dualitatem poterit abijcere: sed has omnes imaginationes qui numeros posterius genitos enunciant, & ex sensibilibus expoliari, et multiplicem singulum esse, circumuoluunt pura consideratione.*

ET NOS quidem opinamur omnino unum, & unum duo esse.

NEQVE *enim ut numerabiles attingit res, & ob hoc mensura utitur circa ipsas, numero ex unitatibus constitutio. Illiq; si unitates subiectas numero ex unitatibus constanti, diuersas esse dicant, recte increpantur. si autem singulas formarum unitates uocant, ut priores rebus quae hic sunt, quo pacto non necesse est diuersis existentibus formis diuersas unitates ipsos dicere? & essent utique, & quae in intellectu sunt, inter se differentes propter diuersitatem, quae est in eis: & multo magis, quae in anima sunt ipsis intellectualibus, quanto maior est remotio. & iterum omnes comparabiles propter unionem ex per se bono in omnia peruenientem, & ob identitatis uictoriam in immaterialibus formis. Sed hic quidem modus alteri considerationi pertinet. sed nec aliquas unitatum quas nunc Aristoteles examinat, re duxerunt ad ideales numeros, nec differentias tradiderunt Pythagorici.*

SIVE itaque non est amplior numerus qui ternarii ipsius, quàm qui binarii.

PRIMVM, *quidem non mireris se ipsum binarium, & ipsum ternarium dicentes esse, nec ampliorem dicunt ternarium binario, neque in esse binarium ternario. nam nec quantitate hi numeri participant, nec aequalitatis, aut inaequalitatis forma sic est in eis, ut in numeris ex unitatibus compositis. nam in illis nunquam aequales, inaequales etiam sunt. sed in idealibus ijdem & aequales, & inaequales sunt inter se, quemadmodum ijdem & diuersi. ob generum entis, & maxime comprehensiuarum formarum in eis praesentiam, & non est ob hoc in eis contradictio. non enim qua aequales hac & inaequales, nec qua similes, hac & dissimiles, nec qua ijdem, hac & diuersi. sed similes quidem aequales, & ijdem*

dem ob similitudinem æqualitatem, & identitatem: dissimiles uero, inæquales, & diuersi, propter ueluti oppositas prioribus formas. fieri enim non posset, ut cum in principijs unitas, & interminata dualitas sint, non & quæ ab ipsis subsistiterunt, utrorumque potentias recepissent. Super his intelligere oportet, quòd Aristoteles nō eum, qui in ideis indifferentem facit. quid enim si & æqualitate, & diuersitate ideæ participent, sed si forte & in numeris ex unitatibus constitutis.

SED NON contingit si primus aliquis est numerus.

ET QVIDEM *non contingit duos binarios indifferentes esse in numero ideali, non dicit. quod uero ad eius suppositionem sequatur, cum quantitatem ex unitatibus constitutam distribuat, seu communicet intellectualibus formis fateri non uult.*

OC ENIM recte dicunt, qui differentes unitates putant esse.

DICVNT *enim sibi ipsis consequentia qui idearum numerum ex differentibus unitatibus constare dicunt, ne multas eiusdem ideas facere cogantur, & relinquere binarium, & in quaternario & senario, & uniuersaliter in omnibus numeris, si indifferentes sunt unitates. Illud quoque ex sententia eius recte dicunt, & suæ suppositioni consentaneum, non esse opus duobus unitatem apponentes, ternarium ibi facere. non enim differentes sunt in binario, & ternario unitates, sed incomparabiles. quapropter oportet separare singulum numerorum, & ab alio principio ad sequentia transire. nam si numeri quidem ideæ sunt, ideæ uero non continentur à se ipsis ideis ita, ut sint pars continentius. neque utique numeri partes fuerint aliorum numerorum; sed hoc inerit eis si differentes sint in eis*

 unitates.

unitates. Hæc uero inquit etsi suppositionem seruent, euertunt tamen multa arithmeticorum speculationum. Iccirco quo ad suam suppositionem recte dicunt, sed simpliciter non recte: sed quod uiri illi ipsas unitates non putarent prorsus esse in ideali numero, aliterq; numeros ipsos unitates esse dicentes differentes, & sibi ipsis & rerum naturæ consentanea dicerent, non uult dicere.

QVONIAM hoc ipsum habere quandam dicent dubitationem.

CONSVEVERE, *inquit, dubitare, opus ne sit à binario in ternarium transire, & quatuor, & quinque, & omnino per compositionem numerare, aut per diuisionem à denario sumere unum, duo, tria, quatuor. nam ipsis quidem nullum horum placere: nobis uero, inquit, dicendum est, ridiculum esse ex adeo tenui quæstione singulum numerorum idem facere secundum ideam. respondendumq; est eis quòd utrosque facimus. Cum enim terminatus est maximus, diuidimus: cum autem interminatus, componimus. sed quòd hæc quidem ad idealem numerum nullo modo reduci possint, ad mathematicum uero quodam modo possint, quodam modo non, sæpe annotauimus, ut & dubitatio antiquorum ualde scientifica appareat, & occursus Aristotelis non ex omni parte falsus. nam actu ternarius est, qui formam trinitatis recipiens unus est, etsi unitatem assumpserit, non utique fiat quatuor. nam quo pacto trinitatis forma in quaternitatis formam transmutari poterit? potentia uero ternarius est, qui in tribus solis unitatibus consideratur. qui cum sine forma trinitatis intelligitur, si unitatem assumpserit, faciet utique subiectum quaternarij, quem, quatenus est in formis, non impossibile est, si unitatem assumpserit facere subiectum quinarij: occupatum uero à forma trinitatis ternarium solum facit. Diuisiones igitur & multiplicationes ex*

materia

materia, & quantitate numerorum perficiuntur, non ex formis. nam hæ non solum ipsæ immobiles, sed quibus utique superuenerint, his unam afferunt formam suam.

CAP. SEXTVM.

OMNIVM uero primum recte se habet determinare..

PRAEDIXIMVS *sæpius quòd aliter quidem illi dicebant unitates, & numeros ipsas ideas. aliter uero hic proponit proprias existentes numeri ex unitatibus constituti quæstiones, & ubi diuisit, & ubi respondet. nam si unitates subiectæ mathematico numero differentes essent, multipliciter ternarius, & quinarius, & unusquisque subsistet, & differet ternarius qui uidetur esse in septenario, ab eo qui in quinario, & denario.*

AMPLIVS utrum primæ maiores, aut minores.

ETIAM *hæc contra unitates, quæ consueto modo dicuntur, recte dicta sunt, si quis tamen genitos etiam numeros ex unitatibus constitutos intelligat formam, quæ qualitatem ipsam affert, posterius uidebit formare subiectam sibi quantitatem.*

AMPLIVS neque hoc ab uno eis utique fiat, neque utique à dualitate.

QVOD *quidem si est aliquid in his. quæ sunt post principia à principijs debet progenerari, dicit mediocriter, & quòd notis unitatibus numeri, & principia differentiam non aggenerant, quia nec omnino diuersæ sunt. etiam hoc recte dicitur: quia autem unum quod pro unitate principij rationem habente assumpsit. cum nolit ipsum esse quale, non concedit*

concedit qualitatis esse causam, differt & ut ad illos & ut ad uerum: quoniam & dualitas interminata quantitatis potius causa sit, non quanti & qualis; sed procedit iterum hæc existimatio ex eo quòd putat nihil esse ternarium præter tres unitates. nam re uera, si hoc sic se haberet, quantum generans dualitas etiam quale producetur. Nunc uero hæc quidem infinitas generat unitates, altera uero melius principium speciebus ipsas concludit, & informat. Rectè autem expetit ipsos dicere, non solum quòd differant unitates, sed quæ unitatum differentia, & dixerunt quippe non subiectarum numero unitatum differentiam. neque enim esse putant, sed & harum & initiatiuæ ipsarum causæ. nam cũ dicunt unitatem esse quantitatis minimum, aut quantitatis primam, & communem partem, definiũt unitatem notam. Cum autem dicunt unitatem esse formarum formam, initiatiuam ipsarum causam ostendunt, quæ omnium in se ipsa numerorum formas præassumpsit, quam & Stoici unam multitudinem appellare non torpuerunt: quoniam & cum de diuinis unitatibus disputant, aliter quidem intellectualem unitatem determinant, à qua post procedit numerus unius ex latebra æterna: aliter uero intellectualem & opificiam, quam & Iouem uocari uoluerunt. De quibus multi quidem ueterum, plerique etiam recentiorum disseruerunt. lucidissime uero diuus Iamblichus in septimo libro. collectionis Pythagoricorum dogmatum, si quis uerò sacrum ipsum Pythagoræ sermonem consequi posset, omnes ibi inueniet ordines & unitatum & numerorum, nullo prætermisso, ad unguem laudatos. Habemus igitur ab eis & necessitatem differentiæ unitatum inter se. Nam in unoquoque processu necesse est exponentem ordinem illum unitatem plurificari magis quàm præcedentes ipsam, & quas oportet putare ipsarum esse differentias. quot enim & quales entium tot, &

huiuscemodi

huiuſcemodi ſunt principij rationem habentium unitatum differentiæ.

QVOD igitur ſiquidem ſunt numeri ideæ.

PROFECTO *ſi eſſent ideæ numeri ex unitatibus conſtituti, omnes unitatum ſuppoſitiones in ipſis redarguerentur. nam ſiue indifferentes ſint ipſarum unitates, multa abſurda ſunt. nulla enim erit inter numerum ex unitatibus conſtitutum & idealem differentia, ſiue differentes fictitius eſt ſermo: ſiue etiam quædam hoc modo, quædam illo ſe habere ſuppoſitæ fuerint. At ſi non dicat quis ex unitatibus conſtitutum eſſe idearum numerum, à nullo eorum quæ ab ipſo dicta ſunt, perturbabitur. nihil enim omnino contra ipſum dictum eſt.*

AT VERO ut plerique alii dicunt.

SI QVIDEM *ſint aliqui hæc dicentes, iure ab ipſo improbantur; ſed ni forte idearum quidem nomine abutebantur: per mathematica autem nomina de diuinis ſubſtantijs innuebant. nam quo pacto unum & numerum uniuerſis præpoſuiſſent, niſi ipſum ſuperſubſtantiale unum, & uere entia & idearum diſpoſitionem adoraſſent. Ariſtoteles uero ad ſuam ſuppoſitionem conſequentia etiam hæc ſcribit.*

ABSVRDVM enim eſt, unum eſſe aliquid primum.

RECTE, *dogmatis ad ſe ipſum uidet conſonantiam. Si enim procedunt unitates in unoquoque ordine entium ductricem dignitatem habentes, & proceſſerunt omnes ab uno ſuperſubſtantiali, & ab omnibus abſtracto, neceſſe eſt eſſe idealem numerum.*

SI IGITVR ita ſe habent quæ circa numeros.

TOTA *ratio huiuſcemodi eſt, ſi mathematicus eſt ſolus numerus,*

numerus, non erit unum entium principium: si autem est unum ipsum principium, uincit Plato, & est idealis numerus, & differt alter ab altero substantia. nostrum uero deinceps fuerit ostendere, quòd unum est principium uniuersorum, quod cum nec intellectus, nec ens, nec numerus sit, et ipsius existentiæ & esse est causa bona, & omnibus substantiam & unionem suggerit. hoc enim sufficienter astructo, uidetur Aristoteles omnibus legitimis Pythagoræ, & Platonis dogmatibus concessurus.

AT SIQVIS iterum hoc posuerit, multa impossibilia accidunt.

NVLLVM *profectò accidet, si rectè quis ipsa, & ad intellectum antiquorum philosophorum supposuerit.*

AT VERO necesse est aut sic, aut illo modo se habere.

SI SEPARABILIS, *inquit, est numerus, necesse est aut mathematicum esse primum, aut idealem. At si neutro modo contingit, perimitur & præcedens: uerum nec ipsum connexum ex omni parte sanum est. sunt enim etiam ante idealem alij numeri. nec assumptio est demonstrata, nec demonstrata unquam fuerit.*

MANIFESTVM autem est, & ex his quòd pessime dicitur.

QVOSDAM, *inquit, duos numeros facere, & discernere ipsos, ut Platonem. manifeste nanque mathematicum alterum dicit esse ab ideali, quosdam unum mathematicum, ut quosdam Pythagoreorum, quosdam uero utrosque cognoscere, sed unum ipsos facere. Innuit autem forte Speusippum, & Xenocratem, quos & pessimæ suppositioni præesse dicit, & ob quas causas manifeste dicit. prædiximus autem, &*

nos

nos de his, & si eisdem uterentur nominibus. nouerant tamen secundum formas discretionem differentium numerorum, quoniam & qui aliter numeros hos non discernit, sed confundit, & idealem numerum habentem in seipso mathematicum numerum uniuersorum constitutorem facit, & factori omnium materialem habitum circumponit, quibus quid fuerit incredibilius?

MODUS autem Pythagoricorum.

RE VERA *speculatio Pythagoricorum est, & Pythagoræ, & eorum qui legitime, quæ ab eis de numeris dogmata tradita sunt, susceperunt. hic uero subdiuidit, & circa quod uersati sunt singuli hoc solum dicit ipsos uenerari. Denique Pythagoricos ut quidem inseparabiles à sensibilibus numeros esse dicentes laudat. sed quia constare, & generari corpora ex eis dicunt, hæc accusat, sed est laus falsa, & deterior accusatione, uel potius ambæ falsæ & laus, & uituperatio; sed una quidem eo quòd per suppositionem nihil eis conuenientem facta sit: altera uero quia per non ueram. est autem manifestum qualis in utraque sit, quis nanque non rideret? audiens quòd Pythagorici separabiles nnmeros non nouerunt, tum Pythagoras ipse duobus modis definire numeros solitus esset, & per unam definitionum separabilem omnino ex ipsis, & impollutum ostenderit: per alteram uero opificium ex ipsis, & prouisorium, & custodem uniuersorum edocuerit. nam cum extensionem, & operationem seminalium rationum in unitate existentium numerum esse dicit, eum qui à suo principio ex se fœcunde, & ex se mobiliter proficiscitur, & eum qui in seipso locatur, & in formis omnifariis separatum assignat. Cum uero quod ante omnia subsistit in diuino intellectu, à quo, & ex quo omnia coordinata sunt, ordine insolubili dearticulata, exemplarem, & factorem, & patrem deorum, & dæmonum, &*

mortalium omnium extollit. Cumq; qui circa Hippasum, numerum esse dicerent exemplar primum fabricationis mundi, & iterum indicatorium instrumentum fabricantis mundum Dei. Philolaus quoque affirmat numerum esse continuationem æternæ mundanorum permanentiæ, ex se genitam & imperantem, omnesq; fere alij Pythagorici per uestigia huius considerationis numerorum existimationem distinguerent. Sed si quia & corpora dicant ex naturalibus numeris habuisse subsistentiam, ob hoc aut de solis insepara-bilibus putet quis differre ipsos, aut etiam magnitudines numeris præbere, uelit nolit manifeste ostendit se uniuersam eorum doctrinam transgredi, & quæ ultima sunt numeralis ipsorum considerationis in deterius excipere tentare. nam nec de solis naturalibus numeris uiri differunt: nec in idem ferunt naturalem, & mathematicum, nec magnitudinem tradunt numeris, qui magnitudinum causæ sunt. hic uero, ac si hæc sic se haberent etiam sequentia concludit.

NEQVE enim indiuiduas magnitudines dicere uerum est.

QVAE *quidem dicunt uiri redargui non possunt, & permanent uniuerso tempore. uerum enim non redarguitur ex sententia diui Socratis. Quæ uero nunc redarguuntur, unicuique potius quàm Pythagoricis conuenirent. neque enim numerum quo mensuramus sensibilia, causam esse sensibilium dicunt. & si considerent in ipso imagines sensibilis numeri, sicut in areola illa ducentum decem corporis ideam ostendi affirmabatur. Ignis uero ut in uno, aeris uero in ternario, & terræ in septenario, & aquæ in nouenario. hæc enim per quandam similitudinem ab ipsis sumebantur, ad ostensionem potentiarum naturalium. nec unitates in ipso, aut magnitudinem habere putabant indiuisibilem, aut omnino inesse sensibilibus, sed cum indiuiduas magnitudines dicant*

cant ad causales magnitudinum rationes nos remittunt. & ad exemplarem causam magnorum. quam per se magnitudinem consueuit uocare tacite magnus Plato. Cum uero unitates magnitudinem habere, in omnia perambulantem potentiam opificiarum unitatum extollunt. Cum uero magnitudinem ex indiuisibilibus subsistere. non quòd coeuntia indiuisibilia, & ueluti compacta faciant diuisiones dicunt. Hæc nanque est Democriti doctrina, geometricis, & omnibus fere scientijs contradicit, sed quod indiuisibilium quæcunque sunt formæ intellectuales, & impollutæ opificiæ, & uiuentium generatoriæ. hæ non exeuntes à seipsis, aliaq; & corporeas moles in ultimis subsistere faciunt. Quæcunque uero naturalia sunt, & serpunt operationibus suis in materiam hæc quamuis sine mole, & incorporea existentia, cum tamen sint corporeæ constitutionis causæ modo quodam coexistentia sunt corporibus, & ob hoc inseparabilia à corporibus possunt dici, ex corporibus uero corpus fabricari negauerunt ob multas causas. Quare si quidem uerum est hoc, necesse est omnino corpora ex indiuisibilibus habere subsistentiam. non tamen constare ex indiuisibilibus, nec resolui in indiuisibilia nisi apud rationem.

SI IGITVR necesse quidem si est numerus.

DEDVCTIO *quidem syllogistica est, sed connexum non est sanum. omnes enim numeros supposuimus ex unitatibus constitutos, & quæ unius sunt propria in omnes tulimus. Deinde hoc pacto nisi sumus aliquid dicere contra eos, & antiqui quidem, & beati uiri, quæ inordinata sunt, ordinari per numeros dicunt. contradictio uero quæ est contra eos etiam quæ de numeris sunt diuinas notiones confundit, & perturbat.*

AMPLIVS utrum unaquæque unitas ex magno, & paruo æqualis est.

QVOD dubitat huiuscemodi est, ex uno, & interminata dualitate, & alia generant, & unitates: quoniam ergo in interminata dualitate scilicet magni, & parui, hæc sunt, scilicet magnum, & paruum. Si hæ quidem ex magno, illæ autem ex paruo sunt, non erit unaquæque ab omnibus elementis, nec æquales unitates, sed cum hoc quòd erunt, differentes habebunt contrarietatem inter se. amplius hæ quidem magnæ erunt, illæ uero puræ, & ternarius unde habebit tertiam unitatem à magno, aut à paruo, nisi forte ob hanc, inquit, dubitationem, unum quod est in ternario, & omni numero impari medium faciant, ut æquales sint, & quæ ex magno, & quæ ex paruo fiunt, non solum in pari, sed etiam in impari numero. si autem unaquæque unitas ex magno est, & paruo (manifestum est enim, quòd & unita sunt posterius æquata) tamen ante unionem erant duæ. deinde quo differet unitas à binario? si enim in unitate binarius est æquatus, & binarius hoc ipso dicitur binarius esse, quo different inter se? Huiuscemodi cum protendat Aristoteles interminatam quidem dualitatem siue primam, siue intellectualem, siue animalem, siue naturalem, siue etiam eàm quæ in materia consideratur, aliquis consideret, nunquam dicemus diuisim agere, aut pati per magnum, & paruum, sed unicuique eorum quæ generantur ab ipsa, & magnum afferre, & paruum, accommodate in singulis ordinibus entium. unitates uero siquidem eas quæ in mathematico numero sunt, nunc consideret, quoniam neque alias uult magnifacere, produci quidem ab omnibus principijs & uno, & interminata dualitate, non tamen diuisim in ipsis habere magnum, & paruum, nec habuisse unquam, ut dubitemus, quo differat unaquæque unitas à per sèdualitate. sed esse ut quidem ad alios numeros & dualitatem ipsam infor-

informes, & infinitos. Detineri tamen etiam ipsas simulachro unius; si autem dicit de unitatibus immaterialibus, licet enim non solum numeros, sed unitates etiam formas uocare intellectuales, multo magis dicemus quamcunque esse ab omnibus principijs, & habere ex uno quidem ipsam singularem formam, & unicam, ex dualitate uero interminata, & impartibile, & in omnia permeans, & fabricationibus, & prouidentijs, & seruatoribus potentijs, huiuscemodi nanque magna, & parua apud diuina supponere oportet.

AMPLIVS prior est unitas dualitate.

VNITAS *prior est per se dualitate: si autem per se dualitas idea, & antiquior hac unitas est idea. ex aliquo ergo profecta est. non enim profecto ex interminata dualitate. illa enim etiam simplicia duplat. In his itaque non distinguit de qua unitate dicat, sed manifeste proponit dubitationem de dualitate nota, quæ non est in ideali numero, & in ultimis mathematicorum abiecta est: nec dualitate monadica, hoc est ex dualitatibus constante, antiquior, nisi forte generatione, sed non substantia. huiuscemodi enim sunt materiales causæ. producitur autem & hæc, & omne subiectum mathematicorum numerorum, ab omnibus quidem principijs, sed præcipue à propria sibi dualitate. hæc enim cum diuidantur numeri in materiam quidem & formam, est magis materiæ principium: cum uero in parem, & imparem, parem magis exponit. hæc autem faciens, & ad hæc alia multa, & miranda circa numeros, merito duo factiua uocata est. est enim binarius quodammodo omnis materia, & omnis par, & omnis altera parte longior, & siquid huic coordinationi conuenit.*

AMPLIVS

AMPLIVS, necesse est aut infinitum numerum esse, aut finitum.

INEVITABILIS *est diuisio, & causa est ualde grauius. in sensibilibus enim neutrum determinate est dicere, sed quod quæ quidem sunt in uno tempore finita sunt. quæ uero in infinito infinita, sed in his quæ semper eadem, & eodem modo se habent, in quibus nihil agit tempus, necesse est infinitum, aut finitum assumere; dicendum est igitur quia potentia quidem infinita sunt diuina, numero autem utuntur quidem finito, sed quanto minime dixerit particularis anima, nisi quod tactus est quantum horum principia permittunt, & nolunt producere aliud in alio genere entium, sed si alicubi quidem ternarium, alicubi uero quaternarium numerum supposuimus, alicubi uero septenarium, aut denarium, non profecto quemadmodum alia generabilium sic numerantes, quæ ibi diuina sunt, tot esse enunciauimus, sed quia omnia perfecta sunt, & principij speciem habentia, & ingenerabilia, & uniuersorum apprehensiua. Conueniens enim est alia in alijs proprietas. etsi in omnibus omnia sunt, & in quibus quidem primo perfectum inspectum est. numerum horum ternarium esse dicimus. in quibus uero in principij specie omnia mundana comprehensa sunt; quaternarium, in quibus uero ingenerabiliter generabilia prouidentia digna fiunt septenarium, in quibus uero destinate magis & iam intellectualiter omnia præaccepta sunt, denarium, & hæc quidem est (ut paucissimis de maximis fas est dicere) uniuersa de ipsis speculatio, Aristoteles uero permiscens unitates notas numeris ibi diuinis, lætatur omnia mouens, & perturbans.*

QVOD igitur infinitum non continet manifestum est.

CONTRA *mathematicum potius quis iure hæc dubitauerit*

rit numerum, non contra diuinum, & idealem. ibi enim aliter par, & impar, non ut nunc hic accipit, sed magis ut consueuerunt poetæ deos dicere deasq;. Audite me omnes dij deæq;: ibi nanque opificia unitas duas coordinationes diuinæ, & prouisoriæ complet intellectionis, sed contra mathematicum conuenientius erat hæc dubitare. Siue enim finitus sit numerus, firmabitur eius processus, & hoc pacto omnis numerus par, aut impar infinitus. dicetur autem & ad sic dubitantem de mathematico numero quæ uera sunt, quòd omnis qui sumitur & finitus est, & cur par, aut impar, sed qui nondum sumptus est, & ignotus est, & informis, & infinitus, & potentia quidem huiuscemodi est, actu uero nec par, nec impar. Hæc uero intantum dicta sunt, sed uideamus quo pacto Aristoteles generationem tradit numeri, qua necesse est omnem parem, aut imparem fieri.

SIC QVIDEM uno in parem incidente impar.

VNVM *incidens in binarium secundum ipsum ternarium facit, dualitas uero ad unum ueniens facit binarium, in hunc uero ueniens, & similiter procedens pariter parem. ternario uero, & alijs imparibus superueniens, impariter imparem. in quem rursus incidens facit impariter parem. Hæc quidem antiquioribus placentia dicit, dubitatq; recte, siquidem non recte narrata sunt, in nullo conueniunt ideali numero.*

AMPLIVS, omnis idea alicuius numeri uero ideæ.

HAEC *argumentatio est magis rei conueniens, dicunt autem ad hanc præxistentes infinitati exemplarium, non simul omnes ideas sensibilem recipere mundum. quidam uero ipsorum, neque infinito tempore, dicunt omnium idealium causarum imagines recipere mundum. Talia enim qui circa Amelium Platonicum iuueniliter iactant, sed uidetur magis Aristoteles in his antiquorum sententiam rectius considerare,*

derare. iccirco & subiunxit, neque secundum positionem ipsorum contingit, illorum opinionem sic uocans, forte ut habentem aliquid inopinabile, & hoc tamen amabile est. in his quæ ab Aristotele exponuntur, quòd ideas non primorum sensibilium dixit ipsos dicere, sed ipsorum quidem esse uero & exempla animalium formarum, & naturalium, & ultimarum sensibilium: quæ innuit per illud, alterius cuiusdam. sit igitur ei demonstratum, quòd non sunt infiniti intellectuales numeri sui propria natura, etsi apud nos ignoti, & incomprehensibiles sint. nam etiam si non ob quas dixit causas recusauerit aliquis infinitum in eis, saltem sufficienter Philolaus hoc demonstrat. Principio enim inquit, nullum erit cognitum omnibus infinitis existentibus. si ergo nouit eum diuinus numerus, omnino quia ei finitus est. etsi tantus est quantum uoluerũt principia, omnino quia eius mensura præaccepta est uoluntate principiorum, non erit igitur infinitus, nisi ut infinitæ potentiæ, aut etiam ut ad nos. sed uideamus si ipse finitus sit quod absurdum sequatur.

SI AVTEM finitus usque ad quantum.

VT TV *quidem quæris non est dicere. non enim numerabilia sunt nostræ naturæ ipsa diuina. cum uero ternarios faciant, & quaternarios, & septenarios, & denarios, non indigent rationibus conuenientibus his considerationibus, quemadmodum in paucis ante significauimus.*

AT VERO si usque ad denarium est numerus, ut quidam aiunt, usque ad id, sed tamen deficiet?

NAM *animalis ideæ excedent diuinorum hominum denarios, idealem numerum dicentium, ut mundanum exemplar, & terminum omnibus impositum, & quòd quemadmodum denarius intra se omnem numerum habet, non occulte ut unitas, nec substantialiter, ut quaternarius, sed iam cum diui-*

diuisione, & diuersitate pluri, hoc modo etiam intellectuale opificium praeaccepit in se ipso mundi formas. & hanc opinionem ab Orpheo, & Musaeo, et illinc deductis recipientiũ Aristoteles ut denario numero ideas ipsorum supponentium sic dirigit opiniones, etsi denario numero supponerent. unaquaeque autem potentias quidem habet terminatas, sed nobis ignotas, neque ut animalis ideis, neque omnino eorum, quae his sunt ideis pauciores erunt exemplares causae. si huic quidem potentiae ternarių hoc, alteri uero illud subsistere habere dicamus. sed haec quidem dimittantur. ostendit autem iterum Aristoteles se eo, qui est ex unitatibus cõpositus, laudatum ab antiquis denarium aggredi. quemadmodũ & quae sequuntur apud ipsum secundum eandem incedunt musam.

SIMVL autem manifestum, quòd sic ternarius per se homo.

DICTVM *est quòd non idealium tantum quilibet unus est, sed & mathematicorum, si quidem qui actu & cum sua forma consideratur, sumatur: sed per se ternarius nec hominis, nec alterius cuiusdam exemplar fuerit, sed eorum qui post ipsum sunt omnium ternariorum. Quare una est multorum causa, horum quidem sibi propinquiorum, aliorum uero in singulis iacentium.*

ETSI pars minor maioris.

RIDICVLE *etiam haec & importune descripta sunt, & solum locum haberent si ex unitatibus facerent idearum numerum, & unumquenque eorum qui ex unitatibus constãt quoties dicerent subsistere non in se ipso solum, sed in omnibus se ipso maioribus consideratum.*

ABSVRDVM quoque & denarii esse ideam.

NON, *absurdum est, si animaduersum fuerit ideas simpli-*

cium esse naturarum, & non ex elementis cognatis compositarum. Vndeq; omnem numerum idealem denarium appellarunt ob prædictas causas: nihilominus & cuiusque ex unitatibus numerorum, qui sunt usque ad denarium ideam ponebant. hi enim simplicissimi sunt, & specificam inter se differentiam habentes. Vndenarius uero est compositio duorum præexistentium numerorum.

AMPLIVS, & sunt & fiunt quædam etiam, quorum non sunt ideæ.

QVOD *& qui fortunæ & casui uniuersum committunt, argumentari poterant: quoniam enim quædam casu fiunt etiam tui sententia, quam tristitiam affert omnia fortuito fieri; sed, puto, dixeris utique ad eos, quòd hæc quidem sunt de contingentibus in minori. Quæ uero ut plurimum, aut semper sic perficiuntur, hæc naturæ sunt opera, & intellectus ad aliquem finem respicientium. Talia igitur & audire & ab eis primum opinabatur: sed quæ nam dicis absque ideis fieri. naturalium enim & primorum ideæ sunt in intellectu substantiales. & ultimorum non substantialium nullum, eo quòd non secundum rationes perficiantur naturales. Artificialia porrò per ideas in arte existentes etiam ipse concedis fabricari, ut multis quidem in locis, sed lucidissime in sexto huius negocij concessum est, nisi forte agibilia dicas, & fortuita, & casualia. horum uero quædam hoc pacto non sunt, ut consueuit à nobis frequentius dici. neque enim absque causa subsistunt. Agibilia uero etsi non semper secundum eadem præexistentes habeant ideas, actionibus tamen præexistentes habent. præexcitans enim in imaginatione, aut opinione uniuersam dispositionem nostrarum actionum uoluntas principium est.*

AM-

AMPLIVS absurdum est, si numerus, qui usque ad denarium magis est aliquid ens & forma ipso denario.

EST *defectus in sermone. nam perfectio erat, Amplius absurdum est, si numerus non sit usque ad undenarium. Quia & unum nagis est ipso denario ens, & forma eius, & reliqua. forma igitur denarij apud eos dictum est ipsum unum non quodcunque: sed unitas quæ principij rationem habet, quam definientes etiam formam formarum esse dicebant. Attamen etsi omnium forma sit materialium formarum, maxime tamen denarij dicta fuerit. imitatur enim ipsam denarius. Quod est unitas ad omnes simpliciter numeros, hoc & ipse posterioribus denarijs, & centenarijs, & millenarijs facta, unde & secunda uia procedens unitas nominabatur. ut igitur intellectus forma quidem est omnium maxime uero animæ: eodem modo & unitas etsi omnium, maxime tamen denarij. huic i aque unitati, & ingenerabile utique maxime fuerit conueniens, non ei, quæ est undenarij, sed nouit etiam ipse qua causa usque ad denarium producebant numerum. ultima enim perfectio omnia in se ipsa continens erat ipse. Vacui uero exemplum in numeris exactiores sermonum non derelinquunt, quoniam neque in entibus est uacuum, ut in quinto libro collectionis Pythagoricorum dogmatum ostendit Iamblichus. spatia uero numerorum, & maxime meatus, qui & ipsi complentur omnino à numeris, memoriam dicunt ferre spatij, seu regionis uniuersorum ut pote, quæ propria ratione esset uacua. completa uero ab intellectuali fabricatione, & circulari motu ætheris, qui omnia complectens, & cogens ad ipsas uacuam nullam permittit regionem in uniuerso. comparientem uero ad se ipsum per totum, & mutuo fusum ipsum mundum ostendit, sicuti nec unitas numeris substentiam præbens regionem uacuam relinquere non permissa*

 est:

est, complens succedentibus numeris absque intermissione omnia numeralia receptacula. sed quod omnis proportio atque collatio intra denarium consideretur, constat. etenim arithmetica in progressu naturali numeri, & geometrica in numeris 1. 2. 4. 1. 3. 9. *& musica in numeris illis* 2. 3. 6. 3. 4. 6. *omnia igitur, inquit, principijs assignarunt, hoc est unitati & binario, quietem quidem & bonum unitati, motum uero & malum binario. possent quoque principia dicere duas coordinationes in numeris usque ad denarium, & rectissime, eo quòd etiam in entibus quædam ex principijs solis pendent, & uno ex duobus, quæ sunt post ipsum. quædam uero etiam formalem causam præassumpserunt. sed quam ob causam amplior sermo est. hic uero opponit eis in fine rationem ualde solubilem. si enim natura per ipsum utrum ternarius est, cur non per ternarium etiam quinarius, & omnis impar quem admodum par omnis per binarium? sed dicemus, quòd primus & incompositus numerus unitate uidetur sola specificari: secundus & compositus etiam aliam ab unitate mensuram habet. iccircò omnium imparium unitas forma est, ut dualitas parium. omnino enim opus est ternarium binario, non in eo quod est, rationem habere principij, sed potius unitatem. per hoc itaque illius uerba constitit etiam eius sententia, esse quandam aliam causam, qua usque ad denarium exempla numerorum producunt. si enim causas omnium considerare in ipsis uolunt, omnium uero uidetur causas in his, qui sunt usque ad denarium, superfluum fuerit succedentium exempla supponere, & quòd undenarius una cum denario unitatem non habere recte dicatur, quæ est causa denarij: sed unum quod est ueluti pars denarij, & binarij, & cuiusque aliorum numerorum.*

AMPLIVS

AMPLIVS magnitudines & quæcunque talia &c.

EX MAGNITVDINIBVS *etiam ostendebant, inquit, quod usque ad denarium opus est producere numerum. Dicebant enim quòd unitas facit punctum, quod hic indiuiduam uocant lineam: lineam binaris: qua ternarius superficiem. & his sufficit sibi denarius. ponatur igitur & hæc causa. etsi sit leuior & more mathematico solum examinata, etsi minimum habeat ordinem, consueuit tamen à pluribus dici. Quatuor ergo sunt principia uniuersi opificij, ut in alijs ostenditur. deducitur autem id quod est denarij ex quaternitate ubique.*

AMPLIVS, si est separabilis numerus. Dubitauerit utique quis utrum prius.

RECTE *& dubitauit, & soluit, ex his, quæ ab illis dici solita sunt, num hæc quidem unitas est quæ principij rationem habet, & respondet diuino, quam & omnium formarum omniumq; figurarum cuspidem dicebant, qui ex Tythagoræ doctrinario, in omnibus priorem numerum. altera uero est, quæ subiectum complet numerorum. quam & definiebant quanti minimum generatione quidem primam, substantia uero minime. Hic uero etsi horum gnarus, & sic ipsis commode utens, non iubet ea transferre etiam ad numeros: sed æquiuocatione dualitatis abutens conatur facere cōsiderationem, quæ optime suis partibus compleatur. Audi enim qualia his adiungit.*

QVO pacto igitur principium unum? quia indiuisibile dicit.

SICVT *igitur tu hæc diuidis, & formā quidem, aut uniuersale, ratione dicis esse indiuisibile, elementum uero tempore, quia tempus generationis ab ipso incipit: sic puta etiam illos*

illos proponere. quod unum interrogas principij rationem habens, aut quod est in partibus minimum. omnino uero cum sit differentia apud eos unius, & unitatis, de qua & antiquiorum Pythagoricorum multi disseruerunt, ut Architas, qui dicit, quòd unum & unitas cognata existentia differunt abinuicem, & iuniorum Oderatus & Nicomachus. Cur transilimus ab unitate ad unum, nisi forte non molestius ferat illorum uoluntas.

NAM ut dictum est & rectitudo ac.

SIC *igitur & unitas, quæ substantiam complet numerorum, ut similis acuto sumpta, & prior dicitur, & posterior numerus, substantia quidem posterior, generatione antiquior.*

VTROQVE igitur modo faciunt ipsum unum principium.

SED NON *eodem modo ò mirabunde. sed quod quidem principij rationem habet, omnibus modis, ut causam uniuersorum. quod autem est partium minimum, ut acutum recti.*

SED est impossibile.

IDEM *ò mirabunde. idcirco & sequentia admittimus quidem, sed non dicimus contra uiros esse.*

NAM hoc quidem ut pars, & substantia.

ADDE *ut subiecta numeris.*

EST enim quodam modo unum utrunque.

ILLVD *quidem, sed alius ex alijs, ut de unitatibus dicit binarij. dicit autem quòd seorsum auulsa harum utraque potentia est, & non actu, & secundum ueritatem, & secundum*

dum antiquorum opinionem. si enim non est aceruus unitatum ipse numerus, sed unusquisque ex subiectis quidem est tot unitatibus. per formam uero suam consistit, nihil erit in binario unitas actu, priusquam propria forma allata fuerit. His igitur opus est animaduertere, quòd neque consistentiam unitatum uult numerum esse, neque omnino esse aliquid unitates actu, priusquam à formis exornatæ fuerint. nam etsi alterius gratia ipsa assumpsit, quòd id quod est potentia non generatione solum, & tempore ipso toto, & specificato prius ponunt, sed & ratione, & substantia, & ad quod etiam dicentes occurrimus, aliam apud eos esse principij rationem habentem unitatem dicentes & aliam materialem, sufficiens tum habet & ad ueritatem, & ad antiquorum concordiam.

CAVSA uero accidentis peccati.

QVOD *quidem impossibile sit, eidem simul hæc inesse rectè dicis. ergo neque illi eandem unitatem omnium numerorum esse principium dicebant, & partem cuiusque minimam. sed dictum est, quòd unam quidem principalem, alteram materialem esse putabant. non ergo ex impartibilibus & indiuiduis res componebant, ut Democritici, nec mathematicis uersati parum de unitate cognoscebant. de dialecticis uero multum, sed ut dictum est, de altera quidem illa, de altera uero hæc unitate dicebant. sed caue tu mirabunde ne his incidas animal, & omnino quodcunque genus, nunc partem dicens speciei & indiuidui, nunc prius natura & contentiuũ magis. etsi enim diuiditur sæpe, & hoc quidem generale uocatur. Illud ergo genus, quousque non dederitis generi subsistentiam, non possunt non confundi mutuo. si autem unũ ipsum solum positione carere. nullo enim differt alio, quàm, quòd est principium, & dualitas quidem diuisibilis est, unitas uero non. similis utique magis fuerit unitas ipsi uni. si*

uero

uero unitas illi, & illud unitati quam binario. Quare prior utique sit utraque unitas binario. sed non dicunt, generant quippe binarium, quia uni dicunt (idem autem est dicere) principanti unitati. similis magis est quàm in binario unitas quàm ipse binarius. nam hic quidem diuisibilis est, illa indiuidua. quod uero est principio similius, prius est. prior ergo est quæ est in dualitate, quàm ipsa dualitas. sed illi non dicunt, & recte quidem ò mirabunde. nam hoc pacto posset quis etiam uniuerso mundo materiam priorem ostendere, quia simplex est & informis, insunt autem hæc uni omnium principio: sed puto ultimorum ad principia opposito modo assumptam æquiuocationem, & peruulgatam dissimilem similitudinem consideratam, non oportet præludium facere ad transpositionem ordinis rerum.

AMPLIVS, si est binarius unum aliquid.

CONSTAT *quòd ex duabus ideis. est enim apud nos per numerum ex unitatibus constitutum subsistens. si autem quia quæcunque idearum, & singulis aliorum, & omnibus simul coniungitur, in ipsa natura entium uelit quis esse coniunctionem persebinarij, ad ternarium exemplar, & quærat quo pacto simul utraque duo signaculo dicemus persebinarij occupata. cuilibet nanque uni si coniuncto communicat binarius proprietatem suam, quemadmodum iterum & ternarius suam, singulis tribus mutuo coniungi uolentibus, nō sic tamen participant prima entium, ideali mensura numerorum ut mundanæ res, sed ut dicimus ipsa sibi mutuo uniri diuina, etiam participant se ipsis mutuo, eo quòd omnia in omnibus sint. sic ergo ab antiquioribus putandum est dici, ipse quoque respondens ad similem interrogationem, si mouens sphæram inerrantem cum sit separabilis causa una, & mouens Saturniam sphæram una est, ambæ sunt binarius.*

narius. ex quo igitur est hic binarius, puto diceres ex duobus intellectibus. nos enim eos externis numeramus, non ut numeris, sed ut numeralibus ceteris adeuntes. sic ergo si etiam ipse numerus duas, aut tres idearum numerabiles quidem ipsas facis, dicesq; constare ex ideis unaquæque idearum at unitate utens.

DVBITAVERIT quoque quis quoniam tactus quidem non est in numeris.

QVAE *quidem in his dubitat huiuscemodi sunt, utrum ad unum primum prima binarij unitas sit consequenter ordinanda, aut non, siue enim ordinauerimus, ante binarium binarius erit, siue non, quæ sit huius causa, & omnino unum binarium ipsum dicemus succedere ipsi uni, aut unitatem in binario. ueluti magis similem uni existentem, sed dicendum quòd contra idealem numerum, nec dubitare opus est, quæ sunt de huiuscemodi unitatibus, ut sæpe annotauimus. si autem contra mathematicum dicantur, dicemus unitates per se, quæ in singulis numerorum sunt nulli conuenientes esse, cum neque actu per se sint, sed cum forma proprij numeri fuerint occupatæ, tunc se ipsas mutuo consequuntur. quæ uero in alio numero sunt eis minime dicantur succedere, sed potius qui per expositionem naturalem exponuntur numeri sibi ipsis dicantur succedere.*

SIMILITER autem & de posterioribus generibus numeri accidunt difficilia.

IN HIS *quoque infinita apparent impossibiliaq;, & fictitia, & contraria, omnibus recte ratione utentibus. uolentes, inquit, magnitudines à duobus principijs deducere, uno scilicet & interminata dualitate, ex dualitate quidem dicunt lineam ipsam longum, & breue accipere, superficiem angustum, & latum, solidumq;, altum, & depressum.*

A a

sum. has enim uocabant species magni, & parui, quod est in interminata dualitate; principium uero quod est per ipsum unum, non similiter, inquit, omnes inducebant, sed hi quidem numeros ipsos species dicebat magnitudinibus afferre, ut binarium quidem lineæ, ternarium superficiei, quaternarium autem solido. huiuscemodi enim refert in his quæ de philosophia Platonis. Alij uero participatione unius speciem perficiebant, magnitudinum. sed hæc nec prorsus falsè de ipsis dicit, neque distincte tradita sunt. Attamen uideamus quæ dicit impossibilia sequi.

ABSOLVTA enim ab inuicem accidit nisi simul absoluantur principia.

SIVE, *inquit, non una coexistunt principia magnitudinum, absolutæ abinuicem dimensiones erunt. Quæ enim ex differentibus principijs subsistunt, non coguntur simul esse. quare erit superficies absque linea siue coexistunt. idem erit linea cum superficie, & superficies cum solido, sed quòd hæc scribens ipse, seipsum persenserit, admodum mihi persuadeo. ueruntamen non suspicetur ab illis dici, non esse necessarium aut hæc esse, aut à se mutuo separata esse. sed est aliquid magnum, una quidem esse per identitatem: per diuersitatem uero à se mutuo distincta esse. omnino uero principia quidem simul existentia dico diuersitate differre, quemadmodum, & naturæ rationes simul existentes, & omnes in impartibili discreuit diuersitas. Quæ uero in principijs simplicia sunt, etiam absque compositis conspiciuntur. procedentia uero ad interius, & compositius, indigent omnino simplicioribus. propter hoc linea quidem absque superficie, & hæc absque solido consideratur, in perfecta uero magnitudine omnia opus est assumi.*

AMPLIVS

AMPLIVS anguli, & figuræ, & huiuſcemodi quo pacto aſſignabuntur.

QVO PACTO *amplius hæc, inquit, ex uulgatiſſimis principijs poſſunt facere. quid enim in his eſt, quod exuberat, & quod deficit. quod igitur eſt de angulis, & promptum eſt, quod enim rectus ſecundum unitatem potius, acutus uero, & obtuſus ſecundum interminatam dualitatem, in qua exuberantia, & defectus manifeſtiſſimi ſunt. figurarum quoque quæ quidem æqualitate, & identitate detinentur, & ſimilitudine ad unitatem magis reſpiciunt, quæ uero inæqualitate, & diuerſitate, & diſſimilitudine ad dualitatem magis, ſed non dico quòd etiam quæcunque non & duobus principijs ſit. nam & ſphæra, & circulus, & æquilaterum triangulum, & quadrangulum, & cubi participant dualitate per ſuam quantitatem, & ueluti dimenſum, & rurſus trabes, & areolæ, & gradaria, & triangula, & altera parte longiores figuræ, unitati conueniunt, formam ex ipſa recipientia, ſed tamen quod in numeris conſueuimus dicere, unuſquiſque quidem ex duobus eſt, nihilominus impar quod unitatis proprietate potius detinetur: par uero proprietate dualitatis. eodem quoque modo in angulis, & figuris dicimus, omnes quidem ex duobus principijs, alias tamen alijs magis huic, aut illi aſſimilari.*

IDEMQVE aliquid accidit his qui circa numerum.

QVOD *quidem ut impar, & par numerorum per ſe paſſiones ſunt, ſic & longitudinis circulare, & rectum. latitudinis autem anguſtum, & latum, profundi altum, depreſſum oportet concedere. ſed quia hæc non ſine cauſa in ipſis ſunt, clarum quod à principio eis accommodato proficiſcuntur. etſi quidem cum rectitudine, & ſtatu ipſis communicant potius ab unitate in ipſa procedunt, ut rectus in angulis.*

gulis. si uero cum exuberantia, & defectu conspiciuntur, cum eo quod est magis, & minus cohabitant, & à dualitate ipsa recipiunt. neque igitur illi quæ in magnitudinibus sunt passiones magnitudinum principia dicebant, sed illa ex quibus hæc magnitudinibus adueniunt. quorum unum esse fontem, propriam ipsorum interminatam dualitatem. A D

OMNIVM uero commune horum quod in speciebus quæ ut genus accidit dubitare.

QVOD *quidem si uniuersalia separabilia sunt, etiam numerum concedit, sed negat ab his & ab illis separabile. Impossibilia plura dicens sequi separantibus. ipsa uero à sensibilibus. nos uero putamus etiam esse ea quæ à sensibilibus inseparabilia sunt. etenim in me coniunctam esse hominum rationem & in se, & in quouis eiusdem speciei. Amplius autem animal in leone & equo, & homine & cane: quinariumq; in quinque digitis, & binarium in naribus, uerbi gratia, & oculis, & manibus, & pedibus; sed quia hæc non absque causa sunt, sed per quasdam determinatas naturas perficiuntur. semper enim sic quæ orbata non sunt, necesse est omino esse aliquod & in tota natura animal separabile à sensibilibus, per quod hoc quod sensibile est generatur, & adhuc in natura quinarium per quem manus semper tot extremis exornatur, & binarium per quem oculi duo, & nares. si autem neque natura à se habet hæc, sed ueniunt in ipsam ex altera causa, ut & ab ipsa in materiam. necesse est etiam ante naturam esse uniuersalia, & numeros, sed non eo modo quo in natura. nam nec natura eo modo habebat quo tradebat materiæ, sed indiuiduæ & actiuæ. anima uero simplicius adhuc, & immaterialius, & quod est anima superius per excessum, substantiæ etiam idearum habet coniunctionem. illud tamen est obseruandum, ut recte dictum*

apud

apud ipsum. quòd simul separabilia sunt uniuersalia, & numeri, aut simul inseparabilia, ex quibus alia etiam multa concluseris. utrum enim uis, ipsorum probaueris, alterum quoque concluseris. necnon & illud, quòd si sunt ideæ, numeri sunt ideæ. est enim eius ratio, quòd si sunt uniuersalia sunt ideæ, & recipimus connexum. non quia ideæ uniuersalia sunt. nam quo pacto? Cum hæc quidem in anima sint, illæ uero in intellectu; sed quia cum sint formæ impuræ, sunt & aliæ his indiuiduæ magis, & principaliores. si igitur numeri sunt separabiles, sunt uniuersalia. si autem sunt uniuersalia, sunt ideæ. si numeri sunt separabiles sunt & ideæ. ut igitur qui recipit species esse separabiles, non prius cessat ab ascensu, quàm ad simplicissimas uenerit, non amplius ab alijs secundas, sed à seipsis primas, sic qui separabilem supponit numerum non cessat ab ascensu priusquam ad ideas ueniens uideat unionem ipsarum ad numeros. nam monadici hoc est ex unitatibus constituti separatam habent à forma quantitatem. diuini uero totam sui formam habent.

CVM enim intelligat quis in dualitate unum.

AB EA *quidem unitate quæ principij rationem habet, alterum. ab alia uero quæ materialis est non alterum. indifferentes enim sunt inter se materiales unitates.*

HIC IGITVR magnitudinem generant ex tali materia.

EX OPTATA, *inquit, dualitate ut longi breuis, angusti lati, quam nos ex dualitate principij rationem habente duximus ad magnitudines.*

ALII uero ex puncto, punctum autem eis uidetur esse non unum.

ALII

ALII *uero, inquit, non numeralia principia etiam magnitudinum principia esse dicebant, sed proportionaliter numeralibus geometrica constituerunt, punctum pro uno accipientes. quod quidem non est id quod unum, sed uni proportionale constitutum, & aliud quid quod quidem non est dualitas, sed ab ipsis assumitur huic principio respondens. quod ut multitudinem uocabant. quod igitur, & hi eadem prioribus dicebant, etsi non eisdem nominibus uterentur ad declarationem cuilibet constat, sed uideamus quæ etiam hic dicit sequi absurda.*

SI ENIM una est materia, idem erunt linea superficies & solidum.

PRIMVM *quidem alterum principiorum non est ut materia magnitudinum, sed ut materiam subsistere faciens. si quod respondet interminatæ dualitati. postea quid cogit una existere materia, eadem manifeste constari. fiet nanque differentia ex causa formante, ut in mundanis elementis. nam ignis & aer, aqua & terra eadem quidem utuntur materia. eadem uero aperte sibi mutuo non sunt, sed & syllaba, dictio, & oratio eisdem subiectis utuntur. elementa enim uocis sunt omnium horum materia. attamen hæc quidem ipsorum simpliciora sunt, illa compositiora, & compositiorum nullum absque simplicioribus esse potest. sicut nec corpus absque superficie, & linea, simpliciora uero etiam per se considerantur. quemadmonum & linea. si autem diuersæ quidem sint materiæ, sequanturq; ad compositiorum materias, simpliciorum materiæ. quæ uero compositiorum sunt non furentur simpliciores, non uideo cur aut iidem erunt effectus, aut omnino seiuncti à seipsis. diuisiones igitur eius accipimus, sed quæ sequuntur absurda diuisionibus nullam habere necessitatem dicemus.*

AMPLIVS

AMPLIVS quo pacto contigit esse ex uno, & multitudine numerum.

ET QVI *multitudinem faciunt principiorum alterum, & qui dualitatem, eadem intelligentes diuersis etiam, nominibus usi sunt. nam nec multitudo huiuscemodi est, cuiuscemodi est quod generatur, nec dualitatem, quæ multitudo quædam est, uolunt eandem esse, sed quantitatis generatiuam, specificatam ab unitate. hic uero cum de rebus positione tactuq; carentibus, & immaterialibus sermo sit, interrogat hoc, mistione ne, aut positione, aut temperie, aut generatione, continuitatem numerorum reponamus, cum hi essent modi ruditer, & inartificiose ad corpora respicientium hominum, & neque corporum propinquiores dicemus esse has quæstiones. Manifestum enim quòd singuli singulis suis formis sunt, & per suas formas assimilantur principio monadico numerorum.*

MAXIME uero quis quæsierit si una est.

RECTE *quidem quærit, unde unaquæque materialium unitatum. recte etiam negat materialem idem esse, quod est ea quæ principij rationem habet, quam & per seunum uocauit. Hoc enim etiam nos attestati fuimus. minime tamen necesse est reliqua sequi. nam nec ex parte binarij dicimus ipsam subsistere. omne nanque principium est multitudine indiuidua, nec ex dualitate subsisteret, iam esset multitudo. nam nec dualitas est multitudo, nec sibi similia generat. dicendum ergo est ad primam interrogationem, quòd hæc unitas subsistit quidem ex causa numerorum generante subiectum. habuit quoque aliquid unitatis principij rationem habentis, ut etiam ipse nunc concedit, & ex principijs subsistit, & non diuiditur dualitas, nec erit numerus in ipsa ante numeros, sed causa materiæ numerorum. eadem quoque posset quis & de materia dubitare genemerabilium, & soluere*

uere dubitationes huiuſcemodi reſponſionibus. ſi enim quærat utrum ex multitudine, aut ex uno ſubſtitit. dicemus progreſſam quidem eſſe ipſam ex eadem cauſa duofactiua, & infinitæ potentiæ. ſed recipere ipſam etiam præſtantioris principij ſimulachrum, quatenus, & unum quodammodo eſſe dicitur. alterum quidem habens unum & informe & inſubſtantiale ab his quæ ſunt in uno principij rationem habente, & potius oppoſito modo. ſimulachra igitur illius ultima recipere quatenus & diſſimiliter ei ſimile fit.

AMPLIVS, & quærendum eſt à ſic dicentibus.

NON *inquirit nunc de numeris, finiti ne ſint, an non: hoc nanque proponebat prius: ſed de multitudine quæ eſt in dualitate, cuius etiam partitione generari unitates ſupponebat, ſed quid ſibi uelit factum eſt ex concluſione manifeſtum. quæ igitur multitudo elementum eſt & unum. dicendum ergo eſt, quod nullo modo eſt in dualitate multitudo diſcreta, & ſic uocetur plerunque multitudo ut cauſam habens, & continens in ſe generatiuam multitudinis.*

SIMILITER autem & de puncto quis quæſierit & elemento.

QVAERERE *quidem unde multa puncta ſubſiſtentiam habeant & magnitudines, philoſophi eſt: ſed huiuſcemodi reſponſiones ſibi ipſi dare, eſt in dubitationé ex toto detrudere ſtudentis ſuppoſitiones uirorum. multa igitur puncta unitatibus materialibus reſpondent. quare habent quidem cauſam materiæ factiuam, ſimulachrum uero & hæc principij ſpecifici, & formalis ſuſcipiunt. magnitudines uero diuiſiones quidem habent ex altero principiorum materiæ factiuo, rationes uero ex monadico, ſeu ſingulari. neque igitur interuallum oportet uocari interualli generatiuum principium, nec partem interualli intelligere, à quibus ſunt puncta, non ſolum quia partes dimenſionis non ſunt impartibiles.*

tibiles, sed quia nec distantia est alterum principiorum, nec in dualitate, quæ multitudinem subsistere facit, unitates, quæ sunt in ea, causas dicimus exterius ingredientium unitatum. hæc nanque omnia mordaciter ab eo subintellecta sunt, laniare Pythagoricorum principia proponente.

OMNIA itaque hæc & alia huiuscemodi manifestum faciunt quod impossibile est.

QVOD *qoidem nullum horum ad illorum redargutionem fide dignum uisum sit, mediocriter puto demonstratum esse. Manifestum quoque est, quòd neque huiuscemodi, si quis infinities infinita accumulet concutere poterit. uerum ipsum ex prudentiorum intellectu.*

ADHVC autem dissonare modos de numeris.

NI FORTE *non ipsi dissentiunt, sed posteriores quædam ignorarunt quo pacto dicta sint, quædam neglexerunt. agunt uero æquiuocationes ad utraque.*

QVIDAM enim mathematici solum facientes.

DICTVM *est quòd etiam hi idealem numerum colebant, siquidem omnino conuenire studebant ipsis Pythagoricis, mathematicis nominibus etiam in ipso utentes occasionem præbebant, uolentibus dicere, quòd à primo, & meliore semoti circa secundum, & deteriorem omne studium apppofuerunt.*

QVIDAM autem ideas uolentes simul & numeros facere.

HAEC *quidem contra quosdam Platonicorum proiecit. dictum est in prioribus quòd uiri etsi nominibus uterentur eisdem in diuersus dictionibus, uenerabantur tamen ipsarum*

distinctionem. qui autem primus posuit species esse & numeros, species, & mathematica, ut rationes separauit.

QVARE omnes accidit in aliquo quidem recte dicere.

LAVDAT *Platonem discernentem ab ideis mathemata. omnino autem dicit omnes recte in aliquo dicere, sed secundum totum errare. nam & primi non addentes idealem numerum placent ei, mediiq; qui unum solum esse dixerunt, etsi maxime curent duos dicere, & qui distinxerunt idealem à mathematico. omnes uero putat à uero aberrare, quia omnino separabiles numeros supposuerunt. Dicendum ergo est, nec recte narrata esse, quæ sunt ex sententia illorum, nec laudata, nec multo minus labefactata.*

CAVSAE autem, quia suppositiones falsæ, & principia.

MANIFESTE *prius in obiurgationem respicit, quàm de Epicharmo memoriam faciat.*

NVPER enim dictum est, & confestim uidetur non recte habens.

OMNE *igitur contrarium profunde, nanque & cum multa discussione quæ illorum sunt dicta sunt & uix in minimis in multo tempore quod est apud illos uerum emergit.*

SED DE numeris quidem sufficientia sunt dubitata.

VALDE *recte coniectauit philosophus noster, quòd etsi millies componantur tot iocularia, contra eos, qui capti sunt, admiratione antiquæ philosophiæ nihil perficiunt. omnes nanque argumentationes fecit ut contra Monadicos, hoc est*

ex

ex unitatibus constitutos numeros. diuinorum autem nullus est talis, sed solum forte mathematicus: quia quod etiam ipse fateatur nihil dixisse contra illorum suppositiones, nec omnino insequi ideales numeros, si sint à mathematicis diuersi, testatur, quæ in secundo de philosophia hoc modo se habent. quare si alius numerus sunt ideæ, sed non mathematicus, nullam de ipso compositionem habeamus, si quis ex plurimis nostrum alium numerum cognoscit. quare & unum contra multos alium numerum non cognoscentes, quam ex unitatibus constitutum, fecit redargutiones. diuinorum autem uirorum sensus nec omnino attigit. Ad hæc usque quidam in μ producunt. succedentia uero cum tertiam quæstionem spectent, libro ν distribuunt. quæret enim deinceps si sunt principia ideæ, & numeri. Multi tamen libri secundum Alexandri diuisionem in sequentibus habent diuisionem locorum, sed nihil differunt nobis ad propositum siue hoc, siue illorum libri diuidantur, dum nihil eorum, quæ dicuntur, inexaminatum dimittamus.

DE PRIMIS autem causis & princ ipiis.

NAM DE *naturalibus quidem principijs in naturali auditu quæ ei uidentur dicit, & de generatione, & corruptione contra multos antiquorum inuehitur. De moralibus uero principijs, aut logicis nec præsentis est propositi dicere, sed dixit etiam de his in moralibus, & in demonstratiuis, & in tertio huius negocij.*

QVAECVNQVE uero dicentes esse præter sensibiles alias substantias.

DICTVM *est sæpe quòd ubique quidem principia sunt, unum, & post ipsum unitas, & interminata dualitas, propriè uero in singulis entium ordinibus hæc considerantur, sed*

aduertendum est, his quæ dicit & considerandum si quid horum suppositionum euersiuum dicitur.

QVI IGITVR numeros solum faciunt & hos mathematicos.

IVRE *sic tibi uidentur dicere, quando solas substantias indiuiduas ponis. hi uero potius per excessum uix intelligibilem substantiarum substantias esse ponunt ipsas ideas, magis autem comprehensiuas ipsis uniuersalibus, singulariterq; præaccepisse & uniuersalium, & indiuiduorum causas, nec uniuersales existentes ut animæ rationes, nec indiuiduæ, sed unum numero, ut quæ sunt in materia ultimarum imaginum simulachra.*

CAVSAE uero quòd coniungerent hæc in idem dicentibus ideas.

ET NOS *quidem diximus in prioribus, quòd neque Heraclitum sequentes uenerunt ad formas, nec Socrates recte laudatur quia non secreuerit uniuersalia à singularibus, nec inseparabilia sola putabat uniuersalia esse, sed huiuscemodi quidem qualia sunt & infinita, nihilominus & separabilia, ut declarat sermo de reminiscentia ipsi Socrati promptissimus existens,* ὃν οὐ φησὶ *consueuisti frequenter dicere, & iure maiori laudandus erat ob aspernationem sensibilium, & conuersionem formarum intuitiuam diuinorum, sed quia manifeste fatetur non esse accidere scientiam absque uniuersalibus, quibus uniuersalibus quæremus ab ipso discere, nunquid inseparabilibus, sed hæc quidem sensibilium partes sunt, & ut ad ipsa materiæ rationem retinent, & nec priora eis sunt, nec posteriora. demonstrationesq; & scientias ex causis & prioribus, & proprijs acquiri sæpe affirmauimus, & hoc ipsum quoque ab ipso accipientes habemus non solum in alijs negotijs, in quibus principaliter de his sermones facit,*

facit, sed & in paulo ante dictis, quod in pretium uniuersale aliud quid est ab eo quod ut pars inest indiuiduo, & in idem ipsi concurrere nunquam posset. si ergo demonstrationes omnes sunt ex uniuersalibus prædicatis, minime fuerint ex his quæ insunt rebus. præterea si per uniuersalia inseparabilia sunt demostrationes, primum quidem de omni homine animal non dicetur. quod enim est in homine animal? non profecto & rationale, & risibile, aut mortale continet. uniuersaliter autem affirmatione sublata, scimus quòd periculú est syllogismos omnes ablatos iri, nedum quòd demonstrationes supersint. deinde quæ erunt uim demonstrandi habentia, si per quæ sunt demonstrationes, hæc uniuersalia sunt, & inseparabilia? qui enim separabilia faciunt eo per quæ sunt demonstrationes, simul quidem ex causis causata demonstrant, simulq; demonstrabilia demonstrare possunt, cum & in separabilibus causis sunt, & in inseparabilibus, sed uniuersaliora, sed separabilia quidem faciemus ea per quæ sunt demonstrationes. posteriora uero & substantia ut homo in intellectu, qui ex sensibiliú abstractione in imaginationibus nostris, aut opinionibus susistentiam sumpsit. sed iterum nec ex prioribus neque ex causis demonstrationes erunt, sed ex posterioribus, & causatis, & adhuc per non entia entia ipsa cognoscemus. Quod maxime omnium irrationabile est. si igitur & nobis ipsis ex rebus concordes erimus, sensibilibus quidem naturales, rationalesq; ponemus. his uero conceptus nostros considerantes entia per uniuersalium rationum replicationem, ex quibus demonstrationes oriuntur, & quodcunque scientiæ genus, ipsis uero rursus eam, quæ in intellectu est, dominantem omnibus idealem substantiam, occurrentes uero ad has diuinas doctrinas instantiæ, quædam quidem cæcorum hominum sunt. quædam uero facile confutantur.

HI VERO tanquam necessarium, siquidem erunt quædam substantiæ.

EXPO-

dicuntur, in simplicissimis formis non sunt. sed si etiam sensibila comprehendant, dandum quidem est in his esse & elementa, et alia principia, sed tamen non una est ratio de omnibus principijs, sed elementaria quidem inseparabilia sunt, principalia uero separabilia. sed si opus est cum ad intellectũ philosophi nos respiciamus, uerborum ambiguitatem spernere, uidetur mihi destructionem separabilium substantiarum recusare, ne cum omnis prorsus euacuauerit, simul auferat & sensibilem substantiam, & hoc ualde prudenter, & sibi consentanee. nam et alibi ostendit, nisi sit aliquid quod infinitæ uirtutis sit, nihil fore quod et finitam uirtutem habeat. Iterum possibile erit separabilem substantiam ei dubiam uideri, quia principia eius si quis supponat indiuidua, tot putare entia fore quot sunt principia. intuetur enim ipsas ut elementa, et scientiam ipsorum non derelinquet. indiuiduorũ enim non est scientia, ut demonstrationes, & definitiones declarant. si autem uniuersalia non esse rationabile substantia indiuidua existente principium esse insubstantiale. uidetur enim ei uniuersale insubstantiale esse. dicamus nos interim ad hæc quòd principia idearum neque indiuidua sunt, neque sic uniuersalia ut species quæ sunt in anima, aut quæ sunt in natura, aut quæ sunt in sensibilibus, aut ut posterius genita simulachra, quæ certe sola inter uniuersalia etiam amens quis iure dixerit, sed sunt ante omnia hæc, causæ existentes uniuersorum, sed nullum horum quorum sunt quæ ex ipsis producuntur: cum neque aliæ ideæ, quæ ab ipsis profectæ sunt, indiuiduæ sint, aut uniuersales, sed abstracta ab his forma, & intellectualis. nam quemadmodum indiuiduum quidem materiale est, (nam in sola materia diuiduntur & ueluti secantur rationes. uniuersale autem in anima est) sic quod omnino impartibile est intellectuale est. cur autem & uniuersale omne insubstantiale esse dicimus? dubitatorum igitur quædam prudenter dicta sunt, quædam uero contra ponentes

nullam

nullam uim, nec ueritatem habent. Ceterum responsio eius ualde coacta est & uiolenta. putat enim sicut elementa uocis infinitas faciunt uoces cum à uoce inseparabilia sint, sic et principia entium cum sint inseparabilia ab indiuiduis sensibilis substantiæ, sed primum quidem illi non huiuscemodi unitatem, & dualitatem ponebant. deinde quemadmodum hic est intellectus, & locutoria imaginatio transmutatis elementa, & quauis transpositione differentes uoces perficiens; sic in uniuerso quid est quod transponat elementa, & æternam generationem conseruat? nam si deterius intellectu, caue ne partes totis præstantiores faciamus, & accidentia substantijs, & mortalia diuinis, & quæ semper eodem modo operantur his quæ raro in suis operationibus recta sunt. si quæ quidem circa nos sunt intellectu, quæ uero tota sunt, non gubernari ratione dicemus. At si intellectus aliquis etiam hæc transponit, est ne intellectus in potentia aut in actu, aut qui utrunque est? manifestum est, quod si quidem per suum esse operetur, causam operatorum habet in seipso, & imagines sui subsistere facit. huiuscemodi nanque sunt omnia quæ per suum esse operantur, sed si à proposito, & translaticia intellectione iterum ad quid eorum quæ in ipso sunt ordinata, & terminata respiciens, hæc operabitur? non enim temere profecto, aut inconstanter, ueluti qui apud nos quicquid assecuti fuerint peragunt, sed utroque modo ideas habebit operatorum in seipso, neque enim nobis ex elementis, & quatuor terminatis daretur infinitas uoces producere, nisi etiam cuiusque ipsorum ideam haberemus in nobis ipsis, & compositionis omnium ipsorum rationes. quare nanque irrationalia quidem breuiores habent propriarum passionum enunciatiuas uoces? homo uero millies millibus permutationibus utens nunquam cessat singulares componens. dicere uero uniuersaliũ quidem potentia esse scientiam, singulariũ uero actu, est palam euertentis, quia gratã habet contentionem

nem cum ueteribus, & quæ in demonstratiuis ab ipso dicta sunt, quòd singularium non contingit scientias fieri, nedum meliorem & perfectiorem scientia uniuersalium. & ut uidetur primus modus primæ figuræ, qui ex duobus uniuersalibus affirmatiuis concludit, quem in alijs maximam habere uim demonstrandi dicit, non facit conclusionem perfectá, nec scientiam actu parientem: sed erunt qui ex uniuersali, & particulari, perfectiores presertim si singularium sit minor. sensum igitur esse principaliter quidem indiuidui, per accidens uero communis quod est in indiuiduo concedatur: sed ob hoc grammaticas uelle principaliter esse de hoc α per accidens uero de communi á falsum est. Artes quoque sunt magis de uniuersalibus. generant quippe & indicant etiam singularia, eo quòd habeant ipsius communis causas. Nouit enim sanare medicus hominem & non Calliam. Cum uero una cum materia operatur, indiuiduum sanat, quia præassumpsit uniuersales de sanitate rationes. & grammaticus nouit uim ipsius α elementi cum attenuatur et aspiratur, corripitur, atque producitur, seorsum profertur, & cum alijs componitur, præpositiue quidem in uocalibus, præcedente autem tono & suppositiue in consonantibus. Cum uero proferre uolunt, aut indicare alterius prolationem, tunc operatur circa indiuiduum, eo quòd præacceperit ipsius uniuersalis rationes. & hæc quidem de artibus, quæ hoc differre ab experimentis dictæ sunt, quòd causas norint suæ operationis, quammaxime consona sunt ipsi Aristoteli, manifeste & in rhetoricis artibus proclamanti nullam artem considerare singulare, ut inquit medicinam. non enim quid Socrate sanum sit aut Calliæ, sed quid huic, aut huic, aut bisce. hoc enim est artificiosum. singulare autem, inquit, est infinitum & non scibile. Cum uero ad scientias ascenderimus, quæ nullum sensibile attingunt, sed solas impartibiles & immateriales formas. quo pacto est in his intelligere

non esse principaliter uniuersalium ipsas, sed indiuiduorum. Verum nec quod in fine dictum est simpliciter quis & absque additione receperit. si enim, inquit, uniuersalia principia sunt, uniuersalia & quæ ex ipsis erunt, ut in demonstrationibus: sed in demonstrationibus dixerit quis, principia materialia erant propositiones, & non manentes in se ipsis producebant conclusionem: sed se ipsas præbentes ad problematis astructiones. In principijs uero effectiuis non necesse est, quæ generantur coextendi causis suis. protinus sol unus existens omnia alia generat, & nihil sui uniuersam potentiam recipit. ni forte autem & proximi ex uniuersalibus ipsis principijs. dico autem uniuersalia non ea, quæ in intellectu. hæc enim & ante uniuersalia sunt & per se principia. sed ea, quæ in anima, ni forte igitur hæc principaliter quidem sunt rationum naturæ generatiua. secundario uero per naturæ rationes ad materias procedentes, indiuiduorum sunt productiua. quemadmodum uniuersales propositiones principales concludunt, quòd omnis uerbi gratia trianguli anguli duobus rectis æquales sunt. Secundario uero etiam ipsius gradarij. Diminute uero & ultimo etiam huius gradarij. ergo de uniuersalibus dicit Architas. Recte autem dignoscentes, & de partibus quale est unum quid inspecturi sunt. Aduertendum ergo quòd etsi esset hominum, quos scimus, solertissimus & fœcundissimus admirandus Aristoteles non prius potuit uniuersalia despicere, quàm coactus esset & sibi & sensui repugnantia dixisse. Hæc autem sunt. scientias actu singularium esse & non uniuersalium. & artifices principaliter quidem nosce indiuiduum, per accidens uero ipsum commune. Ad hæc usque Aphrodisieus librum μ producit. Sequentia uero attribuit libro ν.

SYRIANI

SYRIANI PHILOXENI IN LIBRVM XIII. METAPHYSICES ARISTOTELIS, QVI INSCRIBITVR ν.

Interprete Hieronymo Bagolino, philosopho præstantissimo,

COMMENTARIVS.

De hac igitur substantia dicta sint tot. Omnes autem faciunt principia contraria, sicut in physicis usque ad id: nullum igitur contrariorum proprie principium fuerit omnium.

Sed aliud per quæ aduersatur his qui immobilium principia contraria faciunt. quemadmodum ipse pro principijs sensibilium contraria una cum subiecto assumere non indignum putauit. Syllogizat autem more suo, contraria sunt in subiecto, principia non sunt in subiecto, ne ante subiectum non substantia sit. patet conclusio. cōtraria igitur non sunt principia. etsi principia non quatenus contraria, sed quatenus alia quædam sunt, ut intellectus, corpus, aut quoduis sit subiectum ipsis. Ad quæ dicendum quod huiuscemodi contraria illi in principijs non quæ assumunt, quæ sunt non substantialia secundum id quod est deterius substantia, sed forte secundum id quod medius est. substantiarum enim principia supersubstantialia esse oportet. omnino autem nec à quasi oppositis uiri incipiebant. sed & quod ulterius erat norant, ut testatur Philolaus, Deum dicens finem & infinitatem constituisse.

 stituisse.

stituisse. per finem quidem uni cognatiorem ostendens omnē coordinationem. per infinitatem uero eam, quæ ab hac est di minuta, & adhuc ante duo principia, unam & singularem causam & ab omnibus abstractam præponebat, quam Ar chenenis quidem causam ante causam esse dicebat. Philolaus uero omnium principium esse affirmat. Brotinus uero quod Iuræus omne exuperat & substantia & uirtute & antiquitate. ex quibus motus etiam diuinus Plato et in epistolis, & in de republica, & in Philebo, & Parmenide easdem de eis uoces emittit. neque igitur propositiones sane sunt. nam & dicens contraria in subiecto falsa est, superna omnino si contraria oportet uocare nullo modo non substantialia, & quæ dicit principia sunt substantiæ. nam proprie principia, & quæ sunt omnium principia supersubstantialia sunt. nec conclusio aliquid eorum, quæ iuris placent confutat. etenim ab his quæ quasi opposita sunt incipiebant. sed præponebant unum ab utrisque abstractum & principijs, & elementis.

HI VERO alterum contrariorum materiā faciunt.

NEC *dualitatem, quæ est ante omnes numeros materialē causam esse dicunt. neque enim omnino diuini numeri materia indigent. nec Plato interminatā dualitatem per inæqualitatem demonstrans, distat à Pythagora qui eandem per multitudinem demonstrabat. uterque enim ipsorum ex his, quæ per ipsum insunt numeris, nititur ipsam appellare. dictum est autem quòd est multitudinis causa & progressus, & fœcundæ uirtutis, & diuersitatis. quemadmodum unum est identitatis causa diuinis formis, & æternæ permanentiæ & immutationis. Manente enim, inquit, æuo in uno, causam æternæ permanentiæ in ijsdem, & eodem modo ipsius diuinæ substantiæ ostendens.*

ETENIM qui inæquale & unum dicit elementa.

OPOR

OPORTEBAT *enim, inquit Platonem, dicere, hæc ratione quidem duo esse, numero uero unum. sic enim melius est exponere, quàm ut Alexander opinatus est ipsum dicere: sed ò mirabunde dicemus non sic Platonem dicere alterum principiorum inæquale & dualitatem & magnum & paruũ, ut tu nunc accipis. Sed quòd multitudinis existens & processuum causa, & omnia generans magna & parua, ut consueuit ibi idem dici. his etiam meretur nominibus significari. omnino autem si quidem aliud est ipsius subiectum, aliæ autem in ipsa rationes, ut Socrates est alius à simo, & uentroso, aut si secundum quid quidem insunt magna, secundum quid uero parua, poterat ratione quidem duo facere ipsam, subiecto uero unam. si uero excessu ineffabili ab his, quæ ab ipsa fuerit magnis & paruis secreta est, & est quolibet subiecto melior, quem habet locum huiuscemodi sermonem directio?*

AT VERO & principia, quæ elementa uocant, non recte tradunt.

OMNES *hi ex sententia eius, diuinius quidem principium, & paternum numerorum unum uocant, maternum uero quidam magnum & paruum ut Plato. quidam multum & paucum, directi. quidam excedens & excessum, ad generalius recurrentes. quidam uero aliud. quidam autem multitudinem: sed omnes hos idem ostendere sæpe meminimus: sed illud dicit sequi his qui generaliora assumunt contraria cum specialioribus, & numerum assumere. at hoc falsum esse deprehenditur. nam si interminatam dicis dualitaté, quo pacto genus eius est numerus, qui ex ipsa generatur? si uero ipsam per se dualitaté primus in idealibus numeris hic est.*

SI AVTEM sunt ut uolunt entia ex contrariis.

INTENTIO *eius manifeste ostendit se uelle præiudicare unũ*

ex

ex omnibus & hunc improbare, ut ex superabundanti alij sunt condemnati: sed est dicendum, quòd nec iudice indigent uiri cũ, nec omnino dissentiant, nec ab ipso confutantur. Qui uni multitudinem opponunt. Vt unum paucum facientes, si enim aliquid eorum, quæ in nono meminimus, in illis dicebatur manifeste nec multitudini omni paucum esse contrarium sed excessum habenti, neque unum contrariũ esse multitudini & numero; sed potius ut ad aliquid opponi. Quapropter falsæ sunt ambæ propositiones etiam ex sententia eius, per quas redargutionis suæ colligit conclusionem, et quæ dicit unum esse contrarium multitudini, & quæ ponit omne contrarium multitudini paucum esse, & non indigebimus quibusdam, quæ propositionibus aduersentur, sed tamen eorum, quæ ab ipso in nono scripta sunt, lectionẽ faciemus. etsi cur de his frustra diffundor? nam neque unum quod illi ponunt, uir dirigit, nec multitudinẽ, ut dicebant, accipit. Declarabunt quoque sequentia extra propositũ uiri occursum.

VNVM uero quòd mensuram significet numerum est, & in omni est aliud subiectum, *usque ad illud*, aut alicuius alterius huiusce modi appellationis.

CVM VIRI *illi diuini dicerent unum quidem ipsum Deũ ceteris unionis causam, & cuiuslibet entis, & omnis uitæ, & intellectus perfectissimi ulteriorem mensuram unam omnium, ut omnibus substantiam, & finem illustrantem; & ut omnia continentẽ, & terminantem ineffabilibus suis, & omni fini superexpensis excellentijs dæmonius hic uir minimam in quantitate, & ob paruitatem omnium eiusdem generis communem mensuram apparentem accipiens, affirmat nullam esse neque mensuram, neque unum quod non sit in subiecto et prius, ut ab uno entium principio aut illi connexa unitate: quasi à quodam pauimento diuino decedens sermo, omnem quidem aboleuit incorporeorum disputationem. totius*

tius autem mundanæ latitudinis in ultima corporum delatus supinus prostratus est, minimas ob paruitatem & tenuitatem inter ipsas moles pertractans. & ob hoc horum quidẽ eiusdem esse speciei mensuram enuncians, ut in equis, illorũ uero eiusdem generis ut in homine, equo, Deo, In quibus non nouit, quid dicat, etenim ipse dubitauit, quomodo ex differentibus prædicationibus numeris nominauerit, nisi quòd numerum generum ipsum uocari iudicauit. Dignum itaque est his, aut quæ sunt præclari Pythagoræ conferre, qui exemptum esse omniquaque ipsum unum & mensuram, non solum à corporibus aut mundanis rebus: sed & ab ipsis intellectibus. Cum ipsum ueneratus principium esse entium dicit, & intelligibilium mensuram in generalem & æternam, & solá, & dominatricem, & ipsam se ipsam ostendentem. aut quæ sunt diuini Platonis, in quibus Deum mensuram esse omnium enunciauit, ut principia, & fines, & media entium in se ipso amplectentem. hæc enim quis mente concipiens facile puto conspicit, quantum recessit à uera mensura, quod nunc ab ipso assignatur unum & mensura, quæ diligenter sic mensurare quandoque possunt, ut illa per quæ mensuratio fit. non enim equus est qui mensurat decem equos: sed Iuræus noster forte equo utens, sed ut exactius loquamur, neque equo, sed uno monadico, quod est numeri ex unitatibus constituti principium, & ipso numero monadico, hoc est ex unitatibus constituto, sed ueræ mensuræ substantiam, & potentias, & finem mensurabilium determinantes mensurarum, denominatione sic dignæ existimatæ sunt. & hæc neque ipsum Aristotelem latuerunt. scribit quippe in secundo Politici libri de his eadem cum his, qui ante ipsum philosophati sunt. & dicit palam hoc pacto, omnium enim certissima mensura est ipsum bonum. Quare manifestum est, quòd logice potius & gratia contentionis ei procedunt rationes, & æquum est nos in singulis talium homericum

mericum

mericum illud contra ipsum alloqui, scio & alias fabulam hac meliorem intelligere.

QVI uero inæquale ut unum quid, dualitatem autem interminatam faciunt magni & parui, usque ad id, nunc autem alterum solum prædicatur.

VNVM *& æquale quod in principio paterno magis assumitur. nec est ad aliquid, nec omnino accidens. sed si opus est uera dicere, res substantialis unionis, & qualitatis omnibus causa, & mansionem, & firmitatem, & immutationem, & puritatem, seu sinceritatem omnibus superlustrans, quemadmodum & ipsum inæquale quod quandoque quidem in magnum & paruum sic diuidit, quandoque uero in multum & paucum, quandoque etiam in excedens et excessum, cum in prima dualitate assumitur. significatiue quidem auctricem causam uniuersorum ostendit. melius autem non quidem solis accidentibus, sed & ex ipsa generatis substantijs constituit. Ridicule igitur ad consuetiora multis nominum significata latus sic corrigit antiquorum doctrinas. nos uero non solum non facere ipsos accidens prius substantia affirmamus. Verum nec secundum aut inferiorem aliquem locum in principijs, & diuinis ideis accidenti distribuere. omnino enim nihil immobilibus accidit ex sententia ipsorum, sed & ipsa æqualitas ibi & ipsa scientia, identitas, similitudo & alteritas. omnia hæc substantiæ sunt & sui, & non aliorum huiuscemodi sunt. huiuscemodi enim ipsas multis in locis. sed et in Phædro Platonem describentem audiuimus: conspicit ipsam iustitiā, conspicit temperantiam, conspicit scientiā, non qua adest generatio, nec qua alia alicubi sit in alio, quales uidelicet sunt eorum, quæ non entia nūc appellamus. sed illam quæ cum sit in eo, quod est ens uere scientia est. idcirco & singulo eorū, quæ ibi sunt ipsum uocare consueuit, quod secundū quosdā exactiorū, eo quod sui sit*

&

& non alterius, melius est. Quare & si causa ibi sit, hic uero causatus non est ibi hoc accidenter: sed secundum substantiam & in uniuersum de omnibus habitudinibus eadem est ratio. quare quædam eorum, quæ ibi sunt supersubstantialia sunt. quædam uero substantiæ. accidens uero forte circa animam in generatione existentem, & ipsam generationem. Hæc ergo ad totam eius argumentationem dicta sint. dicere esse uero dualitatis, quæ ibi est causam, ipsum paucum, aut denarij ipsum multum nulli quod nostrum est commiserit. Non enim monadicus est numerus cui hæc accidunt, aut aliter inesse possunt.

SIMPLICITER autem considerare nunquid possibile sit æterna ex elementis constare.

ET *antequam ipse huic obuiaret prædiximus nos, uel potius non nos, sed antiquissimi philosophantium, & optimi: quia & ex materialibus elementis, aut omnino ex elementis, quæ sic dicuntur elementa, ut in alterius constitutione assumantur, non subsistunt diuinæ ideæ & formæ. quod enim ex materialibus constat elementis generabile est, & corruptibile. quod uero ex immaterialibus & si in generabile, tamen est compositum. simplices uero & in generabiles opus est esse diuinas formas, & neque ut animam ordinatas esse, neque multo magis mundum hunc esse compositas. nihil igitur opus est nos recurrere ad primum negocium de cælo, in quo demonstratum est generalem, & quòd omnino potest non esse corruptibile esse, & non æternum. sed sponte ipsi concedentes, etsi non omnia sigillatim, saltem ipsam conclusionem recte se habere elementa dicimus ab antiquis uocari generatorias omnium causas. Cum autem multa dicta sint in his digna aduocatione. illi maxime sumpto est aduertendum, in quo dicit nullam esse substantiam æternam, nisi sit actus. nam si actu in sexto legerimus casu, erit quidem*

& nunc secundum ipsum, æther æternus. sed non concinit probatioui sumptum hoc. nihil enim prohibet etiam, quod est ex elementis, ex materia actu esse: sed si in recto casu actus periculum incurret nunc, nec cœlum non æternum dicat, etsi æterno tempore subsistat. non enim semper quod est immateriale, & forma statim separabilis est.

SVNT autem quidam, qui dualitatem quidem interminatam faciunt.

NON *grauiter ferentes huiuscemodi æquale, nec timentes admirandas dialecticorum argumentationes, dualitatem dicere multitudinis causam uoluerunt: sed quia cognationem eius cum præstantiori principio ostendere uoluerunt, cum illud æquale putarent appellandum esse, hanc inæquale appellabant. unum autem, seu unitatem illud appellantes dualitatem hoc dicere maluerunt, ob quas uero causas, sæpe diximus. diximus quoq; aliàs esse, quæ idealem numerum: alias uero, quæ mathematicum constituant, longe quidem semotas, sed per similitudinem quandam in illis existentes.*

MVLTAE quidem sunt causæ euersionis ad has causas.

HEV *certe quamuis esses bonus, fortiter dixisti, si Plato stulte dubitaut, & præcipue suppositiones in Sophista positas prosequens. Postea quid commune habet non ens alterius. natura ad minima diuisa adduxit ipsum: principia uero entis generibus priora sunt. & quod est unitatis, quodq; interminatæ dualitatis.*

ET SI primum quidem si ens multipliciter.

MAXIME *uero de aliÿs entibus sermones apud Platonem fiunt. si igitur & hæc decem genera afferre uolebas, quasi posses absque non ente ostendere multitudinem in entibus, audi rursus quòd si non sit alteritas, nec decem entis genera fuerint,*

fuerint, nec utique duo, neque aliud, quid præter unum numero? Cum autem sit alteritas, est & non ens. unumquodq; enim decem generum entis, si est aliud ab alijs, singulariter quidem est, sed uno modo non est. quare magis non est, quàm sit. etiam si ipsam dixeris substantiam. Cum enim sit substantia nec quantitas, nec qualitas, nec passio, nec actio est. Compone igitur ipsum, & uim dogmatis inuenies. si multa sunt, est alteritas. si est alteritas, est non ens. si multa entia sunt, est non ens. non erat igitur alio modo instare ad apparentiam Parmenideæ rationis, nec alio modo stabilita multitudo, nisi & non ens simul inferretur. nec ob hoc rupugnat Plato ipsi Parmenidæ in eo, quod uerissimum est: sed sunt quidem utrique sermones ueri: sed est manifestior qui Platonis. ille enim de solo intelligibili differens, & per unionem ipsum prosequens, & dominantem in ipso identitatem, & Empedocleam amicitiam, unum esse ens enunciauit. Plato uero. cum nosset esse quodam modo & ipsum sensibile, quod est alterum à uere ente, quod etiam ob hoc decens est non ens potius quàm ens appellari. est uero & ipsum intelligibile, non minus multitudinem, quàm unum alteriusq; naturam induxit ad entia, & hac substantiale non ens assequens demonstrauit, ut in Sophista multis argumentationibus fide dignis probatum est.

DEINDE ex quo non ente, & ente entia sunt.

VT EX *specie quidem & priuatione minime. omnino enim priuatio nihil entibus prodest per se: sed quia cum apud eos quinque entium genera sint, unum quoddam istorum alteritas est. opus autem huius est singulum facere, quòd alia non sit ex non ente: quod est per ipsum alterum, & substantia multa sunt entia. substantia enim omnibus esse communicat, cum non sit illorum, ut quibusdam subiectum, sed principium & fons quidam essendi, & omnibus hoc sugge-*

rens absque sui diminutione. Alteritas uero disiungit non loco, sed substantia entia ipsa & multiplicat, & facit non esse altera alteris eadem, & seruare singula suæ proprietatis puritatem, & immistam immaculatamq; constitutionem: sed si entia more nostro dicentes sensibilia nominemus, & quæramus ex quo quidem ente, quo uero non ente, hæc subsistentiam sumpserunt. Iterum diuini uiri & alia entis genera & prædicta substantiam & alteritatem causas dicent. extenditur nanque eorum operatio & fœcunda uirtus ad omnia quouis modo entia. uerum quia infima entia pluribus causis subseruiunt, & magis uaria compositione utuntur, ex ente quidem sunt ipsa forma, non ente uero ab ipsa materia: sed ut hoc pacto tantum dicentes ipsos etiam ipse Aristoteles audit. scribit enim consequenter ad hæc.

VVLT itaque falsum, & hanc naturam dicere ipsam non ens ex quo & ente multa entia.

CVM *illi dicerent non ens quod est ex alteritate etiam in intelligibilibus esse: sed in sensibilibus hoc ipsumq; & materiale, nocaruntq; materiam non solum non ens, sed & falsum: quia uidetur quidem esse omnia, sed mentitur. & nec est, nec fit aliquod entium. admirandus Aristoteles primum quidem interrogans eos ex quo ente & quo non ente substantiarum multitudinem producunt. supposuit ipsos dicere de eo, quod est per materiam. deinde sumens ab ipsis quòd falsum uocabant materiam, quam subijciebant formis. inquit ipsos ex falso supponentes entia facere hoc modo syllogizans. entia non ex ente: falsum non ens: entia ex falso: quibus uersutissime subiunxit, quòd imitari forte nituntur geometras, non tamen imitantur. non enim affirmant illi ex descripta quidem, quæ pedalis non sit, se quadrangulum describere. hoc rectè dicens quòd non utitur geometra falso. prætermittens & uniuersum non ens apud eos, quod*

& usque ad incorpoream substantiam diffunditur, & falsum quomodo ab ipsis de materia dicebatur. nō enim ut consueuimus falsam orationem dicere, aut opinionem falsam, quæ rebus non consonat, sic falsum materia apud eos dicebatur, sed est dicta causa.

SED QVIA non ens secundum casus paribus modis cum præsentis dicitur.

ILLI, *inquit, multitudinem ex non ente falso scilicet faciebant. ego uero ex non ente quidem non multitudinem tantum, sed & unum quodcunque, non ente autem actu, sed ente solum potentia: & iccirco falso existente. hæc autem siquidem ut illos exponens diceret, modestus esset: sed quia ut aduersus illos constitutus, intelligat se quod est circa generationem non ens illorum exponetur: sed quod est totum, & ens prætermittit.*

VIDETVR autem quæstio esse quo pacto multa ens in substantiis.

QVAERENTES, *inquit, quo pacto multa sit ipsum ens, nihil aliud quærebant, quàm quo pacto substantiæ multæ, ac si omnia essent substantiæ secundum eos. At oportebat, inquit, quærere quo pacto multi colores, & quo pacto sapores multi. non enim accusarent amplius magnum, & paruum. dicendum ergo est ei, quòd ubique quidem dualitas est multitudinis causa, quatenus scilicet ab uno cum proprijs differentijs res producit, quatenus uero est principium, & in singulis entium ordinibus propria unitas, & huic connata sibiq; accommodatum numerum generans duitas reperitur; sed si plura de substantijs quàm accidentibus dicunt, & intelligibilibus, quàm sensibilibus, mirandum nihil. uniuersum enim fere studium fiebat uiris circa manifestum, &*

notum, & eodem modo se habens, & intelligibile. ad umbras uero, atque entium ultimos terminos raro declinabant.

AT VERO si hæc aggressi fuissent, uidissent utique causam, quæ & in illis.

CONSIDERARVNT *quidem & accidentia, & uiderunt respondentia etiam in his eadem esse principia, & propriam ipsorum unitatem, & duitatem, illam quidem identitatis, hanc uero alteritatis, & multitudinis ipsis causam: & nec quia ueram causam prætermiserit, nec ex alia causam enti & uni diuformem causam associarunt. principium uero, quod tu extollis, quod per negationem dicitur, materiale est. non homo nanque materia hominis est. hi uero & hoc nouerunt in ultimis entium necessarium esse principium, sed non uocabant causam, sed concausam: effectiuas uero causas in rationibus reponebant naturalibus, & opificijs. est ergo in natura ratio una omnium colorum generatiua, & alia, quæ primo quidem ab hac perficitur. cum ipsa uero & multitudines, & differentias colorum producens, & hæ sunt colorum unitas, dualitasq́;. simile his respondens etiam in alijs accidentibus est, quæcunque per rationes naturales perficiuntur.*

VNAQVE entium natura, quemadmodum & hoc aliquid & quale, & quærere oportebat etiam hoc.

SVNT *quidem ea, quæ dicimus, ad aliquid una natura entium, ex qua & ordo est, & compassio, & proportio omnis; & consonantia in mundo; non curarunt tamen illi considerare principia naturæ huius, sed de causa singularis eius formæ, & multitudinis locuti sunt. sed ipsum hoc certe mirandum uidetur, quòd cum uterentur multis inæqualibus, ut multis uni-*

unitatibus,non dixerint, unde multa inæqualia subsistant. Inest porro mihi admiratio, quare, cum habeat laudatas ideas, & idearum principia, alias causas concupiscit multitudinis inæqualium? nam ut multorum similium & dissimilium per se similitudo, & per se dissimilitudo est causa, sic multorum æqualium, & inæqualium per se æqualitas, & per se inæqualitas causa est. & de his quidem dictum est in Phædone, dictum quoque est latius in Parmenide. At si ad principia idearum ascenderes, inuenires utique adhuc priores causas,unitatemq́; & per se dualitatem:quarum altera identitatem, æqualitatem,similitudinem sibi uendicat magis, dualitas uero alteritatem, inæqualitatem, dissimilitudinem.

NECESSE est igitur, ut dicimus, supponi quod potentia ens unicuique.

QVOD *quidem in infimis, quod potentia est uniuscuiusque, & materialem causam assumis, recte ualde & naturaliter: sensum tamen Pythagoreorum, & ipsius Platonis non percipis; cum magnum, & paruum apud ipsum aut inæquale, aut omnino interminatam dualitatem ad aliquid putes esse. nam re uera ad aliquid substantiarum neque negationes sunt, neque potentiæ. sed ni forte in causa generante cum unitate res ipsas, dualitatem ipsam reponunt. sed si alicubi & materiam ut simulachrum ferentem illius principij magnum, & paruum uocant, aut inæquale, aut dualitatem interminatam, non hæc, quæ ad aliquid, reducunt, sed ostendunt in ipsa formarum partitionem, & irregularitatem, & exitum. non enim solum altera ab altera distat, sed, quod & intellectu, & dictu maxime mirandum est,ipsa à seipsa separatur,& distat,cum materiæ sit propinquior. quid igitur opus erat uirorum intelligentiam relinquentem uocibus ipsis conferre manus, & obiurgari, ut alterum prin-*

principiorum, quod uni associant ad aliquid facientes, & unum prædicamentorum materiam substantiarum esse differentes?

MVLTOQVE magis ut si dictum sit, & si quæsitum, quo pacto multa entia non in eodem prædicamento.

NON RECTE *putas circa sensibilia uersari assuetus. & illi quidem de his etiam aliquid dicunt, ut ad ultima detrusis. Veruntamen quia præcipuis entibus, & intelligibilibus studio suo incumbunt, iure illarum substantiarum principia frequentius pertractantes. his qui circa sensibilia uersari proponunt, occasionem præbent se in his quoque quæ hic sunt eadem proportione principia speculari opus est, illud quoque concludere non esse arduum dictu, quo pacto sensibilia multa sint. etenim loco hæc separantur, & subiecto diuerso utuntur, & adeò magna est in ipsis alteritas, ut sibi ipsis etiam quædam ipsorum pugnent: sed quo pacto intelligibilia multa sint, cum nec loco seiungantur, nec subiecto detineantur, non habitudinem, aut inclinationem ad secunda fecerint. iure quæsierit qui non est prorsus intelligentia ociosus motu ue difficilis. Præterea cum Parmenides, cum quo erat ipsis rebellio. diceret unum esse ens, non quale aut ad aliquid, aut quantum, aut penitus aliquid eorum, quæ hic: sed uere ens, & intelligibile par erat eis non absque occasione contra uirum occurrere, ostendereq; ibi multitudinem esse: sed ante quàm ostenderent, necessario quærebant multitudinis causam, quæ ibi est & inueniebant, ut quidam in generibus entis alteritatem, & quod est ab ipsa non ens multitudinis principium. ut uero in causis maxime primis interminatam dualitatem quam Chaos Pythagoras in sacro sermone uocauit associans eam intellectui, hanc nanque distribuit unitati appellationem in illis. Recte igitur & huic*

inqui-

inquisitioni incubuerunt, & causam multitudinis uirorum entium tradiderunt, nec ad aliquid alterum principiorum fecerunt, nec de sensibilibus sermones prorsus prætermiserunt, ut declarant, quæ scribit Eccelus de uniuersi natura. ex quibus quæ sunt de generatione, & corruptione, solummodo permutata esse uidentur, necnon Timæi maxima pars, per quem peripatetica philosophia plurimum de diuinis loquitur.

IN ALIIS ergo prædicamentis habet quandam, & aliam instantiam quomodo multa.

IN ACCIDENTIBVS, *inquit, & hoc dubitauerit utique aliquis, quare cur à subiectis minime separari possint, nihilominus multa sunt in substantijs. nanque concessum fuerat multitudinem ex non ente esse, sed quo pacto color ex non colore? Deinde instans dicit quòd necesse quidem est, & accidentia materiam habere, sed non separabilem, inquit, à corporibus: sed illud præcipue dicit esse dubium quo pacto multæ actu substantiæ sunt. ut igitur & nos ab ultimis incipiamus, hæc illis uidetur aperte quærens. etenim ipsi de multitudine dubitabant intelligibilium, in quibus esse potentia prorsus ablatum est: & hic in dubitatione permanet, cum nec ideas recipiat, nec principiorum uim habentes causas, nec omnino effectiuam causam in æternis admittens. Cur nanque apud ipsum tot sunt intellectus, & nec plures, pauciores ue, dicere non possumus. non enim ob sphæras, quæ ab ipsis mouentur, tot sunt intellectus, sed forte econtra. Deinde etiam si sic ex superbia nititur dicere, dubitabimus rursus de multitudine sphærarum, unde, & cur tot. qui uero mundanorum omnium mensuram reponunt penes opificis intellectum, & ad has, & ad omnes alias quæstiones cum magna facilitate, ac ueritate uersantur, sed & media apud ipsum speculatio quæ erat, sensibiles substantias ex non enti-*

bus fieri, admittit quidem ut illi materialem causam, sed prætermittit effectiuam, & exemplarem. Instantia uero de accidentibus soluitur quidem et ab ipso. multa nanque sunt accidentia, etsi non subiecto, saltem ratione, sed perfectius est manifestam opificis operationem adducere pro causa, & alteritatem naturalium potentiarum, & materialium formarum circa subiecta diuisionem.

AT VERO etsi non idem est hoc, & quantum.

PRIDEM *accusabat multitudinem solam substantiarum quærentes, unde producta sit. nunc uero neque hoc eis concedere uidetur: sed quia de numero plurimum disputant, unius præsenti dixit ipsos multitudinem perscrutari non substantiæ, sed quantitatis. numerus nanque, inquit, omnis est quantus, & unitas. deinde instans, nisi forte, inquit, non est quantum unitas: quia mensura est numeri, & indiuisibilis. si igitur, inquit, etiam ipsis placet differre quantum à substantia, de multitudine quæsiuimus sola, quæ est in quantitate. si autem idem putant esse quantum, & substantiam in idem ducunt accidens cum substantia, & subiectum cum eo, quod in subiecto, & omnino aduersantur manifestis. dicenda igitur sunt eadem ad ipsum, quòd omnia entia numeros uocabant. Quærentes ergo quo pacto multitudo subsistit in numeris de intellegibilibus quærebant omnibus, & sensibilibus, & ubique in singulis duale principium multitudinis causam esse dicebant.*

CONSTITVERIT quoque quis considerationem de numeris, unde oportet accipere fidem.

ADVERSATVR *quidem in his ei qui mathematicum numerum à sensibilibus seiungit, & propriam ei substantiam præbet. sed miratus quis fuerit, cur nullius ipsum causam esse putat. etsi quisquam est alius causa animabus nostris men-*

mensurandi determinata ad hunc? ubi etiam diuinorum adeò manifestas imagines conspicimus ut in ipso. ubi etiam figuras, & figurarum causas, & principia omnium mathematum uiderit quis pure, ut in his numeris? & hoc igitur miratus utique aliquis fuerit, et quod dictum est in ultimis expositorum dictorum, quòd omnes de mathematicis numeris speculationes etiam de sensibilibus erunt. primum nanque quæ sensibilium adeò sunt consequenter ordinata, ut unitate sola à se differant, & hac differentia procedunt usque in uniuersum. Deinde in quibusnam sensibilium huiusmodi habitudo, et rectus ordo considerabitur, ut respondentium multiplicium, & tria quidem sit quadratum. quatuor uero cubus, septem uero cubus pariter, & quadratus. sed & siquis inducat, & ordinat hoc pacto sensibilia maxime quidem usque ad aliquid uis ista procedet, eo quod non nata fuit sensibilia hanc inter se rationem obseruare. Deinde ex mathematicis numeris transferret ordines. non enim profecto hunc in natura sensibilium posuit opificis prouidentia, ubi etiam pulchritudinem theorematum hanc materia recepisse potest. præteer unum uero, esse imparem, & parem, ubi non habent sensibilia? nisi quis ex numeris etiam hoc accipiens ad parum ipso utatur, materialem naturam cogens. si uero non, quantum est in ipsis sensibilibus nihil utique molestia afficiet, siue par pari, seu impar impari successerit. etsi quidem usque ad aliqnid hoc haberent numeri, forte utique quis ex aliqua impositione, & lege nostræ intelligentiæ hoc pacto ipsi esse dispositos diceret, sed quia eodem ordine, & eisdem formis usque in infimum procedunt, & quousque nostra ratiocinatio ascendere potest, eousque eadem euariatione considerat dispositos cuilibet constat habere eos hunc rectum ordinem propriam ipsorum naturam concomitantem. quem Iureus eis, & priorum numerorum eam exemplaueris consistentiam in animis accipientibus elargitur.

tur. Igitur nec pulchritudinem, nec ordinem, nec separabilium formarum imagines, nec multitudinem considerationum, quæ sunt in mathematicis numeris, nec principia omnium scientiarum dedecorabimus, posteriorem facientes ipsum numerum, & sensibilium abstractionem esse putantes.

PONENTES igitur ideas esse, & ipsos esse numeros.

CVM *de tribus opinionibus in his meminerit & illa, quæ idealem numerum ueneratur, quam in suum præceptorem remittere consueuit, & ea quæ corpora facit numeros, quam attribuit Pythagoricis, & ea quæ mathematicum numerum solum nouit; tertiam improbat magis ut scilicet alijs minus habentem rationis: sed nec de duabus Platonica, & Pythagorica dicimus ipsum sufficienter narrare, nec de tertia sanum aiquid dicere. primo nanque nullus fuit, qui mathematicum solum numerum esse putaret. sed forte qui mathematicis nominibus, & in diuinis numeris huiuscemodi uir uteretur, causam adhibuit erroris quibusdam. Deinde cur non sufficienti signo utuntur, quo probant separatum esse à sensibilibus numeris mathematum existentiam dicentes? si est arithmetica, seu naturalis scientia, est numerus separabilis. atqui præcedens est, igitur & consequens. hic uero obuiasse se prius dixit ad connexum, etsi nec in illis sufficiens aliquid ad mathematum confutationem dictum sit, nisi quòd uniuersalium scientia potentia est, singularium uero actu. sed nec quod nunc dicitur, habet aliquam uim. Non enim, inquit, separabilium partitiones in sensibilibus elucescerent. rursus nanque abutitur æquiuocatione numerorum, & passionum. aliter nanque in monadicis, hoc est, qui ex unitatibus constituuntur, & secundum proportionem quidem, aliter uero in ipsius naturæ operatis huiuscemodi pleraque reponuntur.*

PYTHA-

PYTHAGORICI igitur nullius huiuſcemodi rei ſunt.

CVM *ſuppoſuit, Pythagoricos quidem ſeparabilem numerum non facere, ſed ſenſibilem mundum ex numeris conſtituere; quoſdam autem alios, (quia dignitates, & uniuerſales propoſitiones in nullo ſenſibilium ueræ ſunt magnitudines & ſenſibilia facere; dubitat contra Pythagoricos quidem, quo pacto ex grauitate magnitudineq; carentibus numerus ſenſibilia corpora conſtituere poſuit. contra eos uero, qui ſeparant quo pacto paſſiones magnitudinum, & numerorum ineſſe ſenſibilibus poſſint, niſi inſeparabiles ab ipſis numeris ſint. Dicendum ergo eſt pro Pythagoricis quidem, quod norunt quidem, & alios numeros, nec de ſenſibili tantum differunt, ſed etiam de intellectualibus, & animalibus, & naturalibus diſpoſitionibus docent. utrum enimuero & ſenſibilem mundum ex immaterialibus rationibus, & actiuis, & antiquioribus cauſis ſubſiſtere faciunt. quicunque uero nec etiam naturæ ipſi rationes præbent, nec res ipſas ingeminant, hi admirantur quo pacto ex grauitate, magnitudineq; carentibus grauitas, & magnitudo conflatur; quamuis ex huiuſcemodi, quæ grauitate, & magnitudine carent, ut ex partibus nunquam grauitas magnitudo ue compoſita fuerit. & hoc abunde oſtenſum eſt. ex elementis uero impartibilibus per ſe exiſtentibus magnitudo generatur. ſi quidem forma, materiaq; elementa ſunt corporum. & adhuc multo magis à uerioribus cauſis, quæ in rationibus, & formis opificijs conſiderantur. Cur non omnes dimenſiones, moleſq; omnes eorum, quæ in motu feruntur, ſuam generationem recipiunt? aut enim ingenerabilia ſunt, & ut ex cauſa corpora ipſa, aut dimenſorum indimenſas ex partibilium impartibiles, & ſenſibilium, & contrariorum inſenſibiles, & intactiles percipiendæ ſunt cauſæ. & aſſentiendum eſt ijs qui ita ex impartibilibus ea generari dicunt,*

dicunt, quæ habent magnitudines. pro his uero qui separant numeros, dicemus nihil mirandum esse, si similia sunt operata causis suis. Cum igitur separabiles numeri uim habeant fabricatoriam, quos imitantur & mathematici; merito etiam sensibilis mundus imagines habet ipsum exornantium numerorum. ut omnium aut in omnibus, sed propriæ in singulis. Argumentationi uero à dignitatibus, & omnino ex scientijs orsæ sæpe diximus, quòd & apud eos qui maxime contradictorij sunt cum maxima difficultate occurri potest. nam aut hæ falsæ sunt, aut consonant, aut coniungantur rebus. si ergo falsæ sunt, aufer omnem cognitionem. ex his enim demonstrationes sunt. auferens uero omnem cognitionem de nullo affirma, sed si uera sunt & coniungantur quibusdam entium cum non sensibilibus primo. hæc enim indiuisibilia sunt, & quæcunque etiam ipsis communia coniuncta sunt. hæc etiam à materia detinentur. Relinquitur intelligibilibus ipsas ut pares consonare, intellectualibus uero ut imagines, & figuras exemplaribus.

SVNT autem quidam qui ex hoc quòd sunt termini, & ultima.

DICIT *quosdam ipsorum ut formas, & substantias terminos sumere, & accusat quòd non substantiæ hi sunt, nec multo magis substantiæ separabiles. dicendum est ergo pro uiris, quod non cognitos terminos substantias faciebant separabiles, sed eos qui sunt in substantialibus rationibus intellectus & animæ, & naturæ, qui & principalius terminant, & finiunt generationem ipsam. quorum sensibiles termini ultimam assimilationem configurarunt.*

AMPLIVS autem inquisierit ut ique aliquis, *usque ad id*, primi uero duos numeros facientes.

DVBITAT *contra eos quidem, qui mathematicam solum sub-*

substantiam præferunt, & extollunt, cur cum numeri apud eos, & magnitudines sint, & anima, & corpora non fiunt posteriora semper ex prioribus. sed etiam cum numeri non sint magnitudines sunt, & fiunt, & hæc etiam si quis abstulerit erunt anima, & corpora. contra eos uero qui idealem numerum admittunt, utrum magnitudines, quæ proximæ ex numeris fiunt, sint & ipsæ ideæ, aut non. & an recipiant considerationem propriam, aut mathematicam ad ipsas transferre oporteat. Dicendum igitur est pro prioribus quidem quòd nec mathematicam substantiam solam considerant, et ordinem omnino dantes ipsis subiectis semper conferre ad secundorum subsistentiam priora dicunt. Recte enim dictum hoc est, quòd oportet esse continuitatem unam naturalium rerum, & nihil aliunde aduentitium inspici, sed quòd non solam mathematicam substantiam uiri hi norint, etsi mathematicis nominibus etiam, quæ de diuinis sunt, doceant. dictum quidem est sæpe in præcedentibus. Verum præsens etiam dubitatio hoc clare ostendit. nam si accusat eos ut non facientes ex magnitudinibus, & numeris animam prioribus ipsa existentibus testatur manifeste, quòd eas quæ sunt in intellectu per diuinos numeros generabant, pro secundis uero, quòd & primæ magnitudines ideæ sunt, per se circulus, per se pyramis, per se triangulum. à mathematicis uero rationibus reminiscentiæ nobis illorum fiunt. non quia scilicet illis accommodentur mathematicæ speculationes discursiuæ existentes & partitæ, & unde quo procedentes, & per suppositiones concludentes, sed ut in epistolis dictum est de per se circulo, quòd nec figura, nec nomen, nec difinitio, nec scientia est eius cognitio, sed speculationem rei acquiri, & ex scientificis considerationibus uicissim collisis ueluti lapidibus ignem emittentibus lumen effulgere intellectuale. Idcirco non associamus illi. mathematica ergo doctrina est præparatio quædam ueluti in imaginibus exercentibus animam ad

per se intuitiuam exemplaris attingentiam. non ergo concupiscunt ideis accommodare mathematica, sed ut ab imaginibus ad illa ab his reuocari uolunt.

PRIMI uero duos numeros facientes.

INVEHITVR *quidem nunc in suum præceptorem. ipse enim est qui clare mathemata ab intellectualibus formis discreuit: quamuis etiam apud alios non alterum tantum, sed utraque cognoscantur Dicit autem quod non docet de generatione mathematici numeri. oportet enim ipsum generari, cum prius non esset, sed neque ex eisdem cum ideali generari debet, ne idem illi uideatur, neque ex alijs: numerum enim impossibile est aliter subsistere quàm ex unitate, & interminato binario. nos ergo dicemus contra ipsum, cur non & hoc latissimum supponis præceptorem dicere, quo etiam ipse in sermonibus de natura uti excogitasti? quòd proportione quidem eadem sunt numerorum principia, simpliciter uero non eadem. huiuscemodi quid certe & tu innuis, cum dicas, ex alio quidem magno, & paruo, sed non ex quo magnitudines. alius est enim binarius mathematicorum numerorum generatiuus, alius autem magnitudinum. nam in singulis entium ordinibus seorsum intellectualia, & proportionalia, & naturalia considerantur principia. quærere tamen quo pacto unum, quæ ubique sunt, multa producit, & generat, & philosophi est, & ab illis de causa huius sermo habitus est.*

OMNIA itaque hæc absque ratione sunt.

HAEC *rhetoricas perorationes imitantur, sed non absoluuntur à comœdiarum scurrilitate. idcirco plurima ipsorũ, quæcunque rei conuenientia non sunt, opus est prætergredi, aut aliter coniungere. meminit autem de Simonide in his, quæ adeo inordinate scripta sunt. sunt enim cauillatorie dicta, & minime intelligentiam complentia.*

VIDE-

VIDETVR autem & ipse elementa magnum & paruum clamare.

QVONIAM *binarius est magnum & paruum. Binarius uero parem solum & præcipue pariter parem constituit, alios dicit non posse ex magno & paruo generatos iri: sed dictum est sæpe quem binarium magnum & paruum uocabant, et quod eum qui est cuiusque multitudinis generatiuus.*

ABSVRDVM quoque est generationem facere æterna cum sint.

SI PER *suppositionem hoc faciunt doctrinæ causa, in quo errant? nisi forte iuxta te, qui effectiuam causam in æternis non admittis: sed his placet omnia ex principijs habere subsistentiam.*

YTHAGORICI igitur utrum non faciunt, aut faciunt generationem.

QVO *more rationes has Aristoteles proponat, non latebit prudentiores: sed ut ex his, quæ ponit, prosequamur Pythagoricorum intelligentiam, dicendum est quòd unum quidem simul totum dicunt, quod ex materia & forma dispositum est. huius uero constitutionem sic dicunt fieri. Ratione quæ à natura proficiscitur colorem, & figuram, & causam omnino generante, primo quidem in affectum, seu absque qualitate aliqua corpus fit. hoc nanque est infinito proximum. deinde id quod dispositum est. cum terminus & naturalis ratio perfecte occupauerit subiectum. Quod uero etiam de separabilibus numeris dixerunt uiri, & maxime omnium hi, etiam prius meminimus.*

IMPARIS igitur generationem esse non dicunt.

VT SCILICET *ex nomine ipsius paris per comparationem utique inueneris apud illos hæc dicta, Imparem nanque ipsis*

deis appropriantes iure ingenitum esse dicunt, parem uero materialibus proportione respondentem sumentes generabilem uocant, & binario asciscunt. nam quod cognatos pares & impares numeros ex eisdem generarent principijs. et si hos quidem unitati similes esse, illos uero binario dicerent sæpe meminimus.

PAREM uero ex imparibus quidem asserunt.

PAREM, *materiam habentes & formam. per materiam quidem ut ex binario profectum, magnum & paruum habere dicunt: per formam uero æqualitate temperari. Hæc uero non ex tempore, sed semper. si autem priora indisposita dispositis enunciant, doctrinæ gratia, communis est hic omnium mos. nam & tu materiam priorem dicis, & principium corporis, etsi semper dispositam, & ornatam.*

HABET autem dubitationem & recte dubitanti.

QVOD *quidem rectum ipsum et bonum principalioribus causis distribui uult, corrigit. sed nec hoc pacto sermonem incipere æquum erat, sed erat rationabilius dixisse: habet autẽ dubitationem, & recte dubitanti mirabilem, nec theologos aliud quid recte dicere quis supponit: sed illud omniũ absurdissimum est putare, aut uni bonum hoc pacto concurrere, aut unum maxime primum sic principium dici, ut elementum, ex quo cum insit numerus constat. omnia enim hæc falso narrata sunt. nam unum & bonum idem sunt apud Platonem, & abstractum est ab omni substantia, & intellectu, & uita.*

POETAE uero antiqui huic similiter aut regnare, aut dominari.

NEQVE *hæc, ut rei ueritas est, narrata sunt de theologis. Illi nanque noctem quidem, & cælum dicunt regnare, & ante*

te hæc maximum ipsorum partem qui, & ætherem deis, mũdumq; mortalibus distribuit, cui primus regnauit insignis Eriscepæus, post quem nox sceptrum habens in manibus Eriscepæi. post quam cælum quod primum dijs dominabatur, post matrem noctem, ipsum autem Chaos est super regnantis habitationem. Iouem uero non primum, sed quintum regem nominant manifeste data ei à nocte oracula. Immortalem deorum regem quintum factum iri. principium igitur maxime primum etiam apud ipsos unum est & ipsum bonum, post quod binarius ipso regno melior æther & Chaos ex sententia Pythagoræ: deinde prima, & secreta deorum genera, in quibus primus apparens est uniuersorum pater & rex, quem ob hoc Phanetá appellarunt. neque igitur optimi philosophorum à dijs absistunt, nec theologi potentiora, & meliora principalioribus ipsis dicunt, quæ posteriora sunt: sed una est apud omnes eos ueritas.

VERVMTAMEN his quidem, quia permutantur dominantes entibus.

RECTE *quidem primam causam optimam esse dicentes recipis: theologi tamen non faciunt mutationes regnorum. etsi hoc uideantur præseferre fabulosa figmenta: sed antiquioribus semper manentibus in proprijs moribus secunda hoc pacto subsistere dicunt.*

DICENTIVM autem immobiles substantias esse.

EST *quidem supersubstantiale & apud Platonem unum ipsum & bonum. & apud Crotinum Pythagoricum, & apud omnes fere qui à scholis Pythagoricorũ profecti sunt. sed tamen ponatur unũ esse substantia primi principij, quod uocabant bonum, ut unitatis & boni omnibus causam existẽtem, & uideamus, an aliquod ad eos absurdum sequatur.*

DVBITATIO igitur est hæc, utrum oportet dicere.

PRIMO *quidem & per se sufficientissimo hoc est ei bonum esse per se sufficiens: sed inest ei ob simplicitatem subsistentiæ. non enim est bonum & aliud quid, sed hoc ipsum bonum. Quare unum eo quod non componitur. eius natura ex bono & altero quodam. sic enim indigeremus altero principio, in quo bonum nulli cuiuis mistum esset, & esset sincerum. adducit enim ipse difficultatem de uno, quoniam modo consueto potius quàm theologico ipsum intelligit. si autem aliqui unum supponentes esse mathematicorum numerorum post unum auferant ab ipso ipsum bonum, non de omnium principio disserunt. sed de causa numerorum monadicorum, hoc est, qui ex unitatibus constituuntur, & constat ipsum quoque bonum esse eorum, quæ ex ipsa generantur. non tamen simpliciter ipsum bonum. Certe enim quod dicit omnes unitates fierent in quod bonum: unitates non materiales, sed quæ in speciebus numerorum considerantur, quæ sunt huius quidem numeri bonum. quinitas ipsa, ut ita dicam, quinarij & decas denarij. non tamen id quod bonum simpliciter, ut unitates, quæ à principio maxime primo proficiscuntur. Illæ enim non solum dei sunt, sed & deorum continentiæ quædam, & nullum absurdum est in uniuersis affluentiam esse bonorum. nam quod diuinum est inuidia caret, & est incomprehensibile humana ratiocinatione. & ideæ quoque & numeri speciem habent boni, tanquam maxime primæ causæ fœtus existentes. & non oportet hæc ut absurda afferre quæ ex se uiri admittunt.*

AT VERO cuiuscunque uelit ponat quis esse ideas.

SI VNVM, *inquit, est bonum, boni speciem habent & ipsæ ideæ. Quod si concessum fuerit, dubium ei emergit, quorum oportet ideas supponere. nam siue bonorum tantum, quæ hic sunt, ut uirtutum, neque substantiarum erunt ideæ,*

neque

neque substantiæ, siue substantiarum, erant omnes, quæ hic sunt substantiæ bonæ, quoniam per ipsas ideas subsistunt, quæ bonæ sunt. Cum his etiam omnibus si unum, inquit, bonum est, non unum siue binarium, siue inæquale, siue multitudinem illud oporteat uocare, erit malum. ut ex contrarijs generatio rerum fit. Ad quem dixerit utique quis quòd si & uirtutum erant ideæ, non prohibebát esse substantias. non enim quale est exemplar huiuscemodi prorsus est & imago, sed & impartibiles partibilium sunt causæ, & intellectuales non intellectualium, & immortales mortalium, sic & substantiæ qualitatum non quarumcunque, sed earum, quæ substantiarum perfectiuæ sunt. & sic omnium etiam substantiarum sunt ideæ, ut & sunt, non necesse est, quæ hic sunt omnia pulchra bonaq; esse. non enim semper retinet mensura, id quod à superioribus recipit, immo euersa ad immoderationem deferuntur. Cur præterea si unum bonum est, alterum principium necesse est esse malú. primum enim illud unum dicunt esse ipsum bonum, quod abstractum est ab omni compositione cum alio. & est superius ad duo principia, quæ post ipsum sunt. sed etiam, si quod prius est, & diuinius duorum principiorum, quam unitatem uocant, bonum esse dicant, non sequitur ad eos binarium. & si aliam habeat oppositionem ad unitatem, malum dicere. non enim ex huiuscemodi oppositione diuina generantur atque procedunt, sed ex optimo principio & sincerissimum bonum habente. Quare quæcunque in sequentibus, ut sequentia suppositioni, colligit impossibilia, in nullo conuenientia uiris illis infert. nam apud eos malum ex principijs penitus exclusum est, ut diuus Plato in Theæteto manifeste dixit, quòd impossibile est inter deos locari, sed mortales naturas, & hunc locum necessario inhabitare.

IDEO

IDEO hic quidem effugiebat bonum adiungere uiri.

QVI *est fugiens? Cur frustra somniatur aureus Chrysippus? quo etiam pacto sequebatur ex huiuscemodi contrarijs esse diuinarum rerum subsistentiam?*

HI VERO dicunt inæquale mali naturam.

RECTE *dicit. inæquale enim quod est in causa entium assumebant, quod & antiquius est alteritate ipsa, quæ est in generibus entis. non solum optimum dicebant esse, sed & optimorum maxime generatiuum. si autem in ultimis & materialibus est aliquod apud eos inæquale improbatum, nihil hoc ad multitudinis generatiuam causam, nisi quòd & illinc etiam quodam modo hoc est.*

ACCIDIT itaque omnia entia participia esse mali extra unum ipsum unum.

HAEC *omnia sequuntur ad eos, qui duo principia uniuersorum faciunt, ipsaq; per bonum & malum diuidunt. omnia enim participabunt malo præter alterum principiorum, ut Empedocles, omnia participare lite uisa sunt præter ipsam amicitiam, et priora posterioribus purius habebunt malum, & operabitur bonum in malo, & desiderabit malum ipsum bonum, etsi sit eius pernities & corruptio. Si autem et materiale sit hoc malum, erit potentia optimum. & dignum certe est admirari Aristotelem in his, quo pacto nouit sequētia ad hanc suppositionem absurda, & minimis illa tradidit, non ob hoc tamen & dicere ipsum aliquid contra Pythagoricos putandum est. nam nullo pacto illi malum in principijs assumpserunt.*

HAEC itaque omnia accidunt.

HOC *quidem absurdorum sequitur, inquit, quia omne principium elementum faciunt. Quod absurdum putat ad hoc sequi?*

sequi? omnia esse bona, si ipsum bonum, ut elementum est, principium: alterum uero quia contraria principia putant, esse & malum principium: alterum uero, quia ipsum unum principium esse putant. non enim erit amplius, inquit bonum si quidem est unum: alterum uero, quia primas substantias numeros esse dixerunt, immisti mali participes esse numeros. quatuor igitur absurda secuta sunt, ad quatuor suppositiones. omnia enim erunt bona & mala, præter unum ipsum & malum principium, & principium non bonum, & numeri mali immisti participes erunt. Dicendum est ergo ad ipsum, quòd neque elementum quale tu intelligis faciunt omnibus principium, neque hæc contraria faciunt principia, ut hoc quidem sit bonum, alterum uero malum, neque ipsum unum iuxta intelligentiam illorum excipis, nec sequitur ad id, quod est, separabiles numeros esse participes, ipsos esse puri & immisti m cum scilicet mistum malum effugerit pridem non ex intelligibili sola substantia, sed & ex uniuerso æthere. hic uero circa mortalem naturam oberret, & associetur particularibus bonis per recessum ab ipsis. Recte igitur tradita sunt principia, & melius est bonum unum dicere, quàm intellectum. Qui enim unum ipsum uocat, immistum bonum seruat, & solum bonum. nam bonum non uult coniungi alicui. Qui autem intellectum uocat, non solum bonum facit. si autem & animal & ens & intelligibile manifeste ab ipso bono ad id, quod speciem habet boni defertur, nec uere unum assecutus, & uni multa distribuens.

NON RECTE autem opinatur, neque si quis assimilat.

ERANT *fortasse quidam, qui & uniuersorum principia imperfectiora esse putabant suis effectibus, putantes generabilibus*

bilibus eodem modo se habere uniuersa, contra quos dicit. nec generatio simpliciter ex imperfecto ad perfectum docuit, ut ex semine ad animal, sed etiam imperfectum ex perfecto subsistere facit. homo enim est prior semine & est causa seminis. & simpliciter quod actu est, est prius eo quod potentia. & saluus est quidem sermo in utrisque, & recte percutit eos qui unum simul quidem principium dicunt entium, simulq; in substantiale eo modo quo substantia deterius. & de generabilibus sufficienter differit, cum perfectum imperfecto praeponat. Verum si non admittat rationes, quae sunt in uniuerso, nescio quo pacto opinionem seruare poterit. nam quid de animalibus ex putrefactione dicetur? quid praeterea de arboribus, aut uirgultis, aut herbis sponte nascentibus. non enim etiam in his putabimus praeesse in natura uniuersi effectiuas ipsorum rationes: sed qui has non admiserit, quo pacto aut ante imperfectum perfectum in natura permittet, aut ex uniuocis singula subsistere faciet? Dicere enim quòd sol & zodiacus cum sint perfecta & subsistere haec faciunt & perficiunt, maxime quidem est communem dicere causam generabilium, & non singulorum propriam. Deinde quo pacto instrumentalibus membris distinguunt culicem & uermem & cetera ex putrefactione. si neque ipsi horum habent rationes, neque moueant id quod habet, nisi forte ipsi casui horum semper generationem commiserit & membrorum dearticulationé: sed casus non semper eodem modo, sed in contingentibus in minori conspicitur.

ABSVRDVM autem est & totum simul solidis & mathematicis facere.

HOC *Alexander in Platonem dicit proiectum esse. si ergo recte coniectat Aristotelis intelligentias, nec nos inconsideratum aliquid dicemus de diuo Platone, cum dixerimus*

mus ipsum mathematicis corporibus imaginationem nostram locum facere, quemadmodum materialibus formis materiam, sed est in hoc differentia, quod à natura quidem ipsa materia materialem formam recipiens, nec nouit id, quod recipit, nec detinere ipsam potest. à superiori uero anima imaginatio nostra mathematicum corpus recipiens, & considerat ipsum, & quantum est in seipsa permutare ipsum potest. alius ergo est locus naturalium corporum, alius materialium formarum, alius mathematicorum corporum, alius immaterialium rationum, & non nos hæc innouantes dicimus, sed & ipse Aristoteles locum specierum intellectiuam animam uocauit, quod uero etiam de naturalium corporum loco à Platone dictum sit, qui Tymæum non frustra examinare cognoscunt.

OPORTEBAT autem ex elementis dicentes esse entia.

NON est eadem ratio de subsistentia mathematicorum numerorum, & de ea, quæ est idealium. nam illis quidem etsi non naturalem mathematicam, saltem materiam tribuimus subiectam illis quantitatem. Ideales uero omniquaque impartibiles, & intellectuales actiuos & fabricatorios esse credidimus in simplicibus formis, & immaterialibus & principijs conuenientem ad ultima subsistentiá habentes, et opus erat his ita se habentibus clare distinguere de quibus numeris interrogationes has fecit. ueruntamen quia magis uidetur de idealibus interrogare. prima enim entium non mathematicos dicebant uiri numeros, sed ideales intelligat iterum, quòd nec mistio, nec compositio, nec subiectum, nec priuationes, nec corruptiones recipiens elementum, nec aliquod aliud huiuscemodi, ad constitutionem diuinorum numerorum assumitur. nam omnia hæc circa materialem, & alias aliter se habentem naturam uersantur. diuina uero omnia ma-*

nentibus semper principijs proprijs modis procedunt ex sui natura fœcundæ, ob fœcundæ primarum causarum uirtutis affluentiam, & propter sui sponte splendentem, & sponte fœcundam proprietatem, habent se semper in eisdem & eodem modo, procul quidem firmata à generatione, & corruptione, compositione, & diuisione, & omnino mutatione. naturam uero totam, & auxiliantem naturæ animam ducentia, & dirigentia, & ut circa seipsa generationem faciant præparantia, ne generatio deficiat, aut circa materiam irregularitàs uincat. exornantur uero omnia idearum & numerorum naturalibus, & opificijs scientijs. de his itaque numeris differentes, cur de corruptione mentionem fecerint? qui enim etiam quæ sui natura fluxa, & mortalia, & corruptibilia sunt, reijciunt, & renuunt, quo pacto à rectis sibi occurrentibus corrumpi posse putauerint? sed nec Empedocles recte accusatus est nunc (forte autem nec alids) tanquam mistum ipsum corrumpens per litem, neque enim lis est corruptiua, ipsa quippe est quæ mundum facit, neque sphærus unquam dissoluitur apud ipsum, nisi quis uerbis incumbens, quæ in tota sua theologia proponit, ab intellectu uiri semoueatur. sed est lis quidem apud ipsum multitudinis, & alteritatis generatiua, amicitia uerò identitatis, & unionis. idcirco & dominatur in intellectibus quæ nominauit sphærum, amicitia ipsa, in sensibilibus uero lis. nam ex utraque parte unum est & multitudo, sed alicubi quidem unum, alicubi multitudo dominatur.

NIHIL autem determinatum est, neque utro modo numeri causæ sint substantiarum, & esse.

D V A S *opiniones exponit de subsistentia substantiarum ex numeris. quarum neutram admittit. neque enim, inquit, termini substantiarum sunt numeri, ut linearum puncta.*

sic

sic enim Pythagoricus Eurpius existimans huius quidem plantæ hunc numerum terminum esse dicebat, huius uero animalis hunc, quemadmodum & trianguli senarium, quadrati uero nouenarium, cubi autem octenarium, neque ut alij dicunt quòd substantiæ quidem per rationes generantur, rationes uero sunt quædam consonantiæ, consonantiæ uero habitudines numerorum modulatæ, & compositæ. nam secundum nullam harum est dicere, inquit, quo pacto accidétia fiunt ex numeris. dicendum uero est quòd Eurytici quidem imagines intuentes in numeris ipsarum rerum recte quasdam quibusdam secundum proprietatem attribuerunt, ut numerum CCXIII *tanquam areolam corpori, numerum uero* 216 *ut inangularem cubum animæ. secundi uero naturales prætermiserunt numeros tradere. uere ens hi sunt effectiui consonantiæ in subiecto. nam quo pacto etiam unum fieret subiectum unius formæ dominio, non consonantibus in ipso, & modulatis contrarijs? hæc uero quisnam alius numerauerit præter ipsam naturam? quemadmodum autem musicus per mathematicos numeros lyram, sic natura per suos naturales numeros, suos componit, & modulatur effectus.*

QVOD autem numeri non sint substantiæ, nec formæ ipsius causæ.

VOLENS *ostendere quòd forma non est numerus, nec ex numeris conceditur rebus ipsis, sed si omnino confert aliquid rebus, est quantitas materiæ, abutitur ijs, quæ ab Empedocle de constitutione ossium dicta sunt,*

Terra uoraginibus geminas sortitur in amplis,
Splendoris fluidi bene mista ex partibus octo.
Quatuor ast ignis, ossa hinc sunt candida dicta.

Dicit autem omnem numerum in subiecto esse, aut in unitatibus, aut in siccis, & humidis corporibus, mistionis ue-

ro causam rationem esse, & non numerum. Ridiculum profecto est eum, qui in illos uiros inuehitur, accipere quòd omnis numerus quorundam est, & indiget subiecto, & rursus quòd ratio est mistionis causa & non numerus. cum illi & immateriales numeros supponerent, & naturæ numeros causas enunciarent esse cuiuslibet in sensibilibus aptæ, atque compositæ mistionis. quis igitur alter magis quod in principio est, non petierit, sed arripuerit, non facile est dicere.

NEQVE igitur eo quòd agat numerus causa est, nec omnino numerus, nec monadicus.

CVM *quatuor sint causæ nullam harum dicit esse numerum, neque enim, ut semen effectiuam habet potentiam, neque ut forma est in sensibilibus, neque ut materia, neque ut finalis causa. dicit autem quòd omnes causæ numeri sint præter materiam. An neque causa est, sed ad generationem subseruit alijs causis. etenim operantur, & alios numeros communicant materiales formæ subiectis, & sui causa agunt diuini numeri, & beati.*

DVBITAVERIT quoque aliquis, & quid est bonum quod est à numeris.

QVONIAM *congruum, & aptum quod illi εὐάριθμον, hoc est bene in numero constitutum, ubique apud eos laudatur: quod autem non habet rationem ad alterum, ut numerus ad numerum irrationaleq;, & immoderatum esse dicunt, dicit ipsos non inspicere quo pacto mel mistum, quod melicratum Græci uocant, siquidem per numeros aut impares, aut pares, quos nunc congruos uocauit, mistus aut decentius fit & utiliori modo, & maxime si perfecte, & similiter, ut ter tria fiat. si uero aquatilius, minus sanum. ei enim è contrario uidetur. dicendum est autem ad hoc, ut cauillatiunculam quandam, quòd utilior mistio congruentior est, & cum sit*

sit consonantior proportionata est, atque commensurata: hoc uero per naturalem arithmeticam acquiritur. sic uero instare posset quis, & contra eos, qui in singulis actionibus occasionem obseruant, dicens melius esse cum prudentia agere quàm per occasionem, qui scilicet non ad omne inspiciunt, nec ratiocinatione cum sensu utuntur, & qui prudentiam negligendam esse, soliq; opportunitati fidendum iubent: sed primum hoc esse prudentiæ opus dicimus ratiocinantem opportunitates singulis actionibus accommodatas cognoscere. deinde hoc pacto cetera ad finis ordinem tendentia considerare. sic ergo & illi uiri dicunt non tenues numeros, & hos mathematicos præeligi apud naturam, & prudentes uiros, sed bonum per numeros optimos, & proportionem habentes non mathematicos, sed naturales, & actiuos singulis aduenire. omnia enim per numerum Deus, naturaq; operantur. prudentes autem uiros per mathematicos numeros ostendere pulchritudinem operatoriorum numerorum. cum non possint alio modo docere eos, qui non prosequuntur totum ordinem entium. igitur nec quod utile est negligemus, nec opportunitatem eligentes, aut deos inuocantes, nec optimos, aut pulcherrimos numeros his, qui non huiuscemodi sunt præeligentes, sed per hos ipsos assequi finem ubique tentabimus, Deum pro uiribus imitantes, qui per opportunitatem, & congruos numeros singulis occurrens bonum distribuit. & hoc quidem huiuscemodi est. consequenter uero dicit quod componuntur potius numeri in rationibus, quàm multiplicentur; omnino enim in multiplicationibus unum latus mensurat totum numerum, ut nouenarium ternarius, duodenarium, ternarius, & quaternarius. quare etsi perfectum esset hominis corpus in nouenario 2. 3. oporteret ipsum per quatuor mensurari, sed impossibile est. nam necesse est & ignem, & aquam, & cætera elementa ad horum constitutionem assumi. hæc uero uno, & eodem

mensurari non possunt. sed est clara etiam in his uiri obratiocinatio. mathematicas nanque multiplicationes in naturalibus rebus assumit: cum antiquiores ipsi philosophi processus rationum naturæ multiplicationes nominent subiectis uero dominantes proportionem habentes, & consonantes. quod uero post omnia dictum est, nullam uim habet. quod si omnes res communicant numero, & omnis numerus in rebus est, necesse est & multas eodem numero uti, & multos numeros eiusdem esse. nam quemadmodum cum omnia nomina & orationes ex elementis sint, & omnia elementa in orationibus appareant, nec necesse est diuersas orationes eisdem elementis uti, sed aliquo quidem modo uti, aliquo uero non, nec diuersa elementa in eadem unam esse, puta elementa huius uocis, Platonis in ea quæ est Socrates, sic in naturalibus rationibus, & numeris omnes sunt operatores, & omnia per eos naturalia consistunt, non tamen diuersa eisdem impermutabiliter numeris ornabuntur, sed quod in indiuiduis substantijs quidam sequentium eum dicere consueuerunt quod quæ insunt cuilibet ipsarum, omnia concurrere in alia non possunt. hoc & de numerorum actione patet dici. neque enim aliunde aut materiales formæ, aut quæ his insunt per se, aut accidentia, quàm ex naturalibus rationibus, & numeris subsistentiam habent propriam.

VTRVM igitur hæc est causa, & ob hanc est res.

QVOD *quidem solaris est aliquis numerus, & lunaris alius, & cuiuslibet eorum, quæ in cælo mouentur, proprius, cæco etiam (ut aiunt) est manifestum. non enim distantiæ lationum semper per eadem, & eodem modo fierent, nisi unus, & idem numerus in uno quoque dominaretur. omnes tamen hi conferunt diuini processui genitoris, & continentur à perfecto huius numero. Verumenimuero & cuicunque animalium est naturalis quidam numerus. non enim utique*

eodem modo quæ sunt eiusdem speciei, organis distinguerentur, nec circa idem pubescerent & senescerent tempus, aut generarent, aut nutrirentur, aut augerent fœtus, nisi eadem detinerentur naturæ mensura. & etiam quòd hic causa sit meliorum, & deteriorum generationum, audiuimus à præstantissimo, & optimo Pythagoricorum Platone ipso. Quid igitur opus est naturalibus, & operatorijs numeris in idem ducentem mathematicos perturbare sermonem? nam etsi quadratos quandoque dicamus, aut cubos naturalium numerorum plerosque, non monadicos ipsos facimus, ut numerum nouem, & numerum 27. sed per similitudinem ipsorum processum, & eiusdem circa generationes ipsorum dominium per hæc nomina significamus. similiter quoque etsi æquales dicamus, aut duplos, formarum dominia, & consonantiarum in ipsis ostendimus. quare non ex hoc aut diuersa eodem numero utentur, quatenus diuersa sunt, aut eadem alio, & alio, quatenus eadem sunt. neque enim mathematicorum more audienti numeros hæc utique sequerentur absurda, cum quadrati plures, & infiniti subintelligi possint cubi, & æquales, & dupli, nec his profecto qui ad uoluntatem utentium hac consideratione naturaliter ipsa pertractant, impedimento fuerint.

SED PROPTER quid causæ hæc, septem quidem uocales.

AC SI *diceret, sed uideamus ipsarum probationes, quibus has dicunt rerum causas. septenarium ergo laudantes dicunt, & uocales esse septem per quas literata perficitur uox, & consonantiæ diapason septem uoces, & adhuc septem pleiadas, & septimo anno dentes emittere animalia. quibus omnibus obiurgatorie, & redarguitiue incessit illud, quòd quædam hoc modo habent, quædam uero non. septem quoque, qui ad Thebas exercitum duxerunt. deinde ostendit quòd*

nullum horum ob septenarium numerum fit, sed ex alia causa, & re uera riduculum esset, aut Graecorum ducum numerum hunc esse causam dicere, aut Pleiadis. non enim ipsa fretum est dicere, quòd sic constitutum est ex opificis prouidentia, sed potius quòd uniuersa constellatio multa positione participat. idcirco & apud Aegyptios aliter, apud Chaldaeos uero, & Graecos aliter sunt dispositae inerrantes. dicit quoque de duplis consonantibus quòd non ob hoc tres sunt, quia tres sint consonantiae, & recte dicit. nec est unamquanque ipsarum reducere ad singulas consonantias, ut ζ ad diatessaron, aut ξ ad diapente, aut ψ ad diapason; sed potius quia sunt tres modi probationis, per singulum una perficitur. Hac quippe assignatione etiam Archinus usus est, ut narrat Theophrastus. dicebat enim Archinus non exterius penes clausuram labiorum proferri ipsum ψ, ut ipsum π. propter hoc ψ. in extremitate generatur linguae ueluti ex πσ. compositum, aut latitudine linguae iuxta dentes ut ipsum δ. & propter hoc ipsum ζ in hoc loco generari, aut connexo insidente ex ultimo, ut ipsum κ. unde ipsum ξ procedere. quod uero haec sint magis naturalia, quàm tres consonãtias causas adducere, quilibet utique fateatur. nihilominus non ex hoc quòd quidam recentiorum flagitiosis assignationibus usi sint, opus est ob hoc numerorum naturales sermones improbare, sed si quidem inuentum esset aliquid huiuscemodi, aut apud diuum Platonem, aut apud aliquem insignium Pythagoricorum. illud calumniam inferret doctrinae, sed quia post Pythagoras multa & ueneranda, & diuina de septenario dicens nulla huiuscemodi utitur assignatione, immo prudenter ostendit, quo pacto natura per septem annos, aut menses, aut dies plurimas huiuscemodi rerum perficit, aut trasmutat. alij uero de denario differentes dederunt eius in uniuerso diuino genitori regnum, & in singularibus naturalium operum imperium, ipseq; Pythagoras de omnibus numeris qui sunt

ab

ab unitate usque ad denarium docens theologice simul & naturaliter uersatur, nullam tenuem & frigidam assignationem attingens. quid opus est legitimos uirorum destituentem tractatus conscriptos ex his qui illorum philosophiam simulant, contra diuinos uiros augere calumniam? Sed si opus est etiam hoc addidisse, ipse quoque dæmonius Aristoteles manifeste in quibus non amat contentiones naturalem numerorum potentiam admiratur, & Pythagoricorum speculationem prosequitur, & quæ de ternario dixit in proœmio negocij de cælo cum adducit in testimonium Pythagoræ doctrinam & tandem exclamans, quòd à natura accipientes, ut leges illius ad sacrificia deorum utimur numero hoc, omnibus clarissima sunt. Quæ uero de sensibus & sensibilibus exponuntur, cur non aliquis obliquauerit? Inueniens enim generalissimos sapores octo, acerbum, austerum, amarum, salsum, ponticum, acutum, dulcem, pinguem: & rursus octo simpliciores colores, album, flauum, puniceum, purpureum, uiridem, fuscum, cæruleum, nigrum, septem utrosque facit creationi hunc numerum conuenire putans, & in idem compellens amaro salsum, nigro uero fuscum. non igitur, quæ probamus in expositorijs compositionibus, hæc in contradicentibus prosequamur opprobrijs.

SIMILE itaque etiam hi antiquis Homericis, qui paruas similitudines inspiciunt.

QVOD *& exponentium Homerum quidam sibi ipsis consequentia non obseruant, & nitentium imitari Pythagoricos quidam à uera ipsorum speculatione decidunt, & in lubricas & deridendas suspiciones deferuntur, oportet concedere. sed nihil est hoc contra Homerum, aut Pythagoram, aut eos, qui possunt ad uerissimum illorum considerationem recurrere. Deridendi igitur & illi sunt, qui ob hoc inter*

XII & VI duos medios esse dicunt nouem, & octo, quia carmen XVII habeat syllabas, aut qui medias duarum syllabarum causas esse dicunt uersus. absint enim dicunt, quæ odia irritant. si enim & numeris utuntur carmina, quemadmodum & utuntur, non tamen hac regula perficiuntur. Ridiculum quoque est foramina tibiæ propter literas tot facere, aut accommodare uigintiquatuor elementa mundi integritati, nam etsi aliqua una sit horum causa, ut & est, aliter tamen est ipsa consideranda; sed docens non est recessus simulantium eos ad calumniam uniuersæ philosophiæ assumere.

CAVERE autem oportet, ne talia quis dubitauerit.

QVONIAM æterna ordinata sunt & semper eodem modo se habent. magna est, inquit, in eis dubitatio uti considerationibus numerorum quandoquidem, & in his, quæ diuersis diuersimode temporibus afficiuntur, est multa huiuscemodi subintelligere. oportebat autem hoc signum sufficiens facere, quòd per quosdam diuinos numeros æterna disponantur. Mortalia uero per diuinos & naturales. si enim semper æterna hoc modo se habent, secundum naturam sic se habent. si ergo numeraliter ipsis occurrentes, uerum dicimus de ipsis, quòd natura sancta ipsis esse præbuit, sic nituntur considerare ipsa, qui legitime philosophati sunt. Age enim in uno dicamus, sol per tantum tempus recedit & hoc semper, igitur naturaliter hoc modo, atqui hoc tempus huiuscemodi numerus est. natura igitur cum tali numero ei esse præbuit, & Lunæ cum tali, & unicuique cælestium, non tamen cum mathematico, sed cum opificio atque diuino. etsi in mathematicis imagines eius quasdam considerare possumus, eo quòd posteriores numeri ex prioribus semper dependeant, & secundum illorum proprietatem

 procedant,

procedant, & illi in ultimis ordinibus eluceant. Animalia quoque mortalia, quantum in ipsis natura dominatur (dominatur uero non semper, sed plurimum) tantum proprijs numeris dispositá sunt. A

SED quæ in numeris naturæ, ut quæ laudantur & his contraria. I

CONCEDET *quidem & in numeris & in figuris, & in coloribus & in singulis, esse ipsum bonum & oppositum ipsi bono. similiter & in natura, non tamen & eius quod est in natura melius, meliorem numeri coordinationem causam esse dicit, sed potius horas, uerbi gratia, anno priores esse uult & magis causas, quàm sit ipse numerus, sed non numeros horarum: & hoc iure sustinet, qui numeros posterius genitos intelligit. Similiter quoque interrogandus est ipse, unde nam horæ semper eodem modo. aut enim ex Ioue, aut ex sole aut ex alio, ipsorum opificum. Igitur illinc mensurantur & disponuntur per effectiuam numerorum potentiam, omnino autem cur non ante id quod est in alio quod in se est meditamur amplecti? quin & bonum, quod est in singulis inspicientem, non de ipsius causa loqui, & non reducere omnia in unum principium, à quo quòd ipsa & similiter se habeant, & per eandem rationem proficiscantur, conseruatur diuellentis essentia, & obliti illius dicti, non est bona pluralitas principatuum. et si quis non fateatur rationem unam præexistere oportere his, quæ per rationem proficiscuntur? hic uero non affirmat. Hoc quoque passus est in naturalibus suis considerationibus, cum fortunam non unam causam multorum principiorum collectricem supponat, sed concidentias dicat esse ea, quæ à fortuna sunt, & fortunam in causalem causam, unde multum est apud ipsum quod temere est & inconsultum, quod profecto in-*

tercidens abscindit & interrumpit ipsius intellectus in uniuersis imperium.

A DHVC non qui in ideis numeri causæ sunt musicorum & talium.

H O C *in solos ideales numeros detrusum est, quos dicit incomparabiles habere unitates, & ob hoc differentiam ostendere etiam inæqualibus. ut ternario qui ibi est, non esse triplicem partem persenonarij, nec medium persesenarij. si igitur, inquit, tales sunt ideales numeri, minimè causæ fuerint consonantiarum. nam in consonantijs phthongi uoce consimiles æquales sunt, & uere dupla est constituta ad eam, quæ sub ipsa est & omnino quaternarius est medius ad octenarium, & ad ternarium sesquitertius ac scilicet indifferentibus existentibus in ipsis unitatibus. syllogizat ergo sic. Ideales numeri differentes habent unitates: numeri qui consonantias constituunt differentes unitates non habent: igitur ideales numeri non constituunt consonantias. Quare si quis ipsos ob hoc esse dicit, falsum dicit. Dicendum est ergo rursus, quòd nec ex unitatibus sunt, quos dicunt monadicos, ideales numeri nisi quis ipsorum ideas singularitates, aut unitates uocare uelit, nec sponte sua & immediate lyricas consonantias constituendi uim habent, sed forte eos qui sunt in diuinis animabus, & eos qui sunt numeri totius mundi. & omnino quæcunque unus & uniuersorum fabricator singulariter in esse producere & disponere & consona sibi ipsi & inter se facere dicitur. horum consonantiã ex idealibus numeris subsistere dicunt.*

Q V AE igitur accidunt, hæc sunt.

E G O *uero signum huius, quod pulcherrime & optime, & omnino absque aliqua redargutione philosophati sint uiri il-*

li

li diuini, illud fecerim, te cum grauissimus sis, & fœcundissimus scriptorum qui enarrantur, ad eo male affectum esse circa contradictiones quas in eos fecisti, ut nihil uictoriosum habeant, nec probabile dixerint, uel potius nihil omnino in eos dixerint, immo & plurimæ alijs suppositionibus utantur, quæ nihil antiquorum tractatui conueniunt. alicubi uero cum dicere aliquid contra illorum ueras doctrinas proponeres, extra propositum obuiasse. Hæc sunt, quæ in his contra dicit Pythagoricorum & Platonicorum speculationibus Aristoteles, quæ certe complectuntur, & ea quæ in maiori α dicta sunt, ut & commentator Alexander commentatus est. Ideo & nos hæc adnotantes neque illa dereliquisse putamus. Verum nec quæcunque in duobus de ideis libris contra ipsos dixit. fere enim etiam ibi hæc eadem orbiculariter repetit. Quare iure per eadem utique fuerit etiam ad illa occursus. Nos ergo deos philosophiæ tutores imprecati sermonem fingamus. Cum autem multæ sint dictæ ad utranque partem rationes, uiucant occurrentium intellectum, quæ ueriores sunt, & Deo gratiores.

IN ACADEMIA VENETA,
M. D. LVIII.

tercidens abscindit & interrumpit ipsius intellectus in uniuersis imperium.

ADHVC non qui in ideis numeri causæ sunt musicorum & talium.

HOC *in solos ideales numeros detrusum est, quos dicit incomparabiles habere unitates, & ob hoc differentiam ostendere etiam inæqualibus. ut ternario qui ibi est, non esse triplicem partem per se nonarij, nec medium per se senarij. si igitur, inquit, tales sunt ideales numeri, minimè causæ fuerint consonantiarum. nam in consonantijs phthongi uoce consimiles æquales sunt, & uere dupla est constituta ad eam, quæ sub ipsa est & omnino quaternarius est medius ad octenarium, & ad ternarium sesquitertius ac scilicet indifferentibus existentibus in ipsis unitatibus. syllogizat ergo sic. Ideales numeri differentes habent unitates: numeri qui consonantias constituunt differentes unitates non habent: igitur ideales numeri non constituunt consonantias. Quare si quis ipsos ob hoc esse dicit, falsum dicit. Dicendum est ergo rursus, quòd nec ex unitatibus sunt, quos dicunt monadicos, ideales numeri nisi quis ipsorum ideas singularitates, aut unitates uocare uelit, nec sponte sua & immediate lyricas consonantias constituendi uim habent, sed forte eos qui sunt in diuinis animabus, & eos qui sunt numeri totius mundi. & omnino quæcunque unus & uniuersorum fabricator singulariter in esse producere & disponere & consona sibi ipsi & inter se facere dicitur. horum consonantiã ex idealibus numeris subsistere dicunt.*

QVAE igitur accidunt, hæc sunt.

EGO *uero signum huius, quod pulcherrime & optime, & omnino absque aliqua redargutione philosophati sint uiri il-*

li diuini, illud fecerim, te cum grauissimus sis, & fœcundissimus scriptorum qui enarrantur, ad eo male affectum esse circa contradictiones quas in eos fecisti, ut nihil uictoriosum habeant, nec probabile dixerint, uel potius nihil omnino in eos dixerint, immo & plurimæ aliis suppositionibus utantur, quæ nihil antiquorum tractatui conueniunt. alicubi uero cum dicere aliquid contra illorum ueras doctrinas proponeres, extra propositum obuiasse. Hæc sunt, quæ in his contra dicit Pythagoricorum & Platonicorum speculationibus Aristoteles, quæ certe complectuntur, & ea quæ in maiori α dicta sunt, ut & commentator Alexander commentatus est. Ideo & nos hæc aduotantes neque illa dereliquisse putamus. Verum nec quæcunque in duobus de ideis libris contra ipsos dixit. fere enim etiam ibi hæc eadem orbiculariter repetit. Quare iure per eadem utique fuerit etiam ad illa occursus. Nos ergo deos philosophiæ tutores imprecati sermonem fingamus. Cum autem multæ sint dictæ ad utranque partem rationes, uiucant occurrentium intellectum, quæ ueriores sunt, & Deo gratiores.

IN ACADEMIA VENETA,
M. D. LVIII.

